371

V.º 135.

[illegible]

[illegible]

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ DE VALLADOLID

Pintarase al principio deste li
bro un sol luciente. y en torno
esta letra.
Hic oriens occidit. et girans per
meridiem revertitur ad aquilo
nem. ecclesiastes. 1.

el titulo deste libro sera Para
phrasis Magistri -

R.205

1 Littera Magistri in epi
thomem redacta cum Dubijs lit
teralibus Diui Bonauenturæ
(quibus addunt multa) et
methodo disserendi In
oppositionibus ex Sis
solum quæ Angeli
cus doctor circa quā
libet distinctio
nem. uel in par
tibus pertractat.

Per doctorem Christophorum
Guillen de Paz collegam
quondam Vallisoleti sanc
tæ Crucis. et nunc á sa
cris concionibus magis
tralem Canonicum
in alma ecclesia Au
gustobricensi, aliás
Ciuitatensi et
eiusdem Ciuita
tis oriundum.

paraphrasis
dulcis Arnoldi
et
278 focc.

Ad Sanctissimam Triadem peroratio.

Quibus non sunt thura mola salsa litsant. ad tui tabernaculi erectionem capriarum pilos dicatos legimus et duo minuta in gazophilacium te plebeculam obtulisse prodit. quod mihi si saeculo dubie contigisse fateor dum tibi (o luminum pater) non grandia exiguus ingenio volumina fero sed opusculum simile, ad sublimia forte necessarium; ut cum Bernardo dicere possim, sublimia sublimibus, similia omnibus. Accipe igitur gratanter gratiarum auctor, quod tibi ab inutili servo libenter offertur. cui omnia (a quo omnia sunt) tradenda disposui, a me dicta, et ubique dicenda ecclesiae tuae sanctae ex animo corrigenda submittens.

Ad Lectorem auctor.

Quantum Littera magistri in theo-
logicis decertationibus premia ex-
petentibus sit ponderanda nullus ig-
norat; Quantum ad eius exactam in-
telligentiam litteralia dubia doctoris
Seraphici conducant, nemo non novit.
et quantum de theologicis dogma-
tibus ~~doctor~~ angelicus doctor fece-
rit benemeritus mirantur omnes.
Cum ergo quod omnes tangit (ut
tradit iuris regula) debeat ab om-
nibus approbari. laborem hunc nō
tam nostrum, qz sanctorum Huma-
nissime Lector, hilariter intuere; ma-
xime, qui in litteraria palestra pre-
mia exquiris et benigne suscipe.
ut bene tibi prosit. vale.

Notanda Lectorj.

1 Primo q. divisionem litterę placidi orem et breviorem elegimus. ~

2 2°. q. epytome brevis sit tamen si modo le alteri te quae legas nihil omittit ~ || ~ Seu ~~[illegible]~~ paraphrasis etsi quandoque

3 ~~3~~ q. loca quę citant * ex littera induc tione multa dicenda ministrant in quibus ^ pro captu ingenij si placuerit poteris divagarj. et referre illa plau sibile est audientibus. ~

* precipue sacrae scrip ~~turę~~

^ et alijs pluribus quę // Magister citat ~ legen da est enim ipsa littera magistri ~~in fine distinctio~~nis.

4°. q. non citari ^ semper omnia loca eiusdem scripturę, aut eorumdem Sanctorum simul ordine quo sese consequi debere videbant sed ordine qui textui respon det ^. ~~quamvis quandoque illud fiat. ut puta ^ loca omnia Augustini divi [illegible] mos? ett. simul et [illegible] passim referunt~~

^ prout in eo referuntur ||.

^ ~~et loca omnia eiusdem.~~

4 ~~3~~. q. loca ~~similiter~~ divi Thomę in qui bus materias tractat non citari sepe ordine, quo se in partibus consequuntur sed ordine qui respondet his quę magis ter prosequitur. nec omnia loca, vel arti culi in quibus de materia distinctionis agit.

5 ~~4~~. q. ex dubijs litteralibus si in oppositio ne legas non omnia (si species multa quę circa distinctionem moveri) movē da sunt, sed selectiora; neque ea quę ex pro fesso in principali quęstione sunt discu tien

tienda. omnia tamen relegenda pre
cipue ad arguendum contra concurren
tes. et ut littera perfecte intelligatur.

6 At quia methodum componendi lectionem
oppositionis placuit ob oculos ponere — sub una questione —
vel ex his solum, que divus Thomas
circa quamlibet distinctionem disputat,
vel ex his solum, que in partibus suæ
sue summæ theologicæ (ad quæ te in fine
dubiorum litteralium remittimus) per
tractat. vel tum ex his quam ex illis simul,
(si tibi forsam ut alijs arrisserit) ob-
serva ut electis sex aut septem, pluri
bus vel paucioribus articulis questio
num (pro tua dexteritate in decendo)
unam, aut duas questiones moveas,
ex singulis articulis quos elegeris sin
gula prima argumenta proponens in
questionis fronte ea committens vel
ex ipsa materia, vel ex eo quod suppo
nit. vel ex eo quod sequeretur inconveniens
est. et deinde facile currere totius dis
putationis contextura sumendo ex sin
gulis articulorum corporibus singula
notabilia. ex quibus deduces totidem
conclusiones probandas totidem argumentis, sed
contra, cuiusvis articuli. et deinceps litteram
solutiones singulorum argumentorum sin
gulas deposces articulorum difficultates

pro-

proposites omnibus argumentis et so- //
lutionibus cuius q3 articuli. et sic fi
niet questio uel disputatio. nec inep //
te meo iudicio, immo plausibiliter, ut
quandoq3 experimento facto, pro mei //
ingenij exiguitate re ipsa didici. exem //
pla suppetent plura q3 poscas in huius //
operis discursu per totum primum li //
brum circa singulas distinctiones ipsi q
et circa distinctiones primas secundi 2.
tertij et quarti ~ q si articuli quos ego ibi elegi minus ad //
rem tibi forte
videbunt alios
(non enim deerunt)
eligere poteris ~

7. 8. Q quilibet matura consideratio //
ne et meditatio studio longeantequa
occasio se offerat certaminis in oppositi
tione et litteraria palestra eligat //
(nisi methodum assignatum sequi-
uelit) ex auctoribus qui materias -
pertractant circa quamlibet distinc
tionem, que, quanta, qualia, et quo
ordine pro suo captu sit lecturus ✱
ut postea circa distinctionem, que sor
te obtigerit, non in eligendo dicenda
sed in memoria mandando electa im
moretur. Animaduertendo quenam distinc
tiones magis aut minus foecunde sint ut ma /
gis eligendas occasione oblata non pretermittat ⁜

✱ q si distinctio adeo con fuerit
sterilis et infoecunda ut
nequeat hora cursus in
dicendis circa eam comple
ri ex antecedentibus et
consequentibus distinctio
nibus fiat satis. Satius
enim hoc fere ab omni
bus iudicabit q3 aut -
dicta repetere aut futili
bus immorari. quam
uis docti que ad rem perti
nent dictis (quantum
distinctio ministrat) per
/ solum hore dimidium
aptius forte iudicabunt

8. q multe sunt distinctiones mutuo secon
cernentes et in materia de qua tractant
communicantes circa quas eedem possunt
(immo et debent) questiones exagitari ~

eius

Cuiusmodi sunt in primo libro distinctiones 14. et. 15. et distinctiones 18. 19 et 20/ distinctiones. 29 et 30/ et distinctiones 42. 43. et 44. et distinctiones 45. 46/ 47. et 48

In secundo libro. distinctiones. 9 et. 10.

In 3° libro distinctiones. 28 et 29. et distinctiones. 34 et 35. et distinctiones 37. 38. 39. et 40

In quarto uero libro distinctiones. 5. et. 6. et distinctiones. 31. et 32/ et distinctiones 40. 41. et 42/ et distinctiones. 48. 49 et 50 //

Sententiarum liber (à Petro lombardo
eruditissimo et religiosissimo uiro edi
tus) sic dictus quia patrum sententias in
unum collectas ante oculos mira breuita
te contineat. Prima et generali sui diui
sione. in tres partes secat scilicet in proemi
um. usque ad illa initiatiua verba primae
distinctionis (Veteris ac nouae legis continē
tiam etc) in tractationem usque ad finem
fere libri et illa verba (hic ad pedibus seden
tis super solium excelsum) et in epylogum
inde usque ad finem totius libri.

In Proemio ~~[illegible]~~ reddit magister audito
rem beneuolum humilitatem suam et in
genij exiguitatem ingenue fatens. reddit
et attentum grauitatem et celsitudinem
tractandorum innuens. et reddit docilem
diuisionem rerum et materiam recensens

Tractatus autem diuidit ~~iuxta~~ in res de qui
bus in eo futurus est sermo iuxta Philosopho
rum et theologorum placita. et quattuor
continet libros. In quorum primo agit de
deo absolute et ut ipse secundum rationem
suae naturalis perfectionis. In secundo in
quantum eius potentia relucet in effectu cr
eationis. In 3°. inquantum ostendit eius
sapientia in opere redemptionis. et In 4°
inquantum eius bonitas et clementia ful
get in fructu glorificationis.

quoniam autem Christus dominus est finis
legis et scopus quo totus theologiae tendit
tractatus. ex ordine ad ipsum tripliciter pos
sumus ordinem et discursum quattuor libr
orum sententiarū magistri coniectari -
Primo enim ipse est velut fons primordialis
qui

qui in patre manens egreditur de loco uolu
ptatis scilicet intellectu paterno ad irrigá   genes. 2
dum paradysum tam ecclesie triunfantis
quam militantis et inde diuidit (indiuisus
existens) in quattuor capita. scilicet Physõ
gion. Tigris. et euphrates. Phison idest
oris mutatio uel productio. significat Chris
tum dominum ut procedentem ab ore seu
intellectu patris tanquam uerbum illuminãs
et irrigans ciuitatem supernam ange
lorum in seipso manẽns. Gion idest exi
tus uel terrae hiatus, denotat Christum do
minum ut exeuntem a semetipso et tẽ
dentem ad creaturas et ipsas producentem
et hiatus et uacuitatem terre implentem
que in sui principio erat inanis et uacua.
Quod tipum gerit eorum que de creatione
in 2. libro peraguntur. Tigris idest le
titia uelox. uel uelocitas leta, Christum do
minum ut incarnatum et in mundo de
gentem et uelociter in eo transeuntem
ad saluandas gentes. et demonum potesta
tes debellandas pre se fert. et inde in sacro
textu dicitur de flumine isto quod uadit contra
Assyrios ac per consequens adaptatur his
de quibus in tertio libro texitur disputatio
euphrates idest frugifer et abundans eũ
dem dominum representat sacramenta ins
tituentem. quibus fructus passionis ipsius
et premium eterne beatitudinis fidelibus
cõmunicat. de quibus ut constat in quar
to libro abunde disseret.

propterea enim dici
tur quod fluuius iste
circuit terram He
uila ubi nascitur
aurum optimum –
ac proinde respondet
his de quibus agit
in primo libro –

vnde de hoc flu
mine dicitur quod circuit
terram Ethyopie id
est Abyssi et obscuri
tatis.

Se

10

Secundo ex similitudine solis solem huius iustitie adumbrantis iste librorum quaternarius
ecceles. 1. dilucide demonstrat. oritur enim et occidit et gyrans per meridiem revertitur ad Aquilonem. oritur ~~enim~~ Christus dominus inquantum deus ab eterno, de cuius emanatione et attributis in primo libro tractat et in quo tanquam in oriente sole inaccessibilis lux nobis consideranda proponit. occidit inquantum homo mortem nostram meritis suis et morte perimens prout digerit in tertio libro in quo tanquam in occidente recolit. girat autem per meridiem quatenus in creaturis elucescit et eis esse communicat per quas tanquam per medium ad invisibilium cognitionem manuducimur et portamur. de quibus agit in secundo libro. Et revertitur ad Aquilonem sive septentrionem ubi sunt septem stelle lucide hoc est septem ecclesie sacramenta quibus illuminamur in nocte presentis seculi et circa que volvitur machina mundi spiritualis ecclesie militantis de quibus agit in quarto libro tanquam de Christo sole vero in septentrione corruscante. et etiam de damnatorum penis quod et ab Aquilone pandetur omne malum nolentibus ad lucem solis huius gressus dirigere in viam pacis.

Ter

Tertio theologorum Princeps et amantium
dux euangelista Joannes hanc harmoniam
et procedendi modum videt Magistro dicti
tasse dum in primo sui euangelij capite sic
orsus nuit. In principio erat verbum et ver
bum erat apud deum et deus erat verbum
ubi sub nomine verbi (quod ab æterno pater
locutus est et per quod nobis in tempore miste
ria reuelauit) filium unigenitum dei, Chris
tum dominum significat in trinitate et in se
ipso manentem cum suis omnibus attributis
et perfectionibus. de quibus est primus senten
tiarum liber Deinde subiungens, omnia
per ipsum facta sunt et sine ipso factum est
nihil eundem Christum dominum ut creato
rem universorum declarat. de quo ut sic secu
dus liber amplectit. Postea dum addit (verbu
caro factum est et habitauit in nobis) incarna
tionis et passionis arcanum ostendit eundem
dominum ut redemptorem ante oculos ma
nifestans iuxta ea qua in tertio libro pertrac
tantur. et Tandem dum in illam prorumpit
verba. et Vidimus gloriam eius glo
riam quasi Unigeniti a patre Plenum gratiæ
et ueritatis, eundem filium patris verbum
(ut glorificatorem gratiam et gloriam confe
rentem per mediam sacramentorum efficaciã
et virtutem, de quibus et de ipsa beatitudine
in quarto libro fit discursus) sine velamine
prodit.

quantum

Distinctio Prima

ista est secunda pars principalis huius libri, in qua magister post proemium incipit tractatum in quatuor libros diuidere. Cuius ratio iuxta dicta philosophi ea assignari potest. qr scientiarum diuisio sumitur ~~[illegible]~~ secundum res de quibus sunt. In quorum primo libro. Magister agit de deo absolute secundum rationem sue naturalis perfectionis. in. 2°. agit de ipso inquantum eius potentia relucet in effectu creationis. In. 3°. inquantum ostendit eius sapientia in opere redemptionis. in. 4°. inquantum eius bonitas et clementia fulget in fructu glorificationis. ~

quantum igitur ad primum librum magister duo facit. primo premittit quedam generalia, quasi totius operis prelibamina. Secundo suam intentionem exequitur. et hoc in principio secunde distinctionis, que incipit ibi. Hoc itaque vera. — qui 48 continet distinctiones ~

Distinctio Prima ~

In hac prima distinctione tria facit. primo determinat suum intentum a principio distinctionis usque ibi. Cum autem homines. Secundo mouet questiones circa determinata ab inde usque ibi. omnia igi — que ~~undecim~~ nouem ~~nouem~~ capitibus absoluitur. ~~iuxta diui tionem textus ex. d Bonau. quam sequimur.~~ ~ et incipit in terris ac noue legis etc.

t

t. que dicta sunt. tertio determina
ta breviter recapitulat ab inde usque ad
finem distinctionis. que breviter in questionem redacta sic habet.
totus sacre pagine tractatus aut est circa res, aut circa signa quasdam res importantia. qualia sunt veteris et nove Legis sacramenta (neque enim per signa terminos ad placitum significantes accipimus) sic tamen [redacted] quod et ipsa signa res quedam sint. non tamen econtra: si enim signum est non potest non esse aliquid. aut res aliqua. Sunt autem sacramenta vetera signa gratie. et non causa: nova autem sacramenta. et signa sunt et cause. ac proinde sunt et res et signa. Prius ergo agendum est de rebus (scilicet in tribus libris) quam de signis de quibus agit in quarto. "
Res autem sunt in triplici differentia quedam enim sunt quibus fruendum est ut deus pater, filius et spiritus sanctus quem propter semet ipsum diligimus. aliae sunt, quibus est utendum, ut mundus quem propter deum amamus. et per quem ad deum ducimur. Alie res sunt quae utuntur et fruuntur ut homines et angeli in

me

medio sibi fruendorum et utendorum.
in fruibilibus voluntas conquiescit, unde
beati perfecte fruunt tanquam habentes gau
dium rei. Iusti autem in hac vita fruunt
imperfecte aliquale gaudium rei fruibilis
habentes. quod si quis alicui rei adhereat pro
ter illam, et non in ordine ad deum est
abusiva fruitio. Utimur eis quae in ali
ud referimus, et propterea usus sub frui
tione continetur. frui ergo est amore inhe
rere rei ob seipsam^, uti autem est amore
inhaerere rei quae in rem fruibilem ordinat
unde nec homine fruendum est nisi in deo
iuxta illud Pauli ad Philemonem, itaque
te fruar in domino. cum enim addit, in domino, non simplici
nec deus nos diligendo fruit nobis, sed uti
tur, differenter tamen ac nos rebus, quas
in nostram utilitatem ordinamus, deus ue
ro utitur nobis propter nostram utilitatem
et omnia diligit ob suam bonitatem.
nec virtutibus est fruendum nisi instru
mentaliter (quamvis formaliter amen
tur ob seipsas) scilicet ad quaerendum sum
mum et incommutabile bonum, per quod
ad concordiam reducuntur dicta Augustini
et Ambrosii, quando Augustinus virtutes
propter se amandas negat, Ambrosius e
contrario affirmat.   Primo

^ uelut alij dicunt
cum gaudio uti.
uel cognita amare
in quibus voluntas
delectata conquiescit

ter Philemone
fruendum esse
monstrauit.

Primo ergo agendum est de rebus fruibilib, scilicet de sancta et indiuidua trinitate. et hec de litera magistri quam ipse fusi us prosequit, inductis auctoritatib, precipu e Augustini lib. 1. cap. 2. de doctrina christiana et cap. 3 et 5. Hierem. 17 ephes. 2. / et lib. 10 de trinit, et 13. c. 8. et lib. 11 cap. 10 Roman. 1. et 1. corint. 13

~~Rom 1 et 1. corint 13~~

Cuius summa in una stat conclusione circa quarum prima hec. tota sacra pagina circa res, et signa uersat. / Secunda conclusio est. Sola trinitate increata est proprie fruendum. Et est usus et fruitionis differentia sumit penes absolutam et relatiuam dilectionis inhesionem.

~~ad unam trinitatem~~) huiusque talis est Sacra pagina circa) res et signa uersat fruitio circa trinitatem increatam prop terse. usus circa creaturas ob deum metricesic

Res et signa libri predict distinctio prima quibus utilicet rite quibus ue frui ~ capitis ~~primi~~ circa) ~~principium~~ medium)

Dubia circa literam siue textus expositio

Contra ea verba eorum autem aliqua sunt quorum usus omnis est in significando non iustificando) arguit. omnia sacramenta sunt medicine, quia secundum Hugonem de S. Victore. sacramenta omni tempore fuerunt medicina, sed omnis medicina habet effectum in curando. ergo et sacramenta similiter. sed ista curatio est iustificatio ergo omni tempore sacramenta habuerunt iustificare. R. quod dupliciter est considerare sacramenta ueteris legis. scilicet per se, siue ratione operis operati, et sic erant tantum ad significandum: uel ratione fidei annexa 1

siue

Sive charitatis, sive ratione operis operantis. et sic erant ad iustificandum Sacramenta legalia praeter circumcisionem.

2 Deinde contra illa verba (omne igitur etiam signum res aliqua est) arguit videtur enim magister male dixisse, quia superius non dividit contra suum inferius, sed res est superius ad signum. ergo etc. Respondetur quod superius in sua generalitate acceptum non dividit contra suum inferius, sed contractum bene potest dividi. Sic autem contrahitur ad standum pro re non significante, [struck]

capitis ~~primi circa finem~~ primi post medium.

3 Item contra illud (non autem e converso omnis res signum) arguit quia signum est, quod ducit in aliud cognoscendum, sed omnis res ducit in aliud, quia omnis res est causa vel effectus, causa autem ducit in cognitionem effectus, et e converso. Si dicas quod non omne, quod ducit est signum, sed quod ducit in prius. tunc omnis creatura est signum, quia ducit in deum. Respondetur quod duplex est signum, scilicet naturale. et institutum, de primo autem non intendit hic, sed de secundo. unde non concludit argumentum

~~infine cap~~ ~~primi~~ circa finem capitis ~~primi~~ primi

quo

quoniam in presenti agit de signo, ex institutione. sicut sunt signa vocalia, et sacramentalia.

Preterea contra illud (primo de rebus. postea de signis) arguit quod potius converso dicere debuisset quod signum ducit in cognitionem rej. ergo prius esset agendum. vel dicendum de signis, quam de rebus. 4 in fine capitis primi

Rr quod prior est cognitio signi quam rej respectu cuius est signum. sed non oportet, quod omnis rej. Unde magis ter primo agit de rebus, quarum sacramenta non sunt signa.

Vel Respondet quod argumentum procedit quando signa et res sunt eiusdem ordinis. tunc enim prius determinandum est de signis quam de rebus que per illa significant. Sic autem non se habent signa sacramentalia ad ea de quibus in tribus primis libris agit. || Vel dicendum quod, alius est ordo servandus in accipiendo cognitionem, et tradendo. accipiens enim cognitionem procedit de signis ad signata quasi modo resolutorio, quia signa sunt magis nota quoad ipsum. Sed tradens cognitionem signorum oportet quod res ante quam signa manifestet eo quod signa sumunt per similitudinem ad res. et sic oportet precognoscere res ad cognitionem signorum ad quarum similitudinem sumuntur.

Preterea contra illud (res aliquae sunt quibus fruendum) videtur quod ista divisio rerum, sit male assignata respectu divisi. quia divisum simplicius est dividentibus, et dividentibus est commune. Sed deo nihil est simplicius, neque est aliquid commune deo et creature. ergo etc. Rr quod est divisio unius communis secundum nomen tantum, et sic est divisio equivoci. et est alia divisio secundum nomen, et rem. et hec divisio univoci est. est tertia medio modo et ista est analogi, ubi non est communitas secundum unitatem natura 5 in principio capitis secundi

ra. Sed secundum similitudinem
proportionis. et hec communitas est
rationis) Preterea uidetur mala
diuisio quantum ad membra. Vide
tur enim quod tertium membrum sit su
perfluum. omni enim re aut est fru
endum. aut utendum. ergo tertium
superfluit. Item sicut est res que
fruitur. et utitur; ita est res qua fruen
dum est. et utendum. ut est Christus do
minus. ergo qua ratione ponit ter
tium membrum. deberet ponere qu
artum.

Rx. quod omnis res. que est naturali
qua. aut est finis. et sic est res qua
fruendum. aut deducens ad finem
et sic est res qua utendum. aut ad
finem perueniens, et sic est res que
fruitur. et utit ut homo, et sic acci
piunt membra, et est ista diuisio sa
tis conueniens huic scientie. quod cum
theologia sit de creatore, et de crea
turis utile est, ut theologus doceat
quomodo homo per alias res ten
dat in deum ⁜ ⁜

.7°. ~~in initio capitis 2.~~ circa non dium capitis se cundi.

Contra illa verba. Res igitur quibus
fruendum est) arguit quod tres sunt
res per se, et non per accidens, et a
diuersitate rerum est diuersitas, siue
multiplicitas fruitionis, ergo sicut sunt
tres res, sic erunt tres fruitiones ~
Item

6°

Deinde queritur circa illud ~~propositi~~ post initium capitis secundi
~~nem capitis 2.~~ inter utrasque consti
tuti. Videtur enim ex hoc quod ~~hic~~ homo sit mediu
inter utibilia et fruibilia. cuius contra
rium uidetur ex hoc quod virtus continetur in
ter utibilia. Virtus autem est de maximis
bonis secundum August. quibus nullus
male utitur. naturales autem potentie
sunt media bona quibus aliquis potest
male uti et bene. Et similiter quod virtutes
sunt supra hominem. Ad hoc dicendum
quod ordo bonorum potest dupliciter conside
rari. Scilicet aut per comparationem
ad rectitudinem uite, et hoc modo uirtus
sicut que est causa per se talis rectitudinis est
maximum bonum. potentia autem
naturalis que est sicut materiale
ad talem rectitudinem est medium.
et res alie que sunt exterius ad mini
culantes sunt minima bona. Potest
etiam considerari ordo bonorum secu
dum progressum in beatitudinem
et hoc modo ipsum beatificans erit
maximum bonum. et participans
beatitudinem erit medium, et disp
nens ad ipsam erit minimum ~

⁜ Vel dicendum quod aliquid est ad fi
nem ordinatum dupliciter. uel sicut pro
grediens in finem. et hoc modo fruens et
utens est ad finem. uel sicut uia in fi
nem. et hoc modo utibile est ad finem
vnde utibile non comprehendit omnia
que sunt ad finem. nisi ualde large ac
ceptum. neque est inconueniens si idem
contineat sub duobus membris eundi
ut

visio sit data per oppositas ratio
nes et non per oppositas res.

8) et in medio cap. 2i

\# Item queret de hoc quod di
cit utibile est quod in usum ue
nit, videt enim q male notifi
cat, quia usum non est magis no
tum quam uti, et ita videtur quod diffi
nitio non sit per magis nota —
Ad hoc tamen Rx. q hoc totum
quod dicit. id quod in usum ue
nit ponit loco unius dictionis
et est circumlocutio huius quod
dicit utibile, quod est obiectus
huius actus uti; actus autem
conuenienter per suum obiectum
diffinit.

9

\# circa illa verba prope ~~initium~~ medium
capitis 2. non enim facile etc. Ique
rit quae sit causa huius dicti. Ad
quod Rx. quod nos imponimus nomi
na rebus secundum quod veniunt in
cognitionem nostram, et quia nos
accipimus cognitionem a rebus cre
atis imponimus nomina secun
dum modum rerum creatarum
ea autem quae sunt in creaturis
non sunt per eundem modum in
deo sed excellentiori. ideo nomina
quae nos imponimus non sunt suf
ficientia ad significandum deum
sicut patet, quia nomina significan
tia in abstracto significant quid im
perfectum non per se subsistens ut
humanitas uel albedo, concreta au
tem /

Item tres articuli sunt de tribus
personis, ergo a simili et tres fruitio
nes. Rx. q res hic accipitur commu
niter ad essentiam, et personam
propter sui generalitatem: et quia sum
ptum est hoc uocabulum res ab actu
animae, ideo tres dicuntur res, quia tres
personae, sed tamen eque bene una
res, quia una bonitas est in eis. quia ergo
una bonitas, ideo et una fruitio, quia
uis tres res. Et quoniam articulus
dicit q uid a parte animae distinguen
tis, scilicet intellectus, et fruitio respi
cit ipsam diuinam essentiam, et unita
tem. Et unionem effectus communiter —
ideo fruitio est una. \#

Praeterea contra illa verba (ideo — 10 ~~circa me~~ dium ca ~~pitis 6.~~ post ini tium ca pitis ter tij —
omnis qui fruitur utitur) arguit, quo
niam multae bestiae fruuntur, quia prop
ter se delectantur in delectabilibus: sed non
utuntur. Si dicas, q dicit translatiue
contra, quia non similiter transfert ver
bum utendi. Rx. q uti importat
libertatem in sua generali acceptio
ne, in speciali importat libertatem
ad aliud: frui autem importat liber
tatem cum delectatione, et licet nec
libertas, nec relatio conueniat brutis
conuenit tamen eis delectatio, ac pro
inde uti nullo modo conuenit brutis,
frui autem conuenit eis aliquo modo
licet

11 Licet improprie

circa me dium cap. alterius. post ini tium cap itis sexti – Contra illa verba (in homine spes ponenda non est) arguit quod de beata Virgine cantat vita dulcedo et spes nostra, ab ecclesia quae non errat. Item Ionae .1. accessit ad eum gubernator glossa. naturale est homini magis de alijs, quam de se in periculis considere. R. quod sperare de aliquo contingit dupliciter, aut sicut de adiutore, aut sicut de salvatore. prima spes potest esse de homine, secunda non. Vel est sperare finale praemium et hoc debet esse tantum in deo. vel temporale beneficium et hoc potest esse in homine. primum si ponit in homine meret maledictionem, secundum vero non.

13 circa illa verba Itaque frater ego te

ultra me dium cap. alterius – post medi um capi tis sexti. fruar in domino, quaerit quare hoc magis dicit de homine quam de asino, vel de alia creatura, cum in omnibus reluceat vestigium divinae bonitatis? R. quod ad hoc quod aliquis dicat aliquo frui in deo, non facit repraesentatio, sed magis inhabitatio. Unde e converso per consequens est propria videlicet haec ego fruar domino in te, dum per opera cognoscam deum habitare in te. et est figurativa locutio.

14 Item quaerit de hac solutione Augustini qua solvit auctoritatem

Item significant quod compositum quorum neutrum divinae convenit nobilitati.

12 Deinde circa illud in initio capitis tertij (notandum quidem est) quaerit quomodo verum habeat? Unius enim unica est diffinitio sicut et esse. ergo de uti et frui non debent dari multae diffinitiones. Ad quod dicendum quod si daretur aliqua diffinitio, quae diceret esse rei secundum comparationem ad omnes causas ipsius proprias esset perfectissima et una tantum sed inveniuntur diffinitiones notificantes esse rei plures secundum diversas causas; unde aliqua dat per causam finalem quaedam per formalem, inveniuntur etiam aliae notificationes sumptae ex proprietatibus consequentibus esse rei, et tales etiam possunt esse plures. Dicendum ergo quantum ad praesens pertinet, quod prima diffinitio de frui. scilicet frui est amore inhaerere etc. datur per comparationem ad obiectum, et habitum elicientem actum. Secunda autem scilicet fruimur cognitis etc. dat per comparationem ad potentiam cuius est actus secundum ordinem ad potentiam praecedentem scilicet cognitivam. Tertia scilicet frui est uti cum gaudio etc. datur per proprietatem consequentem actum, in quantum

tiam perficitur est scilicet gaudium de re habita. Similiter dicendum est quod prima diffinitio de uti quod scilicet uti est referre etc. datur per comparationem ad obiectum, et ad finem de uti proprie dicto. alia autem scilicet uti est assumere etc. datur de uti communiter sumpto per comparationem ad potentiam operantem. et universaliter moventem.

16

Deinde circa hoc quod dicit (Nec tamen sic utitur) circa medium capituli septimi notandum est quod ostendit differentiam usus nostri ad usum divinum. in duobus scilicet in hoc quod nos referimus usum nostrum quo operamur circa res ad utilitatem nostram; ille vero non ad utilitatem suam, sed nostram. Item ipse refert usum suum, quo rebus utitur ad bonitatem suam, nos vero non ad bonitatem nostram sed ipsius. et hoc ostendit in operibus misericordiae, primo, et planum est. et secundo in operibus creationis; ipse enim propter bonitatem suam fecit nos. et ideo dicit, quod bonus est summus, et ex eo quod summus habemus bonitatem. et hoc prodest nobis. et sic oportet quod hoc opus est ad nostram utilitatem. 3º. ostendit in opere Iustitiae ipse enim punit nos ^

praedictam et illam determinationem in domino. quia eccl. 8 simpliciter dicit frueere in agnitis. Item deutero. 28 filios generabis et filias. et non frueris eis. ex quo implicat quod si ~~non~~ non peccaret frueretur. Rº. quod praedicta solutio non est generalis, sed solum ad propositam auctoritatem. Et ideo ~~m~~ dicendum ~~est ad solutionem praedictam ex~~ ~~traliterum in quaestionibus~~. quod cum frui accipiatur communiter. et proprie in praedictis auctoritatibus accipitur communiter tantum.

Praeterea contra illa verba (Si enim non fruitur, nec utitur etc. arguitur sic. deus diligit se nec tamen utitur quia non diligit se propter aliud, nec fruitur quia ubi fruitio. ibi est inhaerentia. et indigentia ut dicit Augustinus, deus autem utroque caret ergo. Rº quod fruitio de sui generali ratione dicit unionem scilicet fruibilis cum fruente, quoniam ergo contingit aliquid uniri sibi, et alii contingit etiam ~~tingit~~ non tantum frui alio, sed etiam seipso, sed ubi est unio ad alterum ibi est dependentia inhaerentiae et indigentiae, ubi vero ad seipsum, si ipsum est summum bonum. non est inhaerentia, nec dependentia vel indigentia sed omnimoda sufficientia. Si vero ipsum

^ 15 circa ~~prin~~ ~~cipium ca~~ ~~pitis novi~~ medii capitis septimi -

Sum bonum deficiens est indiget et inde est q solus deus seipso perfecte fruit. nihil autem aliud ab ipso p est seipso perfecte frui. Solus enim deus est summum bonum. et diligit se fruendo se. Diligit etiam alia fruendo se. et ita nec fruitio dei nec usus est cum indigentia, sicut nostra fruitio et usus.

17 circa finem capitis septimi – Preterea contra illa verba (q bonus est sumus) obiicit q similiter inferret q q ab eterno bonus est, ab eterno sumus. R breuiter q hoc q bonus est, dicit causam, sed est aliqua causa naturalis et necessaria; et est aliqua causa voluntaria. bonitas autem diuina est causa nostri esse et boni esse per modum voluntatis non naturalis et necessitatis. Hec autem causa non ponit effectum statim cum est.

Preterea etiam obiicit q similiter sequeretur, q q iustus est, iusti sumus. Si dicas, q iustitia non est eius dispositio inquantum causa. Contra sapientia est dispositio dei inquantum causa ergo pari ratione q sapiens est sapientes sumus. Si dicas q non est dispositio immediata sicut bonitas. argumentor de voluntate, que est immediatissima et tamen non sequitur q volens est volentes sumus. R q ratio huius consequentie triplex est. una est q bonitas est conditio cause inquantum causa || nos propter bonitatem suam. et ideo dicit q iustus est non impune mali sumus, q iustitia eius bonitas eius est. hoc est ad utilitatem nostram eo q ad hoc punimur pro malo ut a malo recedamus et ita a non esse propter quod dicit inquantum mali sumus minus sumus, q quanto magis mali sumus, minus sumus, malum enim est priuatio, vnde quanto multiplicat in nobis tanto elongat nos ab esse perfecto.

18 – Contra eadem verba (q bonus est sumus) arguit. dicit enim Boetius lib. de hebdomadibus q si remoueatur per intellectum bonitas a deo adhuc remanebunt alia entia et alia, sed non bona, ergo non q bonus est sumus. Sed R q opera diuina possunt comparari ad diuina attributa, sicut ad causam efficientem exemplarem. et hoc modo sapientia creature est a sapientia dei. et esse creature ab esse diuino. et bonitas a bonitate. et sic loquitur Boetius: sed tamen q bonitas habet rationem finis et finis est causa omnium causarum ideo iste omnes processiones perfectionum in creaturas attribuuntur bonitati diuine etiam a Dionysio que ut a diuersis attributis exemplentur / 19 ibidem

Preterea querit de hoc quod dicit (inquantum sumus, boni esse sumus) q alia est ratio boni, et alia ratio entis. et sic falsum videtur dicere. R

Rr tamen quod quamvis bonum et ens differant secundum intentiones quia alia est ratio boni et entis, tamen convertuntur secundum supposita. Ergo omne esse est a bono et ad bonum, unde inquantum non dicit identitatem intentionis sed equalitatem suppositorum boni et entis.

2a Secunda quod est proxima ad aliud —
3a quod dispositio generalis in qua consistit vestigii ratio dicit respectum ad finem. Unde sicut deus unius impressit unitatem ~~bonitatem~~, ita bonus bonitatem nimirum et scilicet amet propter se ipsum tantum sed. Contra quod sicut per se ad per accidens ita propter se ad propter aliud. Sed nihil quod convenit alicui per accidens convenit per se, ergo nihil quod convenit alicui propter aliud convenit propter se; si ergo virtutes appetendae sunt propter aliud, ergo non propter se. Rr quod sicut dicit philosophus idem est finis, et propter quod. Finis autem dupliciter est uno modo finis ultimus qui propriissime est finis. In quo est status, alio modo finis sub fine et dicitur proprie terminus. Sic et propter quod diversificatur. Unde uno modo excludit finem alium, alio modo non, ~~...~~ ut dicit Magister. Ad ergo quod ~~ergo~~ obiicit de per se, dico quod sicut per se uno modo opponitur ei quod est per aliud (et sic idem est per se, quod secundum quod ipsum, sive primum universale) alio modo opponitur ei quod est per accidens. Sic et propter se dupliciter accipitur uno modo opponitur ei quod est propter aliud, alio modo ei, quod est per accidens, quia ad illud ac ci

essentaliter ordinat et secundum hoc distinguit magister propter se. et consequenter honestum sive fruibile, et ipsam denique fruitionem.

20 circa medium capitis noni. et ultimi. Contra illa verba (etiam quaedam sunt res per quas fruimur ut virtutes) et inter eas quibus utendum est arguitur videtur enim quod solis potentiis possit frui anima, sine omni enim virtute potest frui bono creato, ergo cum magis sit fruibile bonum increatum; et anima magis ad hoc nata, poterit deo frui solis potentiis. Ad dicendum quod summum bonum est quod super nos est. ad hoc ergo quod illi uniamur necessario intervenit duplex medium, scilicet medium unum per quod anima nata est uniri alii a se diverso, et hoc est potentia, et aliud spirituale super hoc, quo ipsa sublevetur, et hoc est virtus. ad obiectionem vero dicitur quod potentia per se potest deficere, sed non per se elevari, ac proinde non est simile

De materia istius distinctionis agit D. Thomas. 1.2. q. 11. art. 1. et q. 25. ar. 2. et q. 16. ar. 1. et 3. et ibi eius interpretes

circa

Hec questio texit ex his que divus Thomas circa hanc distinctionem hic disputat mutatis mutandis, iuxta dispositionem quam ordimur ad componendas lectiones oppositionum ex textu partium eiusdem doctoris angelici, idem enim et in his quae ex ipsius commentarijs in magistrum adduxerimus in hoc opere observare curavimus ~ ~~Ad haec ergo~~ quamobrem diligenter adverte metodum procedendi in hac questione et in sequenti, ut tibi pro omnibus exemplo fiat ~

circa hanc distinctionem est quaestio VIII quae de fruitione et usu dicuntur in conclusione eius, vera sint?

Et a parte negativa arguitur ex parte ipsius fruitionis et usus primo sic. Si fruitio aliquo modo esset admittenda ~~deberet~~ esset actus appetitivae potentiae aut intellectus. sed neutrius est ergo non est admittenda ~~sed huius non est ergo nec est ponenda~~ maior cum consequentia videtur manifesta. et minorem probo quia frui est fructum capere. sed fructum humanae vitae, quae est beatitudo accipit intellectus in cuius actu ipsa beatitudo consistit. ergo frui non est appetitivae potentiae, ~~ac proinde nullum esse habet~~. quod autem non sit actus intellectus probatur quia obiectum fruitionis est fruibile quod est finis ultimus, ut sic habens rationem boni ac proinde ad voluntatem pertinens.

2° sic argumentor. usus etiam nec est actus rationis, nec voluntatis. ergo nihil est. consequentia est nota et antecedens probo quantum ad primam partem. quia in diffinitione usus dicitur quod est assumere aliquid

in

in facultatem voluntatis. ergo cum diffiniat per voluntatem erit actus eius et non rationis. quod vero ~~sit rationis et~~ non voluntatis probat quia uti dicit ordinem ad finem, ordinare autem unum ad alterum pertinet ad rationem. ergo neque etiam est actus voluntatis.

3° ex parte fruibilium et utibilium arguit. videtur enim falsum quod solo deo fruendum sit. illis enim rebus fruendum est. que nos beatos faciunt ut in littera dicit. sed beatitudo creata nos beatos facit. ergo illa etiam fruendum est, et non solo deo.

4°. si solo deo fruendum esset ipsius deberet esse unica sola fruitio quia est unicum summum bonum et unus deus. sed sunt tria obiecta fruibilia scilicet tres divine persone proprietatibus personalibus distincte. ergo fruitiones etiam erunt tres.

5 arguit quod si solo deo est fruendum ergo utendum est omnibus alijs ab ipso. hoc autem videtur impossibile. uti enim est assumere aliquid in facultatem voluntatis, illud autem est hoc modo assumptum quod nostre operationi subiacet. sed non omnia creata sunt talia sicut celum et angeli que non sunt a nobis operabilia. ergo non possumus omnibus uti / 6

6 ex parte fruentium et utentium arguit. fruitio dicit desiderium quietatum in fine. sed omnis creatu ra etiam insensibilis naturaliter desiderat suum finem. et quietat in eo iam adepto. ergo frui conuenit etiam creaturis insensibilibus. et ma le dicit Magister.

7 arguit quod si fruens est qui ha bet iam finem adeptum. sequeretur quod in patria nullus esset utens. uia enim non est necessaria habito fine. et propterea dixit Bernardus, quod necesse est scala tenenti iam solium. sed usus est eorum quae sunt ad finem et se habent per modum uiae. ergo in beatis qui consecuti sunt finem non erit usus. Tunc sic in patria manet dilectio dei, et proximi pro ximus autem nunquam diligitur prop ter se. ergo erit ibi dilectio usus, ac per inde dicta magistri non conso nant. quia charitas nunquam excidit. 1. corint. 13.

Pro istorum intelligentia notandum est primo quod fruitio consistit in optima operatione ho minis cum fruitio sit ultima ho minis foelicitas. foelicitas autem non est in habitu, sed in operatio ne secundum Philosophum. opti ma autem operatio hominis est ope ra

operatio altissimę potentię scilicet intellectus ad nobilissimum obiectum, qui est deus. Vnde ipsa visio diuinitatis ponitur tota substantia nostrę beatitudinis Ioan. 17. hęc est uita ęterna etc. ex uisione autem ipsum uisum, cum non uideat per similitudinem, sed per essentiam, efficit quodammodo intra uidentem. et ista est comprehensio, quę succedit spei, consequens uisionem, quę succedit fidej, sicut spes quodammodo generat ex fide: ex hoc autem quod ipsum uisum receptum est intra uidentem unit sibj ipsum uidentem ut fiat quasi quędam mutua penetratio per amorem sicut dicit. 1. Ioan. 4. qui manet in Charitate etc. ad unionem autem maxime conuenientis sequitur delectatio summa et in hoc perficitur nostra foelicitas; quam fruitio nominat ex parte sui complementi, magis quam ex parte principij cum in se includat quandam delectationem. et ideo est actus uoluntatis, et secundum habitum Charitatis, quamuis secundum ordinem ad potentias et habitus pręcedentes.

2º

2° Notandum est, quod uti dicitur multipliciter. aliquando enim nominat quamlibet operationem secundum quod dicimus usum alicuius rei esse bonum, uel malū et secundum hoc uidetur diffiniri ab Augustino uti est assumere aliquid in facultatem uoluntatis. idest. ut operemur de eo, quo utimur ad nutum uoluntatis. aliquando dicit frequentiam operationis secundum quod usus est idem, quod consuetudo et sic diffinit Vicłorinus. usus est actus frequenter de potentia elicitus. et utroque modo ~~uti~~ istorum est actus cuiuslibet potentiae. dicitur etiam aliquando uti, eorum quae ad finem aliquem ordinantur. et sic uti sumitur hic quantum ad primam diffinitionem, quae ponitur. illud autem quod est ad finem inducitur ad finem suum tribus operationibus. prima est operatio rationis praestituentis finē et ordinantis et dirigentis in ipsū. Secunda est operatio uoluntatis. et tertia est operatio uirtutis motiuae exequentis. uti autem nominat executionem eius, quod ad finem ordinatum est. non secundum actum proprium alicuius motiuarum uirium

um. sed communiter presupposita ordinatione in finem. unde est actus voluntatis, que est universalis motor virium secundum ordinem ad rationem.

3° Notandum. q frui aliquo dicitur tripliciter, aut sicut obiecto. et hoc modo solo deo fruendum est, quod ad bonitatem ipsius dei ordinatur tota bonitas universi. sicut bonum totius exercitus ad bonum ducis ut dicit in. 2. metaph. alio modo sicut habitu eliciente actum fruitionis. et hoc modo beatitudine creata, et charitate fruendum est. 3. modo fruimur aliquo sicut instrumento fruitionis. et hoc modo fruimur potentia cuius fruitio est actus

4° Notandum est quod una fruitione fruimur tribus personis, et huius ratio est duplex. una ex parte essentie, obiectum enim fruitionis est summa bonitas. unde fruitio respicit unamquamque personam inquantum est summum bonum. et cum eadem numero sit bonitas trium, eadem erit fruitio. Alia ratio sumitur ex parte proprietatum. sicut enim dicit philosophus, quicumque unum re

la

satinorum cognoscit et reliquum et sic cum tota fruitio originet ex visione ut prius dictum est, qui fruit uno relativo inquantum huiusmodi fruit. et reliquo. per sona autem tres distinguunt tantum secundum relationes, et ideo in fruitione unius includit fruitio alterius. et ita est eadem fruitio trium. Sed prima ratio melior est que tangit rationem obiecti a quo actus habet unitatem.

§. Notandum quod quecunque sunt bona, non habent bonitatem nisi secundum quod accedunt ad similitudinem bonitatis divine. unde oportet, cum bonitas sit ratio dilectionis et desiderij ut omnia ament in ordine ad bonitatem primam: omne autem quod bonum est, a deo est. unde que ab ipso non sunt, nec querenda sunt nec eis utendum est. et ideo nullo peccato utendum est. quia peccatum non est a deo: poena autem a deo est. et ordinanda ad finem secundum quod promovet meritum hominis ducens eum in considerationem sue infirmitatis, et secundum quod purgat peccata. similiter etiam res mundi ab ipso sunt. et eis utendum est. uel inquantum

tum

tum conferunt ad dei cognitionem / ostendentes ipsius magnitudinem. uel secundum q. prebent subsidium uite nostre ordinate in deum. simi liter opera nostra que mala non sunt ab ipso sunt, et propter ipsum facien da; non q. quamlibet operationem oporteat semper actualiter referre in deum. sed sufficit q. habitualiter in deo constituat finem summum sue uoluntatis

6. Notandum q. supradictum est fruitio ponit quandam delectationem in fine. delectatio autem non potest esse nisi in cognoscente, propter quod Plato dixit q. delectatio est generatio sensibilis in naturam, idest que sen titur nature conueniens, et ideo cum creature insensibiles non cognoscant non delectantur nec fruuntur. Item pro prie loquendo fruitio est tantum ul timi finis. bruta autem ultimum finem non apprehendunt, nec finem proximum possunt ordinare ad fi nem ultimum, cum careant ratio ne, cuius est ordinare, ac proinde non proprie fruuntur. Similiter pecca tor ponit finem ultimum, in quo non est. unde cum uerum finem non habeat, non uere fruitur. ulteri us autem fruitio dicit delectationem in fine, unde perfecta fruitio non / est

est nisi sit perfecta delectatio, quę
esse non potest ante consecutio
nem finis, ideo iustus homo non p
fecte fruit. sed beati qui consecuti
sunt finem, vere perfecte et proprie
fruunt.

7. Notandum est q usus est eoz
quę sunt ad finem; sed eorum quę
sunt ad finem, quędam sunt includē
tia finem, et contingentia ipsum. et
hęc sunt quę non repugnant per
fectioni finis. sicut dispositiones
materiæ manent cum forma substā
tiali. et talium erit usus in patria
sicut perfectiones naturales. et sep
tem dona spiritus sancti, et alia qu
æ, ex sua ratione imperfectionem
non dicunt. quædam autem sunt
ad finem sicut distantia a fine. ut
motus. et huiusmodi: et ista prop
ter suam imperfectionem non com
patit finis. unde talium non erit u
sus in patria. sicut poenæ. et actus
fidei. et spei. cibi. et huiusmodi

His positis sit prima conclusio
fruitio formaliter est actus volun
tatis. hęc conclusio sequit ex pri
mo notabili. et probat argumen
to adducto in principio quęstionis

q[uia] scilicet ~~voluntas in diffinitio ne fruitionis posita est~~ obiectum fruitionis est fruibile, quod habet rationem finis, et boni, et per conse quens pertinet ad voluntatem —
2° p[ro]bat q[uia] Augustinus fruitionē per voluntatem diffinit dicens fruimur cognitis, in quibus volun tas conquiescit

2ª conclusio Usus etiam est for maliter actus voluntatis, quae est universalis motor secundum ordi nem ad rationem. ista conclusio elicit[ur] ex secundo notabili: et pro bat[ur] argumento secundo adducto q[uia] scilicet in diffinitione usus po nit[ur] voluntas cum dicit[ur] q[uod] uti est aliquid in facultatem voluntatis assumere. Secundo probat[ur] q[uia] illud ordinat[ur] ad finem, quod finem con sequit[ur], sed frui quod dicit consecutio nem finis est actus voluntatis, ergo et uti.

3ª conclusio solus deus tanq[uam] obiecto fruendum est. Haec conclusio patet ex tertio notabili et probat[ur] pri mo q[uia] ratio dilectionis est bonitas sed omnis bonitas refert[ur] ad bonita tem dei a qua fluit, et cuius similitudinem gerit, ergo nihil est diligen dum nisi in ordine ad deum, et per con

consequens solo deo fruendum est
Secundo probat quia proverbiorum 16
dicitur universa propter semetipsum
operatus est dominus, ergo ipse est
omnium finis. ergo omnia propter
ipsum sunt diligenda, et sic idem
quod prius.

4ª. conclusio unica est fruitio triu
divinarum personarum. hec patet
in quarto notabili. et probat pri-
mo rationibus in dicto notabili adduc
tis. ex parte obiecti. et proprietatum
relativarum. Secundo probat quia si-
cut deus trinitas est unum principi
um omnium, ita est unus finis om
nium, sed eadem operatio communis est
totius trinitatis inquantum est u-
num principium, ergo eadem est fru
itio trium inquantum est unus finis.
tertio probat quia operatio felicita
tis est ad nobilissimum obiectum
ut dicit philosophus. 10. ethicorum
nobilissimum autem est unum tan
tum, quia quod per superabundanti
am dicitur uni soli convenit, ergo
cum fruitio sit operatio ultime fe
licitatis refert ad unum tantum
obiectum. ergo fruimur tribus per
sonis inquantum sunt unum. er
go inquantum est unum obiectum.

5ª. conclusio. omnibus alijs bonis a
deo

[illegible]

pasa adelante que nada falta -

Lib. 1.

Dubitec. 1.

Deo

3 deo utendum est. ista conclusio patet ex quinto notabili. et probatur .1. corint .10. siue manducatis siue bibitis omnia in gloriam dei facite. ergo uidetur quod omnibus sit utendum. 2° probatur quia sicut deus est perfectae potentiae ita et perfectae bonitatis. sed ad perfectionem potentiae eius pertinet quod nihil habeat esse nisi productum ab ipso. ergo ad perfectionem bonitatis eius pertinet quod nihil etiam ametur nisi in ordine ad ipsum.

6. conclusio. fruitio proprie non est nisi in cognoscente. nec omnimoda, et perfecta fruitio est nisi in beatis. hec conclusio patet ex sexto notabili. et probatur manifeste rationibus ibi adductis

7. conclusio non repugnat quod sit usus aliquarum rerum in patria. hec conclusio constat ex notabili septimo et probatur etiam quoniam in patria manet dilectio proximi. hec enim nunquam excidit. ut dicitur .1. corint .13. proximus autem ut cumque diligatur est propter deum. ergo in patria erit dilectionis usus.

quibus sic stantibus superest nunc ad argumenta in oppositum adducta respondere. Primum igitur argumentum illam deposcebat difficultatem cuius nam possit esse actus fruitionis cui satisfacit prima conclusio ex

his

tes quas proposuimus, sed urget argumentum propositum quod fructu beatitudinis capimus per intellectu magis quam per voluntatem ergo frui tio non est actus voluntatis. et con firmat quod perfectissima dominus o peratio qualis est fruitio, debet esse actus perfectissimae potentiae, qualis est intellectus.

Secundo ad idem arguit quia ut dicit Augustinus visio est tota merces, sed merces totius meriti consistit in frui tione divinitatis, ergo fruitio est tentio aliter visio, sed visio est actus intel lectus, ergo et fruitio

tertio arguit quia videtur quod sit actus om nium potentiarum. premium enim respondet merito. sed homo meretur per omnes potentias, ergo secundum omnes premiabitur, sed premium est ipsa frui tio, ergo fruitio est omnium potentia rum.

4º quod Augustinus dicit quod homo inve niet pascua interius in divinitate sal vatoris, et exterius in humanitate, er go videtur quod tam vires exteriores quam inte riores fruentur.

5º quia videtur quod nullius omnino poten tiae sit, omnis enim actus denominatur a potentia cuius est, sicut intelligere ab intellectu, sed frui non denominatur ab aliqua potentia, ergo nullius est.

Ulterius quaeritur cuius habitus actus sit. videtur enim quod tantum sit charitatis constat enim .1. cor. 13. quod charitas est virtus perfecta. sed secundum philosophum foelicitas est actus virtutis perfectae, ergo fruitio in qua est tota nostra foelicitas est actus charitatis. et confirmatur ex diffinitione Augustini inducta in litera. in qua dicit quod frui est amore inhaerere rei etc.
Et ex alia parte arguit videtur enim quod non tantum sit charitatis ad fruitionem enim tria concurrunt perfecta visio, plena comprehensio, et inhaesio amoris consumata. ergo videtur quod etiam sit actus succedentium fidei et spei et confirmatur sic idem quoniam per fruitionem coniungimur deo, sed omnis virtus coniungit nos deo, cum sit dispositio perfecti ad optimum, ut dicitur in .7. ethic. ergo fruitio est actus secundum omnem virtutem.
His tamen non obstantibus prima nostra conclusio vera est. et ad primum argumentum principalis quaestionis Respondetur, quod appetitus semper sequitur cognitionem, unde sicut inferior pars habet sensum, et appetitum, qui dividitur in irascibilem, et concupiscibilem ita suprema pars habet intellectum
.). et voluntatem, quorum intellectus est altior secundum originem, et voluntas secundum perfectionem, et similis ordo est in habitibus, et in actibus scilicet
licet

cet visionis et amoris, fruitio autē nominat altissimam operationem quantum ad suj perfectionem.
patet etiam ex hoc solutio ad secundum, q, visio non habet perfectam rationem foelicitatis, nisi secundum q, est operatio perfecta, per ea que sequuntur. perficit enim delectatio operationem, sicut pulchritudo iuuentutem ut dicit .10. ethicor.
Ad. 3. R.r q, inferiorum potentiarum non potest esse fruitio proprie dicta, nō enim habent operationem circa finē ultimum, quem non apprehendunt, cum sint virtutes materiales. sed sicut nunc intellectus perficitur accipiendo ab inferioribus potentijs, ita erit in patria econuerso, q, perfectio et gaudium superioris partis redundabit in inferiores potentias. Vnde auctor de spiritu et anima, ait q, sensus uertetur in rationem, inquantum scilicet sua remuneratio, et gaudium a ratione emanabit.
Ad 4. R.r q, humanitas Christi non est ultimus finis, unde in visione eius nō erit proprie fruitio, sed quoddam accidentale gaudium, et non substantialis beatitudo.
Ad. 5. dicendum q, quando aliquis actus est absolute alicuius potentie denominatur ab illa, sicut intelligere ab intellectu, sed quando est actus unius potenti

tis secundum ordinem ad alteram a //
nulla denominat, sicut scire est ac
tus rationis secundum ordinem ad
intellectum qui ingnarentum principi
a deducit in conclusiones. Similiter
frui est actus voluntatis consequens
actum intellectus scilicet apertam dei
visionem.

Alia dico concedimus.) et Ad illa
patet solutio per ea quae dicta sunt
quod quamvis tria concurrant ad fruiti
onem, tamen in amore perficitur.

Ad ultimum Respondeo quod aliae virtutes con
iungunt deo per modum meriti et
dispositionis, sed sola charitas per mo
dum perfectae unionis.

Ad 2 argumentum principale
Respondeo quod petit illam difficultatem utrum
scilicet uti sit actus rationis an vero
voluntatis et videtur quod rationis primo
ob rationem in eo adductam.

Secundo quia ut dicit philosophus 6
ethic. ordinatio eorum quae sunt ad
finem, et inventio finis pertinent
ad prudentiam, prudentia autem est
habitus rationis, ergo et uti, quod dicit
talem ordinationem est actus ratio
nis.

Sed his non obstantibus vera est
secunda conclusio principalis in qua
asseruimus esse actum voluntatis. et

ad

ad haec argumenta. Respondendum est. ad primum quidem quod erat de cundum principalis quaestionis dicimus. q. ubi praesupponit ordinem sed eius substantia magis est in executione voluntatis.

Ad 2. q. prudentia est perfectio rationis practicae secundum q. est recta rectitudo autem eius. et veritas est (ut dicit. 6. ethic) secundum conuenientiam cum appetitu recto. Unde prudentia non tantum perficit actum qui est ipsius rationis. sed etiam actu voluntatis, qui regulatus est ratione. sicut eligere. et si dicit actus voluntatis vel liberi arbitrij est tamen prudentiae.

3.m argumentum principale petit utrum fruendum sit solo deo et pars negatiua probat primo, dicto tertio argumento principali adiecto, q. nimirum beatitudo nos etiam beatos facit ac proinde ea etiam fruendum est. Secundo, q. ultimus finis hominis est ultima foelicitas. foelicitas autem eius est perfectissima operatio, cum igitur ultimo fine fruendum sit operatione perfectissima fruendum est quod etiam videtur per philosophum in 1. ethic. qui dicit q. foelicitas non quaeritur propter aliquid aliud et per Boe

tium

tiam qui dicit quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus.

tertio quia Tullius dicit honestum est, quod sua ui nos trahit, et sua dignitate nos allicit, sed quod per se allicit, propter se amatur. ergo omni honesto fruendum est, et ita omnibus virtutibus. ergo non tantum deo.

4. quia Apostolus ad Philemonem dicit itaque frater ego te fruar in domino. ergo etiam homine iusto frui possumus. et per consequens quolibet homine, qui est ad imaginem dei. et qualibet creatura in qua est uestigium dei.

Sed his non refragantibus irrefragabilis permanet ueritas tertiae conclusionis cui haec argumenta aduersant. Respondet ergo ad Primum quod aliquid facit beatum dupliciter, scilicet uel effectiue, sicut deus. et hoc solo fruendum est ~~uel ut~~ tanquam obiecto: uel formaliter; sicut albedo facit album, et hoc fruendum est formaliter loquendo. et sic beatitudo beatitudinem facit.

Ad 2. dicendum quod obiectum operationis terminat, et perficit ipsam et est finis eius. unde impossibile est operationem habere rationem finis

ul

ultimi, sed quia obiectum non conse quimur nisi per operationem, ideo est idem appetitus operationis et obiecti, unde si aliquo modo ipsa fruitione fruimur hoc est inquantum fruitio nos deo coniungit, et eadem fruitione fruemur fine et operatione cuius obiectum est finis ultimus, sicut eadem intellectione intelligo intelligibile, et intelligo me intelligere.

Ad 3. dicendum, quod propter se accipitur dupliciter uno modo secundum quod opponitur ad propter aliud, et hoc modo virtutes et honestum non propter se diliguntur, cum etiam ad aliud referantur: alio modo dicitur propter se secundum quod opponitur ad per accidens, et sic dicitur propter se diligi quod habet in natura sua aliquid movens ad diligendum, et hoc modo virtutes propter se diliguntur, quia habent in se aliquid unde quaerantur, etiamsi nihil aliud ab eis contingeret. non tamen est inconveniens, ut aliquid propter se ametur, et tamen ad alterum ordinetur ut dicitur in 1. ethic. est autem aliquid, quod desideratur non propter aliquid quod in se habet, sed tantum secundum quod ordinatur ad alterum ut effectivum illius, sicut potio amara amatur, non propter aliquid quod in

in ea est. sed quia sanitatem efficit. et huiusmodi nullo modo propter se diligunt, sive propter se dicat causam formalem, sicut virtus dicitur propter se diligi; sive finalem, sicut deus.

Ad. 4. dicendum ut iam diximus quod homine iusto non est simpliciter fruendum, sed in deo, itaque obiectum fruitionis sit deus, et representans ipsum gratia obiectum per similitudinem in qua inhabitat deus sit homo sanctus. nec tamen sequitur quod homine peccatore sit fruendum in deo, quia non est in eo gratia, que facit deum inhabitare. et que est exemplar illius summe bonitatis expressum qua fruendum est. et multo minus hoc sequitur de creatura irrationali, non enim ad hoc sufficit similitudo imaginis et vestigij. sed similitudo gratie.

4um Argumentum principale petebat num dei sit unica tantum fruitio? cui respondimus per quartam conclusionem. sed urget argumentum quia obiectum fruitionis sunt tres divine persone proprietatibus destincte. et secundo id ipsum probo: operatio animae sistens in communi non est perfecta nisi etiam descendat ad propria, sicut cognitio generis perficitur per cognitionem specierum, et multo magis desiderium et amor perficitur in particulari, sed fruitio est operatio perfecta. ergo non tantum

frui

fruemur ~~tribus~~ essentia cōmuni tri
bus personis, sed et singulis personis
et proprietatibus ipsarum; et ita vi-
detur q non sit unica tantum fruitio.
tertio qr quidquid habet filius solet re
ferre ad patrem. sicut patet Ioan. 5. me
a doctrina non est mea etc. sed bonita
tem accipit filius a patre nascendo sicut
essentiam. ergo et fruitionem bonitatis
filij debemus referre in fruitionem pa
tris. ergo non est equaliter fruendum
tribus personis, multo minus ergo nec
eadem fruitione.

Sed his non obstantibus Respondetur
ad primum. q tres divine persone nō
distinguunt ~~[illegible]~~ secundum id quod sunt
obiectum fruitionis, immo uniunt in
eo. scilicet in sūma bonitate.

ad 2. q proprietate uniuscuiusque perso
nae fruimur, ut paternitate, tamen
paternitas non dicit rationem fruitio
nis, unde fruemur paternitate in quā
tum paternitas est sūma bonitas diffe
rens tamen ratione.

Ad. 3m. Rr q illa reductio non ponit
gradum bonitatis in patre et filio, sed
tantum ordinem nature, et ideo non
tollit equalitas, et unitas fruitionis

Quintum argumentum princi
pale illam exposuit questionem. utrū
scilicet omnibus alijs preter deum sit
utendum, cui satis fecimus per quin
tam conclusionem. sed urget contra e
am

am dictum argumentum quod coelum et angeli non sunt separabilia a nobis et per consequens neque eis uti possumus

Secundo ad idem sic argumentor illo utimur, quo tendentes ad beatitudinem iuuamur. Sed creaturis impedimur frequenter sicut dicitur sapie. 14. creaturae factae sunt ^in muscipulam^ etc. ergo non omnibus possumus uti.

Tertio si omnibus praeter deum tenemur uti ergo quandocunque non referimus aliquid in deum peccamus. Sed quandocunque referimus aliquid in deum meremur ergo omnis actus erit meritorius uel demeritorius et sic nullus actus erit indifferens.

5. Argumentum principale petebat utrum frui conueniat omnibus rebus. cui Respondimus per quintam conclusionem. contra quam procedis primo dictum argumentum quod omnia quietant in suo fine iam adepto. et ex consequenti omnia videntur posse frui.

2. arguit quod fruitio est eius, quod per se quaeritur non relatum ad alterum. Sed bruta quaerunt aliqua in quibus delectantur et non referunt ad aliud, quia carent ratione ordinante ergo brutis conuenit frui.

3° si naturali dilectione contingit aliquem diligere deum super omnia, cum naturaliter cognoscatur esse summum

bo

4°

bonum et ita propter se amandum sed fruimur eo, quod propter se amamus, ergo continget Dominem existentem tantum in naturalibus frui deo.

4 continget quod aliquis existens in peccato mortali alicuius suae actionis deum finem ultimum constituat non referens ad aliud. hoc autem est frui ergo peccator etiam potest frui deo.

Sed his minime concludentibus pro veritate sexta

4° sequitur quod nullum peccatum sit veniale quia si refert in ultimum finem non est aliquod peccatum; si autem constituat aliquis finis alius ultimus non relatus ad finem ultimum est peccatum mortale, cum igitur omnis actus rationis sit ad aliquem finem oportet quod ille finis, vel sit finis ultimus, et sic non est peccatum, vel sit alius finis non relatus ad finem ultimum, et sic erit peccatum mortale, ergo nullum erit peccatum veniale.

Sed his minime concludentibus pro veritate quintae conclusionis. Respondemus. ad 1. quod illis creaturis non utimur tanquam a nobis operatis, sed sicut in dei cognitionem ducentibus.

ad 2m. quod creaturae quantum est in se non impediunt nos a consequenda beatitudine. sed ex parte nostra, in quantum eis

eis abutimur in eis sistendo sicut in
fine. Ad 3 R. q. secundum theolo
gos nullus actus procedens a volunta
te deliberante est indifferens, quia si re
fert in deum supposita gratia meritori
us est. Si autem non est referibilis pec
catum est. Si vero est referibilis et non
referat vanus est, et ociosus, ociosus
autem inter peccata apud theologos com
putat. Ad 4 R. q. quamvis ille qui
peccat venialiter non referat actu in
deum suam operationem, nihilominus
tamen deum habitualiter pro fine habet
unde non ponit creaturam finem ulti
mum, cum diligat eam citra deum; sed
ex hoc peccat, quia excedit in dilectione si
cut ille, qui nimis immorat viae, non
tamen exit a via

et sic dicunt muscipula
pedibus insipientium –

Sextum argumentum prin
cipale deposcebat utrum frui conveni
at omnibus rebus. cui questioni nega
tive responsum dedimus per sextam
conclusionem. Sed arguit contra eam
1° argumento dicto quoniam omnes
res quietant in suo fine iam adepto. er
go omnes fruunt.

2° arguit quia fruitio est eius, quod
per se queritur non relatum ad alterum
sed bruta querunt aliqua, in quibus de
lectant, et non referunt ad aliud, quia ca
rent

rent ratione ordinante ergo etiam brutis convenit frui.

3° naturali dilectione contingit aliquem diligere deum super omnia, cum naturaliter cognoscat esse summum bonum, et ita propter se amandum, sed fruimur eo, quod propter se amamus ergo contingit hominem existentem in naturalibus tantum, frui deo.

4° contingit q aliquis existens in peccato mortali alicuius sue actionis deum finem ultimum constituat non referens ad aliud, hoc autem est frui, ergo peccator etiam potest frui deo.

et 5° econtrario videtur q neque etiam iustus fruatur in via, frui enim est quiescere voluntatem delectatam in cognitis propter se, sed quamdiu aliquis est in via non quiescit. ergo quamdiu aliquis est in via deo non fruitur.

Preterea sexto videtur q neque etiam beati fruantur, sicut enim habetur in littera omne quod fruitur aliquo eget illo, sed quidquid eget aliquo caret illo, cum igitur beati non careant deo videtur q non fruantur illo. ex quo etiam concludit q nec se ipso deus fruatur, cum non se ipso indigeat.

His tamen non obstantibus pro veritate sexte conclusionis. Responde

mus ad 1. q quamuis omne desideri-
um consequat cognitionem, desideri-
um tamen creaturæ insensibilis non
sequit cognitionem in ipsa existentem
sed cognitionem motoris primi, quicun-
q3 sit ille ordinantis unumquodq3 in
suum finem; et ideo sine cognitione, nec
delectationem, nec fruitionem habent

Ad 2 R. q peccata quamuis delec-
tent in fine, ille tamen finis non est ul-
timus, immo est relatus ad illum non
ab ipsis, sed a primo ordinante omnia
in seipsum. et ideo cum non delectent
in ultimo fine simpliciter, sed in ultimo
apprehenso ab eis aliquo modo dicent
frui, sed improprie.

Ad 3. dicendum q delectatio sequi-
tur operationem perfectam, perfecta
autem est operatio, quæ procedit ab
habitu, habitus autem acquisiti, uel
naturales non perficiunt ad ultimã
beatitudinem proprie, nec supra habi-
.1. tum est, sufficienter, et proxime, quia
dicit Augustinus in lib. de pœnitentia
quodam familiari contactu ad experien-
dam eius suauitatem adiacet amanti
amata creatura, sed uoluptas creato-
ris longe alterius generis est. et ideo
sine habitu gratuito non est delectatio
talis, quæ ad fruitionem sufficiat. Vel

di.

dicendum q. delectatio naturalis non ponit aliquam operationem in actu, sed tantum quandam naturalem inclinationem, que in actum redu=cit per habitum Charitatis.

Ad 4. dicendum q. existens in pec=cato mortali diligit aliquid habitua=liter supra deum, et si non in actu sem=per et ideo non fruitur ipso, sed illo ad quod omnia ordinat.

Ad 5. Rx. q. est duplex quies scilicet quies desiderij, et quies motus quies de=siderij est quando desiderium sistit in aliquo propter quod omnia facit et querit, et non desiderat aliquid ul=terius, et hoc modo voluntas iusti in uia quiescit in deo: quies autem mo=tus est quando peruenit ad terminum quesitum, et ista quies voluntatis e=rit in patria. et hec quies facit perfec=tam fruitionem, sed prima imperfec=tam. Ad 6. dicendum q. aliquid eget altero dupliciter scilicet aut sicut eo a quo dependet secundum esse, et hoc modo omnia egent deo: alio modo dicit quis egere eo quod nondum ha=bet, et sic non egent beati. Ad illud vero quod addit in argumento Rx. q. hic intelligendum est, quando fruens. et id quo fruit sunt diuersa in essentia

quod

quod non est in divina fruitione, et ideo perfecte deus fruitur seipso. Unde gregorius super Iob. 40. esto gloriosus etc. dicit ipse gloriosus est, qui dum seipso fruitur accedentis laudis indigens non est.

Septimum argumentum principale petit illam questionem, num usus conveniat existentibus in patria? cui respondet septima conclusio. sed urget argumentum ex Bernardo quod non est necessaria via sabito fine. Secundo sic argumentor uti est referre aliquid in alterum sed hoc non potest esse nisi unum cogitet post aliud, quod non videtur esse in patria secundum Augustinum quod non sunt ibi cogitationes volubiles. ergo videtur quod non sit ibi usus.

His tamen R^o pro veritate septime conclusionis. et ad primum dicendum quod sicut invenimus in processu cognitionis quod in cognitionem principiorum venit quis per principiata quibus tamen habitis magis ipsa cognoscit quam principiata; nec indiget principiatis ad cognitionem principiorum, que iam per se cognoscit, nec tamen principiatorum cognitionem

.). amittit, immo illa cognitio per princi

pia

pta perficit, ita est in processu homi
nis in deum, qui per creaturas in de
um venit, quo habito creaturis non
eget ad ipsum habendum, sed per ip
sum venit in perfectum usum om-
nium aliorum. Sic etiam est in proces
su naturæ, quæ per dispositiones acquiri
t formam, quæ habita est principium o-
mnium accidentium, et ita est in om
nibus alijs invenire.

Ad 2. dicit quod cogitatio volubilis pro
prie dicitur quæ est per discursum ratio
nis, cui non offert statim, quod quæ
rit; unde oportet quod inveniatur proce
dendo ab uno in aliud, ibi autem sta
tim sine difficultate occurret in illo
divino lumine quidquid quæret; un
de etiam homines intelligent intel
lectu deiformi, sicut et angeli; non
autem excludit successio cogitationum
in patria, et multominus ordo unius
ad alterum, qui etiam sine successio
ne esse potest.

Iam uero si volueris efficere lectionem oppositionis ex solo textu diui thome circa hanc primam distinctionem. accipies articulos eius ordine quo hic eos tibi assigno. Secundum articulum questionis undecime 1.e 2.e et secundum item questionis decime sexte et primum 3.m et 4.m dicte questionis undecime. quo supposito

Est questio An ea que in conclusionibus deduximus ueritatem habeant.

Et a parte negatiua arguitur primo. ex parte fruentium quia frui

Iam uero si volueris eum solo textu diui Thome lectionem oppositionis componere circa distinctionem predictam. assignato quattuor articulos questionis undecime, Prime secunde. et articulum secundum et tertium questionis decime sexte eius dem partis. ex singulis articulis per ordinem singula argumenta. notabilia conclusiones et dubia proponendo admodum quo

ex parti bus -

Primum)

qui sequit(ur) in sequenti disputa-
tione ~ quæ tibi exemplum sit pro omnib(us)

questio unica utrum ea
que conclusio prefate
distinctionis conti-
net vera sint.

At cuius parte negatiua arguitur
Primo. q(uia) Fruitio si ullum haber(et)
et esse esset ab apetitiua potentia
sed ab hac non est ergo a nulla. ma-
ior est manifesta. et minorem pro-
bo q(uia) frui nihil aliud esse uidetur
q(uam) fructum capere. sed fructior
humanæ uitæ, quæ est beatitudo ac-
cipit intellectus. in cuius actu beati-
tudo consistit. ergo frui non est ap-
petitiuæ p(otenti)æ. ac proinde nullum
habibit esse

2º Argumentor q(uia) ex conclusio-
ne sequeret(ur) q(uod) frui soli homini-
b(us) aut rationali creaturæ conue-
niret (quæ amore uidetur sola inhæ-
rere propter se ipsam) et non bru-
tis animalib(us), at falsum est q(uod) istis
etiam non conueniat. siquidem
ex rebus uoluptatem capiunt. ergo
male colligit predicta conclusio

3. Arguit(ur) q(uia) fruitio non est tan-
tum ultimi finis. dicit enim Apos-
tolus ad Philemonem. itaq(ue) frater
ego te fruar in domino, sed manifes-

tum

tum est q. Paulus non posuerat ultimum suum finem in domine ergo frui non tantum est ultimi finis.

4 Argumentor quia sequeretur q. fruitio non esset nisi finis habiti. dicit enim Augustinus. 10. de trinitate q. frui est cum gaudio uti non adhuc spei sed iam rej. sed quandiu non habetur non est gaudium rej. sed spei ergo fruitio non esset nisi finis habiti hoc autem falsum esset asserere cum etiam sit fruitio in via, ergo

5° Arguit quia usus neque est actus intellectus ut patet. neque uoluntatis. ergo nullius potentie. prima non uoluntatis probo quia Augustinus dicit in. 1. de doctr. christiana. q. uti est id quod in usum uenerit ad aliud obtinendum referre. sed referre aliquid ad aliud est rationis. cuius est conferre. et ordinare. ergo uti potius erit actus rationis quam uoluntatis

6° Arguit quia uti non conuenit et brutis animalibus cum nequeant ad finem aliquid ordinare, sed animalibus brutis conuenit frui, ut argumentum secundum probat ergo et uti. probo consequentiam quia frui nobilius est quam uti.

7°. Arguit quia ex conclusione notie distinctionis constat q. usus non est ultimi finis. hoc autem esse falsum colligitur ex Augustino qui. 10. de trinitate q. qui fruitur utitur sed ultimo fine fruitur aliquis ergo et ultimo fine de facto utitur

In contrarium tamen est auctoritas magistri. et doctorum quos affert. Pro huius questionis intelligentia notandum

tandum est primo. q. fruitio et fructus ad idem pertinere uidentur. et alterum ex altero deriuari, quod uero agitur nihil ad propositum refert. nisi q. hoc probabile uidetur q. id quod magis est manifestum prius etiam fuerit nominatum. sunt autem nobis primo manifesta quae sunt sensibilia magis; unde a sensibilibus fructibus nomen fruitionis deriuatum uidetur. fructus autem sensibilis est, id quod ultimum ex arbore expectatur. et cum quadam suauitate percipitur. unde fruitio pertinere uidetur ad amorem, uel delectationem, quam aliquis habet de ultimo expectato. quod est finis, finis autem et bonum est obiectum appetitiuae potentiae, ac proinde sequitur q. fruitio est actus appetitiuae potentiae.

Secundo Notandum est q. frui non est actus potentiae peruenientis ad finem sicut exequentis. sed potentiae imperantis executionem. quod ex eo constat quae est appetitiuae potentiae. in rebus autem cognitione carentibus, inuenitur quidem potentia pertingens ad finem per modum exequentis. sicut graue tendit deorsum. et leue sursum. sed potentia ad quam pertinet finis per modum imperantis, non inuenitur

in

in eis. Sed in aliqua superiori natu
ra, que sic mouet totam naturam
per imperium; sicut in habentibus
cognitionem appetitus mouet ali
as potentias ad suos actus. Vnde est
manifestum, q. in his, que cognitio
ne carent, q[uam]uis pertingant ad finē
non inuenitur fruitio finis. Sed in his
que cognitionem habent. Sed cogniti
o finis est duplex, perfecta. et imper
fecta. perfecta ea est qua non solum
cognoscit id quod est finis et bonum.
Sed etiam ipsa ratio uniuersalis finis
et boni. et talis cognitio est solius rati
onalis nature. Imperfecta autem cog
nitio est, qua cognoscit particulari
ter finis, et bonum. et talis cognitio
est in brutis animalibus, quorum
et uirtutes appetitiue non sunt im
perantes libere; sed secundum natu
ralem instinctum, ad ea que appre
hendunt, mouent. Vnde rationali
creature conuenit fruitio secundū
rationem perfectam, brutis autem
animalibus secundum rationem
imperfectam. Alijs autem creaturis
nullo modo.
Tertio notandum est q. sicut insinua
uimus ad rationem fructus duo perti
nere scilicet, q. sit ultimum, et q. appe
titum quietet quadam dulcedine uel

de

delectatione. Ultimum autem est simpliciter et secundum quid. Simpliciter quidem quod ad aliud non refertur. Sed secundum quid quod est aliquorum ultimum. quod ergo est simpliciter ultimum, in quo aliquid delectat sicut in ultimo fine hoc proprie dicit fructus et eo proprie dicit aliquis frui. quod autem in seipso non est delectabile, sed solum appetit in ordine ad aliud, sicut potio amara ad sanitatem, nullo modo fructus dici potest. quod autem habet aliquam delectationem ad quam quedam precedentia referuntur, potest quidem quodammodo dici fructus sed non proprie et secundum completam rationem fructus, eo dicimur frui. unde Augustinus in. 10. de trinitate. dicit quod fruimur cognitis, in quibus voluntas delectata conquiescit non autem quies est simpliciter nisi in ultimo, quia quamdiu aliquid expectat motus voluntatis remanet in suspenso, licet iam ad aliquid pervenerit, sicut in motu locali. quamvis illud, quod est medium in magnitudine sit principium. et finis, non tamen accipitur, ut finis in actu, nisi quando in eo quiescit.

4º. Notandum quod frui importat operationem quandam voluntatis ad ultim

4 timum finem. secundum q, voluntas habet aliquid pro ultimo fine. habetur autem ultimus finis dupliciter, uno modo perfecte, et alio modo imperfecte. perfecte quidem, quando habet non solum in intentione, sed etiam in re. imperfecte autem, quando habet in intentione tantum. est ergo perfecta fruitio finis iam habiti realiter; sed imperfecta est etiam finis non habiti realiter, sed in intentione tantum. ^

6° Notandum q, sicut dictum est uti est applicare aliquod principium actionis ad actionem. sicut consentire est applicare motum appetitiuum ad aliquid appetendum. applicare autem aliquid ad alterum non est nisi eius, quod habet super illud arbitrium, quod non est nisi eius, qui scit referre aliquid in alterum quod ad rationem pertinet. et propterea solum animal rationale, et consentit et utit.

7° Notandum est q, ~~uti sicut dictum est importat applicationem alicuius ad aliquid~~; ~~quod autem~~ id quod applicat ad aliud se habet in ratione eius quod est ad finem et ideo uti semper est eius, quod est ad finem propter quod et ea, quae sunt ad finem accomoda, utilia dicuntur. et ipsa utilitas interdum usus nominatur. sed consideratum est q, ultimus finis dicit dupliciter. uno modo simpliciter. alio modo. quo ad aliquem

^ 5° Notandum q, usus alicuius rei importat applicationem illius rei ad aliquam operationem. unde et operatio ad quam applicamus rem aliquam dicitur usus eius sicut equitare est usus equi. et percutere est usus virgae. ad operationem autem applicamus et principia interiora agendi scilicet ipsas potentias animae. vel membra corporis. ut intellectum ad intelligendum et oculum ad uidendum, et res exteriores sicut virgam ad percutiendum. sed manifestum est, q res exteriores non applicamus ad aliquam operationem, nisi per principia intrinseca quae sunt potentiae animae aut habitus potentiarum aut organa, quae sunt corporis membra. voluntas autem est quae mo

moveet potentias animę ad suos actus et hoc est applicare eas ad operationem, ac proinde uti primo et principaliter est voluntatis tanquam primi moventis rationis autem tanquam dirigentis. sed aliarum potentiarum tanquam exequentium quę comparantur ad voluntatem a qua applicantur ad agendum sicut instrumenta ad principale agens actio autem proprie non attribuitur instrumento. sed principali agenti. sicut ędificatio ędificatori et non instrumentis.

enim finis dicatur quandoque quidem res quandoque autem adeptio rei, vel possessio eius. sicut avaro finis vel pecunia, vel possessio pecunię, manifestum est quod simpliciter loquendo. ultimus finis est ipsa res. non enim possessio pecunię est bona, nisi propter bonum pecunię. sed quo ad hunc, adeptio pecunię est finis ultimus. non enim quęreret pecuniam avarus, nisi ut haberet eam. ergo simpliciter loquendo. et proprie; pecunia homo aliquis fruitur, quia in ea ultimum finem posuit. sed in quantum refert eam ad possessionem dicitur uti ea.

His ita constitutis sit Prima conclusio Cum fruitio ad delectationem et amorem spectet, appetitivę potentię actus est

Hęc conclusio sequitur ex primo notabili. et probatur ex Augustino qui primo de doctrina Christiana. et 10. de trinitate dicit. frui est amore inhęrere alicui rei propter se ipsam. sed amor pertinet ad appetitivam potentiam, ergo et frui est actus appetitivę potentię.

2a conclusio convenit rationali naturę fruitio secundum rationem perfectam brutis autem secundum imperfectam cęteris autem nullo modo convenit.

Hęc conclusio constat ex secundo notabili. et probatur auctoritate Augustini lib. 83. qq. dicentis. frui quidem cibo, et qualibet corporali voluptate non absurde existiman

(et bestiae) 3.ª conclusio. Fruitio tantum ultimi finis est, qui non propter aliud quaerit, sed propter se ipsum ut in eo voluntas quiescat, et delectet. Haec conclusio sequit ex tertio notabili et probat auctoritate Augustini, qui 10. de trinit. dicit, quod non fruimur, si quis id quod in facultatem voluntatis assumit propter aliud appetit, sed solum ultimus finis est, qui non propter aliud appetitur ergo solius ultimi finis est fruitio —

4.ª conclusio. perfecta fruitio est ultimi finis habiti realiter. imperfecta vero non finis habiti realiter, sed in intentione tantum. Haec conclusio sequit ex quarto notabili. et probat quia frui est amore inhaerere alicui rei propter se ipsam, ut dicit Augustinus. sed hoc potest fieri, etiam de re non habita. ergo frui potest etiam esse finis non habiti. ^

^ 5.ª conclusio uti proprie est actus voluntatis. Haec conclusio sequit ex quinto notabili. et probatur auctoritate Augustini decimo de trinitate dicentis, quod uti est assumere aliquid in potestatem voluntatis

Sexta conclusio nullus usus brutis animalibus, cum ratione careant, competere potest. Haec conclusio sequit ex quinto notabili. et probat auctoritate Augustini qui lib. 83. quaestionum, ait uti aliquid non potest. nisi animal, quod rationis est particeps.

7.ª conclusio. usus non ultimi finis est, sed eorum, quae sunt ad finem. Haec conclusio sequit ex sexto notabili, et probat ex August. lib. 83. quaest. dicente. Deo nullus recte utit[ur]

sed

Sed solus deus est ultimus finis. ergo ulti
mo fine non est utendum.
His iam prelibatis superest ut ad solutio
nem argumentorum noster conuertat ser
mo
Ad Primum ergo Argumentum Rr
q petit illam difficultatem. Num sit
frui sit appetitiuę potentię an alterius
cui iam Respondimus per primam con
clusionem. Sed instat argumentum pro
positum. q fruitum capimus per intellec
tum. et secundo Arguit contra conclusi
onem. q quęlibet potentia habet proprium
finem, qui est eius perfectio. sicut finis ui
sus est cognoscere uisibile. auditus perci
pere sonos. et sic de alijs. sed fruitio est fi
nis eius. ergo frui cuiuslibet potentię est
et non solum appetitiuę. Tertio q fr
uitio delectationem quamdam importat
sed delectatio sensibilis pertinet ad sensu
qui delectat in suo obiecto. et eadem ratio
ne delectatio intellectualis ad intellectu
ergo fruitio pertinet ad apprehensiuam
potentiam.
Sed his non obstantibus Ad primum Rr
q nihil prohibet, unum et idem secundum
diuersas rationes, ad diuersas potentias per
tinere. Ipsa igitur uisio dei. inquantum est
uisio est actus intellectus. inquantum uer
o est bonum. et finis est uoluntatis obiec
tum. et hoc modo est eius fruitio. et finem
sicut intellectus consequitur tamquam potentia
agens

agens. voluntas autem tanquam potentia
mouens ad finem. et fruens fine iam
adepto.

Ad. 2. Respondeo quod perfectio et finis cuiuslibet
alterius potentie continetur sub obiecto ap-
petitiue, sicut proprium sub communi. Vn-
de perfectio, et finis cuiuslibet potentie
in quantum est quoddam bonum pertinet
ad appetitiuam, propter quod appetitiua
potentia mouet alias ad suos fines, et ipsa
consequitur finem, quando quelibet aliarum
pertingit ad finem.

Ad. 3. Respondeo quod in delectatione duo sunt sci-
licet perceptio conuenientis, que pertinet
ad potentiam apprehensiuam: et compla-
centia eius, quod offert ut conueniens. et
hoc pertinet ad appetitiuam, in quo ratio
delectationis completur.

2m Argumentum principale pe-
tit utrum frui tantum competeret ra-
tionali creature. Ad quod respondet
secunda conclusio, sed urget argumentum
adductum ~~ex Auctoritate Augustini de~~ et
~~doctrina Christiana~~. contra eam. quia ~~nimi~~
~~rum animalia bruta etiam capiunt vo~~
~~luptatem delectab~~ Augustinus lib. 1. de doc
trina Christiana ait quod nos soli homines su-
mus qui fruimur et utimur. non ergo a-
lia animalia frui possunt / 2o arguitur
quia frui est ultimi finis, sed ad ultimum fi-
nem non possunt pertingere animalia bru
ta

ta, ergo eorum non est frui. 3° quia sicut appetitus sensitivus est sub intellectivo ita appetitus naturalis est sub sensitivo si igitur frui pertinet ad appetitum sensitivum, videtur quod pari ratione possit ad naturalem pertinere, quod patet esse falsum quia eius nullo modo est delectari. ergo appetitus sensitivi non est frui. et proinde non convenit brutis animalibus.

Sed his non obstantibus pro conclusione secunda Rr ad primum quod Augustinus et ratio adducta procedit de fruitione perfecta. / Ad. 2 Rr quod non oportet quod fruitio sit ultimi finis simpliciter, sed eius quod habet unusquisque pro ultimo fine) Ad. 3. quod appetitus sensitivus consequitur aliquam cognitionem, non autem appetitus naturalis praecipue prout est in his, quae cognitione carent.

3m. Argumentum principale petebat illam difficultatem. Num frui sit ultimi finis. Ad quam Respondet. 3a conclusio. Sed urget Primo auctoritas adducta ex Apostolo ad Philemonem / 2° quia fructus est quo aliquis fruitur, sed Apostolus dicit ad galat. 5. fructus spiritus est charitas. gaudium. pax et huiusmodi, quae non habent rationem ultimi finis non ergo fruitio est tantum ultimi finis 3°. actus voluntatis supra seipsos reflectuntur

t. volo enim me velle, et amo me amare
sed frui est actus voluntatis, voluntas
enim est per quam fruimur, ut Augus
tinus dicit decimo de trinitate, ergo ali
quis fruit(ur) sua fruitione, sed fruitionis
est ultimus finis hominis, sed solum bo
num increatum, quod est deus, non ergo
fruitio est solum ultimi finis.
Sed nihilominus conclusio in veritate
constat ac proinde ad Primum ~~ex mo~~
~~re addicti~~ argumentum R.r q. sicut Au
gustinus dicit in. 1. de doctrina Christiana
si dixisset te fruar et non addidisset in
domino videret finem delectationis, in
eo posuisse sed dum addidit in domino
in domino se posuisse finem atque in eo
se frui significavit. ut sic fratre se frui
dixerit, non tanquam termino, sed tanquam me
dio / Ad 2. R.r q. fructus aliter com
parat ad arborem producentem, et ali
ter ad hominem fruentem: ad arborem
quidem producentem comparat ut effectus
ad causam; ad fruentem autem sicut
ultimum expectatum, et delectans, dicit
igitur ea, quae ibi enumerat Apostolus fr
uctus, quae sunt effectus quidam spiritus sanc
ti in nobis. Unde et fructus spiritus dicun
t. Non autem itaque eis fruamur tanquam ul
timo fine. Vel aliter dicendum, q. dicun
t fructus secundum Ambrosium, quae prop
ter se petenda sunt, non quidem itaque ad
beatitudinem non referant, sed quae in seipsis
habent unde nobis placere debeant. Ad.

Ad. 3. Rr. q. finis dicit dupliciter. scilicet uel ipsa res. uel adeptio rei, quae quidem non sunt duo fines. sed finis unus in se consideratus, et alteri applicatus deus igitur est ultimus finis, sicut res quae ultimo quaeritur; fruitio autem, sicut adeptio huius ultimi finis. Sicut ergo non est aliud finis deus. et fruitio dei. ita eadem ratio fruitionis est, qua fruimur deo, et qua fruimur diuina fruitione. et eadem ratio est de beatitudine creata, quae in fruitione consistit.

Quartum Argumentum principale petit utrum fruitio sit finis habiti ad quod Respondet quarta conclusio. sed urget primo contra eam auctoritas Augustini in argumento allata. 2º q. fruitio proprie ut dictum est non est nisi ultimi finis, cum solus ultimus finis quietet appetitum, sed appetitus non quietatur nisi in fine iam habito. ergo fruitio loquendo proprie, non est nisi finis habiti. Tertio frui est capere fructum, sed non capit fructus, nisi quando iam finis habetur. ergo fruitio non est nisi finis habiti.

Sed ad haec facile Respondet. et ad primum. q. Augustinus loquitur de fruitione perfecta. Ad. 2. q. quies uoluntatis dupliciter impeditur. uno modo ex parte obiecti qui scilicet non est ultimus finis. sed ad aliud ordinatur: Alio modo ex parte appetentis finem, qui nondum adipiscitur finem. obiectum

tum autem est quod dat speciem altij sed ab agente dependet modus agendi ut sit perfectius, vel imperfectius secundum conditionem agentis. Et ideo eius, quod non est ultimus finis, fruitio est impropria quasi deficiens a specie fruitionis. finis autem ultimi non habiti est fruitio, propria quidem, sed imperfecta, propter imperfectum modum habendi ultimum finem) Ad .3. R^r q. finem accipere vel habere dicitur aliquis non solum secundum rem, sed etiam secundum intentionem, ut dictum est. ^ Quintum argumentum principale petit an usus sit actus voluntatis cui Respondet quinta conclusio. sed contra eam est quintum principale ex Augustini auctoritate Secundo arguit ad idem quia damascenus dicit q. homo impetum facit ad operationem et dicit impetus. deinde utitur. et dicit usus Sed operatio pertinet ad potentiam executivam actus autem voluntatis. non sequit actum executivæ potentiæ. Sed executio est ultimum. ergo usus non est actus voluntatis Tertio Augustinus dicit in lib. 83. qq. omnia quæ facta sunt in usum hominis facta sunt quia omnibus utitur ratio iudicando ea quæ hominibus data sunt. sed iudicare de rebus a deo creatis pertinet ad rationem speculativam quæ omnino separata videtur a voluntate, quæ est principium activum

~~Quintum~~ Sextum Argumentum Principale petebat an uti conveniat brutis animalibus, cui Respondet sexta ~~quinta~~ conclusio. sed contra eam est ratio in argumento adducta quia frui nobilius est quam uti. 2º quia applicare membra ad agendum est uti membris. Sed bruta animalia applicant membra ad aliquid agendum, sicut pedes ad ambulandum. cornu ad feriendum. ergo brutis animalibus convenit uti Sed ad primum. R^r q. frui importat absolutum motum appetitus in appetibile. Sed uti importat motum appetitus ad aliquid in ordine ad alterum. Si ergo comparentur uti et frui, quantum ad obiecta sic frui nobilius est quam uti. quia id quod est absolute appetibile est melius quam id quod est

tiuum humanorum) ergo uti non est actus uoluntatis.
Sed his non obstantibus ad primum quod est quantum principale Respondeo quod ratio quidem in aliud refert. Sed uoluntas tendit in id quod est in aliud relatum per rationem. et secundum hoc dicitur quod uti est referre aliquid in alterum —
Ad. 2. Respondeo quod damascenus loquitur de usu secundum quod pertinet ad executiuas potentias) Ad. 3. Respondeo quod etiam ipsa ratio speculatiua applicatur ad opus intelligendi uel iudicandi a uoluntate. et ideo intellectus speculatiuus uti dicitur tanquam a uoluntate motus. sicut aliae executiuae potentiae —

est appetibile solum in ordine ad aliud sed si comparetur quantum ad uim apprehensiuam praecedentem maior nobilitas requiritur ex parte usus, quod ordinare aliquid in alterum est rationis, absolute autem aliquid apprehendere potest etiam sensus. Ad. 2 Respondeo quod animalia per sua membra aliquid agunt instinctu naturae, non per hoc quod cognoscant ordinem membrorum ad illas operationes. Unde non dicuntur proprie applicare membra ad agendum, neque uti membris

Septimum Argumentum principale petit An usus possit esse ultimus finis. cui Respondet ~~sexta~~ septima conclusio sed arguit primo auctoritate Augustini in argumento principali adducta. quod scilicet qui fruitur utitur, Secundo quod uti est assumere aliquid in facultatem uoluntatis ut etiam Augustinus ibidem dicit sed nihil magis assumitur a uoluntate quam ultimus finis, ergo usus potest esse ultimus finis. Tertio quod Hilarius dicit in. 2. de trinitate. quod aeternitas est in patre, species in imagine. idest in filio usus in munere. idest in spiritu sancto sed spiritus sanctus cum sit deus. est ultimus finis. ergo
Sed his non obstantibus pro ueritate conclusionis propositae ad primum horum Respondeo

q. Augustinus loquitur de usu communiter secundumq. importat ordinem finis ad ipsam fruitionem, quam aliquis quaerit de fine. / Ad 2. R. q. finis assumitur in facultatem voluntatis, ut voluntas in illo quiescat. Unde ipsa requies in fine, quae fruitio est dicit hoc modo usus finis; sed id quod est ad finem assumitur in facultatem voluntatis, non solum in ordine ad usum eius, quod est ad finem, sed in ordine ad aliam rem, in qua voluntas quiescit. / Ad 3. R. q. usus in verbis Hilarij accipitur pro quiete in ultimo fine; eo modo, quo aliquis communiter loquendo dicitur uti fine ad obtinendum ipsum. Unde Augustinus in 6. de trinitate dicit, q. illa delectatio foelicitas vel beatitudo, usus ab eo appellat.

Lib. 1.

5 Distinctio secunda 45

quae incipit Hoc itaque est.

In hac distinctione. Postquam magister proposuit materiam de qua agendum est in hoc volumine incipit secundum ordinem promissum tractare de rebus et primo de rebus fruibilibus in primo libro. Secundo de utilibus in secundo libro. Tertio de illis rebus ~~quae~~ quibus utibilia ad fruibilia ordinant in 3°. et tandem de signis agit in quarto. // //

Primus ergo liber diuiditur in duas partes principales. in quarum prima determinat de fruibili. Scilicet de deo secundum suam perfectionem in essendo. nimirum de essentia diuinae unitate ac personarum distinctione, et emanatione. in 2a tractat de deo secundum suam perfectionem in causando nimirum de attributis diuinis et appropriatis; Scientia, Voluntate et bonitate.

In presenti autem distinctione ^(quae octo capitibus absoluitur) trifaria est. primo enim ostendit modum inuestigandi unitatem in trinitate, et trinitatem in unitate, a principio distinctionis usque ad illa verba (proponamus ergo in medium. Secundo probat unitatem trinitatis auctoritate ueteris testamenti. usque ibi (Nunc uero post testimonia). tertio declarat eiusdem trinitatis unitatem per noui testamenti auctoritatem usque ad finem distinctionis.

quae

que in epythomem redacta sic habet.
Vera ac pia fide tenendum est quod trini
tas unus est ac solus verus deus. ad cu
ius veritatis contemplationem est
primo necessaria magna puritas; est
enim hoc summum bonum, quod a pur
gatissimis mentibus cernitur, cuius tanta
est excellentia, quod secundum Augusti
num, neque alicubi periculosius erra
tur, neque laboriosius aliquid queri
tur, neque fructuosius aliquid invenit.
Secundo ad hoc mysterium requiritur
magna reverentia, et attentio, quum
modestia et attentione de ipso agendum
est, tertio exigitur charitas mutua
quia unus indiget auxilio alterius prop
ter difficultatem materie. Unde au
ditori sume expedit humilitas in dubi
tando, et in inquirendo, et in male du
ta corrigendo. Hinc est quod omnes docto
res catholici secundum scripturas sa
nctas hoc mysterium docere intendunt
scilicet quod pater filius et spiritus sanctus
sunt unius substantie et sunt unus
deus inseparabili equalitate; et tamen
pater non est filius, nec spiritus sanctus
nec econtra: sed omnes persone sunt
homousion, hoc est unius substantie.
Unde non est aliud pater, et aliud filius
et aliud spiritus sanctus, scilicet in essen
tia, sed alius scilicet in persona. hanc
autem fidem, primo astruere ex scriptu
ris

Proinde omnis qui audit et le
git ea que de ineffabili sanctae tri
nitatis dicuntur imitetur Augustinum
dicentem de seipso sic. non pigebit
me sicubi hesito querere. nec pu
debit sicubi erro discere. quisquis
ergo audit hec vel legit. ubi pari
ter certus est pergat mecum. ubi
pariter hesitat querat mecum
ubi errorem suum cognoscit
redeat ad me, ubi meum revo
cet me. ita ingrediamur simul
charitatis viam. tendentes
ad eum de quo dictum est querite
faciem eius semper

et garrulos.

ris tam ueteris quam noui testamenti. et postea rationibus catholicis. et exemplis contra aduersarios ueritatis defendere oportet. Specialiter ponderandus est locus genesis. 1. ubi dicens deus faciamus hominem, innuit trinitatem personarum et addens in singulari, ad imaginem et similitudinem, ostendit ea unitas essentiae. quia secundum Hilarium ubi est imago et similitudo solet esse unitas charitatis. Matthei etiam ultimo dicit saluator baptizantes eos in nomine patris et filij et spiritus sancti. alias auctoritates adducit Magister ex sacra pagina, excusans se quod plures non attulerit ex nouo testamento, quod plenum est talibus. et haec de littera distinctionis quam magister latius prosequitur in dictis auctoritatibus. deuteron. 6. genes. [illegible] Isai 6 Joannis 1. et 5. Matth. ultimo, et Rom. 4. ✠/

ut eorum inquisitoribus sabs fauentes et mansuetos plenius instruamus, et illi sine quiete in inuentione quod quaerunt desinsporum mentibus. quia de ipsa ueritate uel de nostra assertione conquirant

cum ergo dicimus tres personas singularitatem et solitudinem tollimus.

✠. Augustini de trin. lib. 1. cap. 2. et. 1. lib. soliloquiorum. in principio. 1 ad Timoth. 6. exodi. 20 et exod. 3. et. 15. psalm 118. et 67. et 80. et. 32. prouerb. 8. et gen. 3. Sapie 1. Isai. 61. Abacuc. 3. Rom. 8. et. 11 et August lib. 2. de trinit. cap. 6

ex quibus tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota summa consistit. 1a est quilibet fidelis tenet unitatem in trinitate, et trinitatem in unitate fateri. 2a conclusio. nulli fideli licet de praedicta ueritate ullatenus dubitare. 3a conclusio. praedicta ueritas auctoritatibus ueteris et noui testamenti comprobatur

auctoritatibus [illegible]

ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est De fide est unitas essentiae et trinitas personarum quae auctoritatibus ueteris et noui testamenti comprobatur

Metrice sic
Splendida personis tribus est essentia simplex
hoc instrumentum monstrat utrumque tibi

Dubia circa litteram
siue textus expositio

1 circa principium capitis primi

Contra illa verba (purgatissimis mentibus cernitur) sic arguitur. quia nulla mens dum est in

est in uia purgatissima est. sed tantu[m]
in patria. R[espondeo] q[uod] mens ad hoc q[uod] deum
contempletur perfecte indiget purgari
quo ad intellectum, et affectum. i[deo] dicit
per iustitiam fidei, idest per fidem
quae facit iustum in opere. et per se pur-
gat intellectum, sed iustitia affectum
ueritas q[uod] autem purgationis triplex est
gradus. nam intellectus purgatus est cum
abstrahitur a sensibilibus speciebus. purga-
tior uero mundat a phantasticis imagi-
nibus. purgatissimus cum a physicis rati-
onibus. gradus purgationis affectus
similis. Purgatus est affectus cum mun-
dat a culpa. purgatior a sequela; pur-
gatissimus ab accusatione. et in hoc sta-
tu idoneus est contemplari.

Contra illud (mentis enim humanae aci-
es inualida in tam excellenti luce non figitur) circa principium eiusdem capitis primi
arguit sic. uidet enim q[uod] mundata no[n]
figat ibi, q[uod] quantumcunq[ue] mundet ad
huc excedit lux illa improportionabili-
ter aciem mentis. ergo si propter sui excel-
lentiam non potest uideri a Non habente
fidem, neq[ue] etiam ab habente. R[espondeo] q[uod]
differentia est inter figere, et considerare
et figi et comprehendi. Considerari enim
potest lux diuina a mente non munda
sed figi non potest in illa, nisi mens a uitijs
pura. Comprehendi etiam non potest nisi
in patria. ratio autem quare non potest
figi est duplex, tum q[uia] est supra intellectum
et ideo intellectus in ea non figitur nisi habe-

at gluten affectus, sed statim recedit. alia ratio est, quia oculus sanus est illi luci proportionabilis secundum qualitatem, et si non secundum quantitatem, sed si oculus sit infirmus, sive lippus utroque modo est improportionabilis, et ideo non figit.

3. ex Ambrosio circa medium capitis 4.
Contra illa verba (Deus enim et dominus nomen est naturae, et nomen potestatis) arguit quia ut dicit Damascenus hoc nomen deus imponitur ab operatione, unde dicitur ab ethin quod est ardere,+ vel a Thein quod est fovere vel (vel currere) a theasthe quod est videre. Respondeo quod de hoc nomine et consimilibus possumus loqui dupliciter, aut quantum ad id cui imponitur et sic est nomen naturae, quia ei imponitur quod est summa natura (et substantiam significat): aut quantum ad id a quo imponitur, et sic est nomen operationis quia imponitur ab opere. et est quasi qualitas nominis.

+ quia ut dicit deuteronomium 4 deus noster ignis consumens est.

4 ibidem cap. 4
circa illa verba (ego sum qui sum) quaeritur de hac circumlocutione. utrum nomen hoc, ego sum qui sum, sit nomen essentiae vel personae. et quod sit personae videtur ex eo quia pronomen demonstrativum certam significat personam. et deinde quia loqui est actus personae. si forte dicas quod ego quia significat originem stat pro persona patris, sum, quia significat actum egredientem stat pro persona filii qui, relativum vero tenetur utrumque stat

pro

pro persona spiritus sancti. Hoc non
ualet, quia pro eodem stat relatiuum
et antecedens. R. quod illud nomen
qui est. et ego sum qui sum est nomen
essentiae proprie. Sic enim est quoddam
circumlocutiuo significans entitatem
in omnimoda perfectione, et absoluti
one, et hoc est nomen proprium diui
nae substantiae. et ad id quod obiicit
quod pronomen significat certam pers
nam dicendum, quod persona ibi dicitur
certum suppositum verbi, et hoc est
substantia, et natura.

circa illa verba (faciamus hominem
ad imaginem, et similitudinem nostram) 5.
quaeritur utrum imago stet ibi pro essen
tia, aut pro persona. Si pro essentia ergo
idem est dicere imaginem nostram
quod essentiam nostram: si pro persona
non debet dici nostram, sed meam. Si
autem pro imagine creata nihil ad pro
positum, quia per hoc non probatur unitas
naturae. R. quod iuxta acceptionem
doctorum hic imago et similitudo dicit
essentiam, importat enim imago uni
tatem cum distinctione: et similitudo
similiter propter intrinsecam relatio
nem; et ideo in hoc nomine imago et
similitudo, quantum ad aliquid suae sig
nificationis notatur unitas essentiae, quan
tum ad aliquid notatur pluralitas perso
narum

narum. Et ideo aliter exponit Augus
tinus: aliter exponit Hilarius. Augus
tinus considerat partem significati
secundum essentiæ unitatem; sed Hi
larius totum. Unde dicit quod nomine
imaginis et similitudinis simul intel
ligit unitas et pluralitas. Similiter
Augustinus in hoc quod est faciamus
et nostram, considerat solum significa
tum, et ideo pluralitatem. Hilarius
vero considerat significatum, et consig
nificatum, ideo in utroque dicit intelligi
pluralitatem, et unitatem.

6 ~~circa medium capitis~~ 5 postremi tium capitis quinti

Contra illa verba Hilarij (neque diver
sitatem duobus admiscet alterius ad
alterum similitudo permittit) ob. sic
sit, similitudo est rerum differentium
eadem qualitas, ergo similitudo compa
titur secundum differentiam? R. quod est
similitudo secundum accidens. et est
similitudo secundum substantiam. et
hæc est duplex secundum totum, et secun
dum partem. Similitudo secundum ac
cidens, vel secundum partem substan
tiæ admittit diversitatem substantiæ,
sed non similitudo secundum totum; et
quoniam in divina essentia est summa
simplicitas, ideo non potest esse similitu
do secundum accidens, neque secundum
partem: et ideo similitudo non compa
titur diversitatem naturæ ~

7. postremi ~~ibidem~~ 15 cap. 5.

Contra illa verba (significavit nomi
ne

ne consortij. vel pluralitatis non poni aliquid, sed removeri) arguit quia ex his verbis Magistri videtur quod omnis numeralis di[redacted]ctio secundum ipsum nihil ponit, sed tantum privat. Hoc autem videtur falsum. cum enim in divinis sit vera pluralitas personarum non tantum privative, sed etiam positive, videtur dici. R. quod ista positio Magistri communiter non tenetur quia deflectit a veritate, sicut infra melius patebit. tamen Magister excusat quia dixit, quod non ponunt aliquid nomina numeralia, quia important numerum, qui non est proprie in divinis. numerus enim creatur ex unitatum aggregatione, et distinctione. Et distinctio unitatum fit tripliciter continui divisione; formarum dispartitione. et gradu[redacted] sive ordine. quoniam autem igitur in divinis non est aggregatio ideo nec talis distinctio, nec est numerus proprie.

Circa illa verba (In principio creavit deus coelum, et terram) quaeritur quare magis hoc nomen deus stat sive supponit pro persona patris quam pro persona filij. et quomodo trinitas intelligatur hoc exemplo? Ad hoc dicendum est. quod octo modis innuit nobis personarum pluralitas in scriptura. primo modo significatione. Mab. 5. ultimo. in nomi

B ultra me [illegible] patris f. in principio [illegible] tis [illegible]

mine patris et filij et spiritus sancti.
Secundo consignificatione genes. 1.
in principio creauit, ubi habemus nos
deus hebrei Helohim quod est nomina
tiuus pluralis Suius nominatiui sin
gularis hel. tertio modo suppositio
ne, ut cum dicit deus genuit deum. pro
verb. 8. ante omnes colles ego parturi
ebar. idest generauit me dominus. 4°
modo appropriatione, ut genes. 1. ibi;
in principio creauit deus etc. deus e=
nim ibi patri appropriat, et principium
filio. quinto modo iteratione ut isai.
6. sanctus sanctus sanctus dominus
deus Sabbaoth. 6° modo ordine verbo
rum. psalm. 66. benedicat nos deus
deus noster, et benedicat etc. Septimo
modo connotatione in actu missionis
ut cum dicit, galat. 4. missit deus
etc. Octauo modo apparitione, sicut
apparuerunt Abrahe tres uiri. genes. 18.

9 ~ Contra illa verba (ille etiam maxi
mus prophetarum) arguit quia super
Luc. Math. 17. apparuerunt illi Moy
ses et Helias, dicit glossa Helias fuit
maximus prophetarum. non ergo Da
uid. Respondeo quia spiritus prophetie in maio
ri abundantia datus prophetam homi
ni facit excellentiorem. potest autem
dari in maiori abundantia, aut quia ad
plura: aut quia ad altiora, Helie datus
est ad plura, quia ad futurorum prequisitione
et miraculorum operationem: sed Da=
uidi

Longius ab initio sexti capitis,

udi datus est ad altiora, qui sicut ex eius prophetia patet, plura vidit cla rius quam prophetia intellectuali

contra illa verba (dominus possedit me ab initio) arguit quia possessio est rei inferioris, ordo rei posterioris, concep tio ~~similiter~~ sonat in sexus fragilitatem et partus similiter, quae omnia non conveniunt divinis. R. quod sapientia describit et per comparationem ad effectus, et per comparationem ad princi pium, et quoniam per comparationem ad effectus habet in se thesaurum infi nitum in numerositate, et sabet ordi nem in discretione, ideo describit per verbum possidendi, et ordinandi. descri bit et per comparationem ad suum prin cipium a quo emanat emanatione in trinseca, in eo quod est de substantia ema nantis, ideo describit per verbum con ceptionis et parturitionis. / Item pro / 10 ~~pulsiviti um capi ta altaij~~ longe post medium capitis se xti.

~ / ~~[illegible]~~ ex positio ne ~~[illegible]~~ ad litteram super illa verba in principio primi capitis. // ~~nota~~

(substantiae vel essentiae) quamvis pro prie dicit substantia vel infra distin ctione 8. dicit. / in eodem principio et quod (credit et intelligit) ista ordinavit secundum quod requirit fides in cre dente, Primum enim est praedicato rum verbum sicut dicit Rom. 10. quomodo credent etc. secundo est assen sus

sus fidei in ipso credente: et ultimo //
per fidem deuenimus in intellectum. Isa.
7. nisi credideritis non intelligetis.
(ibidem Purgatis mentibus) sed diuersimode
ad hoc enim, quod uideat naturali cogniti
one oportet mentem purgari a sensibi
libus et phantasmatibus: ad hoc autem
quod per fidem cernat oportet mentem pur
gari ab erroribus, et naturalibus rationibus.
ad hoc uero quod uideat per essentiam opor
tet mentem purgari ab omni culpa
et miseria.
(ibidem In tam excellenti luce) loquitur de in
tuitu mentis ad similitudinem uisus
corporalis. sicut enim non possumus de
figere oculum in excellens luminosum
ita etiam mens nostra non figitur in ex
cellentia diuinae lucis, ut aliquid deter
minate cognoscat nisi per fidem, unde
etiam philosophi in diuersos errores pro
lapsi sunt. et ideo dicit philosophus in 2.
metaph. sicut se habet oculus noctuae ad
lumen solis, ita se habet intellectus noster
ad manifestissima naturae.
(ibidem Per iustitiam fidei) iustitia hic sumitur
pro iustitia generali, quae est rectitudo a
nimae in comparatione ad deum, et ad
proximum, et unius potentiae ad aliam.
et dicitur iustitia fidei, quia in iustificatio
ne primus motus est fidei sicut dicit hebr.
11. accedentem ad deum oportet credere
etc.) (ibidem Non approbo) istam notulam
fi.

sique ad excludendum falsum intellectum, qui posset ex praedictis haberi, scilicet quod deus nullo modo a peccatoribus cognosci posset.

(nec periculosius) hoc enim est fundamentum totius fidei, quo destructo totum edificium subruit. Unde etiam dicit philosophus in 1. de coelo et mundo quod parvus error in principio fit maximus in fine) — Post medium primi capitis

nec fructuosius) cognitio enim trinitatis in unitate est fructus et finis totius vitae nostrae. — ibidem

(ubi dixit de patre) ista notula apposita ad corrigendum hoc quod posuit in littera hoc verbum sum, es, est, singulariter praedicari de tribus personis, et ratio fuit quia significat substantiam, quae est una trium personarum, sed postea retractavit quia quamvis significet substantiam tamen significat eam per modum actus, et actus numerantur secundum supposita. unde debet pluraliter praedicari de tribus personis. — post initium capitis secundi.

(dia legis) ubi scilicet primo legis praecepta poni incipiunt. exod. 20 deuter. 6. // Item circa illud ibidem (deus enim dominus) videtur quod deus non sit nomen naturae, per derivationes huius nominis theos. quas Damascenus ponit, dicit enim quod theos quod est deus dicitur ab ethin quod est ardere, quia deus noster ignis consumens est — post initium capitis quarti. — ibidem

est dicitur. 4. dicit etiam a theas
te, quod est considerare, vel videre
quia omnia videt. vel a thein, quod
est currere vel fluere, quia per omnia
currit omnia salvans et continens.
Hec autem omnia operationem impor
tant ergo etc. dominus secun
dum esse suum est relativum ergo non
significat potestatem sed relationem.

Ad primum tamen dicendum quod hoc
nomen deus potest considerari du=
pliciter. vel quantum ad id a quo no
men imponitur quod est quasi qualitas
nominis. et sic est nomen operationis
secundum damascenum. vel quan
tum ad id cui imponitur, quod est sub
stantia significata per nomen, et sic est
nomen naturae, quia ad significandam
divinam naturam est impositum. Ad

ut supra iam diximus

sed R. quod relationes fundantur super ali-
quid, quod est causa ipsarum in subiecto
sicut equalitas supra quantitatem. et
ita dominium super potestatem. unde
dicit Boetius, quod dominium est potestas
coercendi subditos. et dionisius dicit quod
dominium est non peiorum, idest subdi
torum excessus tantum. sed bonorum
et pulchriorum omnimoda et perfecta
possessio, vera, et non cadere valens for
titudo: ad hoc enim quod aliquis sit domi
nus requiruntur divitiae et potentia. et
super istam duo fundat relatio dominij.

Per.

Personarum quoque plura. etc. ^Sitatem / ^ad medium capitis 4.
Sciendum quod Augustinus et Hilarius
ex Sac. authoritate faciamus hominem
etc. nituntur ostendere unitatem essen
tiae et personarum pluralitatem ex
od. 4. verbis ibi positis sed differenter
quia Augustinus considerat tantum
consignificationem numeri in eis. Un
de per haec duo faciamus, et nostram
ostendit trinitatem personarum quod
haec vero duo imaginem et similitu
dinem unitatem essentiae. Hilarius
autem ex quolibet horum quattuor
intendit ostendere utrumque hoc modo,
Similitudo enim significat relationem
causatam ex unitate qualitatis, quae
relatio requirit distincta supposita est
enim similitudo, rerum differentium
eadem qualitas. Unde ratione eius quod
causat similitudinem ostendit u
nitatem essentiae, quia est eadem bonitas,
et sapientia, vel quodquod aliud per mo
dum qualitatis significat. nec potest
ibi esse diversitas bonitatis secundum
numerum, ut probatum est. Sed ex par
te relationis designat suppositorum
distinctionem. et eadem est ratio de hoc
nomine imago. quae dicit imitatio
nem unius ad alterum secundum
aliquid unum. et hoc tangit ubi dicit
Hilarius, quodcunque etc. Similiter
etiam ex parte Sacrum duarum dictionum
faci

faciamus, et nostram. accipit utrunque pluralitatem quidem personarum ratione pluralis numeri, sed unitatem essentie ratione consortij, quod designat in utroque. consortium enim oportet, quod sit in aliquo uno, et quia non potest esse in diuinis unum in specie, et diuersum in numero, oportet quod sit unum numero. et hoc tangit ibi (item idem est) differunt etiam quantum ad aliud. quia Augustinus uidet accipere similitudinem, et imaginem tantum hominis ad deum. sed Hilarius accipit similitudinem, et imaginem unius persone ad aliam. et quod homo accedat ad illam similitudinem quantum potest // nec diuersitas nec singularitas nec solitudo est in trinitate

Post initium capitis quinti

(non diuersitas) propter diuisionem essentie (non singularitas) propter incommunicabilitatem diuine nature (non solitudo) ne remoueat societas personarum, que est per unionem amoris (similitudo) contra diuersitatem (pluralitas) contra singularitatem (distinctio) contra similitudinem (significatio efficientis, quantum ad hoc, quod dicit faciamus, operatio, quoad constitutionem in ipsum operatum. (maximus propheta) quantum ad modum reuelationis, que est per intellectualem uisionem. et quantum ad priuilegium promissi seminis / (Dominus, sede a dextris meis) loquitur de filio in quantum

Hec omnia in capite 5. in principio

Post initium sexti capitis

post medium capitis sexti –

ap

appropriat sibi sapientia. dicit autē
deus possidere sapientiam, quia ipse solus
eam perfecte habet. possidet enim, quod
ad nutum habet. unde philosophus in
principio metaphisicæ dicit, quod divina
scientia est possessio divina, et non hu
mana. (viarum) idest creaturarum
per quas in ipsum itur (ordinata) se
cundum ordinem naturæ, qui est filij ad
patrem; et secundum ordinem causæ
quæ est ideæ ad ideatum. (concepta) di
citur concipi, quia claudit in unitate essen
tiæ patris (Parturiri) in quantum
exit a patre per distinctionem persona
lem. (cardines) idest extremitates ter
ræ secundum Isidorum, vel causæ in
quibus terra et ea quæ in terris qua
si volvuntur et conservantur. (delecta
bar) consors paternæ gloriæ. (per
singulos dies) quantum ad rationes
creaturarum, quæ in deo sunt (lux)
quamvis creaturæ in seipsis sint tene
bræ. (ludens) propter otium conte
plationis sapientiæ. sicut enim opera
tiones ludi non appetuntur propter a
liud, sed in se ipsis habent delectatio
nem; ita et contemplatio sapientiæ.
(In medio duorum animalium) et
hoc sumitur de Abachuc 3. secundum
aliam litteram, et per duo animalia
significantur duo testamenta (foreipsē

positione capitis ... | ibidem

De

de altari) hoc dicit isai. 6. et per for
cipem, qui habet duo brachia signifi
cant duo testamenta; et per calcu
lum veritas sacræ scripturæ, unde
in psalmo dicit ignitum eloquium
tuum etc. ^

^ de materia istius distinc
tionis tractat d. thomas.
1. p. q. 11. ar. 3. ~~[illegible]~~ et 1. p. q. 30. ar. 1.
et q. 32. ar. 1 et sibi ip
sius interpretes -

Ad evidentiam eorum quæ in hac distinctione habentur.

Quæritur utrum vera sint quæ
in eius conclusione dicuntur.
et a parte negativa arguit primo
videtur enim quod non sit unus deus, quia
ab uno ~~enim~~ primo et simplici pro
cedit tantum unum. etc. ut in 1. ar
ticulo divi thomæ. in quæst. huius dist.

Hæc quæstio texitur
ex his quæ divus Tho
mas in hac distinctione
disputat super magis
trum servato ordine
de quo iam supra admo
nitum volo -

2º si deus est unus ergo in eo non
est pluralitas attributorum etc. ut in 2º
articulo. si dicas quod hæc attributorum
pluralitas non dicit in deo distinc
tionem realem in seipsis. sed ex parte
intellectus ratiocinantis

3º Arguit quod sit in divinis unum deus di
cere perfectius sicut omnia in se ipso
comprehendens etc. ut in primo argu
mento secundo tertii articuli

4º In deo sunt plures personæ. er
go non est unus deus etc. ut in primo
argumento. 4º articuli quæstionis

5 Arguit sicut in 5º articulo quod huius
mo

modi personae sunt realiter distinc-
tae. quia distinctio rationis non sufficit
ad distinctionem suppositorum, et ergo sunt tres
ut in 2° argum°. Sed contra quinti arti-
culi.
notabile primum ex Respondeo dicen-
dum primi articuli ~~cum argumento~~
~~secundo sed contra et ceteris subsequentibus~~
~~ibi~~
notabile secundum ex Respondeo di-
cendum secundi articuli.
notabile tertium ex Respondeo dicen-
dum tertii articuli
notabile quartum ex Respondeo dicen-
dum quarti articuli et argumento pri-
mo sed contra.
notabile quintum ex Respondeo di-
cendum quinti articuli ~~cum primo~~
~~argumento sed contra~~
Prima conclusio ex primo notabili
cum primo argumento sed contra eius
Secunda conclusio ex 2° notabili quae
probat argumentis sed contra eiusdem
articuli.
tertia conclusio ex tertio notabili
cum secundo et tertio argumento sed contra
quarta conclusio ex quarto notabili
cum secundo argumento sed contra
quinta conclusio ex quinto notabili
cum primo argumento sed contra.
Ad argumenta. Primum petit ar-
dens scientiis proponant argumenta
eius

eius pro parte negatiua que militant contra primam conclusionem. et respondeat ad singula ut facit diuus Thomas

Secundum argumentum, utrum in deo sint plura attributa? cui respondet secunda conclusio. proponantur argumenta contra eam, et soluantur cum diuo Thoma.

Tertium argumentum quod est primum sed contra tertij articuli querit de distinctione attributorum. cui respondet 3a conclusio. et in questione pro una et altera parte arguatur. et Respondeat ut Respondet ad argumenta diuus Thomas.

quartum argumentum petit utrum in diuinis sint plures persone? cui respondet ex fide quarta conclusio. sed proponantur argumenta negatiua, et respondeat eis cum nostro doctore angelico

Quintum argumentum petit an diuine persone realiter distinguantur? cui respondet ex fide quinta conclusio. proponantur argumenta negatiua contra eam, et Respondeat singulis et finiet questio.

q. si cum textu diui Thome ex partibus volueris lectionem componere sume tibi articulos tertium et quartum questionis undecime prime partis. et 4or articulos questionis 30, et articulum primum questionis 32. eiusdem prime partis, et cum illis sic proponens primum argumentum probando q. deus non sit unus — | sequentes eo ordine quo eos tibi hic enumero —

Secundum argumentum probando q. saltem non sit maxime unus — quod etiam erit inconueniens —

3m argumentum consequenter ad probandum q. non sint in diuinis plures persone —

~~4m ad probandum q. nomen persone non possit esse commune tribus personis unde nec plures dici potenint.~~

4m. ad probandum q. sint plures q. tres —

5m. ad probandum ex dictis q. termini numerales ponant aliquid in deo et faciant compositionem in eo.

Sextum argumentum ad probandum q. hoc nomen persona non possit esse commune personis diuinis unde sequitur q. nec sint plures —

Septimum argumentum ad probandum q. trinitas personarum possit

Sec. Si essent per naturalem ratio
nem cognosci ~
et his argumentis (ex articulis
septem citatis) desumptis) prose
quere (iuxta ordinem traditum
et seruatum in prima distinctio
ne.) desumendo notabilia sep-
tem, conclusiones cum argumen
tis sed contra, et solutiones argum
entorum singulas difficultates depos
centium..

Distinctio Tertia

quae incipit. Apostolus namque ait etc.

Postquam magister in precedenti distinctione ostendit trinitatem personarum et essentiae unitatem per scripturas. Hic idem ostendit per rationes et creaturas. et circa hoc quatuor facit. primo enim procedit per rationes naturales ad divinae essentiae unitatem. Secundo a principio distinctionis usque ibi, nunc restat ostendere. Secundo inquirit per similitudinem vestigij divinarum personarum pluralitatem, a predictis verbis usque ibi: nunc vero ad eam) Tertio ostendit utrumque per similitudinem imaginis mentis cre-atae usque ibi. veruntamen caveat ne hanc imaginem. Quarto manifestat omnes assimilationes creaturarum ad deum per insufficientiam et inaequalitatem. usque ad finem distinctionis quae in epytomen et paraphrasin redacta sic habet, essentiae divinae unitas et personarum trinitas. ex creaturis quodammodo investigari potest, de quo et philosophi aliqua cognoverunt et unitas quidem ex cognitione creaturarum. ut ~~enim~~ ait Paulus Roman. 1. a creatura mundi. id est homine (qui ideo creatura mundi specialiter dicitur qui habet aliquid de omni creatura) cognoscit invisibilia enim dei per ea, quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus. et divinitas in

vi

in haec distinctione ~~per tex~~ per ~~decimum~~ ~~pita~~. 23 capita

a creatura mundi

Invisibilia autem nominat in plura
li simplicissimam deitatem, et unita
tem dei; tum quia ex multiplici medio
ab homine percipit; tum quia unica ex
istens includit plurimas perfectiones.
Hec ergo unitas quatuor rationibus
ostendit, iuxta tres vias deveniendi in
dei cognitionem ex creaturis, quas po
nit Dionisius. cap. 7. de divinis nom
aut enim deus cognoscit ex creatura
per modum causalitatis, quia creatura
est producta; et exinde devenit in cog
nitionem producentis omnipotentissi
mi ut dicit Ambrosius; qui unus neces
sario esse debet, namsi essent duo tales
alter superflueret, et alter esset insuf
ficiens. aut cognoscit deus a creatura
per modum remotionis quatenus ipsa
est de nihilo, impossibile est autem
quod omne ens sit de nihilo, aut vertibi
le in nihilum, quinimo dandum est
unum ens immutabile ad quod muta
bilia reducantur, ut dicit Augustinus. aut
cognoscit tertio ex creatura deus per
modum eminentie, ex eo quod cum ipsa sit
ens quoddam imperfectum, reduci debet
ad unum ens perfectum et excellens
ac proinde bona et meliora creata ad
unum optimum, et pulchra ad unum
pulcherrimum sunt reducenda. Unde
patet, quod iuxta tres vias predictas quatu
or desumuntur rationes ad dei unitatem

os

ostendendam scilicet. prima ex omni potentia causalitatis. secunda ex immutabilitate virtutis, tertia et quarta ex bonitate et pulchritudine eminentiæ.

Trinitas etiam personarum quodammodo ex creaturis investigari potest inquantum in seipsis habent unitatem speciem, et ordinem. Vnitas enim quæ est principium numeri representat patrem, qui est primordiale principium personarum in diuinis. species repræsentat filium, qui est perfectissima pulchritudo, ad quam creaturæ formant. et ordo repræsentat spiritum sanctum qui est bonitas et perfectissima dilectio cum sit amor patris, et filij, a quo omnis pacis et gratiæ effectus prouenit in nobis.

expressius autem trinitatis imago deprehendit in anima hominis secundum id, quod in ea est excellentius, nō solum prout est gratia informata. sed secundum sua naturalia, quia secundum suam naturam est capax dei, et eius particeps esse potest; et hoc est esse imaginem. et etiam quo ad illa tria, quæ in ipsa sunt scilicet memoria, intellectus, et uoluntas. uel mens, notitia, et amor. quia ex memoria procedit intelligentia, et ex memoria, et intelligentia procedit amor. Et secundumque anima meminit sui, intelligit se, et uult se est in ea imago trinitatis

Si

Similitudo etiam trium personarum, in dictis potentijs ostenditur, quantum ad consubstantialitatem, pro quanto sunt in una anima, et una essentia: Secundo quantum ad distinctionem, quia habent diversos respectus, Tertio quantum ad æqualitatem, quodquod enim est obiectus unius est obiectum omnium et singularum; etenim memoria seipsius, intelligentiæ. et voluntatis memoratur, Intellectus se, memoriam, et voluntatem intelligit. et voluntas se memoriam et intellectum comprehendit.

addit autem Magister quod memoria non est tantum præteritorum, et absentium sed etiam præsentium; alias enim seipsam non caperet) Veruntamen in his oportet fidem suffragarj. huius modi enim imagines valde imperfecte divinam repræsentant trinitatem. et facile probat ex eo quod inter quaecunque est realis differentia cum notabili dissimilitudine, inter ea non potest esse similitudo sine magna disparitate, Inter omnem autem imaginem trinitatis creatę, et trinitatem increatam est realis differentia cum notabili dissimilitudine ergo etc. maior et consequentia sunt notissima, et patet minor, quia essentia divina est ipsæ tres personæ; anima autem rationalis non est suæ tres potentię. Item ex eo quod pater filius. et spiritus sanctus sunt tres personæ, sed memoria, intellectus

et

et voluntas non sunt personæ, sed tres potentiæ unius personæ. et hæc de litera Magistri, quam ipse latius prosequitur inductis auctoritatibus Rom. 1. August. de ciuit. dei lib. 8. et 6. genes. 1. exod. 8. et August. 10. de trin. c. 12

Ambrosij tom. 4 in comment. epist. ad Romanos. et lib. 6. cap. 10. et lib. 14 cap. 7. et lib. 9. cap. 2 et lib. 10. cap. 4 et lib. 15 cap. 19. et lib. 14 cap. 12 et lib. 9. cap. 1. et 4. et lib. 1. cap. 1.

ex qua quatuor eliciuntur conclusiones in quibus eius summa consistit

[vel una quæ omnibus membris]

Prima conclusio. Vnitas diuinæ essentiæ potest per rationes naturales indagari

2a conclusio. Trinitatis diuinarum personarum vestigium in creaturis reperitur.

3a conclusio. In anima hominis est expressa vnitatis essentiæ, et trinitatis personarum imago

4a conclusio. nulla imago trinitatis creatæ, est sine maxima dissimilitudine trinitatis increatæ.

ex qua ~~quatuor membris~~ vna elicitur conclusio in qua fere eius summa consistit quæ talis est. Vnitas essentiæ per rationes naturales indagari potest. et in omnibus creaturis est vestigium trinitatis. in homine vero deficiens imago — metrice sic

Nota creaturæ monstrant vestigia trinum.
esse deum ac unum mostrat imago quoque

Dubia litteralia sive textus expos.

[2 ~~capitis~~ ~~quinta~~ ~~medium~~ post initium capitis septimi —]

Contra illa verba (imago tamen dei permanet) arguitur ex illo psalmi. domine in ciuitate imaginem eorum ad nihilum rediges. Respondeo quod imago dei est dupliciter vno modo quantum ad esse substantiale, et hoc respicit trinitatem personarum, et ordinem et æqualitatem: et sic semper permanet: alio modo prout supra esse addit bene esse scilicet decorem et honorem

Postliminium capitis sexti
capituli circa medium

circa illa verba huius enim trinitatis vestigium in creaturis apparet notandum est quod res creata potest tripliciter considerari; aut in se, aut in comparatione ad alias creaturas; aut in comparatione ad causam primam. et secundum hos omnes modos contingit reperire trinitatem dupliciter si enim consideratur quantum in se, vel quantum ad se. hoc est. vel quantum ad substantiam principiorum et sic sumitur illa trinitas materia, forma et composito. aut quantum ad habitudines et sic est illa de qua sapientiae. 11. omnia in numero, pondere, et mensura disposuisti. in numero enim intelligitur numerorum distinctio. in pondere propria ipsorum inclinatio: in mensura eorum ad invicem proportio. Item si consideretur una creatura in ordine ad alias creaturas, hoc potest esse, aut inquantum agit actione naturali. et sic sumitur illa trinitas Dionisij substantia virtus et operatio, aut inquantum agit actione spirituali, et sic est illa Augustini. lib. 83. qq. quod constat, quod congruit, quod discernit. et ultimum refert ad animam. Si autem consideratur in comparatione ad deum hoc etiam potest esse du(pliciter).

rem. et hoc potest per illud: quod homo cum in honore esset non intellexit

contra illa verba memoria dicitur ad aliquid arguitur quod memoria intelligentia et voluntas essent in praedicamento relationis. Item quaeritur quare mens dicitur magis ad se, quam memoria vel intelligentia. Respondeo quod dici ad aliud contingit dupliciter nimirum vel proprie et per se sicut pater et filius; vel respectu alicuius annexi quod scilicet habet respectum annexum, et inclinationem et sic memoria dicitur ad aliquid, quod interna tum habet respectum ad memoriale, similiter intelligentia ad intelligibile; et voluntas ad volibile. et haec obiecta ad invicem habent respectum. ad id autem, quod de mente quaeritur. Respondeo quod mens dicitur ab altu essentiali; et inquantum dat esse generalissimum dicitur essentia, inquantum dat esse generale dicitur vita, quod anima est in genere viventium. In quantum vero dat esse spirituale dicitur mens, mens enim non dicitur nisi inquantum vivit vita intellectiva. vel anima in se dicitur essentia, ut actus corporis vita, ut perfectibilis a deo mens.

3 capitis decimi in principio, prope finem capitis septimi

con

4 ~~capitis ... post ... dictum~~ / post initium capitis 17.

Contra illa verba (In illa vero summa trinitate est) in quibus videtur magister dicere, quod tres personae non sunt unius dei. arguitur, quod cum sint unius essentiae, et essentia sit deus, sequitur quod sint unius dei. Si dicas quod non sequitur ego quaero quare non conceditur quod tres personae sunt unius dei? si respondeas, quod propter hoc quod obliquus denotat diversitatem, ergo cum essentia non sit diversa a persona, non potest dici quod tres personae sunt unius essentiae. Respondetur quod genitivus aliquando construitur in ratione possessionis, ut si dicas bos Petri, vel Joannis: aliquando ex vi declarationis ut mulier egregiae formae aliquando intransitive ut creatura dei. intransitive construitur generale cum speciali, et sic potest dici substantia vel persona dei. ex vi declarationis essentia, ut importans formam per modum formae, et sic dicuntur tres personae unius essentiae. quod ergo quando dicitur tres personae sunt unius dei deus non significat nec per modum formae, nec per modum specificantis, ideo intelligitur per modum possidentis vel principiantis, et ideo simpliciter est falsa.

5 ~~capitis~~ circa finem capitis decimi septimi ~

Contra illa verba (ut ex maxima parte sit dissimilis) arguitur quod imago est similitudo expressa, ergo si maxime est dissimilis non est imago. Respondetur quod excessus vel est simpliciter, vel in genere. si ergo

∺ Dupliciter. aut in quantum referuntur tantum. et sic est illa, modus, species, et ordo; aut in quantum referuntur, et assimilantur, et sic est illa unitas, veritas, bonitas. quoniam autem vestigium attenditur in comparatione ad deum, proprie ideo in his ultimis conditionibus proprie accipitur vestigium et quoniam magna est inter istas comparationes convenientia, ideo magister miscet haec ad invicem propter multam convenientiam, et correspondentiam quod unitas respondet modo, qui respicit deum ut causam efficientem. veritas speciei quae respicit ipsum ut exemplar. bonitas ordini, quae respicit finem.

go loquamur de excessu simpliciter anime rationalis non est valde simi lis deo, si autem loquamur in genere creature, quia tantum excedit quantum potest natura creata, sic dicitur valde similis, et expressa similitudo dej.

Contra illa verba (si duo essent, uel uterque insufficiens esset etc.) obijcitur quia secundum viam istam monstrari posset, quod non esset nisi una persona. Respondeo quod in personis non potest esse superfluitas quia in eis est una sufficientia. unde si una esset superflua, et omnes. ~~Scilicet~~ non poterit ibi esse aliqua insufficientia, quia nihil plus habent tres, quam una. sed si essent due essentie, due essent sufficientie, et qualibet per se esset sufficiens si autem altera cum altera qualibet esset insufficiens: et sic patet, quod non est simile de duabus essentijs, sicut de duabus personis. 6 capitis octaui circa medium prope finem capitis 17

Contra illa verba. et uidetur quod absque sapientia non sit etc. arguitur quod secundum hoc videtur, quod pater sit sapiens sapientia genita. Respondeo quod ista consequentia non est intelligenda immediate, scilicet quod non est res fatua, ergo habet sapientiam genitam. Sed hoc intelligendum est sic deus est substantia spiritualis ergo est nata cognoscere, ergo si non habet sapientiam est res fatua. Sed non est res fatua, ergo habet sapientiam, sed non est sapientia 7 capitis circa finem capitis 22.

sine

Sine verbo. et non est verbum nisi proce-
dat a mente. et ita generetur. ergo a primo
si habet sapientiam. necesse est sapienti-
am esse genitam; et omnes istas conse-
quentias oportet intelligere immediate.

De materia huius distinctionis agit D. thom. 1. p. q. 2. ar 3. et q. 11. ar. 3. et et. 1. p. q. 45. ar. 7 et q. 93. ar. 1. et q. 77 ar. 2 de potentijs et essentia animae. et q. 79. ar 4 et q. 49. ar 3. et ibi eius interpretes.

Circa hanc distinctionem est quaestio. Utrum conclusio ~~quadrimem~~ ~~bris~~ in qua consistit vera sit?

Pro hac quaestione conficienda sume tibi articulos sequentes eo ordine quo eos tibi sic annumero — Secundum. et tertium articulum quaestionis secundae. Primae partis — Articulum septimum quaestionis 45. eiusdem partis. et articulum primum. secundum. tertium. quartum et quintum quaestionis 93. eiusdem primae partis. ex quibus Desume prima singulorum argumenta sic, Primum quia deum esse cum sit articulus fidei. non potest per rationes naturales demonstrari nec indagari// Secundum quia videtur quod deus non sit. alias enim destrueret omne contrarium/
Tertium argumentum quia necesse esset in omnibus creaturis invenire vestigium trinitatis. quod probat falsum quia trinitas

tas personarum non potest investigari ex creaturis.

quartum argumentum quia in homine ut tertio argumento videtur probari non est vestigium. ergo nec videtur posse esse imago. et dato si vestigium imago esse non potest quia Isai. 40. dicit cui similem fecisti deum.

quintum argumentum quia imago dei reperitur etiam in irrationalibus creaturis. ut videtur colligi ex Dyonisio. lib. de diuin. nom.

Sextum argumentum sit quia videtur ex conclusione sequi quod angelus non sit magis ad imaginem dei quam homo. ut videtur etiam dicere Augustinus. hoc autem dicere esset inconveniens

7.^m quia imago non invenitur in quolibet homine. ut innuit Apostolus 1. corint. 11.

8.^m quia in homine imago dei quantum ad trinitatem personarum esse non potest. ut innuit Augustinus in lib de fide ad Petrum.

In contrarium tamen est auctoritas magistri. et doctorum quorum testimonijs conclusionis veritas stabilit.

cetera prosequere ut nosti —

quod si dicta tibi non suppetierint addicendum supple ex alijs quattuor arti

culis

culis qui supersunt in dicta quæstione. 93. vel ex cōmentarijs eiusdē diui Thomæ super hanc distinctionē magistri.

[illegible]

Lib. 1.

7

Distinctio quarta

que incipit hic oritur questio etc.

per quam ... capitulo ... In hac distinctione postquam magister ostendit quomodo unitas essentie divine et trinitas divinarum personarum indagari et investigari potest Incipit determinare de personarum origine, et distinctione. dividitur autem presens distinctio in tres partes In quarum prima resolvit quandam questionem a principio usque ibi. sed ad hec opponunt. in 2° arguit contra determinata et solvit obiectionem, usque ibi, quidam tamen veritatis adversarij. In 3° reprobat quandam contrariam opinionem usque in finem distinctionis, que in epythomem paraphrasticam redacta sic habet.

illa quidem propositio vera est et concedenda, deus genuit deum, unus unum genuit et non autem illa, deus genuit se deum, vel alium deum: ex illa enim sequeretur idem generasse seipsum: vel esse plures deos quod utrumque falsum est neque secunda sequitur ad primam, sed quod genuerit filium, aut alium in persona. illa ergo deus pater genuit deum, qui non est deus pater, idest filium, qui non est pater, qui deus est, vera est, quia solam personalem significat alietatem: si vero exponat, qui non est idem deus cum deo patre est falsa, quia in ea alietas importatur essen

essentiæ, unde constat q nec genuit se
neque alium deum. et per dicta exponit
Augustinus, cum dicit patrem genuisse
alterum a se, intelligit eterum q
genuerit alterum, qui sit eius de na
turæ cum ipso. sed non idem in persona.

Nec solum nomen essentiale ut
puta deus prædicat de personalibus
ut quidam existimauerunt. V. g. cum
dicimus, Pater est deus, aut filius est deus,
sed et personalia prædicant de essenti
alibus. ut cum dicimus deus est pater, aut
deus est filius. Tres igitur personæ sunt
una deitas, et unus deus sunt tres per
sonæ, et unus deus ipsa trinitas. et
una substantia tres personæ et ea
trinitas est unus deus, et tres personæ di
cunt esse una essentia. ^

^ et hæc de litera Magistri,
quam ipse latius prosequitur
inductis auctoritatibus specia
liter Augustini lib. 1. de trin
c. 1. et 6 et ad Max. epist. 66.
et 1. Timot. 6. et lib 5. De
ex ea autem tres eliciuntur
conclusiones in quibus tota ip
sius summa consistit. vel una
1a conclusio est deus trimembris nec se deum
neque alium deum genuit.
2a conclusio deus pater ab æ
terno genuit deum filium
unicum in persona distinctus
3a conclusio. tres diuinæ per
sonæ sunt una deitas et unus
deus est ipsa beata trinitas —

trinit. c. 8. in enchirid ad Lau
rentium c. 9. serm de fide 129 .+.

Dubia literalia
seu textus expo.

circa illa verba (deum de deo lumen 1 capitu primi [illegible]um
de lumine) dubitat q cum præposi
tio denotet transitionem, et ita diuer
sitatem et distinctionem. videtur q pa
ri ratione et ab equipollenti istæ sunt
veræ deus est alius a deo; deus distin
guitur a deo. R. q dupliciter intelligit
importari distinctionem, aut diuersita
tem, scilicet vel ut modum, vel ut
rem: aut vel ut exercitam, vel ut conceptam
quoniam ergo præpositiones important

dis

ex

distinctionem sicut exercitam. et distinctio est in diuinis quantum ad supposita facit terminum stare pro diuersis et suppositis. quantam circa id ponit modum circa quod exercet distinctionem, et tales sunt personæ; ideo est uera locutio, quia uero hoc nomen alius importat distinctionem circa terminum ratione suæ formæ ideo sunt falsæ.

ibidem) ^ circa illa verba ibi addita ergo genuit se deum etc. dubitat de hac responsione Magistri, cum enim ipse respondeat interimendo conclusionem, videtur non recte soluere, quia cum idem et diuersum sufficienter diuidant ens videtur necessario sequi, genuit deum, ergo se uel alium. Respondeo dicendum quod Magister sustinendo primam, et interimendo conclusionem innuit conclusionem non sequi ex præmissis, et quod non sequitur ostendit adducendo instantiam contra illud disiunctum. ad illud uero quod obiicit, quod idem et diuersum sufficienter diuidunt ens. Respondeo quod simpliciter loquendo est falsum, nam pars nec est eadem toti omnino, nec simpliciter diuersa. habet tamen ueritatem secundum idem. Unde si non est idem alij est diuersum, verum est secundum illud secundum quod non est idem, filius autem non est idem patri in persona; et ideo in persona est alius, nec tamen sequitur alius deus, quia significat alietas in essentia.

Z.

circa

4.
ex quia ~~timemebus~~ elicit concludendo in qua ipsius fere summa consistit quod talis est ab æterno pater genuit deum filium non se deum, neque alium deum. sunt autem tres personæ una deitas.
– metrice sic
quod deus ipse deum genuit, quod tres deus unus.
personæ sanxit non temerata fides.

circa illa verba, scilicet deus pater genuit aut genuit deum qui est deus pater etc. que 3 capitulo secundi in principio

rit de hac distinctione, quam ponit Magister de hoc predicato deus pater, quod potest esse constructio appositiva immediata, vel mediata. Primo enim videtur quod ista distinctio sit non intelligibilis quoniam, que ex eadem parte intransitive construuntur, videntur solum immediate construi. Item videtur quod non solum sat quod recta solutio est, cuius dantemo oppositum non convenit solvere, sed ista solutione remota adhuc manet sophisma, si locus eius, quod est deus pater solum pater ponatur ergo etc. Respondeo tamen quod distinctio magistri bona est et secundum artem, nam quemadmodum docet Priscianus inter substantivum et adiectivum intelligitur media copula ens. vel quod est ens, quoniam hoc, quod est ens sive quod est pater, potest teneri implicative et sic restringet et tenet locum appositivae constructionis, et equivalet uni termino, ideo dicatur quod potest teneri, sive construi immediate, et sic deus pater non est aliud quam ipse pater: vel ipsum relativum potest intelligi relative et ita in quadam distantia; et tunc non restringit, et sensus est deus pater, id est deus qui est pater quod tantum valet est deus, et ille est pater. Secundum autem

Solutio Magistri soluit quoddam sophisma, quantum ad unam deceptionem et ideo est bona. Sed rursus cadit ibi alia deceptio de relatiuo. et ideo oportet soluere, non ad illam deceptionem, sed ad aliam. ideo Praepositiuus soluit hoc argumentum alio modo ergo deus qui est pater, uel qui non est pater, et dicit q. non sequitur. nec sunt contradictoria, quia suppositio huius relatiui non est eadem, in affirmatiua enim supponit pro deo genito, quia non confundit. in negatiua uero simpliciter. Unde sicut hae non contradicunt, sed ambae sunt falsae, nullus homo est Petrus, Joannes est Petrus, ita dicit in proposito. quia negatio confundit, unde istae ambae sunt falsae, deus filius est pater, deus non est pater.

Sed licet solutio Praepositiui locum habeat in proposito. quia non differt praeponere, aut postponere negationem huic termino deus. In alijs tamen non habet locum; negatio enim postposita relatiuo ipsum non confundit. et ideo alij aliter Respondent. distinguendo hoc relatiuum, qui, quod potest facere relationem simplicem. uel personalem, si simplicem, affirmatiua uera est, negatiua falsa. si personalem econuerso negatiua uera, affirmatiua falsa, quod

pat.

patet, quia hæc est falsa, persona filij est pater, et hæc est vera persona filij non est pater.

Contra illa verba (Vnus enim et idem deus est pater, et filius et spiritus sanctus) arguit, quia quæcunque prædicant de uno et eodem, prædicant de se inuicem, ergo si unus deus est pater et filius, ergo pater est filius. Si dicas quod verum est quando prædicant de uno singulari, sed non quando prædicant de uno communi, contra nihil subiicit dubbius in unica suppositione quamuis sit commune ad illa, unde hæc est falsa homo est sortes et Plato. ergo similiter in proposito. Respondeo quod, sicut patet, de suppositione huius nominis deus secus est quam de suppositione alicuius alterius termini, quia enim habet naturam termini communis, et discreti, ideo simul stat pro pluribus, sicut pro uno, et ideo non sequitur deus est pater et est filius, ergo deus pater est filius, vel econuerso. Similiter nec licet inferre ex hoc quod pater sit filius. et notandum quod talis prædicatio est per identitatem, ideo suppositum de termino formaliter vere prædicatur.

4 capitis 2. in fine.

Contra illa verba (Verum deum esse unum solum ipsam trinitatem) arguit quod videtur esse contra id, quod dicit inferius. Scilicet quod trinitas est nomen collectiuum, Vnus, et solus nomen partitiuum, et discretiuum

5 capitis 3. circa medium

ergo

ergo sicut hęc est falsa unus solus ho=
mo est omnis homo. ita et hęc. Rr.
q. hoc nomen trinitas est collectiuum
personarum, unus autem et solus addi
ta huic termino deus, non dicunt dis
cretionem personę, sed naturę ab alijs.
unde unus solus deus dicit^r una sola na
tura, et quoniam in diuinis est idem
natura et res natura, siue suppositum,
ideo prędicatione per identitatem, tri
nitas de deo prędicat^r. nec est simile
de hoc q. est omnis homo, et unus solus
homo: nam iste terminus homo ~~est,~~
~~et qui~~, potest confundi, et multiplica
ri. et ideo hęc est uera, omnis homo
est homo, nec stat simul pro pluribus
nisi confundat^r. et ideo hęc est falsa ho
mo est omnis homo. q. nec ratio sup
positi est una, nec per identitatem, neq3
est in homine idem natura, et res na
turę.

6 cap. 3. post medium Contra illa verba, satis est christi
ano rerum creatarum causam [ar
guit. quoniam aut dicit satis quan
tum ad fidem, et sic est falsum q. mul
ta alia oportet credere: aut satis quã
tum ad scientiam, et illud similiter
est falsum, q. nunq3 scit ex hoc cau
sa rei sufficienter. Rr. q. intelligit
satis quantum ad scientiam, non quan
libet. sed necessariam ad salutem.

7 Contra illa verba. deus pater se al
te

terum genuit, arguit. quoniam no bene uidentur iungi illa duo, cum ly. se dicat identitatem omnimodam. et ly alterum, dicat diuersitatem, quae sunt opposita. et tamen ibi implicant. si dicas quod unum diuinum de altero, quaero quod de quo. Rt quod oppositio directa intelligitur semper circa idem. quoniam ergo in diuinis simul est identitas in natura et alietas in supposito. et hoc sine oppositione. ideo nomen identitatis, et alietatis in sermone uniunt. sine oppositione in uno ad singularis modi expressionem.

Contra illa verba (Pater ut haberet filium de se ipso non minuit seipsum) obiicit. quod illud argumentum valet quicunque sic generat unum filium, ut non possit ~~amplius~~ alterum generare, minuit eius potentia. sed sic est in patre, ergo Rt quod illud uerum est si generare alterum sit potentia, sed quod unigenitus possit alterum generare, dicit imperfectionem potentie in generando, quod ex hoc ostendit, quod non totum dedit uni. 8 ^cap. 4 circa medium.

circa illa verba, de se alterum a se genuit, non utique alterum deum, sed alteram personam) quaerit utrum dicat magis proprie alterum, uel alium et uidet quod alterum quod minorem dicit diuersitatem, quod sortes dicit alter a se. sed in diuinis minima est diuersitas 9 ^cap. 4 post medium.

tas. Sed contra, differentiæ accidenta//
les faciunt dici alterum, sed in diui/
nis nullum est accidens, ergo non de
bet dici alterum. Item uidetur quod neu
trum benedicatur, si enim differentię subs
tantiales faciunt dici aliud, et accidē
tales alterum, cum neutrum cadat
in diuinis, neutrum uidetur esse dicendū
Respondeo dicendum quod pater differt a filio
et in supposito et in proprietate, et//
ideo potest dici alius, et potest dici alter
sed quoniam proprietas illa non acci-
dit personę, ideo magis propriè dicitur
alius. et quia alius respicit suppositum,
aliud essentiam, ideo recipitur ibi, alius,
in masculino, non tamen aliud in
neutro.
De materia huius distinctionis trac
tat D. Thom. 1. p. q. 27. ar. 1. et q. 39
art. 4. et ibi eius interpretes.

Quæstio Vnica. Num con clusio in qua sūma dis tinctionis consistit veritati nitatur.

Pro contextura huius quęstionis
sume tibi quinque articulos quęs
tionis vigessimę septimę primę
partis, ut se inuicem per ordinem cō
sequuntur. et tres articulos primum
scilicet, secundum, et tertium quęs
tio

tionis trigessimę nonę eiusdem
primę partis.
ex quibus per ordinem desumes
octo argumenta in fronte articuli
rum posita [octo dictorum]
Primum: quia in diuinis non est pro
cessio
Secundum argumentum quia dato
esset processio, tamen in diuinis ge
nerationis processio esse non po
test
Tertium quia dato esset ibi genera
tio non potest tamen esse alia pro
cessio a generatione verbj
4.um quia si daret alia processio a ge
~~n~~ productione verbi: illa etiam
esset generatio.
5.um argumentum quia si in diuinis
sunt processiones, erunt plures quam
duę.
Sextum argumentum sit ~~primum~~
~~ad~~ quia sequeret quod essentia non esset
idem quod persona –
Septimum quia sequeret non esse di
cendum, quod tres personę essent unius
essentię: ut innuit Hilarius etc.
Octauum argumentum quia no
mina essentialia non possent prę
dicari in singulari de tribus perso
nis –
In contrarium est auctoritas Ma
gistri: immo et ueritas fidej testimo
nijs

nijs sacris stabilita et firmata-
deinde ex singulis dictorum arti
culorum octo notabilia. octo conclu
siones. et difficultates octo cum
argumentis. et solutionibus argu
mentorum annectes - et finietur
questio -
q si forte tibi videbitur dicta non sup
petere facile supplere poteris ex
quinque articulis qui supersunt in
dicta questione 39 et ex articulo
secundo et tertio questionis prime
quam disputat divus Thomas super
hanc distinctionem magistri.

[illegible]

Lib. 1.

Distinctio quinta.

Quae incipit. Post haec quaeritur utrum etc.

Postquam Magister in praecedenti ostendit quod indiuisus sit generatio, in hac distinctione, quae duodecim capitibus absoluitur, inquirit specialiter an essentia sit generationis terminus. et circa hoc tria facit, nam in prima parte mouet, et determinat quaestionem, a principio distinctionis usque ibi, praedictis autem uidetur esse contrarium. In 2ª parte inducit instantias et obiectiones, usque ibi, ostenditur quoque ex illis. In 3ª exponit auctoritates quasdam praecipue Augustini et Hilarij usque in finem distinctionis. quae in epythomen paraphrasticam redacta sic habet. essentia diuina nec generat nec generatur. unde negandae sunt illae pater genuit diuinam essentiam, diuina essentia genuit filium. diuina essentia genuit diuinam essentiam. quod tripliciter probat primo quia alias diuina essentia non esset essentia, quia si generaret aut generaret diceret relatiue et non significaret substantiam (scilicet diuinam naturam quae communis est diuinis personis et tota in singulis) quod falsissimum est. secundo probat dicta quia pater est diuina essentia, ac proinde si essentiam generaret, generasset et seipsum, quod est impossibile. tertio probat, quia pater habet esse per diuinam essentiam, iam ergo si ipsam generasset, haberet esse, per id quod est genitum ab

ab ipso: et hoc implicat. Unde et
a simili Augustinus probat, quod pater
non est sapiens sapientia genita. si
enim pater esset sapiens per illam
sapientiam, quam genuit, cum idem
sit ei sapere et esse, sequitur quod haberet
esse per illud, et ab illo, quod genuit.
Licet ~~autem~~ filius sit divina essen
tia, non tamen ex hoc pater genuit
essentiam. sed genuit hoc, quod est
idem quod ~~ipse~~ ipse, idest genuit filium
qui est idem essentialiter cum eo.
quod autem auctores dicunt essen
tiam filij esse de essentia patris intel
ligendum est quasi dicant, filius qui
est essentia est de patre, qui est eadem
essentia. quod etiam quaedam auc
toritates aiunt patrem genuisse fili
um de sua substantia, et non de nihi
lo intelligendae sunt, quod genuerit fi
lium, qui est eiusdem naturae cum eo
ac proinde dicitur filius natura (non per
adoptionem) eandem naturam habens
cum patre. À et haec de litera magistri
quam ipse fusius prosequitur inductis
auctoritatibus praecipue Augustini,
lib. 1. de trinit. cap. 6. matth. 22
1. Ioan. 5. et Hilarij lib. 12. de tri
nit. À

Ex qua tres eliciuntur conclusiones vel u/na, in quibus tota eius summa consistit a 1 (tribus

A. Nec obstat quod Augustinus
ait septimo de trin. quod sapientia
est de sapientia sicut essentia
de essentia et lib. de fide ad Pe
trum divinitatem filij a natu
ra patris natam affirmat
et 15 de trinitate quod filius
dicitur consilium de consilio
et voluntas de voluntate, et
te sicut substantia de subs
tantia et sapientia de sapien
tia / Haec enim (ut ipse Au
gustinus explicat lib. 7. de tri
nitate) sic accipienda sunt
sicut illud. lumen de lumi
ne cum sit idem lumen. et
fons vitae apud patrem qui est
idem fons vitae qui filius /
Nec similiter obstat Hilarius
asserens nil esse in filio quod non
sit natum. et nativitatem pro
cessisse a natura. lib. 4 et 5. de
trinit. et apertius lib. 9 ait filium
eiusdem generis genitum natu
ram naturaliter in se gignente
habuisse naturam. immo et na
turam in incarnatione ait assum
psisse naturam. et naturam filij
unigenitam vocat. ipse enim se
ipsum explicat eodem lib. 4. dum
ait quod non res sermoni, sed sermo
rei subiectus esse debet. ut supra
dictum est.

À Augustini de trinit.
lib. 7. cap. 1. et 2 et contra
Arrium et donatum. et
coll. 9. 1. Matth. 17. et
August. lib. 15 de trini,
cap. 20. et de fide ad Petrum
cap. 2 / 1. cor. 1 / Hilarij
4. et 5. et 9. de trinit

:+:

1ª conclusio. divina essentia non est generata, nec generans.
2ª quamvis filius et spiritus sanctus sint idem cum essentia, sunt nihilominus ambo producti realiter.
3ª conclusio filius et spiritus sanctus non sunt producti de nihilo, neque de aliquo materialiter.

4. ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit. que talis est
divina essentia nec generans dicitur nec genita, filius autem ~~[illegible]~~ et spiritus sanctus producti sunt, non de nihilo, neque de aliquo materialiter

metrice
Non genita aut genuit divina essentia quamvis.
Natura genitus filius ipse patris.

Dubia litteralia.

1 questio me dicti capitis primi

contra illa verba sive textus expositione ~~in principio capitis secundi~~ (ideo non est dicendum quod pater genuit divinam essentiam) arguitur. quoniam ista ratio videtur ducere ad hoc inconveniens scilicet quod si essentia generaretur a patre, essentia poneretur pro relativo, sed hoc nullum videtur inconveniens, si enim magis convenit essentia cum supposito quam universale cum singulari, et non est inconveniens quod universale ponatur pro singulari, neque erit inconveniens quod essentia ponatur pro relativo. Respondetur quod si essentia poneretur pro relativo esset inconveniens non a parte rei, sed a parte expressionis fidei. tunc enim videretur, et notaretur unitas essentie in quadam distinctione: esset etiam inconveniens, quia quod poni[t]ur pro relativo, in quantum huiusmodi non indicat essentiam, si enim essentia poneretur pro relativo, essentia aliquando

do non indicaret essentiam, quod est omni rationi contrarium.

Praeterea contra illa verba ~~...~~ in principiam capitis secundi (Item cum deus pater, obiicit quoniam ista ratio uidet ducere ad hoc inconueniens. scilicet q cum deus pater sit diuina essentia, si eius esset genitor, utique esset genitor eius quod ipse est. Sed contra, essentia dicit quod commune, sicut et hoc nomen deus, sed si dicat homo Petrus generat hominem. et ipse est homo, ergo generat se. argumentum non ualet. similiter uidetur hic, pater generat deum ergo est pari ratione nec in proposito. Rr q commune dicit. quod est in multis sed hoc potest esse tripliciter. aut q plurificat in multis, et quantum ad formam, et quantum ad suppositum ut hoc nomen homo; et tale habet unitatem rationis. quae admittit distinctionem. et quantum ad rem. et quantum ad modum, unde bene dicit homo est ab homine, et duos esse homines. alio modo est commune, quod plurificat quantum ad supposita, non quantum ad formam ut hoc nomen deus, et tale habet unitatem rei, secundum q res nominat naturam cum multiplicatione suppositorum, et ideo recipit distinctionem, q importat dis- 2

tinc.

tinctionem. ut modum non ut rem,
unde conceditur deus de deo. sed non deus
est alius a deo. tertio modo est
commune secundum nomen, quod est
in multis. nec tamen pluríficat quan
tum ad formam, quia est unum in mul
tis; nec quantum ad supposita, quia
pro illis non supponit; ut hoc nomen
essentia, et de tali communi uerum est
dicere, quod non recipit distinctionem
nec quantum ad modum, nec quan
tum ad rem, tunc enim notaretur
idem distingui a se; et ita argumen
tum Magistri est bonum. si pater ge
nuit essentiam, pater genuit se, quia
loquitur de communi a parte uocis sig
nificantis, non a parte rei: quia a parte
rei eadem communitas est, in hoc quod
est deus, et in hoc, quod est essentia.

3 Praeterea contra illa verba ~~circa me~~
~~dium capitis secundi~~ (et si ita est non
genito gignens est.) obiicit contra ter
tiam rationem. si pater genuit diuinâ essentiam
tunc genitum gignenti causa est. hæc
enim ratio nihil uidetur ualere, quia rati
o causæ non reperitur in diuinis; causa
enim est ad cuius esse sequitur aliud, sed
in diuinis non est aliud, ergo etc.
Item non sequitur pater genuit sapien
tiam. ergo pater est sapiens sapientia
genita. ergo pari ratione, nec prædicta

post ini tium ca pitis ter tij –

Solutio ualet. R. q. nomen causæ proprie sumptum non cadit in diuinis cadit tamen, et recipit ratio principiantis, et ratio informantis, et pro his accipit nomen causæ, quoniam ergo ratio essendi significat per hoc nomen essentia, ideo essentia significat quodammodo in ratione causæ respectu entis. si ergo essentia esset genita ab ente significaret in ratione effectus siue principiati, et idem est tunc principium, et principiatum respectu eiusdem, quod est impossibile; et in hoc fundat ratio Magistri.) ad illud quod obiicit de sapientia, dicendum est q. nomen ita abstractum sicut sapientia, non supponit pro relatiuo. et ita est accidens, pater est sapiens sapientia et genuit sapientiam, ergo est sapiens sapientia, quam genuit, uel sapientia genita. in nomine autem essentiæ non est accidens, q. idem signat et supponit, et ita non est dicendum q. diuina essentia genuit filium. contra hoc obiicit Ioachim tam contra positionem, q. contra rationem, contra positionem, q. si essentia, nec generat, nec generat nec procedit. ergo in diuinis est res generans, genita, et procedens, et res nec generans, nec genita, nec procedens, et ita est quaternitas

mi

nitas si sunt ibi quatuor res / Item //
irridet rationem Magistri . si essentia
generat essentiam . et essentia est una
res, ergo una res generat seipsam . Simi
liter enim ait Ioachim potuisset dice
re magister . deus generat deum, unus
est deus . ergo una res generat seipsam .
Rx nihilominus q̄ Ioachim non recte
arguit, et deficit ratio eius, quia res non
accipit uniformiter . quia cum dicit res
primo modo ibi accipit res pro re na
turaꝫ, sed cum accipit secundo modo
accipit pro ipsa natura diuina . Pre
terea deficit ab insufficienti, quia non
ualet . si aliquid dicitur de altero, et
non dicitur de alio, q̄ propter hoc illa faciant
numerum . Unde non ualet . Petrus
est indiuiduum, homo non est indiui
duum . ergo homo et Petrus sunt duo
habere enim proprietatem . et non ha
bere non sufficit ad distinguendum .
et ad instantiam eius dicit q̄ non
recte instat, quia essentia est res una
quantum ad suppositum, et significa
tum non enim supponit personas, sed
deus est res una quantum ad signifi
catum, sed plures quantum ad suppo
situm : et ideo ignoranter Ioachim re
prehendit magistrum . et cum esset
minoris auctoritatis non est ueritus
magistrum . ac proinde iusto dei iudicio

da

damnatus fuit libellus eius, in latera
nensi concilio, et positio magistri appro
bata.

circa illa verba Hilarij in principio 4
~~alium~~ 2.ⁱ capitis, nihil nisi natum habet
filius, idest nihil habet secundumque deus
est, nisi quod nascendo accepit, quae
ritur de hoc verbo accepit, utrum dicat
substantiam, uel relationem, si substã
tiam, ergo pater similiter accepit, si re
lationem cum essentiam accepit fi
lius, essentia est accepta, ergo essentiã
refert. Rᵉ q̃ accipere dicit duo scili
cet habere, et esse ab alio, quantum ad
habere essentiam; sed quantum ad hoc
quod est esse ab alio respicit personam
unde per verbum accipiendi significat
q̃ essentia habet a persona, quae est ab
alio.

respicit

contra illa verba (et ideo non refer 5
t ad aliud q̃ in uno subsistit ex uno)
circa medium capitis 2.ⁱ arguit q̃ fal
sum est dicere q̃ q̃ filius subsistit a pa
tre non refert ad spiritum sanctum.
Rᵉ q̃ illa verba possunt intelligi du
pliciter, uno modo q̃ filius non habet
respectum nisi ad unam personam, et
hoc intelligit in quantum filius, q̃ in
quantum spirans est refert ad alium
uel q̃ persona filij non habet respectum
nisi ad unam naturam, et hoc uerum
est, q̃ filius non habet in se nisi naturam
Patris

con

6 contra illa verba capitis noni post medium, (et naturam suam ut ita dicam sequi indemutabilis de q̃ alt. arguitur, in divinis non est prius, nec posterius, et ita nec præcedere, nec sequi. Si dicas quod hoc ~~intelligitur~~ est secundum rationem intelligendi. hoc nihil est, q̃ deus gignens neque secundum rem, neque secundum intellectum sequitur aliud. R^r q̃ Hilarius improprie loquitur, et ideo addit determinationem, ut ita dicam, et tantum vult dicere sequi, quantũ inseparabiliter cõmunicare, et consonare, et ab illo non recedere, et patet per sequentia ~

7 contra illa verba capitis ~~decimi~~ noni circa principium (semel est genuit filium) arguitur, q̃ semel dicit vicissitudinem, in generatione autem æterna nulla cadit vicissitudo, ergo R^r. q̃ semel potest significare vel nunc temporis, vel nunc æternitatis. et si dicat nunc temporis, cum tempus habeat diversa nunc denotat intercisionem: si autem nunc æternitatis cum illud nunc ~~semper~~ semper sit et invariabile et unum, semel dicit omnimodam invariabilitatem, perfectionem, et veritatem

8 circa illa verba eiusdem capitis ~~deci~~ noni

Ibi post principium, filij Charitatis suae / quaerit utrum Charitas accipi at ibi essentialiter, aut notionaliter. Si essentialiter ergo Christus filius est essentiae, quod non concedit. Si dicas quod est impropria locutio, et est sensus filius essentiae, idest qui est essentia, tunc nullus videtur sensus, et pro nihilo additum, hoc quod est Charitatis. Et rursus Augustinus exponit filij Charitatis idest dilecti, sed pater diliget filium spiritu sancto, ergo etc. Si propter hoc dicas quod tenet notionaliter, tunc ergo filius dei est filius spiritus sancti, quod omnino est absurdum. Rx. quod propter hoc dicunt aliqui quod ille genitiuus, nec proprie essentialiter, nec proprie notionaliter, sed medio modo tenet, idest appropriate. Licet enim Charitas sit omnibus communis et proprium spiritus sancti uno tamen modo appropriate conuenit patri, quia Charitas amor gratuitus est, qui tantum dat et non accipit, et hoc est in persona patris, ideoque appropriatur patri. Alio modo dici potest, quod charitas ibi tenetur essentialiter sicut dicit Augustinus quia nihil aliud est dicere filij charitatis quam filij substantiae. Sed genitiuus non

non construitur in ratione principij, //
sed ex parte declarationis essentiæ et
est sensus, et filij charitatis, idest
filij Charitatis, et filij substantiæ
uel etiam naturæ, hoc est filij consu-
bstantialis, et naturalis.

Contra illa verba circa finem de
9 cimij capitis (filium cum patre hoc
modo (?) esse consistere) arguit, quia cum
filius naturalis partem substantiæ
trahat a patre, partem a matre in his
inferioribus, et in deo totam substantiam
trahat a patre, videt quod pater non tan-
tum debeat dici pater, sed et mater,
et multo magis mater, quia mater plus
dat quam pater. Item filius dei vocat
se sapientiam, et sapientiam quam con-
cipit, et parturitur. prov. 8. ergo cum
hoc sit proprium matris, videt quod pa-
ter proprius deberet dici mater. Respondeo
quod nomen patris non transfert ad
diuina, et unam rationem assignat
Anselmus in monologio, quia principi-
um maternum præexigit aliud prin-
cipium prius, cuius ratio est quia mater
est principium passiuum, et omne
tale mouet ab alio, ergo ante ipsum
est principium aliud. quoniam ergo
principium generationis filij est princi-
pium et est pure actuale, ideo nullo
modo transfert maternum principi-
um

um. transfertur tamen actus ma-
ternus ut concipere et parturire pro
eo q. ibi agit unum principium ex
his duobus.
De materia huius distinctionis trac
tat d. thom. 1. p. q. 41. ar. 5. et ibi
eius interpretes.

Utrum conclusio distinc tionis uera sit. questio Unica.

Pro huius questionis contextura
sume tibi sex articulos questionis
quadragessimae primae primae par
tis. et conficito primum argumé
tum primi articuli. q. actus notio
nales non sint attribuendi perso
nis
Secundum q. actus notionales sint
voluntarij. ac proinde nullus aptus
ad generandum. q. sint autem uo
luntarij probat ex Hilario et dicit
in primo argumento secundi arti
culi.
Tertio arguit. cum primo argu-
mento tertij articuli q. actus no
tionales nihil esse uidentur cum
non sint de aliquo. quod autem
non sint de aliquo probat ut ibi
Quarto arguit ex quarto articu
lo q. non est in diuinis potentia res
pec

pectu actuum notionalium (ac proinde nullum habent esse) quod sit potentia probat ut in primo argumento quarti articuli.

5° quod potentia generandi significare debet essentiam (ut patet) et non relationem. quod autem essentiam non significet probat argumento primo quinti articuli.

6° quod si dantur actus notiales quilibet ad plures personas terminari poterit ac proinde erunt plures personae genitae vel spiratae. probat quod possit ad plures terminari ut in sexti articuli argumento primo.

Sed in contrarium est veritas conclusionis doctorum auctoritate firmata.

Statue ergo notabilia sex. ex sex corporibus articulorum.) conclusiones sex ex singulis articulis desumptas et probatas argumentis sed contra. Postea solutiones argumentorum propositorum singulas difficultates deposcentium cum argumentis, et solutionibus argumentorum prout in singulis ~~argumentis~~ articulis proponuntur.

Et si praedicta tibi videbuntur non suppetere sume duos aut tres articu

los ex his quos divus Thomas
Sic circa istam distinctionem ma
gistri pertractat.

Lib. 1.

distinctio sexta

quæ incipit. Præterea quæri solet etc.

Postquam Magister in præcedenti ostendit quod natura non potest esse terminus generationis, in hac distinctione, quæ ~~quatuor~~ tribus capitibus absolvit, incipit agere de potentia generantis. et dividit in tres partes nam in prima ostendit quomodo pater nec voluntate, nec necessitate filium genuit a principio distinctionis usque ad illa verba. Sed contra hoc opponit. in 2a parte a dictis verbis usque ibi (prædicta tamen verba) rationem quandam obiicit. in 3a usque ad finem distinctionis reddit ad intentum principale, quæ in epythomen redacta sic habet Pater in divinis filium genuit non necessitate, quia in ipso nulla cadit coactio, nec voluntate antecedente vel accedente de novo ut mentitus est Eunomius. sic enim deus esset mutabilis. neque argumentum eius aliquid probat. arguebat enim sic pater aut genuit filium volens aut nolens, si nolens esset miser ergo volens, ac proinde voluntate antecedente, ~~cum adeo sufficiat voluntas concomitans~~, pari enim ratione argueret, pater aut est deus nolens aut volens, et inferret esse deum voluntate / quod si arguas

natu

natura et voluntas idem sunt in patre ergo si genuit filium natura genuit et voluntate. Respondet q; etiamsi sint idem realiter et ab soluta identitate differunt tamen ratione, et connotato. ac proinde aliquid potest convenire uni, quod non alteri. quemadmodum et sci entia dei licet sit idem cum eius vo luntate ad plura se extendit quam vo luntas, est enim scientia dei etiam malorum, quae voluntas nec appro bat nec vult. et hinc est q; filium dicimus esse filium naturaliter et non voluntate. Dicitur ergo deus pater volens genuisse filium voluntate concomitante sicut et sapiens, et potens ipsum genuit, sed non voluntate praecedente, vel accedente, quasi prius volu erit, et postea genuerit, ut oppone bant haeretici. et haec de litera dis tinctionis quam Magister fusius prosequitur inductis auctoritatibus ephes. 1. ecclesi. 1 Augustini lib. 15. cap. 20. de trinit. et contra Maximi.

Et hunc sensum aperit et confirmat Hieronymus su per epistolam ad ephesios di cens de filio dei idest domino nostro Iesu Christo scriptum est qui enim patre semper fuit et numquam eum ut esset pater na voluntas praecessit. et ille quidem natura filius est.

et in qq. ad Orosium et Hilarii in lib. de synodis

tota vero ipsius in tribus conclusio nibus summa consistit. quarum 1a haec est. pater non genuit filium necessitate cogente, aut volunta te antecedente.

vel in unam tria membra

2a

2a conclusio filius est filius natura et non voluntate.
3a necessitas incommutabilitatis et voluntas communicabilitatis concurrunt ad filij generationem

ex qua [struck] eluitur conclusio in qua eius fere summa consistit. que talis est Pater non necessitate cogente, sed incommutabili. Nec voluntate antecedente sed communicabili genuit natura filium.

Dubia litteralia

Sive textus expositio

1 contra illa verba in principio capitis primi (nec voluntate nec necessitate genuit) // quamvis in deo eadem sit natura et voluntas metrice sic convenit illi aliquid quod tamen huic minime arguit. videtur enim insufficiens divisio, quia omne quod deus facit, aut facit naturaliter aut necessario aut voluntarie. Si dicatur quod ipse respondet ad intellectum heretici et hereticus intelligit de voluntate antecedente et de necessitate inevitabilitatis obstat quod oratio in se est multiplex, sed qui respondet orationi multiplici simpliciter affirmando vel negando non bene respondet. ut dicit philosophus. ergo etc. Responsio quod Aug. respondet secundum intellectum heretici quamvis autem oratio in se sit multiplex quia tamen hereticus in uno sensu accipit. iam multiplicitas illa non faceret ad soluendum quia non procedit secundum illam, sed distinctio propositionis multiplicis quando secundum illam multiplicitatem mo-

ca

cadit deceptio: magis est ad ostentationem, quam ad ueram responsionem.

Contra illa verba in principio capitis secundi. Verbum dei esse filium dei natura non uoluntate, arguit, quia pater alio est deus, et alio est pater. quia diuinitate est deus, et paternitate est pater. ut dicit Augustinus, sed filius est deus natura diuinitatis. ergo hac non dicit filius, sed ipsa filiatione. Respondetur quod ille ablatiuus potest construi formaliter. et sic falsa est. quia formaliter alio est deus scilicet natura, et alio filius. potest etiam construi originaliter, et in ratione principij. et sic uera est, et est sensus quod filius ortum habet a patre naturaliter. 2

Contra illa verba Augustini circa ~~principium~~ medium capitis ~~secundi~~ primi (acute sane quidam respondit etc.) arguitur quod multiplicare inconuenientia non est soluere argumentum. Respondetur quod duplex est solutio scilicet ad hominem et ad orationem. et aliquando melius et utilius est soluere ad hominem quam ad orationem. ut puta quando arguens est discolus. et non uult intelligere ueritatem. et quando assistentes sunt simplices et non possunt capere 3 *

pere

pere quę dicunt. ideo quia hęrethicus //
ueritatem respuebat et aduersabat
ideo aduersanti erat tali modo aduer
sandum. quo magis priuaret gloria
et confunderet et assistentes a decep
tione redderent immunes. ac proin
de istam responsionem commendat
Augustinus quod manifeste opponentē
sua quęstione ligauerit. Sunt uero
* modum respondendi docuit dominus
matth. 21. ubi quęsiuit, baptismus
Joannis a deo erat an ab hominibus?

Sed quęres supposito quod non est
Responsum ad orationem quo modo
respondendum est. uidet enim quod de
finitio et ratio hęrethici procedat per
im mediata, quia uelle et nolle opponū
tur contradictorię inter quę non ca
dit medium. Sed R: quod hęrethicus quę
rit de uoluntate antecedente seu ac
cedente, et tunc neutra pars est uera,
nec sunt membra opposita contradic
torię sed contrarię nolle enim et uel
le dicunt actus uoluntatis contrarios
inter quos cadit medium, multa ete
nim uoluntas, nec uult nec respuit.

Contra illa uerba capitis ~~tertij~~ 2i
post ~~principium~~ medium. (nam et prescientia et diuina essentia est)
uidet manifeste facere illud psalmi
quę ignorabam interrogabant me, et
glossa ibi dicens quod pars nescit uitium, sed
in

in deo est ars artium, ergo nec pręsci entia dei nec scientia se extendit ad ma la et bona. Si dicas quod nescit per mo dum pratticum et non speculationis contra, hoc solum scit illo modo qu od in eo relucet. sed in deo non relucet mala. ergo etc. Item videtur Magister non soluere argumentum, multipli care enim inconueniens. non est sol uere. Respondendum tamen quod sicut dictum est. deus cognoscit mala per seipsum. rectum enim iudicat de obliquo. et lux de tenebra. neque ad hoc est necessarium quod mala in deo luceant. sed quod luceant bona opposita Ad illud quod obiicit de solutione dicendum quod solutionem non ponit, sed innuit contra arguendo, quasi dicat unum non potest inferri ex altero quia quamuis sint idem in essentia, ta men diuersa sunt connotata.

Item querit de hoc quod dicit Hi larius in notula circa istum § (predic ta tamen etc.) in principio capitis quarti) quod sancta ecclesia anathematizat eos qui dicunt deum non generare con silio etc. Videt enim contradicere Damasceno dicenti, quod in deo non est consilium, quia consilium est ignoran tis natura. Respondeo quod consilium dicitur dupliciter. uno enim modo consulere

idem

idem est quod accipere consilium et isto modo dicit ignorantiam. et similiter consilium dictum ab hoc. alio modo consulere est dare consilium, et sic dicit scientiam, et potest transferri ad diuina, deus enim nullo modo accipit consilium aliunde. Unde notandum quod in consilio duo sunt scilicet cognitio rei occultae, et dispositio firma; quoniam ergo in deo est uerissima cognitio occultorum, et inuariabilitas ideo recte dicitur in ipso esse consilium. Unde gregor. deus mutat sententiam, sed non consilium. et Hilarius in libro de synodis, eos qui dicunt de non extantibus esse filium dei, et similiter qui dicunt, quod neque consilio neque uoluntate pater genuerit filium anathematizat sancta ecclesia. Item siquis nolente patre dicat natum filium anathema sit, non enim nolente patre coactus pater uel natu-
s. rali necessitate ductus, cum nollet genuit filium, sed mox ut uoluit sine tempore et impassibiliter ex se unigenitum demonstrauit.

de materia huius distinctionis agit d. thom. 1. p. q. 41. ar. 2. et ibi ipsius interpretes.

Quaestio circa hanc distinctionem discutienda eadem est quae praecedentis distinct.^is

eodem ergo modo illam disponito
quo ibi ... et sequentis distin
ctionis eadem ferme est materia
nec ullo modo mirandum si eadē
moueant controuersię
poteris tamen articulos quos in hac
distinctione disputat doctor angelicus
inducere et erit facilior processus
quęstionis, et magis ad rem

[illegible]

Lib. 1.

distinctio septima

quae incipit hic solet quaeri etc.

Postquam Magister in praecedenti distinctione ostendit qualiter pater genuit filium quo ad virtutem seu potentiam intellectualem. In hac quae sex capitibus absoluit. [movens quaestiones circa generationis subiectum, et terminum. et circa modum generationis] agit de potentia eius generandi naturali, circa quod tria facit nam primo inquirit an potentia generandi sit in filio. a principio distinctionis usque ad illa verba, sed vehementer nos movet. Secundo ostendit quod non generare non sit impotentia in ipso filio. usque ibi. Item quaerit a quibusdam. tertio reddit rationem de suo dicto usque ad finem distinctionis, quae breviter in epilogo mentem redacta sic habet.

Ad hoc quod quaerit an pater potuerit aut etiam voluerit generare filium affirmative respondendum est, neque ex hoc sequitur patrem aliquid posse aut velle, quod filius non possit, aut non velit. quia ibi posse et velle generare. non est aliquid sed ad aliquid pro quo advertendum, quod quidquid est in divinis aut est essentia. aut relatio ac proinde quidquid convenit deo. aut convenit ratione essentiae. et sic est commune tribus personis, aut convenit ratione relationis, et sic non erit commune, cum ergo posse generare, non sit aliquid in divinis. hoc est non spectet ad

es

solam
ad essentiam, sed potius ad relationem scilicet paternitatem, nihil mirum si non conueniat filio. Hinc ~~est~~ quod filius non potest, nec uult generare non arguit in eo impotentiam, cum eiusdem sit potentiae cum patre; sed pertinet ad proprietatem suae personae, cuius est posse et uelle nasci; quod quidem in eo est eadem potentia, quae in patre est potentia, qua potest et uult generare sicut in utroque est eadem sapientia, et natura, hoc confirmat ~~magister~~ auctoritate beati Augustini dicentis quod filius potuit generare sed non oportuit ipsum generare idest (ut explicat ipse magister) non conueniebat proprietati eius qua est filius et non pater. et concludit, quod sicut non arguit impotentiam in patre, quod non possit esse filius ita nec econtra arguit impotentiam in filio quod non possit esse pater ^. In filio ergo non est potentia generandi si ad proprietatem referat intelligentia, quamuis bene si ad naturam (potentia enim generandi non tantum dicit naturam, sed et proprietatem) et tunc idem sicut posse generare, et posse generari. et haec de litera distinctionis quam ~~ipse~~ magister latius prosequitur indicentis auctoritatibus praecipue Augustini

^ quare autem non oportuit et subdit Augustinus dicens immoderata enim esset diuina generatio, si genitus filius nepotem gigneret patri, quia et ipse nepos, nisi auo suo pronepotem gigneret secundum uestram mirabilem sapientiam impotens diceretur nec impleret generationis seriem

Lib. 3. cap. 12 ~~ad~~ contra maxim. et Lib. 1. de trin. cap. 1. // + // //
ex qua tres eliciunt conclusiones ~~ex~~ in quibus eius tota summa consistit.
prima conclusio. non est simpliciter quod, sed ad aliquid posse aut velle patrem filium generare. // //
2a. quod filius non possit aut velit generare non est ex impotentia ipsius.
3. una eadem et equalis potentia generandi potest iuxta dicta concedi in filio ac in patre. //.

[margin: ^ vel una trimembris ~]

+ ex qua ~~trimembris~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit que talis est
Non est simpliciter quod sed ad aliquid patrem posse aut velle generare filium, neque ex impotentia filii quod non possit aut velit generare est enim una equalis potentia generandi cum patre
metrice sic
Patri eadem et grato divina potentia gigni-
qua potuit soboles et generare parens.

Dubia circa litteram.
sive textus expos.

[margin: I]

circa illa verba in principio capitis // primi (si enim inquiunt) dubitatur de solutione Magistri, qua hic innuit. non sequitur pater potest generare quod non filius, ergo potest aliquid quod non filius. et respondet quod posse generare non est posse aliquid subiectum potentie. hoc autem non videtur solvere sed aggravare argumentum. cum enim generare cum posse sit posse maximum, videtur quod maius inconveniens sequitur, et magis deroget potentie filii si in hoc deficit, quam si eum generare filius esset ^aliquid subiectum potentie. Respondeo tamen quod magister bene solvit, potentia enim patris habet comparari ad inferius. et ad equale, sed ad superius non, cum careat superiori, cum comparatur ad inferiori ut

[margin: ^ aliquid /]

potuit vel voluit generare filium ergo potuit aliquid et voluit quod non nec voluit nec potuit filius ~

us. tunc est potentia essentialis et es-
sentialiter tenta, qr connotat respectum
in creatura, et respectu talis potentiæ
inconueniens esset, q aliquid posset pater
quod non posset filius, qr tunc differrent
per essentiam. Cum autem comparat
ad æquale, ut ad personam, contrahit
ad personam, et tunc nullum inconue
niens est, si aliqua proprietas persona
lis sit in patre, quæ non est in filio. ideo
non sequit q aliqua potentia sit in pa
tre, quæ non in filio
contra illa verba in medio primi capi 2
tis (Generatio filij ult non est de omni
bus) videt esse Ricardus de sancto victo
re dum ait q, qr omnipotens est excusa
ri non potest quin filium genuerit. er
go generatio filij continet sub omnipo
tentia, ergo filius inter omnia continet.
R. tamen q sicut dicit Magister gene
ratio filij non continet sub omnipoten
tia nisi acciperet omnipotentia per
approbationem; et quod dicit Ricardus
non intelligit tanqz filius sit inter
omnia. sed tanqz ante omnia. unde
arguit ex posteriori. si enim emanatio
naturæ secundum rationem intelligen
di, præcedit emanationem secundum
rationem voluntatis. nunqz deus esset
potens producere creaturam per volun
tatem, nisi etiam produxisset filium per
na-

naturam)

3 contra illa verba in fine capitis primi //
(esse patrem non est esse aliquid) arguitur
quia cum inter aliquid et nihil non cadat
medium . si pater non est esse aliquid
esset nihil . Rr quod esse aliquid sumitur
dupliciter uel communiter ad essentiam
et personam, et sic non cadit medium et
in hoc sensu esse patrem est esse aliquid.
alio modo prout trahitur ad essentiam. et
sic cadit medium inter esse aliquid et esse
nihil: scilicet esse aliquem (uel ad a-
liquid) persona enim predicat ut quis
non ut quid. ✠

6 contra illa verba in fine capitis tertij-
(Si enim nasci potuit potuit esse filius etc
arguitur. videtur enim illa illatio magis-
tri non ualere, quia in creaturis ubi ma-
gis differt relatio a supposito potest dici
quidem similis potest esse alteri dissimilis
sine sui mutatione. ergo cum filiatio et
spiratio sint relationes pari ratione fi-
lius poterit esse spiritus sanctus et e-
conuerso sine mutatione. Item omne
mutabile est aliquid preter illud secun-
dum quod mutatur, ut si non album fiat
album, est aliud quam albedo. ergo si intelli-
geretur spiritus sanctus mutari si generet,
tunc aliud esset in eo generatio, aliud ille
qui generat. sed hoc est falsum. ergo Rr
quod secus est in relationibus creaturae. et
dei.

5) circa illa verba post medium)
capitis secundi (immoderata
enim esset et diuina generatio etc)
arguitur videtur enim non esse
inconueniens si genitus semper
alium gigneret immo maxi-
mum bonum, quia quaelibet gene-
ratio esset infinitum bonum ~
Rr tamen quod esset triplex incon-
ueniens primo quia si hoc in infi-
nitum procederet cum omne in-
finitum sit imperfectum, gene-
ratio diuina numquam esset perfec-
ta. et hoc sumitur ex litera. 2°
quia non posset esse distinctio inter
plures genitos. 3° quia quamuis
communicatio sit de nobilitate
et de simplicitate naturae tamen
in infinitum communicatio non
est nisi ex defectu naturae. quia
enim natura non potest con-
seruari secundum quod terminus
se in uno indiuiduo, intendit
per

per infinitam individuorum successionem conservare perpetuitatem suam saltem secundum idem in specie, et hoc nullo modo deo convenit. ✠ 4

circa illa verba prope medium capitis secundi (non enim non potuit, sed non oportuit, idest non ex impotentia etc.) dubitat quoniam videtur ista expositio nimis esse extorta, et non posse accipi ex verbis Augustini. sed dicendum quod Magister accipit istam expositionem ex eo quod ly non potuit, potest sumi negative tantum, et sic procedebat obiectio; vel potest sumi quasi privative, ut non potuit sit quasi terminus infinitus. et tunc per hoc, quod dicit. Non enim potuit, negat impotentia.

Sed videtur iterum quod ex impotentia filij sit quod non generet ita enim arguit Augustinus si pater non potuit generare filium coaeternum, et coaequalem sibi, impotens fuit. ergo videtur similiter quod si filius non potuit impotens sit. Sed respondet quod generare filium, est de his, quae pertinent ad ra.

dei, quoniam relationes increatae non dant relativis existere, unde sine illis potest res esse et cum illis indiviuis autem dant personis existere, et ideo si intelligatur quod proprietas insit hypostasis intelligitur esse, et similiter si intelligitur non inesse intelligitur hypostasis non esse, cum ergo spiritus sanctus non possit simul spirari, et generari (quia quamvis una persona possit duobus modis producere, tamen una persona non potest nisi uno modo produci;) sequitur de necessitate si potest spiritus sanctus esse filius vel potuit quod potuit non esse spiritus sive non spirari, et si potuit non spirari potuit non esse; et iterum si potuit generari potuit filius esse, et ita potuit fieri de ente non ens et de non ente ens, ac per hoc mutari et sic patet ultimum, quod non dicit mutari propter diversitatem proprietatum circa idem suppositum. sicut est in mutatione naturali, sed propter corruptionem et inceptionem eiusdem. Neque est illud simile pater potest generare et spirare sine sui mutatione, ergo et spiritus sanctus generari et spirari, quia non est inconveniens unum principium pluribus modis producere. Sed unum principiatum pluribus modis produci est im

impossibile. et incompossibile, et ideo
patet illud.

7 Contra illa verba capitis ~~quinti~~ sexti cir
ca principium (pater non est potens ni
si natura) arguitur quod secundum hoc
generare, quod nullo modo est essentie
nullo modo esset potentia. Respondeo quod quam
uis potentia absolute considerata sit
idem quod essentia, tamen potentia quia
non est nomen adeo abstractum si
cut essentia trahitur ad personam. Vn
de potentia generandi non dicit na
turam diuinam simpliciter, sed natu
ram ut in tali persona scilicet innas
cibili. ideo non est simile de hoc nomi
ne essentia, et de hoc nomine potentia

8 Contra illa verba circa finem capitis
quinti (aliam significes potentiam
qua pater potens est etc.) arguitur quod di
uisio potentie sufficiens est per acti
uam et passiuam. sed posse gignere
dicit potentiam actiuam, posse gigni
potentiam passiuam, ergo non potest
alia potentia significari. Si tu dicas
quod generare non est agere proprie, et si
militer nec generari pati, obiicitur
quod potentie distinguuntur per actus. Sed
aliud est gignere, et aliud gigni. ergo
alia est potentia huius. et alia illius.
Respondeo quod ista distinctio quam magister
ponit de potentia gignendi actiua et
pas

rationem patris. et ideo
nihil posset deesse de his
que sunt vel pertinent
ad perfectionem generatio
nis, quin redundaret in
impotentiam patris. Sed
generare non pertinet ad
rationem filij, immo po
tius est oppositum filiatio
ni. et ideo ex hoc non osten
dit filius impotens: sicut
homo non dicitur impotens
nisi ex eo quod non potest ea
que ad ipsum pertinent.

passiue fundat super hoc, quod potentia potest considerari secundum id quod est, et sic dicit naturam, et sic ut una natura est in generante et genito, sed alio et alio modo. Sic eadem potentia potest iterum considerari secundum id ad quod est, et sic dicit modum existendi naturam in persona in comparatione ad alium, qui est principium vel principiatum, et sic cum diversi modi sint diversae dicunt proprietates posse generare, et posse generari, et distinguunt secundum altius personales sed primo modo non.

circa illa verba (filius habet potestatem, qua potest esse filius, vel qua potest gigni) post medium capitis sexti. dubitat quia videtur a veritate aliena. gigni etenim omnino est a gignere, et gignere est a potentia patris, ergo et gigni. Rx. quod sicut potentia gignendi in patre non dicit nisi naturam in persona aptam nata ex se producere aliam, sic potentia gignendi in filio, non dicit nisi naturam in persona ut natam produci ab alia, sicut enim hypostasi patris convenit generare, sic hypostasi filij convenit generari; nec valet quod obijcit in contrarium, nam omne quod habet filius, sive essentiale, sive personale habet a patre, ideo quamvis ipsum

gig

gigni sit a potentia patris, non exclu
dit tamen, quin potentia gignendi pas
siua sit in filio, sed illa potentia non
est principium generationis, sed idonei
tas personae, seu hypostasis cum sua p
prietate ad generari. Unde q, dicere pos
se gigni potentia potest intelligi origi-
naliter et sic est in solo patre, uel for=
maliter et sic ponit esse in filio; alio
uero modo non ~ de materia huius distinctionis tractat D
Thom. 1. p. q. 41. ar. 4. et
6. et q. 40. art. 5.

conclusio
ne)

Queritur. Utrum ea quae in
istis distinctionis dicun
tur vera sint. ~ ii ~

Hec questio continet
ex his que diuus Thom.
in commentarijs huius dis
tinctionis inquirit.

Et a parte negatiua arguit primo
videt enim q, in deo non sit potentia
generandi. ponat primum argumentum
primi articuli diui thome in hac distinc
tione. sic, quidquid exit ab aliqua po
tentia etc.
2° q potentia generandi videt
esse ad aliquid remoto enim intellec
tu distinctarum personarum etc. ut in
primo argumento secundi articuli.
3°. q si talis potentia est in deo, cum
ibi nihil sit equiuocum dicet uni
voce cum potentia creandi hoc autem
esse non potest, q potentiae distingu
i per actus etc. ut in primo argumen
to

to tertij articuli diui Thome.

4° arguit ex parte communitatis istius potentie et quod nullo modo sit in filio quia includit in se paternitatem ut in primo argumento primi articuli secunde questionis.

5° ex parte communitatis eiusdem potentie argumentatur quia ut cunque reperiatur in filio poterit et de facto generabit alium filium, quia est potentia non impedita. ut in primo argumento secundi articuli secunde questionis. | Sed contra est auctoritas Augustini et magistri.

Notandum primo ut in Respondeo dicendum primi articuli.

Notabile secundum ex Respondeo dicendum secundi articuli.

Notabile tertium ex Respondeo dicendum tertij articuli.

Notabile quartum ex Respondeo dicendum quarti articuli qui est primus secunde questionis.

Notabile quintum ex quinto Respondeo dicendum

Prima conclusio ex primo notabili quod scilicet in deo est potentia generandi. que probatur argumentis sed contra primi articuli

2a conclusio ex secundo notabili scilicet

licet q potentia generandi non dicat p̄cise ad aliquid. que probet argumentis sed contra secundi articuli.

3ª conclusio ex .3. notabili cum argumentis sed contra tertij articuli.

4ª conclusio similiter ex quarto notabili cum argument. sed contra.

5ª conclusio similiter ex 5. notabili est.

Primum argumentum petit difficultatem primi articuli cuius pars negatiua (que militat contra primam conclusionem) probet argumentis ibi adductis. et respondeat eis.

2m argumentum militat aduersus secundam conclusionem. et petit difficultatem secundi articuli proponant argumenta et soluant.

3m argumentum petit difficultatem tertij articuli. et militat aduersus tertiam conclusionem. proponantur argumenta articuli contra eam et soluant.

4m argumentum petit difficultatē quarti articuli. et militat contra 4ª conclusionem. proponant argumenta illius articuli et soluant.

5m argumentum petit difficultatem quinti articuli. contra quintam conclusionem. proponant argumenta et soluant

et finit questio 4.

.4. q si que in hac questione discutiunt ex diuo Thoma ut prosequimur tibi non uidebunt sufficere sume ad supplendum ex questione quam disputauimus super distinctionem quintam) quemadmodum et si questio fuerit longior q̄ȝ pro captu tuo poteris facile de articulis demere ∴

Lib. 1.

Distinctio octava

quæ incipit Nunc de veritate etc.

Post quam Magister in præcedenti osten-
dit quid tenendum sit de veritate ge-
nentis in hac distinctione agit de ve-
ritate communicata per actum generatio-
nis, et dividit in tres partes in qua-
rum prima ostendit divinæ essentiæ
veritatem a principio usque ibi (dei
autem solius essentia) in secunda
ostendit eius naturæ immutabilita-
tem a dictis verbis usque ibi (eademque
sola proprie simplex est) In tertia par-
te eius simplicitatem a dictis verbis
usque in finem distinctionis. quæ in epy-
thomen redacta sic habet.

quæ novem capitibus absolvitur.

Solus deus seu divina natura vere
est immutabilis ac simplicissima. ve-
re quidem, quia sine non actualitatis
admixtione. eius enim esse est æternū
nam (et a verbo essendi proprium no-
men habet) et sine præteritione et fu-
turitione, quod explicans ex Hieronimo
ait, quia esse dei non novit præteritum
quia semper erat non desinit esse, neque
novit futurum, quia semper fuit, nec in-
cæpit esse. et hanc expositionem con-
firmat per Augustinum. obiicit tamē
contra hoc, dicens. si esse divinum nō
novit præteritum, nec futurum, quo
modo ergo verba præteriti vel futuri
temporis de eo dicuntur? et respondet
quod prædicta verba de deo dicuntur, non

quia

q esse diuinum preterito aut futuro subiaceat, sed ad significandam diuinã eternitatem, et permanentem ipsius perpetuitatem. subdit etiam q esse diuinum non aduenit ei ab alio. neq est accidens mutabile, sed naturaliter ei inest.

est autem deus immutabilis q est ipsum suum esse, quod impossibile est aliter disponi, q est. neq enim uerissima esset dei natura si mutari posset. neq aliqua sunt in eo accidentia secundum quę mutet: neq per loca, uel tempora uel affectiones uariat, ut fit in creatu ris. ac proinde hoc probat quatuor rationibus. quarum prima talis est. in omni mutabili est aliquid secundum accidens, quo mediante fit mutatio (id autem sumit ab Augustino) in deo uero nihil est secundum accidens ergo deus est immutabilis. Secunda ratio talis est. quod habet uerissimum esse, semper seruat esse. deus autem habet uerissimum esse, ergo semper seruat esse; et omne tale incommutabile est. ergo deus est incommutabilis. tertia (et sumpta est ab Apostolo) potest sic formari omne quod mutat morte et mouet secundum aliquid suj. qr ut dicit Augustinus omnis mutabilis non nulla est mors ipsa mutatio, sed deus semper est immortalis ut dicit Apos

postolus. ergo deus est immutabilis.
quarta ratio est. omne quod mutatur
movet vel per locum vel per tempus
sed deus nullo motu movet. ergo deus
est immutabilis.
Simplicissimus vero est et sine
omni compositione vel multiplicati
one; et sic vere et proprie simplex, cum
in eo nulla sit partium, vel acciden-
tium, vel formarum diversitas. unde
nec alicui predicamento subiicit, nec
proprie substantia appellat cum non
substet accidenti.
Simplicitati autem ipsius nominum
multiplicitas de ipso dictorum non
repugnat, quia scilicet omnia unum
significant. nec ista divinae naturae
simplicitas excludit divinarum per
sonarum trinitatem, quia singulae deus
sunt, et nihil est in deo, quod non sit
deus. Et haec de litera Magistri, qu
am ipse latius prosequit in multis auc
toritatibus. praecipue Augustini. lib
5. de trinit. cap. 8. Hieronimi thom.
2. ad Damasum. Hilarij. lib. 2. de
trinit. 1. ad Timoth. 6. et Augusti
ni. lib. 15. de trinit. cap. 17. ^

^ exod. 3/4. Ioa. 16 August. lib. 5. de trinit. cap. 2. Iacob. 1. psalm. 101. Ma lach. 3. August. lib. 1. de trin. c. 1. et li. 6. cap. 4. et lib. 5. c. 1. et lib. 7. c. 5 +

Ex qua tres eliciunt conclusiones in
quibus tota ipsius summa consistit. vel [illegible] membr
prima est. deus habet proprie essentiae
veritatem, sine alicuius non actuali-
ta

tatis admixtione. 2a conclusio solus deus habet aeternae permanentiae stabilitatem sine illa varietate.
3a conclusio deus habet simplicitatem essentiae sine alicuius multiplicitatis compositione.

ex qua ~~timentibus~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est essentia dei est actus purus aeternaliter stabilis et summe simplex

metrice sic
est solus vere deus immutabilis aeque.
simplex est solus scilicet esse suum
divinae naturae

Dubia litteralia

sive textus expositio

1 contra illa verba in principio capitis primi (nunc de veritate sive proprietate etc.) arguit. quod omne, quod habet proprium distinguit. sed divina essentia non distinguit. ergo non habet proprium. Respondet quod divina essentia eo modo est distinguibilis, quo habet proprietates, et econverso; quod quamvis in se non sit distinguibilis per pluraficationem sui, nec a persona per diversitatem, est tamen distinguibilis respectu essentiae creatae, respectu cuius habet has proprietates.

Item quaerit de illis tribus proprietatibus, quas ponit, scilicet de aeternitate, immutabilitate, et simplicitate, cum multa alia sint proprietates divinae essentiae. quare solum de his tribus loquitur. Respondet quod per has tres proprietates sufficienter distinguit esse increatum a creato, nam creatum eo ipso quod creatum habet esse

post

post non esse. et ita esse uarium. et possibile. ideo q̄ habet esse permixtum cum possibilitate, et propter hoc deficit a ueritate, stabilitate, et simplicitate. increatum uero esse habet contrarias proprietates et in his sufficienter distinguitur. nam ueritas respicit quod est, immutabilitas quo est. simplicitas utrunq̄. i deo patet sufficientia. et ordo.

2 contra illa verba (sicut enim ab eo quod est sapere dicitur sapientia) arguitur, q̄ non uideret uera, sicut enim se habet albedo ad album, sic sapientia ad sapere; sed albedo non dicitur ab albo immo magis e contra. ergo etc. Respondet q̄ secundum intellectum componentem. sapere dicitur a sapientia, q̄ intellectus componens procedit ab abstracto ad concretum; secundum uero resoluentem e conuerso, et quantum ad hunc loquitur Augustinus. Vel posset dici q̄ loquitur secundum considerationem grammatici, non logici: postinctum capitis primi 2

3 circa illa vêrba (et quis magis est q̄ ille, qui dixit famulo suo ego sum qui sum) dubitat, q̄ esse non recipit magis et minus. et maxime in deo. Respondet tamen q̄ magis et minus dupliciter possunt considerari. scilicet in comparatione ad idem. et sic dicunt intentionem, et remissionem: uel in comparatio circa medium capitis primi

tione ad diuersas substantias, et naturas
et sic dicunt gradum, et excessum: et sic
bene ponitur magis et minus in ente res
pectu creatoris. et creaturae. et respectu
creaturarum adinuicem, sed in compa
ratione creaturae ad creatorem est exces
sus improportionabilis. et infinitus. res
pectu vero creaturarum est proportiona
bilis.

4 circa illa verba (cuius essentia non no
uit praeteritum, uel futurum) dubitatur
quoniam uidetur ista proprietas etiam an
gelorum. et ita dicit Augustinus de ciui
tate dei, quod immortalitas angelorum non
est praeterita quasi non sit, nec futura q
uasi nondum sit, sed semper est praesens
ergo non est propium solius dei. Respon
det quod quidam asserunt durationem ae
ui esse simplicem, et totam simul. et quod
non habet praeteritum, et futurum. ni
hilominus ipsum quiaeternum, seu quater
num habet praeteritum, et futurum qu
antum ad affectiones; et ita proprium
est ipsius dei. Alij dicunt quod in omni
duratione esse creatum, quoniam dif
fert a durante etiam habet esse possibi
le cum priore et posteriore, sed distinguit
in priori et posteriori, quoddam enim est
quod dicit durationis successionem, qu
oddam successionis durationem cum
variatione, et innouatione. Primum
est in quo, secundum ~~Aug~~ in tempore
et

et hoc vult Anselmus. et hoc credo pro babilius, per quod patet responsio ad verbum Augustini, ipse enim loquitur de priori, et posteriori, quod dicit innovationem variationem, et corruptionem.

contra illa verba (cuius essentiae comparatum nostrum esse non est) argui tur. quia quod inest alicui substantialiter non adimitur comparatione aliqua, sed esse est substantiale cuilibet rei. ergo etc. Item ex comparatione ad deum creatura melioratur ut dicit Augustinus ergo ut sic magis est, quam si non comparetur. ergo etc. Respondetur quod dupliciter possumus accipere talem comparationem, uno modo secundum rationem influentiae. et receptionis. et sic creatura ad deum comparata est magis quam si non comparetur: alio modo comparatur secundum habitudinem aequiparantiae. et proportionis; et hoc modo verum est, quod nulla est ratio proportionabilis secundum condictionem veritatis, et nobilitatis esse diuini. et ideo quasi nihil est, non omnino in se. sed nihil in proportione, quia nulla potest inveniri proportio quantitativa. 5. infine pitipui[?]

circa illa verba (dicatur ergo quod semper fuit. est. et erit) dubitatur. videntur enim non dici de deo, quia dicunt diversa tempora, in deo autem non cadit diversitas temporum. Respondetur quidam volunt 6. post in concept[?] secundo

hic

fuerunt dicere, quod actus isti non praedicant de deo diversa tempora secundum essentiam, sed secundum concomitantiam quia divinum esse omnino invariatum omne tempus concomitatur, sed haec positio non plene solvit; dicitur enim vere quod deus fuit ante omne tempus, tunc ergo concomitantiam non potest dicere. ideo dicunt alii quod tempus consignificatum non est dispositio rei acceptae, sive intellectae, quando dicit de deo, sed solum modi intelligendi: quando vero de re mobili utroque modo. exemplum patet de masculino genere in lapide, et viro quoniam in viro est dispositio rei acceptae, in lapide vero modus intelligendi solum. sed hoc non videtur sufficiens, quia intellectus non ponit praeteritum circa suum intelligere, quando intelligit deum fuisse ergo oportet, quod ponat circa rem. Propterea notandum, quod verba diversorum temporum aliter dicuntur de aeterno, aliter de temporali; nam respectu temporalis important mutabilitatem, et successionem, et durationem. secundum vero quod de aeternis dicuntur, duo tantum important successionem scilicet ~~successionem~~, et durationem, sicut volunt Hieronymus, Augustinus, et Anselmus. secundum vero quod dicuntur de deo important solum durationem. et

sic

sic dicit deus fuit, qr eius durationis, ex
ptes. deus est, qr eius duratio non inter
rumpit. deus erit, qr non desinit. nec cor
rumpit. proprie ergo loquendo non dicun
t de deo ut dicit Hieronimus. large autē
loquendo dicunt ut dicit Magister et
Augustinus. et ad hoc tendit opinio Ma
gistri.

circa illa verba esse non est deo accidens infinite potis sui di. quęrit quid sibi uelint, qr cum esse nec creaturę sit accidens, nulli enim omnino rei accedit esse. quo modo per hoc notatur deus differre a creatura? Respondet q accidens dicit quod natum in alio esse, ab alio exire, et ab alio recedere. accidens enim dicit, quod inest subiecto, et ab illo trahit ortum. et propterea potest adesse, et abesse in his tribus proprietatibus cōmunicat esse creatum. licet non eodem modo omnino nam esse nostrum pendet ab alio sustinente, sed ab alio efficiente. creatura etiam natura est suum esse perdere. et ideo esse eius est quasi accidens, non tamen uere accidēs, qr cum pendeat a deo, non pendet sicut a subiecto: e conuerso est in deo, et ideo dicit Hilarius q esse non est accidens deo, et hoc propter contrarias proprietates, q accidens natum est alij inesse, et propter hoc dicit subsistens ueritas. qr natum est ab alio exire dicit manens causa, qr natum est etiam ab alio recedere. contra hoc dicit naturalis generis proprietas, quę non dimittit esse.

8 circa illa verba (solus deus habet immortalitatem) quaerit quomodo accipiatur immortalitas, dicit enim hic Augustinus quod sumitur pro incommutabilitate hoc autem videtur inconveniens, quoniam mors non dicit omnem mutabilitatem sed solum corruptibilitatem viventium, ergo non idem est dicere. Respondetur quod, sicut vita accipitur communiter, et proprie, ita et mors, ita et immortalitas, uno enim modo dicitur vita actus continuus, et internus, qui est a forma spirituali, et sic dicitur proprie, et isto modo mortalitas dicit vitam talem cum possibilitate ad eius privationem. alio modo dicitur vita actus completus potentiae, quae est secundum rei naturam, sicut dicitur aqua viva, quae habet operationem aquae convenientem et hoc modo importat repugnantiam ad corruptionem: et ideo debet dici secundum hanc vitam, immortale, quod est ita in actu completo, quod nullo modo potest aliquam peiorationem recipere, et sic accipit Apostolus, et exponit Augustinus

post principium capitis quarti 3.

9 circa illa verba (nec vicissitudinis obumbratio) quaerit quae differentia est inter vicissitudinem, et obumbrationem, et quae convenientia ratione cuius dicatur vicissitudo obumbrare. et Respondet quod vicissitudo importat numerum vicis, et iste est numerus cum interruptione. Sed obumbratio di

post initium capitis quinti tertij

cit

cit per privationem actus lucis, quoniam ergo actus formę lux est, privatio eius rece te dicit obumbratio, et quia vicissitudo ratione numeri dicit interruptionem, et ratione interruptionis dicit privationem, et ratione privationis obumbrationem. hinc recte dicit vicissitudinis obumbratio

de materia istius distinctionis agit divus Thomas. 1. p. q. 3. ar 4 et in ipsius interpretes, et 1. p. q. 9 ar. 1. et. 2 / et de simplicitate creaturę praecipue animę. 1. p q. 75. ar. 2 et q. 76. ar. 8

circa istam distinctionem quęrit an conclusio ipsius ~~Trimembris~~ vera sit.

Ad huius questionis constitutionem sume tibi ex questione tertia primę partis divi Thomę sex articulos. secundum scilicet, tertium, quartum, 5, sextum et septimum. et ex questione nona eiusdem primę partis sume articulum primum et secundum.

ex his ergo octo articulis sume octo argumenta. primum scilicet cuiusque articuli. sic.

Primum ad probandum quod in deo sit compositio materię et formę

Secundum ad probandum quod saltem deus non sit idem quod sua essentia vel natura

Tertium quod saltem in eo non est idem essentia et esse.

quartum q̄ omnes saltem erunt acciden
tia / quintum argumentum . q̄ saltem
non erit omnino simplex.
Sextum q̄ saltem in compositionem ali
orum ueniat.
Septimum probando q̄ non sit saltem
omnino immutabilis . " "
8m. q̄ saltem immutabile non sit pro
prium ipsius . -"-
In contrarium est ueritas conclusionis
et testimonia a magistro adducta -
deinde statue octo notabilia ex corpori
69 articulorum . / octo conclusiones ex eis
deductas probatas argumentis sed contra
et in singulorum octo argumentorum
solutionibus singulas difficultates cum
argumentis articulorum, et eorum so
lutionibus.

[illegible]

114

Lib. 1.

120

Distinctio Nona.

quæ incipit. Nunc ad distinctionem trium etc.

Postquam in præcedenti egit de natura co-
municata per generationem in hac
distinctione agit Magister de æterni-
tate genitoris et geniti. et dividitur
in tres partes in quarum prima ostendit
patris et filij æternitatem usque ibi, sed
quæris a me inquit Ambrosius. in 2a
solvit instantiæ difficultatem usque ibi
Sic quæri potest. In tertia dissolvit in-
cidentis quæstionis ambiguitatem usque
ad finem distinctionis. quæ in epythe-
men redacta sic habet

(quæ quinque decem capitibus absolvitur. ~~et incipit nunc ad distinctionem~~.)

Unus deus sunt tres divinæ personæ, et
sunt idem in natura, distinctæ tamen in
personalitate. Hinc quamvis filius alius
sit a patre cum sit ab eo genitus, nonta-
men fuit pater antequam filius, cum divinæ
personæ sint invicem æternæ. Nec va-
let quod Arrius hæreticus inferre nite-
bat. Sed filius natus est, et habet princi-
pium, ergo non est æternus. Respondet
enim tum ex Augustino, quod si ignis aut
sol esset æternus, similiter et splendor eorum
æternus esset. tum quod si quando pater
sine filio fuisset, cum filius sit virtus et
sapientia patris, quandoque pater fuisset
sine virtute et sapientia, quo nihil absur-
dius excogitari potest. Excludit etiam
Sic error per Ambrosium ex auctoritate
Isaiæ colligentem æternitatem sanc-

(nec filius est aliud a patre)

(et in essentia unum)

pa

Patris et filij. et Insuper per rationem quia si aliquando pater fuisset sine filio post quam ipsum genuisset mutatus fuisset quod est impossibile quomodo autem pater non sit prior, et filium genuerit ineffabile mysterium est. nec ratione comprehendi potest huiusmodi generatio. iuxta illud generationem eius, quis enarrabit? Licet quidam perperam existimauerint intellectu creato capi et exprimi posse. ^ An autem filius debeat dici semper natus. an quod semper nascitur. Augustinus et gregorius. Respondent quod debet dici semper natus ad exprimendam eius completam perfectionem. semper autem nasci dicendus est ad intimicandam eius cumpatre coaeternitatem, quae semper praesens est et numquam in praeteritum transit.^ Origenes existimauit quod debeat dici filius semper nascitur.^ Magister vtrumque posse dici affirmat conuenientius tamen dici semper natus ut magis tollat erroris occasio. et probat. quod illud potius de generatione filij in diuinis affirmandum est, quod perfectionem sine imperfectione exprimit quam illud. quod de se imperfectionem non excludit. at filium semper esse natum perfectionem sine imperfectione exprimit. et filium semper nasci ex se. et ut sonat

no

^ ait enim propheta ante me non fuit alius deus. et post me non erit. quis ergo hoc dicit pater an filius? si filius ante me inquit non est alius deus. si pater post me inquit non erit. sic ergo prior, ille posteriorem non habet inuicem enim in se. et pater in filio et filius in patre cognoscit.

^ Licet enim mihi scire quod natus sit non tamen licet discutere quomodo natus sit. illud enim si negare non licet hoc querere metus est. neque contradicit Hieronimus ut quidam decepti putauerunt.

^ Vnde in psalmo (qui non solum de generatione temporali sed et de aeterna intelligi potest) dicit ego hodie genui te ubi verbum genui nouitatem inceptionis excludit. Hodie, uero praeteritionem.

^ et sic in libro sapientiae dicit ante omnes colles generat me dominus generat enim. et non generauit legendum ait origenes.

non excludit imperfectionem. quia sic non significat actus generationis complectum et terminus generationis perfecte producti. ergo congruentius per verbum de preterito dicitur filius semper natus quam semper nasci. Et Tandem ultimo hoc confirmat per auctoritatem Hilarii ex qua habetur. quod si pater est eternus filius etiam est eternus, sed eternitas patris privat principium originis, eternitas uero filii principium durationis. Natum autem non potest esse coeternum gignenti in creaturis, quia prius sunt homines quam generent. Et hec de littera magistri, quam ipse fusius prosequitur inductis auctoritatibus precipue Augustini de fide cap. 1. et. 4. Ambrosii lib. 1. de fide ad gratianum. Augustini lib. 6. de trinit. cap. 1. Origenis. 2 homil. Augustinus lib. 83. qq. q. 3. et Hilarii. 7. de trinit.

(ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota summa consistit. uel una ~~in membris~~ prima conclusio. dei filius ab eterno a patre genitus, est simpliciter patri coeternus) 2a conclusio. filii eterna generatio est ineffabilis. 3a filius in diuinis congruentius dicitur semper natus quam semper nasci.

~ Dubia circa literam siue textus expositio ~

1. corint. 1. eccles. 5. esai 53.

Isai 44. Philipp. 4 Isai. 4. Matth 5. psalm. 2 et Ioan. 6

ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit que talis est generatio filii est eterna et ineffabilis, quicumque congruentius dicitur semper natus quam semper nasci ~

~ metricesic
Nate coeternum te dicimus esse parenti
Dum dictus ab eterno te genuisse parens

dubitat primo circa illa verba capitis 1
primi propositionem. Non est aliud pater
aliud filius aliud spiritus sanctus etc. videtur
enim falsum, quod dicit. quia bene sequitur
Petrus est albus homo ergo est animal
album, quia idem significant albus
et album ergo pari ratione quia idem significant
aliud et alius, sequitur est alius
ergo est aliud ens. Si dicas quod non est similiter
de hoc nomine alius. et de hoc nomine
ens. contra bene sequitur est alius
homo. ergo est aliud animal. ergo
a simili illud sequitur. Respondetur
quod quia in deo est singularis alietas quia
alietas suppositi cum omnimoda unitate
naturae, ideo singulari modo oportet
exprimi. Et quoniam masculinum
genus importat quamdam distinctionem
vel discretionem ideo respicit
personam, ~~[...]~~ sed neutrum propter
indistinctionem respicit naturam
ideo alius importat alietatem in persona,
aliud alietatem in natura et ideo
in divinis non idem significant.
Posset etiam dici quod in creaturis aliud
significatur cum dico iste est alius ab
illo. et aliud cum dico est aliud. et
unum sequitur ad aliud. Non sic in divinis.
et non est simile de albo quia album
imponitur a forma speciali, quae est albedo

2 in principio.

Secundo dubitat circa illa verba capitis secundi (coaeternae enim sunt tres personae) quod videtur hoc esse falsum. si enim coaeterna et coaeterna ergo tres aeterni, quod est contra symbolum ubi dicit non tres aeterni. et iterum contra rationem quod numerus pluralis multiplicat formam. videretur ergo dicit tres sunt dij. R[r]. quod nomen significans substantiam in divinis reperit secundum triplicem modum, quaedam enim significant substantiam et per modum substantiae, ut nomen substantivum. deus et tale nullo modo pluraficat, nec dicit pluraliter, sive sit substantivum sive substantivatum. et hoc nomen aeternus sic accipit in symbolo. quaedam significant substantiam per modum adiacentiae, sicut nomina adiectiva adiectivata, et talia quae trahunt numerum a substantivis dicunt pluraliter, et de genere talium sunt verba et participia. Alia sunt nomina quae important substantiam in adiacentia connotando in tra relationem mutuam; qualia sunt coaeterni. et talia ex duplici causa possunt dici pluraliter, tum ratione significationis, sive modi significandi. tum ratione connotationis. et sic patet quod nulla est contradictio. Si dicas quod pluralis nume

merito plurificat formam? Dicendum est quod hoc non est verum in adiectivis

~~Tertio dubitur et arguitur~~ circa illa verba capitis tertij quibus dicit non intelligit etiam natum esse deo sempiternum etc. adverte quod hic ponit magister quatuor rationes demonstrantes filium coaeternum patri et ita argumentum Arrij non valere. filius est natus, ergo non est aeternus.

Tertio contra primam rationem quae cap. 4. ex splendore procedente a sole probat magister coaeternitatem filij cum patre, arguitur quod si ex eo quod emanatio procedens a creatura est ei coaequa, similiter et emanatio procedens a deo est ei coaeterna. sequitur quod omnis creatura cum omnis procedat a deo et ab eo emanet sit aeterna. quod est falsum. Rx quod egressus splendoris a luce sola vel igne est egressus connaturalis et talis est egressio filij a Patre, non autem egressus creaturarum a creatore imo est voluntarius ac proinde ratio magistri est concludens in proposito. 3

quarto contra secundam rationem quae a magistro probat eandem coaeternitatem cap. 5. desumptam ex dei sapientia et virtute 4

~~argu~~

quam

~~arguit quoniam ex illa sequeretur~~ quia
inquit magister deus ab æterno non ha
beret si filius (qui est eius sapientia et
~~uirtus~~ non esset ei coæternus. Argui
t quoniam ex ea sequeretur quod pater
esset sapiens sapientia genita quod ex
presse negat Augustinus in sexto de trinit.
R. ~~tamen~~ q. diuus Augustinus istam ra
tionem redarguit in 6 de trinit. ostendēs
illam procedere ex malo intellectu verbi;
qr vero magister adducit eam potest
dici q. ratio ualet non qr pater sit sa
piens filio qui est sapientia genita sed
qr eadem est sapientia genita et inge
nita et ita si una habet initium sic
similiter et alia.

5 Quinto contra rationem adductam ex
à .j. capite sexto Ambrosio cum hoc isai. 44 ante me non
est deus ergo pater non est ante filium et post me non erit
nec filius post patrem] arguit qr in diui
nis personis est ordo. ordo autem non est
nisi prioris ad posterius ergo etc. R.
~~tamen~~ q. sicut infra patebit non est ibi sed
ordo durationis quo alter sit altero pri
us. sed ordo originis, quo alter ex altero

6 Sexto contra quartam rationem qua ma
gister capite sexto probat eandem filij co
æternitatem ex eo q. relatiua (qualia sunt
pater et filius) sunt simul natura et ad

dit

Pater
dit ~~Magister~~ q, si deus prius esset deus
et postea pater mutabilis esset quod est
impossibile. Arguit sic. qr pariratio
ne possemus inferre q, Pater de futur
mutatus sit. qr prius fuit deus et postea
dominus. / Sed Rri q, ista ratio non ualet ut quidā (dicunt)
qr generatio est de substantia generantis
et ideo si incipit generare substantia
mutat, ~~sed hoc non uidet~~ qr generatio in
diuinis non dicit motum. Alij dicunt q,
qr genitus est consubstantialis gignen
ti si mutat genitus et gignens, sed genitus
mutat si de nouo generat ergo et gene
rans per consequens. Alius modus dicen
di est q, paternitas uerans dicit habitu
dinem in patre, non sic creatio uel domi
natio. et ideo paternitas ueniens mutat
non sic dominatio. Sed nulla predicta
rum ~~rationum~~ Solutionum dat vigorem huic ratio
ni contra hereticus. qr hereticus dice
bat q, filius non erat coeternus patri a
per hoc nec substantialis neqz idem in
substantia. Unde notandum q, dicta ra
tio bona est contra hereticum falsa eius
suppositione qr hereticus dicebat patrē
et filium differentes in substantia et na
tura sicut in generatione carnali et pro
inde pari ratione contra ipsum dicit Am
brosius cum ita sit, q, pater st ... tur
accessione generationis qui generat aliū

in

in substantia et indiuiduis pater simi
liter generat alium in substantia, ergo
accessione generationis mutatur, ut iste
quo[cum]que modo dicatur, non est magnum pe
riculum, quia non omnia argumenta, que
fiunt ad ueritatem, necessario concludunt.

7 Septimo contra illa uerba capitis octaui circa principium
(uox mea silet non mea tantum, sed et
angelorum) arguitur quia male uidetur dicere
sed et angelorum, uox enim non est nisi
habentium organa et respirationem, ange
li autem hec non habent. si dicas quod habent
uoces spirituales non prolatas, sicut dicit
damascenus, quod tradunt sibi intelligentias
suas sine uoce prolata, quero que sit neces
sitas uocis spiritualis, et quis modus lo
quendi, et quis modus audiendi? R. bre
uiter (quia hoc extra principale propositum
nunc est) quod sicut unicuique nature ratio
nali data est uoluntas libera, sic conscien
tia secreta; unde sicut non potest aliquid
uoluntatem alterius in aliud uertere
sed solum inducere nisi ipsa se inclinet
preter solum deum, in cuius manu sunt
corda hominum, ita nemo potest concepti
ones alterius cognoscere, sed solum coniici
cere preter deum, nisi ipse intelligens ex
primat, et ipsa expressio locutio nuncu
patur. ratio autem huius est, quia solus deus
format mentem, et quantum ad intellec
tum.

tum, et quantum ad affectum et mo
dus loquendi similis est modo addiscen
di. Sicut enim nos per sensum addiscimus
itaque species per interiorem sensum per
venit ad intellectum et sic exprimimus
quod verbum cogitationis internum vnite
voci in excogitatione, et postmodum vo
ci sensibili in pronunciatione. et ex
hoc fit expressio in actu. angelus autem
unica virtute facit, quod nos pluribus
vnde Angelus sicut per applicatio
nem speciei innatae ad ipsum cognosci
bile ipsum cognoscit. sic ordinando spe
ciem innatam ad alium angelum cog
noscentem conceptus suos aperit et simi
liter alius mutua conversione recipit.
et sic unus loquitur, et alter audit. si
mile est de duobus speculis sibi oppositis
si voluntarie possent abscondere alijs
et auferre quae in se relucent.

circa illa verba prope principium capitis deci
mi (durans verius semper natus) ut si
licet sicut ait gregorius deus aeternus et
perfectius valeat designari. dubitabatur
quare inter omnia tempora praeteritis ma
iorem convenientiam habet cum aeter
nitate, verius enim dicitur est. de deo. quam
fuit, aut erit. Sicut exponit Augustinus
et habetum est in praecedenti distinctione
Ratio huius est, quia primum dicit ens in actu
alia

alia tempora non. sed. R. quod sicut supra tactum est verba diversorum temporum dicta de deo non significant aliquos temporales actus sed important durationem divini esse, sine initio ut praeteritum, sine intervallo ut praesens sine termino ut futurum. et quia omnia ista quae vere reperiuntur in deo, ideo omnia quae vere dicuntur de deo. sed tamen quia multi erraverunt in generatione quantum ad initium, pauci vel nulli quantum ad intervallum vel terminum. ideo sacri doctores ut ora haereticorum obstruerent tamen per verbum praeteriti temporis quod semper significat ut praeteritum certitudinemque habere principium expresserunt. alia ratio est. quia nos generationem divinam manuductione quadam intelligimus per generationem, quae circa nos est. et quia videmus in hac generatione quod genitus dum generatur est imperfectus, ne credere posset aliquis, quod dei filius esset imperfectus ideo decreverunt dici semper genitus.

perfectionem importat

dicendum ergo quod quantum est ex parte rei quae vere ac proprie dicuntur sicut re-ligimum. quod autem dicit gregorius dicit quod tum ad maiorem fidei explanationem, ne errori det locum. et sic exponit magister. magis ergo convenit dicere semper genitus quod semper generat. neque est simile

de hoc verbo est. et sicut q̄ hoc verbum est. significat per modum entis. et ideo est, dum perfectum est. sed hoc verbum generari penes hec inferiora per modum fieri significat. et q̄ in pluribus hoc verbum est (q̄ aliquid dum fit non habet esse perfectum) ideo non est simile secundum rationem intelligentie. 9

perfectionem importat

circa illa verba eiusdem capitis decimi ad medium (ego hodie genuit te) arguitur, q̄ hodie potest intelligi de die, quo ex matre natus est et hoc nihil videt valere q̄ secundum hanc generationem non habuit patrem, sed tantum matrem. sed R.r q̄ verbum illud intelligendum est causaliter secundum enim generationem ex matre, dicit genuisse, q̄ fecit generari. similis expositio est super illud matthei quarto, potens deus est de lapidibus istis suscitare filios Abrahe. et sic glossa in huius testimonium dei, deus de sara genuit filium. idest fecit generari.

contra illa verba capitis undecimi prope initium, (splendor autem non semel nascitur et desinit esse) arguit si enim hoc simile bonum est. videt q̄ filius non semel nascatur, queritur ergo quare magis generatio filij assimilat splendori. q̄ alijs rebus ma- 10

maxime cum non generet a luce splendor. nisi ad presentiam corporis obiecti. Preterea filius dicit lux. non ergo splendor lucis. Sed Rº. q. generatio filij habet in se perfectam conformitatem, coeternitatem, et equalitatem et qr in creatura una simul hec nõ possumus invenire, ideo accipimus ex multis. et ideo multas istis assimilamus. quantum ergo ad conformitatem simi lis est generationi verbi; quod est proles et perfecte representat illum a quo est. quantum ad coeternitatem similis est egressui splendoris a luce, in quo est coeternitas propter lucis actualitatem. quantum ad equalitatem similis est generationi viventis ex vivente; qui generat sibi equale omnino. et sic diversimode comparat a sanctis. comparat ergo Origenes ad egressum splendoris. non quantum ad iterationis assimilationem, sed quantum ad privationem intermissionis, sive interpollationis. et Nota q. differt splendor radius et lumen. cum omnia dicant influentiã a luminoso, qr radius dicit emissionem secundum diametralem distantiam, lumen secundum circunferentiam, utraque tamen in profundum transferentis. splen

splendor dicit repercussionem ad corp(us) transparens tersum et limitatum. Sed tamen hoc origenes notat. splendor ee lumen progrediens a luce. Ad ulteriorem ergo quod obicit. scilicet q(uod) filius est lux. R(espondetu)r q(uod) lux habet in se naturam manifestandi, et ita respicit cognitionem et appropriat filio. et habet in se vim multiplicandi, sive generandi splendorem. et ita appropriat patri.

circa illa verba capitis decimi tertij in principio (et quum sacramento scientiæ suæ ex eo nascit(ur) etc.) dubitat quidem secundum hoc q(uod) pater secundum sacramentum scientiæ generat filium. ergo scientia est ratio generandi. Sed R(espondetu)r q(uod) Hilarius vocat hoc sacramentum sacrum secretum: dicit autem filium nasci cum sacramento scientiæ, q(uia) filij generatio non tantum sacra sed etiam secreta est. non in quantum deo secreta, sed q(uia) nos eam non comprehendimus ipse autem perfecte novit eam, ideo dicit cum sacramento. 11

circa illa verba eiusdem capitis decimi tertij prope medium (quod autem est ex uno unum natum est etc.) dubitat et videt(ur) falsum, quod dicit q(uia) puer nascit de patre et de matre inventibus et tamen 12

A habet nativitatis profectum sine novitate naturæ.

men utrumque habet scilicet imperfec
tionem et nouitatem. Sed R. quod ratio
Hilarij sicut patet per literam sequen
tem intelligenda est de viuo per essenti
am. ubi enim est uiuens per essentiam
non fit ex non uiuo uiuens, sicut fit in
uiuente per participationem, ubi non ge
nerat uiuum ex uiuo, nisi per non uiuum,
videlicet, quod homo non generat ex homine
nisi mediante semine.

13 contra illa etiam verba eiusdem capitis
decimi tertij prope finem (neque ex deriuatio
ne, sed ex uirtute natiuitas est etc.) arguit
quod secundum dionisium et Anselmum pa
ter se habet ad filium et spiritus sanctus, ut
fons et illi ut riuuli, sed riuus est a fonte
propter deriuationem. ergo etc. Sed. R. quod na
tiuitas, quae est per deriuationem attendit
quantum ad transmutationem aliquam
circa illud, quod transmutatur et ita dicit
passionem quandam, ac per hoc infirmi
tatem. Sed uiuens, quod est uita est actus
purus. et ita uita pura, in qua non est in
firmitas, sed pura actualitas. et ideo uult
Hilarius dicere quod pater generans est to
ta uita. et si quid generat non est per passio
nem, uel mutationem, quae attendit in
deriuatione, sed per omnimodam uirtu
tem ergo filius genitus est uirtute, non per
mutationem natus.

14 circa illa Verba capitis decimi quarti pro
pe medium (ubi autem pater auctor est ibi
et

Et nativitas est etc.) dubitat et videtur non proprie loqui quia auctoritas dicit causalitatem. Sed hec non admittit in diuinis. ergo etc. Sed Rr quia auctoritas dicit quamdam principalitatem, siue auctoritatem in persona que nihil habet ab alio, sed ab ipso omnes. et ista auctoritas in patre est innascibilitas. unde non dicit causalitatem, sed priuationem principij et per hoc summam principalitatem.

circa illa verba eiusdem cap. 14. quod ab eterno nascitur habet eternum esse etc.) dubitat quia immo Hilarius hoc tale argumentum. si filius non est generatus, sive natus ab eterno, generatio eius non est eterna. et si pater non generat ab eterno pater non est eternus. ergo qui derogat eternitati filij derogat eternitati patris. Sed ista ratio non uidetur valere. quia similiter ego arguam ex parte creaturis et creatura, sed creatura non est eterna non enim ab eterno creauit deus, et ita non est creator eternus. Sed Rr quia non est simile sicut patet ex sequenti eius quod Hilarius supponit quod esse paternum sic proprium illius persone ergo eum tale sit per conuenientiam, aut aliter eius non habet esse perfectum. sequitur de necessitate, quod cum filius est eternus pater ab eterno non habet esse perfectum. creare uero et si solius dei sit, tamen ratione connotati habet imperfectionem coniunctam. secundum quem non tantum impossibile, sed etiam non intelligibile est aliquid ab eterno creari. 15 post me dium.

Contra illa verba in fine capitis ultimi (generatio quodiam erat non nasci est sed se ipsum demutare nascendo etc.) arguit quia secundum hoc cum filius dei prius esset, et postea ex virgine natus sic esset mutatus. Sed Rr quia ipse Hilarius intelligit secundum eamdem naturam secundum quam prius erat. si enim secundum eamdem naturam prius erat, et postea natus est, necesse est quod secundum illam naturam mutatus sit. Sed secundum aliam naturam possibile mutationem fieri in illa natura sed non in persona cum illa natura non dicat aliquid in persona. sed magis aliquid cum persona. unde nullo fiet mutatio in illa natura. ✠

✠ de materia huius distinctionis tractat D. Ts. 1. p. q. 31. ar. 2. et q. 40. ar. 4. et etiam q. 10. ar. 3. et ibi interpretes.

cir

circa hanc distinctionem
queritur an conclusio in
qua eius summa consis
tit ueritati nitatur?

Pro hac construenda questione sume
articulum tertium questionis deci-
me prime partis. et articulum secū
dum questionis ~~decime~~ 27 eiusdem par
tis. et articulum secundum questio
nis. 31. eiusdem partis. et articulū
quartum questionis quadragessime
eiusdem prime partis, et tres primos
articulos questionis 42 eiusdem par
tis prime. quibus consideratis.
Primum argumentum contra conclusio
nem sic. quia deus non est proprie eternus.
Secundum Argumentum quia si dicatur es
se eternum nulla processio diuina.
Cum generans uideatur precedere geni
tum generatio dici poterit &c.
3. Argumentum. quia supposito esse
generatio filius non esset alius a pa
tre. quod est falsum.

4m Argumentum. quia actus notiona
les precintelligerentur proprietatibus.
5m. Argumentum quia equalitas non ha
beret locum in diuinis Cum potentia genera

ran

rante et genito) Tertium argumen
tum quia persona procedens non potest
esse equalis suo principio. scilicet fi
lius patri.

Tertium quia in diuinis personis non esset or
do naturae.

Sed in contrarium est ueritas conclu
sionis testimonio fidei et auctoritate
firmata est.

Ponant deinde septem notabilia, et
septem conclusiones. et solutiones
argumentorum principalium cum sin
gulis difficultatibus quas posuerant
argumentis, et eorum solutionibus.

Et si tibi placuerit poteris uel addere
duos articulos quos in questione secun
da quam modo uult d. thomas affert circa
hanc distinctionem. uel eos loco duorum
ex predictis adductis subrogare.

Sunt autem hi duo articuli quos modo
dixi. primus. Utrum pater sit prior filio? et
Secundus. utrum generatio diuina
debeat significari per tempus presens?

de Amelie . 9

lib. 1

13 Distinctio decima que incipit. nunc post filij eternitatem. etc.

per otto capita - In hac postquam magister in precedenti distinctione egit de generatione filij a patre, incipit agere de processione spiritus sancti ab utroque scilicet a patre et filio. et diuidit in tres partes. in prima enim ostendit spiritum sanctum esse amorem patris et filij et per consequens procedere per modum uoluntatis et hoc a principio usque ibi, hic manifestatum se dixisse. In secunda parte subiungit quod amor conuenienter appropriatur persone spiritus sancti, usque ibi hic notandum est. In tertia concludit quod etiam spiritus sanctus conuenienter nominatur nomine comuni scilicet conuenienti tam patri quam filio, quorum quilibet est et potest dici spiritus sanctus. et hoc facit usque ad finem distinctionis: que in epithomen redacta sic habet.

Spiritus sanctus est amor charitas siue dilectio patris et filij qua scilicet se inuicem diligunt: Unde et per modum uoluntatis procedit. quamuis autem accipiendo nomen charitatis essentialiter, quelibet diuinarum personarum sit charitas, et omnes sint una charitas, sicut et una sapientia, tamen solus spiritus sanctus est charitas procedens sicut et solus filius sapientia genita. quemadmodum et nomen legis quamuis sit comune toti ueteri testamento, specialiter tamen

ap

appropriat Pentateucho seu quinque libris legis moyses. est autem hec charitas substantia et deus, ac proinde equalis patri et filio est spiritus sanctus. dubitat tamen magister ex canonica Joannis in qua dicit quod dilectio ex deo est. sic, si dilectio ex deo est. et tam spiritus sanctus quam filius a patre procedit. cur dilectionis nomen appropriat magis spiritui sancto, quam filio? sed Respondet. tum quia spiritus sanctus ut dictum est procedit per modum voluntatis, tum quia ex additis in eadem canonica constat. ~~subiungit enim ibi~~ post quam enim dixit Apostolus. dilectio, que nos facit in deo manere in deo est. subiungit, in hoc cognoscimus quia in deo manemus, et ipse in nobis. quia de spiritu sancto dedit nobis. sanctus itaque spiritus de quo dedit nobis. facit nos in deo manere. insinuans per hoc spiritum sanctum facere illam dilectionem que ex deo est. et hoc idem confirmat per auctoritates sanctorum. in quibus spiritus sanctus dicit amor patris in filium. unitas, et communio. ac donum amborum. ^

^ tria ergo sunt et non amplius. unus diligens eum qui de illo est, et unus diligens eum de quo est. et ipsa dilectio que si nihil est. quomodo deus substantia est.

quamvis etiam hoc nomen spiritus sanctus omnibus conveniat personis nam et pater spiritus est. et sanctus. et similiter filius. convenienter tamen tertia persona sic nominat quia cum ab utroque procedat .i. nomenclatura utrique communi gaudet et.

.i. quod autem omnibus personis nomen charitatis conveniat constat ex Apostolo dicente de deo patre transtulit nos in regnum filij charitatis sue. si enim non est in ista trinitate charitas nisi spiritus sanctus filius est etiam filius spiritus sancti quod absurdissimum est dicere

Et hec de litera distinctionis quam magister latius prosequitur inductis precipue auctoritatibus Augustini lib. 15 de trin. cap. 16. et 17 et 1a Ioan. 4 Luc. 2 et 7 et Hieronimi sup. 17 psalm tom. 8 / August. 6 de trin c. 4 et 5 ad ephesios 4 et. ad Gal. 1 + ~~Augustini lib. 15 de trine cap. 16.~~

~~Cuius autem summa in tribus stat conclusionibus vel una trium sensibus quarum prima est. Charitas seu amor spiritui sancto appropriat, quamvis sit commune toti trinitati. 2a conclusio. Charitas seu amor personalis soli spiritui sancto convenit. 3a tertia persona sanctissime trinitatis ratione communis originis a patre et filio spiritus sanctus nominatur quamvis hoc nomen sit tribus personis commune.~~

+ ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit que talis est

Amor appropriatur spiritui sancto et personaliter ei soli convenit. sicut et nomen spiritus sancti toti trinitati alias commune. metrice sic

Spiritui sancto quamvis tribuamus amorem
Personis tribus est attamen unus amor.

Dubia literalia
sive textus expositio

1 Circa illa verba capitis primi in principio (spiritus sanctus amor est sive charitas etc.) queritur verum charitas et dilectio differant. et videtur quod sic per Isidorum dicentem amor est rationalium et irrationalium. dilectio rationalium tantum. Sed contra est Dionisius de div. nom. c. 4 dicens, mihi videntur theologi communiter quidem dicere dilectionis et amoris nomina. et ibidem reprehendit distinguentes dicens quod faciunt vim in levibus sonis quasi nos non possimus quatuor per bis duo, et patriam per natale solum significare. Sed Respondeo quod aliqui voluerunt dicere ista

dico

duo differre, quia dilectio illa dicitur proprie quae est ex voluntate ordinata. Sed amor est affectio libidinosa. Haec tamen distinctio est contra Dionisium et contra Augustinum super Ioh. et contra canonem Sacrae Scripturae, quia dominus primo quaesivit a Petro: Symon Ioannis diligis me? et postea dixit: amas me? et ita pro eodem accipiunt. et sane differentiam reprehendit Dionisius. Potest tamen rationabiliter nominibus aliqua differentia assignari, quamvis enim de una et eadem possint dici affectione, tamen alia et alia ratione: amor enim dicit affectus adhaesionem respectu amati. Unde Dionisius amorem mutuum dicimus. Dilectio vero ultra hoc addit electionem, unde dilectio est ex divinis electio. et sic cant. 5. dilectus meus electus ex millibus. caritas autem ultra illa addit magnam appreciationem. carum enim dicit illud quod magno precio estimat, secundumque quod Apostolus in epistolis suis vocat fideles carissimos 2. Timot. 1.

circa illa verba capitis secundi propter sive (proprie verbum dei etiam sapientia dicitur) dubitatur de illa voce proprie. quia aut accipitur proprie quia soli convenit, aut proprie quia appropriate. si soli hoc est falsum, quia sapientia nullo modo dicit proprietatem personalem. si proprie est idem quod ap- 2

pro

proprietate hoc nihil facit ad propositum quia
magis uult inquirere proprietatem spiritus
sancti. quam appropriatum. et iterum cari
tas uidetur magis appropriari Patri secundum
quod dicitur in illa Antiphona caritas pa
ter est. Item hoc uidetur per Richardum
quia amor gratuitus est in patre. in spiritu sa
ncto debitus. in filio ex utroque permixtus. er
go cum caritas dicat amorem gratuitum
debet ergo appropriari patri. Sed Respondeo quod
non est omnimoda similitudo. sed in hoc
solum quia unguentum potest appropriari ma
nente unitate uocis uel significationis.
potest similiter aliquod nomen simul dici
per proprietatem. et per essentiam manen
te unitate uocis. et significationis. et tamen
est de se commune. et tale est hoc nomen
caritas. Aliter potest dici quod caritas est
commune. proprium. et appropriatum. et
Augustinus primo ostendit quod est appropria
tum per similitudinem ad sapientiam. et
postea ostendit quod uere et proprie infra eadem
distinctione ibi. Nunc uero quod incepimus
ostendere etc. ~~Nunc~~ Unde ex hac auctorita
te non habetur quod caritas sit proprium sed so
lum quod appropriatum. sed tamen ex
aliis verbis Augustini habetur quod caritas non
solum est appropriatum. sed etiam propriu
spiritus sancti.
Ad illud quod obiicit quod charitas appropri
atur patri. dicendum est quod charitas habet du
plicem habitudinem ad alias virtutes. com

pa

parat enim ut mater. ut dicit Ambrosius
comparat ut vinculum ut dicit Aposto
lus colo. 3. Caritas est vinculum per
fectionis. Ratione primi appropriatur pa
tri; ratione secundi spiritui sancto.
Ad illud quod obiicit de Richardo dicen
dum, quod gratuitum non dicit proprietatem
amoris, sive amandi, sed proprietatem per
sonæ, quæ dat et non recipit.
circa illa verba prope finem capitis quinti 3
Spiritum sanctum non solum esse dilectio
nem patris et filij qua se invicem, et nos di
ligunt etc. quæritur utrum pater et filius
diligant nos spiritu sancto. Utrum enim
se diligant spiritu sancto, quæritur dist. 32
ubi istam quæstionem specialiter movet
magister. Et quidem prima videtur omnino
falsa et impropria. Cum enim dicit pater
et filius diligunt nos etc. constat quod verbum
diligendi tenetur essentialiter. ergo si diligant
spiritu sancto sunt spiritus sanctus. Et
iterum dicit Augustinus quod hoc nullo modo
concedit. Pater diligit se spiritu sancto, quia
diligere tenetur essentialiter. ergo similiter
in proposito. Sed Respondeo quod quidam dicunt quod
ablativus ille exponitur per hanc præpo
sitionem per, cum accusativo id est per spi
ritum sanctum; et regula est quod hæc præpositi
tio. per. cum verbis transitivis dicit sub
auctoritatem, cum absolutis autem aucto
ritatem: Unde cum diligere sit transitivum
ser

Sensus est quod pater et filius diligunt nos per spiritum sanctum, quasi dicat pater operatur per filium. Sed haec expositio non videtur conveniens, quia similiter potest dici pater et filius puniunt, sive oderunt nos spiritu sancto, quod non vult dicere Augustinus. Propterea notandum quod diligere tenetur aliquando pure essentialiter, ut cum dicitur pater et filius diligunt se: aliquando pure notionaliter, ut cum dicitur pater et filius diligunt se spiritu sancto. sicut patebit infra. aliquando partim essentialiter, partim notionaliter, sicut cum dicitur diligunt nos spiritu sancto. et hoc patet, quia idem est patrem et filium diligere nos spiritu sancto, ~~sive~~ et spiritum sanctum nobis mittere, et inspirare, mittere autem sive inspirare importat actum notionalem et essentialem, quia sensus est quod spiritum producunt, et donum eius nobis conferunt. Unde dicit simul spiritus sancti productionem, et gratiae collationem. et quamvis respectu actus essentialis non recipiat habitudo ablativi, recipitur tamen ratione notionis, sicut et dicitur pater dicit se suo verbo, dicit etiam creaturas verbo. Simili modo intelligendum est in proposito.

4 circa illa verba in principio capitis septimi (Sive enim unitas sit amborum etc.) quaeritur quid dicat per hoc nomen unitas aut

enim

enim unitas dicit unitatem essentiale
aut notionalem aut personalem. non es-
sentialem quia tunc non esset amborum, sed
trium. non notionalem quia spiritus sanc-
tus non est communis spiratio; non perso-
nalem, quia pater et filius non sunt unum in
persona.

Item quaeritur quomodo se distinguantur?
Unitas, sanctitas, charitas? Ad R. quod uni-
tas personaliter tenet, sed attendendum est
quod unitas aliquorum dicit dupliciter, aut
qua aliqui sunt unum, et sic patris et filij
non est unitas personalis, aut qua aliqui
sunt uniti, et sic pater et filius unita per-
sona uniunt. scilicet persona spiritussanc-
ti, quae est amor et vinculum nectens.

Ad illud quod quaerit quomodo differunt
illa tria. dicendum quod unum addit supra
alterum. Nam unitas dicit conditionem o-
mnis amoris, quoniam omnis amor est vis
unitiva. Sanctitas dicit conditionem amo-
ris casti, contra libidinosum qui non est pu-
rus. Charitas dicit conditionem amoris prae-
cipuj. Deus enim charitas dicitur quia est amor
inaestimabiliter habens charum amatum.

Circa illa verba eiusdem capitis septimi 5
prope initium (Sintque non participatione
sed essentia sua neque dono superioris alicuius
sed proprio suo servantes unitatem spiritus etc)
dubitat. videt enim Magister non bene dice-
re. quia servare unitatem spiritus est producere
spiritum sanctum, ergo secundum hoc, pater
et

et filius et spiritus sanctus sua essentia
producunt. et ita videntur essentialiter spi
rare. Item videt etiam falsum, quod
dicit non participatione, quia pater et filius
participatione spirationis seruant unita
tem. Sed Respondeo quod Augustinus vult ostende
re duplicem modum unitatis esse inter pa
trem et filium, qui est inter membra Chri
sti. Scilicet naturę et unitatis, sed diffe
renter, quia in nobis est unitas naturę per
participationem unius communis essentiae
sed non sumus ipsa essentia. pater autem
et filius non participant essentiam quasi
diversum. immo sunt ipsa essentia. Simi
liter in nobis est conformitas voluntatis
per donum dei quod unit nos. sed pater
et filius uniuntur non dono accepto ab alio
sed spiritu proprio et sic patet responsio.

6 contra illa verba capitis octaui vltra me
dium (qui enim communis est ambobus etc.)
Arguit, quia secundum hoc parilitatione spi
ritus sanctus dicit deus proprie, cum deus
sit commune ambobus. Sed Respondeo quod equivoca
tio est in communitate, nam Augustinus non
vocat commune, quod est in pluribus et de plu
ribus, sed quod a pluribus. et ita commune
dicit magis a communione quam a communitate
ut fiat vis in verbo, sicut fit inter unionem
et unitatem. et quoniam charitas non tan
tum dicit communitatem, quia in pluribus, sed
communionem per unitatem distinctorum

ideo

deo quamuis decat essentialiter potest tamen nihilominus dici personaliter.

De materia istius distinctionis tractat Diuus Thomas. 1. p. q. 27. ar. 5. et ibi interpretes.

Circa istam distinctionem queritur. An conclusio (in qua eius suma consistit) uera sit.

Ad compositionem istius questionis sume tibi 7 articulos sequentes eo ordine quo s eos hic annumero. tertium, et quartum questionis 27 Primę partis diui thomę. et deinde quinque articulos per ordinem quos continet questio quam circa hanc distinctionem idem angelicus doctor pertractat. ex quibus. confice et propone.

Primum argumentum ex primo articulo. q. non sit alia processio in diuinis a generatione Verbi.

2.m q. dato sit alia processio illa etiam erit generatio (quod tamē est falsum)

3.m q. si spiritus sanctus procederet in diuinis et non ut genitus procederet ut amor. Sic autem est falsum ut probabis primo argumento alterius articuli

4.m q. esset amor quem pater habet in filiū uel

uel e contra quod probat falsum argumento alterius articuli.

5. Argumentum quod esset nexus patris et filij: quod probat falsum ex quinto articulo

6. quod si esset talis processio esset proprie personę spiritus sancti. at persona sic procedens spiritus sanctus dici non potest. ut probat in. 6. articulo –

7. quod data tali processione sequeretur quod non essent tantum tres personę indiuiniis. ut probat in septimo articulo. per ordinem sic enumerato.

Sed In contrarium est ueritas conclusionis auctoritate fidej et ecclesię confirmata.

Ponantur septem notabilia. ex septem Responsio dicendum, dictorum articulorum deinde septem conclusiones ex eis deductę et probatę argumentis sed contra. | et tandem solutiones argumentorum singulę difficultates mouentium quas singuli articuli continent, cum eorum argumentis, et solutionibus et finiatur disputatio.

quod si libuerit poteris etiam ammittere uel disputare utrum sint plures processiones quam duę. qui est articulus quintus dictę questionis uigesimę septimę primę partis –

14 Distinctio undecima, quae in
cipit. hic dicendum est. etc.

Post quam Magister in precedenti distinctio
ne egit de modo quo spiritus sanctus pro
cedit. In hac agit de principio a quo pro / quae quinque capitibus ab
cedit. et dividit in tres partes. In quarum solvitur.
prima ostendit quod circa huiusmodi princi
pium latini sentiant usque ibi, greci tamen
dicunt. In 2a parte subdit in quo greci a
Latinis discrepant usque ibi Sciendum ta-
men est. In 3a subiungit in quo greci et
Latini consentiant usque ad finem distinctio
nis. quae in epythomen redacta sic habet.

Secundum sacrae scripturae veritatem. et
novi testamenti auctoritates dicere oportet
non tm sed etiam
spiritum sanctum a patre, et filio procedere.
iuxta illud misit deus spiritum filij sui in
corda vestra. Et iterum, qui autem spiritum
christi non habet, hic non est eius. et insu
per evangelium Joannis dicit. Paraclytus
autem spiritus sanctus quem ego mittam vo
bis a patre. Item in evangelio dicit salvator
non enim vos estis qui loquimini, sed spi
ritus patris vestri, qui loquitur in vobis. et
alibi quem mittet in nomine meo. et ite
rum qui a patre procedit.

Neque hoc est contra illud quod in concilijs
determinatum est. ut greci aliqui conte
debant asserentes spiritum sanctum a pa
tre tantum procedere quod ex eo sibi per
suadebant quia Joan. 16 tantummodo dicit
qui

qui a patre procedit. et idem dicunt cantari in symbolo missę nulla facta quo ad talem processionem mentione de filio dicunt enim illud filio qd procedit addi tum fuisse a latinis, ac subinde inferunt nos anathematizatos esse. q[ui]les papa tertius, secundum traditionem conciliorum apud eos celebratorum, anathematizauit omnes aliud dicentes de trinitate qd in eo rum concilijs extitit celebratum. ac decretum. et hoc dicunt attestari tabulam argenteam Romae retro altare sancti Petri et Pauli positam, in qua post symbolum habet in ea scriptum, qui aliud docuerit, uel predicauerit anathema sit. Sed magister respondet (quidquid sit de hoc) non non docere aliud illi contrarium, sed potius sanctorum doctrinam explicare. neqs enim ex hoc qd Christus dominus in euangelio dicit spiritum sanctum a patre procedere, negat qd procedat a filio. sed moris erat eius, quidquid habebat ad patrem referre. ac proinde patet quantum distent aliud docere; et idem quod determinatum est ulterius, et dilucidius explicare ut factum est a latinis in proposito.

quin immo et ipsi greci in re nobiscum conueniunt. dicunt enim spiritum sanctum esse etiam spiritum filij, ac propterea

si

Si capere vellent intelligerent se nobiscum solis verbis contendere. Et propterea quidam ex sanctis et doctissimis eorum nostram sententiam expresse in suis libris scriptam reliquerunt. Sanctus Athanasius, Didimus, Cyrillus, et Joannes Chrisosthomus. Et haec de litera distinctionis quam magister latius prosequitur inducens praecipue auctoritatibus Joannis 14. 15. et 16. et ad galatas 4 + || Ex ea vero tres eliciuntur conclusiones, in quibus tota consistit.

thessal. 3 + Roman. 8. Mat. 15. 10. Galatas. 1 — Anasthasij in symb fides. Didimi lib. de spiritu sancto. Cyrilli in epistola nestorio directa et Chrisosthomi in homil de expositione Symboli — ex qua [struck] elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est. ex scriptura constat patrem et filium produxisse spiritum sanctum contra graecos qui nobiscum asserunt esse spiritum filij. metrice sic ex patre et nato procedit spiritus almus. quamvis dissideat nomine graeca fides

[margin:] vel unam summam ...is

— prima conclusio. ex euangelio constat Patrem et filium produxisse spiritum sanctum.

2a conclusio. graeci contrarium asserentes falso nituntur fundamento.

3a graeci asserentes spiritum sanctum esse spiritum filij nobiscum in re conveniunt.

Dubia Literalia — sive textus expositio

1 Circa illa verba capitis secundi prope initium (In principalibus concilijs quae apud eos celebrata sunt ita sancita sunt etc.) quaeritur quae sunt illa principalia concilia? Et dicendum quod fuerunt quatuor concilia Apostolorum in ecclesia primitiva ut dicit quaedam glossa super actus. Primum fuit ad electionem Matthiae actorum 1o. Secundum

dum ad electionem septem diaconorum actorum. 7. Tertium fuit ad non imponenda legalia gentibus actorum. 15. Quartum ad tollerandum legalia ad tempus actorum. 22. Concilia vero Patrum Principalia apud grecos quatuor similiter fuerunt scilicet. Nicenum, Ephesinum, calcedoniense, et Constantinopolitanum.

Circa illa verba in fine capitis secundi (qui aliud docuerit vel aliter predicaverit anathema sit etc. quae magister explicat. idest qui contrarium docuerit, vel contrario modo etc.) Arguit. quomodo videtur ista expositio probabilis, eo quod ipse qui contradicit articulum excommunicatus est ipso iure, ergo non oportebat pro contrario dare sententiam. Preterea unde venit ista expositio prodeo: quare non dixerunt, quisquis contradixerit. Rº dicendum quod sicut Anselmus ait omnis varitas sacre scripture non contradicit propter suam generalitatem, et dignitatem et ideo predicta expositio habet sic locum nec fuit inconveniens exprimere excommunicationem herethicorum, quam sancti patres in concilijs ordinabant, qui veris erant. Et preterea ad terrorem est dictum. et maluerunt dicere, aliud, quam sic intellexerunt, contrarium, ut magis compescerent ora presumptuosorum. ne adinvenirent

rent novitates in fide. secundum ue
ritatem autem excomunicationis sen
tentia non se extendet nisi ad contra
dicentes. quia non fuit eorum intentio pre
cludendi uiam ad explanationem fidei
faciendam maiorem, si deus alios magis
illuminaret. et si hoc dixissent constat
quod non bene moti fuissent. et sententia eo
rum merito abolenda esset.

3 Contra illa verba in medio capitis quar
ti (Sed cum non sit aliud spiritum sanctum
esse patris et filij quam esse a patre et filio etc.)
arguit quoniam aliud est dicere cappa
fortis. quam cappa facta a forte. ergo similiter
videtur in proposito. aut si non quaeritur ra
tio. Sed respondeo quod genitivus, quamvis deno
minet ab habitudine principij, tamen
aliam habitudinem importat scilicet
possessionis. Sed cum in divinis non ca
dat diversitas nec habitudo nisi originis
ratione materie in divinis determinatur
ad habitudinem principij. et ideo in deo
idem est dicere, spiritus filij, quod spiritus pro
cedens a filio. Praeterea alia est ratio)
quia spiritus secundum quod est nomen ab
solutum, sicut hoc nomen deus non de
bet proprie construi cum genitivo, quia tunc
idem esset dicere spiritus filij, quod deus
filij ergo oportet quod accipiatur spiritus se
cundum quod dicit a spiratione, et sic est

no

Nomen importans originem. ergo sicut sequitur est filius patris, ergo est filius qui procedit uel est a patre. et similiter est dicere spiritus filij. idest spiritus qui est a filio.

Contra illa verba circa medium capitis quinti (non sine me. et sine meo et patris arbitrio est) arguit. quia qui habet arbitrium super aliquid habet dominium super illud. ergo uidetur secundum hoc quod spiritus sanctus sit inferior filio. Si dicas quod arbitrium dicit uoluntatem, hoc nihil est dicere quia similiter cum una uoluntas sit trium. similiter filius non loquitur sine arbitrio spiritus sancti. et pater similiter, quod non dicit proprie. 4

Respondeo dicendum. quod spiritus sanctus est patri et filio consubstantialis. ergo spiritus sanctus communis est patri et filio et similiter quod quae habet esse a patre et filio. itaque non est dicere quod habeat locutionem propriam. nec quod habeat locutionem a se. et hoc dixit uoluit excludere dominus cum dixit. non loquitur a semetipso. ut excludat ratio proprij. et ratio primi principij. et hoc exponens dedimus contra proprium dicit. non sine me, contra rationem primi principij dicit. idest sine me. et patris arbitrio. et arbitrium non importat dominium, siue causalitatem sed solum auctoritatem in patre et filio

res

respectu spiritus et eius operationis
de materia istius distinctionis tractat
d. Thomas. 1. p. q. 36. ar. 2. et. 4. et ibi
eius interpretes.

quaerit An conclusio distinc
tionis vera sit?

Pro huius quaestionis constructione et
forma sume et considera sequentes sex arti
culos per ordinem quo hic eos enumero
scilicet primum, secundum et tertium
quaestionis. 36 primae partis divi Thomae
et primum articulum quaestionis quam
circa hanc distinctionem idem doctor
examinat. Rursus quartum articulum
eiusdem quaestionis. 36 / deinde articulum
quartum quaestionis citatae quam circa
hanc distinctionem dictus sanctus doctor pro
ponit. ex quibus desume prima singu
lorum argumenta. sic

Primum argumentum quod hoc nomen
spiritus sanctus non est nomen proprium
alicuius divinae personae.

Secundum quod dato sit. non procedit a
filio.

3.° quod dato aliquo modo procederet ab eo
esset a patre per filium (quod est inconve
niens)

4.°

4º. qr sic procedens non procederet a patre et filio. et probet ut ibi:

5. qr dato procederet ab utroqz non tamen ut ab uno principio. (ut astruunt theologi.) et probet. ut in eib;

6. qr dato essent unum principium essent et unus spirator et probet. cum tamen videat inconveniens –

In contrarium est veritas conclusionis et auctoritas theologorum et ecclesiae.

Ponant ergo sex notabilia, deducantur sex conclusiones probateqz argumentis. sed contra, et in solutionibus sex argumentorum principalium petant sex difficultates dubiorum sex articulos cum argumentis et solutionibus earum –

Qd si libuerit poteris etiam annettere vel disputare duos articulos divi Thome quaestionis 37. eiusdem prime partis. An sit licet amor sit proprium nomen spiritus sancti. et An pater et filius diligant se spiritu sancto.

15 Distinctio duodecima quæ 142

incipit Item quærit etc.

Post qz magister in præcedenti egit de principio a quo spiritus sanctus procedit, in præsenti distinctione (quæ quinqz capitibus absoluit) agit de ordine processionis eius. et dividit in tres partes. In prima excludit ordinem temporis aut durationis a principio usqz ibi (nunc tractandum est quod secundo quærebat) In secunda parte excludit ordinem dignitatis usqz ibi (Augustinus tamen 15 de trinit.) In 3a ponit ordinem naturalis originis, usqz ad finem distinctionis. quæ in epythomen redacta sic habet.

A patre spiritus sanctus nec prius, nec posterius procedit qz a filio, neqz econtra, pro eo q ibi nulla est temporis successio uel duratio. Vnde nec habet locum quæstio illa an processerit spiritus sanctus iam nato filio, an ad huc nascituro. Arguebat enim Sqret Sicut sic. aut spiritus sanctus processisset a patre iam nato filio, et sic natiuitas filij præcedit processionem spiritus sancti, aut procedit nondum nato filio et sic processio spiritus sancti præcedit generationem filij quorum utrumqz est inconueniens. Ad quod Respondet ut iam dictum est q in diuinis non est ordo temporis aut durationis sed omnes tres diuinæ personæ coæternæ sibi sunt et coæquales. ut probat ex Augustino

Hinc

Hinc est q. nec maiora perfectione dignita
tis nec plenius a patre procedit quam a filio
sed quae perfecte / principaliter tamen, et
proprie a patre ~~mittitur per filium~~, eo q. pa
ter a nullo est, filius autem est a patre / et
hoc ipsum quod est eque plene et perfecte pro
ducere spiritum sanctum habet a patre aucto
ritate originationis. neque aliud sibi volunt
sanctorum auctoritates quae sonare videntur
quod pater plus habeat in processione spiri
tus sancti quam filius, aut quod procedat a patre
per filium. et haec de litera distinctionis
quam Magister fusius prosequitur in multis
praecipue auctoritatibus Augustini 15. de tri
nit. cap. 25. et 26. Hieron. ca. 4 ad Cyrillum,
Joan. 5 / et August. [15. et 7] lib. 5. de trin. cap. 26 et Hilarii 12 de trinit.

~~Ex ea autem tres eliciunt conclusiones quae sunt tria membra in quibus tota ipsius summa consistit. prima est. spiritus sanctus nec prius nec posterius procedit a patre, quam a filio. 2a conclusio nec plenius nec perfectius procedit spiritus sanctus a patre quam a filio. 3a. spiritus sanctus principaliter a patre mittitur per filium, simul ab utroque procedens.~~

Dubia literalia
sive expositio textus

1 circa illa verba in principio capitis pri
mi (si processit spiritus sanctus a patre
processit utique aut nato iam filio, aut non
na

---

^ dixit autem filius q. de patre procedit spiritus nec se expressit qui quae ad se pertinent patri tribuere solet sicut ibi doctrina mea non est mea.

^ dicit procedere et mitti per filium

ex qua ~~tria membra~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est. spiritus sanctus simul et eque perfecte procedit a patre et filio. quamvis a patre mittatur per filium.

~ Metrice sic
Spiritus ex nato non manat plenius ipso
quam patre nec spirat filius ante patrem.

nato filio est? dubitat. quia videtur istud argumentum necessarium. cum enim cuiuslibet contradictionis necessarium sit alteram partem esse veram. Sed natum et non natum opponuntur contradictorie. ergo necesse est alteram partem dare. scilicet quod spiritus sanctus procedat, aut nato iam filio, aut non nato. Cum ergo magister et Augustinus responderant interimendo utramque partem. videtur male respondere? Sed Respondeo quod hereticus in sua questione querebat de ordine generationis filij ad processionem spiritus sancti. et querebat de ordine secundum durationem et tempus, non secundum rationem intelligendi. et querebat utrum prius natus esset filius quam processisset spiritus sanctus? aut econverso? Et utrumque falsum erat. ideo magister et Augustinus considerantes intentionem heretici sive interrogationem secundum sensum, in quo eam proponit, simpliciter et bene respondet eam interimendo. Ad Aliud ergo, quod divisio heretici est per contradictoria Respondeo quod falsum est. quia propositio contradictoria accipitur negando compositionem principalem. sed ipse fert negationem ad compositionem non principalem, sed intellectivam. In two quod est. nato. et ideo causa falsitatis semper remanet. Sequitur

nim

nim est falsa spiritus sanctus procedit nato filio, quia notat quod natiuitas filij precedat processionem spiritus sancti. Hec iterum est falsa processit non nato filio, quia notat quod natiuitas filij non fuerit simul cum processione spiritus sancti. Sed hec est uera spiritus sanctus non processit nato prius filio, quia simul fuit natiuitas filij, et processio spiritus sancti.

Contra illa verba capitis tertij professionem (quidquid unigenito verbo dedit gignendo dedit etc.) Arguit quia si hoc est verum cum ei dederit spirationem, sequitur quod eam gignendo dederit. ergo spiratio est genita. Sed quidquid dicitur in diuinis concrete dicitur et abstracte, sed non econuerso. ergo si spiratio est genita, spiratio est generatio. quod est falsum, et contra omnes. Sed. Respondeo dicendum quod in utroque argumento defectus est. nam illud non ualet dedit generando spirationem. ergo generauit spirationem. Sicut non sequitur generando dedit filio essentiam, ergo essentia est genita: aliqua enim per generationem dicuntur dari, que non dicuntur generari. Et iterum alia ratio non ualet spiratio est genita. ergo spiratio est generatio, sicut enim infra patebit de duabus notionibus unius per

sonae. Verum est dicere, quod una predi-
cat de altera denominatiue non in
abstractione. Et ideo non ualet illa ra-
tio, immo est ibi accidens. quod ergo di-
cit: quidquid predicat denominatiue predicat
et abstracte, uerum est de essentia, sed
non est uerum de proprietate personae
et hoc infra patebit.
3 Contra illa verba capitis quarti prope
initium (credimus in spiritum sanctum
qui de patre procedit proprie etc.) arguit
quia proprium est, quod conuenit uni soli
ergo si de patre procedit proprie, non er-
go de filio. Si dicas quod non dicit proprie
contra communitatem, sed contra impro-
prietatem, ergo uidetur quod improprie pro-
cedat a filio. Sed R. dicendum quod pro-
prie non dicit proprietatem, siue solitu-
dinem, sed sonat autoritatem, sicut
principaliter. Sicut enim pater princi-
paliter dicitur spirare, quia non habet ab
alio; ita etiam proprie, quia hanc condi-
tionem. scilicet non habere ab alio nulli
communicat. ita uidetur dicere magister.
potest tamen dici quod uno modo proprium
dicitur contra communitatem; alio modo
contra improprietatem. Tertio modo
accipitur per appropriationem, et sic ac-
cipitur hic. quamuis enim spiratio eque
uere et proprie conueniat Patri et filio

ta

tamen filius appropriat eam patri pro
pter auctoritatem.
Contra illa verba capitis quinti prope 4
initium (itaq; ex te per eum spiritus sanc
tus tuus est etc.) dubitat. videt enim Hi
larius sic referens verba ad deum male
dicere, dicendo per eum, quia ut dicit Pris
cianus, per, cum verbis transitivis signi
ficat subauctoritatem, sed cum absolu
tis auctoritatem; ut patet cum dicitur
ego sum sapiens per deum, in deo nota
tur auctoritas. Cum ergo dicit quod spiritus
sanctus est a patre per filium notat auc
toritas in filio. Sed Rx quod aliqui dicere vo
luerunt, quod haec est impropria spiritus sá
nctus est a patre per filium, sive procedit
et debet resolvi in hanc. spiritus sanctus
spirat a patre per filium. et consentiunt
rationi predicte. Sed cum ista sit vera, cre
atura procedit a Patre per filium; et
haec similiter exit vel procedit, non vi
deo rationem quare similiter illa ver
ba Hilarij non possint proprie dici, ac
propterea est dicendum quod quamvis pro
cedere non sit verbum transitivum,
quantum ad modum significandi, quia
non construitur cum accusativo, tamen
aequale est transitivo, et cum dicit pro
cedit a patre per filium, iudicandum est
sicut de verbo transitivo, et ideo dicit sub

auc

auctoritatem. / De materia huius distinctionis tractat D. thom. 1 p. q.
35 45. ar. 3. et q. 39. ar. 3. ad 2

circa hanc distinctionem eadem questio disputari potest que circa precedentem prout in ea continet

Vel sume tibi 4.or ~~quinque~~ articulos questionis quam diuus Thomas excitat in distinctione precedenti eo ordine quo ibi se subsequunt. et sume tres articulos questionis quam circa hanc distinctionem discutit idem sanctus doctor. ex quibus 7 ~~12~~ articulis sume singula prima argumenta . in hunc modum.

Primum argumentum. q. spus sanctus non procedat a patre et filio.

2m qz procederet ab eis inquantum sunt unum. et probat q. non.

3m. si procederet ab eis procederet in qzu sunt unum in natura (ut uidet) et probat argumento. non enim procederet in qztum in natura idem non sunt ut constat

4m qz si procedit ab eis inquantum sut unum, essent omnino unus spirator. ut probat argumentu quarti articuli (et il

lud

Sed videt inconveniens dicere siquidem sunt duo supposita " " " "

5. Argumentum ex primo articulo quaestionis quam movet divus Thomas circa hanc distinctionem quod generatio praecederet processionem. quod est impossibile.

6. quod magis procederet spiritus a patre quam a filio

7. quod saltem procederet a patre mediante filio. quod est maximum inconveniens

In contrarium est veritas conclusionis et auctoritas doctorum.

Tunc. pone septem notabilia. septem conclusiones cum argumentis sed contra. septem dubia in singulis argumentorum adductorum solutionibus, cum argumentis et solutionibus eorum.

~ distinctio decima tertia quae incipit. Posthaec considerandū est. etc.

per otto capita

Post q̃ Magister egit de modo, principio et ordine processionis spiritus sancti. In hac distinctione agit de differentia processionis. et generationis in diuinis. et diuidit in tres partes. In prima ostendit q̃ spiritus sanctus non procedit a patre et filio ut eorum filius, a principio usq̃ ibi. cum autem spiritus sanctus. In 2ª parte subdit differentiam inter processionem, et generationem usq̃ ibi. nec considerandum est. In. 3ª subiungit q̃ spiritus sanctus non debet dici genitus, usq̃ ad finem distinctionis. quae in epitomen redacta sic habet.

quanquam ab utroq̃ scilicet patre et filio spiritus sanctus procedat, non tamen per hoc filius eorum, quasi patris et matris, ullatenus dici potest quod esset asserendum, si ab eis genitus, ~~vel eorum filius~~ diceret. ut concludit arguens Augustinus. q̃ a duobus nasci quis nequit nisi ut a patre et a matre. hoc autem de persona spiritus sancti affirmare absurdum omnino esset, et a fidelium auribus alienum. Quamuis ~~etiam~~ tam filius q̃ spiritus sanctus a patre procedant alio tamen

(et eque bene de substantia patris. sicut et filius.)

modo. quia filius procedit per modum naturae. et ideo dicitur genitus et procedens omne enim quod generatur procedit. sed non econtra. Sed spiritus sanctus ergo procedit per modum uoluntatis. et sicut datus non autem ut natus. neque enim omne illud quod donatur ab aliquo nascitur ab ipso. aliam etiam differentiam assignat Magister quia scilicet filius a patre solo procedit; spiritus autem sanctus a patre et filio. et addit quod creatura non sufficit ad insinuandam, uel explicandam nobis perfectam differentiam huiusmodi generationis et processionis. utraque enim ineffabilis est.

Deinde dicit Magister quod in rigore, spiritus sanctus et secundum consuetudinem theologicae disputationis, ut aduertit Augustinus non potest dici ingenitus, quia hoc conuenit patri. neque debet etiam dici genitus, quia hoc est proprium filij.

replicat autem Magister ex auctoritate beati Hieronimi concedentis spiritum Sanctum ingenitum appellari posse. sed ipse dicta horum sanctorum concordat. distinguens ingenitum aliter ab altero acceptum fuisse. etenim Augustinus accipit ingenitum prout dicitur ens non ab alio

et

Spiritus autem sanctus procedens sed non genitus aut natus

Sicut non omne quod bipes est homo est quamuis bipes sit omnis qui homo est

inter utramque processionem

et sic conuenit soli patri et non spiritui s[anc]to. Sanctus autem Hieronimus accipit ingenitum prout dicit ens ab alio non per generationem, et sic solum conueniet sp[irit]ui sancto et q[uod] sic accipiat ingenitum a Hieronimo probat per aliam eiusdem aucto ritatem adductam in ultimo distinctionis capite. Et haec de litera, quam Magister latius prosequitur inductis praecipue aucto ritatibus Augustini lib. 15. cap 27. de trinit. et lib. 5 cap. 14 contra Maximi[num] lib. 3 c. 14. Ioannis. 15. 6 et 16 et 20. et Isai. 53. Augustini lib. 15. de trin cap. 26. et Hieronimi in regulis definitionum contra haereticos. et August. ad Orosiu[m]

inquit Hieronimus talem facit diuisionem. omne quod est aut ingenitum est. aut genitu[m], aut factum. est ergo quod nec natum est nec factum et est quod natu[m] non est et factum non est et est quod nec natum est nec factum est. et est quod factum est et natum non est. et est quod factum est et natum est et renatum est. et est quod factum est et natum est et renatum non est. ut pater. filius. sp[iritu]s s[anctu]s. mundus. homo. animalia sedendo singula singulis

Ex ea autem tres eliciunt conclusiones in quibus tota eius dem summa consistit prima conclusio. spiritus sanctus a patre et filio procedens nullatenus eorum filius dicendus est.

2.a filius procedit a patre per modum naturae. et quomodo natus. spiritus sanctus ab utroque per modum uoluntatis. et quomodo datus.

3.a spiritus sanctus proprie nec ingenitus nec genitus dici debet ne praebeat occasio[nem] putandi aut duos esse patres aut duos filios in diuinis.

ex qua ~~[illegible]~~ est conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est

spiritus sanctus simul et aequeperfecte procedit a patre et filio. quamuis a patre mittatur per filium

— ~~[illegible]~~ metrice sic spiritus ex nato non procedat plenius ipso. sp[irat] patre, nec spirat filius ante patrem.

spiritus sanctus filius dici non potest quia procedit ut datus. nec proprie genitus aut ingenitus est uocandus —

1 — Dubia literalia. Sunt exp[licanda]

circa illa uerba capitis primi propemodum (Si spiritus sanctus filius diceret[ur] amborum utique filius diceretur) dubitatur. videt[ur]

me

Margin: [...]e[l] ab u[tr]aque patri[s et] non [fili]js

metricesit, quamuis accipiat naturam, tamen eamdem. cum natus Natus nõ tamen esse potest)

det enim ista ratio Augustini magis ad oppositum quam ad propositum. ex hoc enim similior esset generatori in creaturis que est ex duobus. Sed R. q. quamuis similior sit quantum ad dualitatem producentium non tamen quantum ad modum producendi posset esse similitudo, quia sic oporteret q. altera personarum esset principium passiuum. quantum autem ad hoc non potest esse similitudo.

Contra illa verba capitis secundi circa medium (Spiritus sanctus procedit non quomodo natus, sed quomodo datus est.) arguit, quia uidetur male dicere. Cum enim non sit datus nisi ex tempore, uidetur q. etiam non procedit nisi ex tempore. Sed R. sicut ex infra dicendis patebit, q. si intelligatur de processione temporali, datus, dicit actum: si autem de eterna, datus dicit aptitudinem. Unde Augustinus respondet Maximino predictam questionem repetenti. Sic Spiritus sanctus est deus, et non est deus nascendo ergo non deus naturaliter, ergo adoptiue. Et quia hoc argumentum est bonum, uidetur ex eo, quia quod inest alicui naturaliter inest ei a natiuitate, ergo, quod non inest ei a natiuitate non inest ei naturaliter, ergo cum Spiritus sanctus

Sanctus non procedat ut natus, non in
est ei esse deum a natiuitate, ergo nõ
non est deus naturaliter. et est ratio
Augustini ad hoc q. argumentum istud
non ualet nisi in eis, que generantur
in alijs non. et hoc patet quia Adam erat
homo natura sicut unusquisque nos-
trum, et tamen ipse habuit per creatio-
nem, quod nos habemus per generatio-
nem. sicut pater comunicat naturam
suam spiritui sancto per spirationem
sicut filio per generationem.

3 contra illa verba circa medium capitis
tertij (quoniam pater processionis eius
auctor est, qui talem virum genuit etc.)
dubitatur. quid uidet maledicere aut enim
hoc quod est auctor dicit essentiam, aut
notionem. non essentiam, quia tunc dice-
ret de spiritu sancto. si notionem, quero
quam? non innascibilitatem, quia illa
dicit respectum ad processionem. Item
non generationem, nec spirationem
quia nihil esset datum, ut uidetur.
Item querit utrum pater possit dici a-
uctor generationis? et uidetur quod non, quia
pater dicitur auctor filij. ergo sicut supra
dicit Hilarius distinct. 9. sensus est. idest
genitor filij: ergo tunc idem esset dicere est
auctor generationis quod genitor. Sed R.
q. auctor dicit in patre talem plenitudi-
nem

nem, qui ipse non est ab alio, sed alij ab ipso. et inde dicit ut credo eamdem notionem, quam dicit innascibilis. sed differenti modo quia innascibilis dicit priuationem prioris. sed auctor dicit fecunditatem, et plenitudinem respectu procedentium ab ipso, quam habet non aliunde. et ideo dicit auctor ab auctoritate auctoritas autem est in patre quia quod habet ab alio non habet et hoc est quod est innascibilis: et ita constat quod potest dici auctor omnium personarum, quae sunt ab ipso. et ex his patet responsio. dico enim quod dicit eamdem notionem, quam innascibilitas, sed alio modo.

ex hoc liquet quod numquam dicitur filius auctor spirationis quamuis spiret, quia non habet a se, sed ab alio unde auctor proprie dicitur principium alterius non ab alio.

4 circa illa verba capitis quarti prope initium (distinguere autem inter illam generationem, et istam processionem nescio) ita arguitur videtur enim talis ignorantia esse peccatum, quia distinctio personarum de necessitate est fidei, et salutis sed qui ignorat ea, quae sunt de necessitate fidei damnabiliter ignorat ergo etc.

Sed Rx. dicendum, quod duplex est scire scilicet, si est, et sicuti est. scire si est, et hoc modo certitudinaliter credere distinctionem de

De necessitate salutis est large sumpto scire. Scire autem sicuti est non pertinet ad statum meriti sed premij. et de hac scientia loquitur sic magister et Augustinus et nota q. tria dicit. scilicet. nescio quantum ad habitum scientiæ, non ualeo quantum ad ingenium, non sufficio quantum ad utrumque. Ideo obijcit de hoc, quod dicit (appellat ingenitus, non quidem in Scripturis, sed in consuetudine disputantium.) Contra, dionisius enim ait. non est audendum dicere de illa substantia et sancta trinitate, præter ea, quæ diuinitus nobis ex sacris eloquijs claruerunt, ergo male fecerunt qui nomen hoc inuenerunt. Sed R^r. q. quamuis istud uerbum non dicat, dicit tamen uerbum eiusdem intellectus. et q. uerbum non est prophetatum, nec errori coniunctum, cum intellectus uerbi, ex Scriptura et fide habeat, non fuit contra fas illud deo attribuere. ut ipsam trinitatem conferendo apertius possimus intelligere.

contra illa uerba capitis septimi (nomen ingeniti aliter accipit Hieronimus et aliter Augustinus) arguit, quia licet nomen ingenitum conuenit essentiæ. ergo non est patris proprium. Sed R^r q. licet magister dicat intellectum Augustini, tamen non totum; ingenitum enim secundum q. dicit proprietas patris, priuat esse ab

alio

circa me(dium) capi(tis) quin(ti) – 5

6 in princi(pio).

alio. Nec hoc sufficit ad hoc ne sit no
tio. nisi etiam consequenter dicat q
alius sit ab ipso. q sicut obiectum est
non esse ab alio. sive non generari con
venire essentie

Contra illa verba capitis octavi prope
initium. (et est quod natum est et fac
tum non est etc) obiicit Arrius q duode
cim sunt modi generationis, quorum
quolibet dato sequitur q filius non tan
tum natus, sed etiam factus est. et hos
modos ponit disputans contra Victorianum,
Primus modus est per effluxum lineę
a puncto. Secundus per emissionem
radij a sole, vel ab alio luminoso corpo
re. tertius per sigillationem charac
teris sicut figura fit in cera a sigillo.
Quartus est per immissionem ut cu
a deo dat bona voluntas. Quintus per
exitum proprietatis. vel accidentis a pri
ncipijs subiecti, que sunt materia, et
forma. Sextus per intentionis. sive
speciei abstractionem, sicut species rei
generat in anima. Septimus per ex
citationem, sicut liberum arbitrium
excitatum a gratia, procedit in bona
opera. Octavus est, per transfigurati
onem, sicut ex ere fit statua. vel sicut
in figura incisionis: Nonus per pro
ductionem sicut a primo movente in mo
bili.

bilis producit motus: Decimus est penes exitum specierum de genere per differentias diuidentes genus, et constituentes speciem: Vndecimus est penes ideationem sicut arca exterior ab arca, quae est in mente artificis: Duodecimus penes nascentiam ut homo generat ab homine; quocunque autem praedictorum modorum generetur filius non tantum genitus, sed etiam factus est. Sed Rr quod Arrius aut accipit generationem communiter ad creatam et diuinam aut specialiter in creatura: si communiter tunc insufficienter diuidit, quia ultra istos modos est generatio filij a patre secundum modum singularem, quae est de tota substantia generantis sicut supradictum est nona distinctione. ubi quia non potest esse mutatio nullo modo potest esse factio. Si autem diuidat generationem, ut est in creaturis. Dicendum, quod diuisio illa insufficiens adhuc est, quia omittit generationem aequiuocam quae est secundum putrefactionem. Sed esto quod comprehendat eam sub generatione, quae est secundum nascentiam, tamen adhuc non ualet ad propositum, quod si non generat sicut creatura dicit generari nullo modo generat. quamuis enim creatura sit deo similis, tamen magis est dissimilis quam similis: sicut dicit Augustinus. 15 de trinit. et Hilarius. Similiter cum omnis comparatio inferiorum plus habeat hominibus utilis, quam deo apta. ideo

hic

hæretici errauerunt, qui credebant omnino esse ideas sicut credebant in creatura. et hoc bene tangit in glossa super primum ad hebreos, ubi dicitur, non possunt tempo- ralia comparari æternis integra collatione, sed aliqua tenui similitudine. et ideo sicut supra ostensum est, secundum diuersas conditiones, diuersæ generationes illam representant; ratione enim conformitatis est similis generationi verbi á mente; ratione æquitatis similis generationi splendoris a sole, siue de luce: Ratione æqualitatis generationi uiuentis de viuente –
De materia huius distinctionis tractat d. th 1. p. q. 27. ar. 1. et q. 29. ar. 3. et 4 et q. 28 et q. 33. ar. 4. et ibi interpretes ipsius –

– Circa istam distinctionem. est quæstio. Vtrum eius conclusio uera sit?

Pro hac quæstione componenda sumito tibi quinque articulos quæstionis. 27. primæ partis. ~~et articulum primum secundum~~ ~~et quartum~~ et tres articulos quæstionis. 33 eiusdem partis. ^ ex quibus ~~illi~~ octo articulis desume ~~octo~~ octo argumenta principalia ex singulis singula quæ in principio cuiusli bet articuli proponunt. sic.

^ Scilicet primum secundum. et quartum

Primum quod processio non est in diuinis

2m. quod si aliqua esset ibi processio esset generatio. sed haec non ergo. probet minor argumento ibi adducto.

3. quod si esset processio generationis etiam esset alia scilicet per voluntatem. sed haec non est. ergo etc. probet haec minor argumento ibi adducto,

4m. quod dato esset processio amoris et voluntatis illa etiam esset generatio, et coincideret cum prima. aut essent duo geniti.

5. quod qua ratione essent duae processiones essent plures. et probet esse plures.

6. quod pati non potest competere esse principium. et ex consequenti nulla erit processio

7. quod Sed nomen Pater proprie non est divinae Personae. ac prouidentiae principius.

8. quod esse ingenitum non est proprium patris. ergo nec est principium. etc. probet antecedens ex argumento ibi,

In contrarium est auctoritas et veritas conclusionis etc.

Ponant ~~septem~~ octo ~~sequentia~~ notabilia octo conclusiones per ordinem ex notabilibus deductae probatae argumentis Sed Doctoris. Postea in solutione singulorum octo argumentorum petant singulae difficultates cum argumentis et solutionibus earum

[illegible]

Lib. 1.

distinctio decima quarta, quæ incipit. Præterea diligenter animo tandum. ett:

Postquam magister in præcedenti egit de processione spiritus sancti æterna incipit in hac distinctione agere de processione eiusdem temporali. et diuidit in tres partes. In prima ostendit spiritum sanctum a patre et filio simul temporaliter procedere. a principio usque ibi, suntautem aliqui. In .2. quod spiritus sanctus datur personaliter cum suorum donorum communicatione, usque ibi. Sic quærit utrum et uiri sancti. In .3.a parte ostendit quod nullus dat spiritum sanctum principali operatione et hoc usque ad finem distinctionis. quæ in epitomen redacta sic habet.

per sex capita ipsius.

gemina est spiritus sancti processio æterna scilicet et temporalis, quarum prima in effabiliter a patre et filio sine tempore processit; secunda uero est qua spiritus sanctus temporaliter mittit ad sanctificandam creaturam rationalem, et hac quoque processione ab utroque procedit. non a patre in filium et a filio in creaturam, quod confirmatur auctoritate Augustini. hæc autem processio aliquando nominat processio, aliquando datio, aliquando missio. et hoc ostendit auctoritate Beda et etiam Augustini. est quod spiritus sancti gratiæ collatio. non sic quod ipsa

spi-

Spiritus Sancti persona simul etiam no dat (ut quidam cum quibus forte Beda sensit putauerunt) dat enim cum suis donis. quod autem personaliter det patet Spiritus enim Sanctus indiuisus discipulorum corda singula simul infudit. quod fieri non potuisset per creaturam aut si ipse esset creatura. Deinde probat ex Augustino ex parte dei dantis, qui dat donum equale sibi. quale est ipse diuinus Spiritus nec enim minor est patre, et filio ut a quibusdam perperam existimat. Hunc autem Spiritum bis dedit dominus discipulis nimirum et post resurrectionem Jo. cap. 20. quando insufflauit in eos, et post passionem ascensionem in die Pentecostes ad significandam geminam dilectionem dei videlicet et proximi, quam idem Spiritus operat in nobis. ^

Quaerit deinde magister an Spiritus sanctus det ab aliqua creatura? et Respondet negatiue, quod sic procederet ab ea. neque in primitiua ecclesia ubi sanctitas maxime fulgebat a priscis illis et sanctis uiris Spiritum sanctum datum legimus, nisi quatenus ad eorum preces, et manuum impositionem tamquam ad instrumenta deus principaliter dabat Spiritum Sanctum. quinimmo nec Christus dominus in quantum homo principaliter dedit illum. quod Apostolus ad Galatas

^ dona Spiritus non ipsum Spiritum dari affirmantes.

^ et quidem post resurrectionem dominus Iesus bis dedit Spiritum Sanctum semel in terra propter dilectionem proximi. et iterum de coelo propter dilectionem dei, quod per ipsum donum diffundit charitas in cordibus nostris qua diligimus deum, et proximum.

^ Licet multi dicantur spiritus. quod legi qui facit angelos suos spiritus, unus tamen est dei spiritus quem Apostoli et prophetae sunt consecuti. sicut etiam vas electionis dicit. quod unum Spiritum potauimus quasi eum qui non queat scindi sed infundat animis et sensibus illabat ut seculaus suis restingat ardorem qui Spiritus sanctus non est de substantia rerum corporalium, nec de substantia inuisibilium creaturarum

galatas. 3 insinuat se sanctum dedisse spiritum. intelligendus est, quod ad eius praedicationem spiritus sanctus dabatur velut instrumentaliter et ministerialiter ~~et hoc confirmat aucto ritate Augustini~~. et sententiis de litera distinctionis, ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius summa consistit + vel unam trimembrem.

Prima conclusio. spiritus sanctus a patre et filio procedit temporaliter, cum in salutem animarum mittitur.

2a spiritus sanctus datur personaliter cum suorum distributione bonorum.

3a. spiritus sanctus a nulla creatura quantumcunque fulgeat sanctitate dari potest nisi instrumentaliter.

quam Magister latius prosequitur inductis auctoritatibus praecipue Augustini. lib. 15. cap. 26 et 27. de trinitate. Bedae lib. hom. 2 homilia 11. alterius 2. Joan. 20. et lucae 6. Ambrosij lib. 1. de spiritu sancto. Augustini lib. 4 alterius 9. de trin. cap ultimo. et lib. 15. cap. 25. Rom. 5 matth. 28 et psalmo 153 ex qua ~~trimembris~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est

spiritus sanctus mitti et temporaliter cum suorum distributione donorum. sed a nulla creatura nisi instrumentaliter dari potest

metrice sic

spiritum ab aeterno pater ut eum pignore spirat tempore sic placito mittere uterque solet.

Dubia literalia.

sive textus expositio

1 circa verba capitis primi in principio. (Praeterea diligenter notandum est quod gemina est processio spiritus sancti etc.) dubitatur primo et circa totam distinctionem. et primo de situ huius partis, quia non videtur quod hic deberet agere de processione temporali, quia in hac parte agit de his quae aeternaliter deo conveniunt. Praeterea cum generatio filij aeterna et temporalis in alio et alio libro determinetur, quia aeterna in primo. et temporalis in tertio quare non similiter facit de processione

one spiritus sancti. Sed R. q. processi
o temporalis et eterna ab eodem prin
cipio sunt, sicut dicit Magister. et
iterum est ibi quodam modo modus
producendi conformis, et ideo una fa
cit ad declarationem alterius ac pro
inde incidenter ponit hic tractatus
de processione temporali ad manifes
tationem processionis eternæ. Sed sic
non est de generatione filij temporali
q. non est ab eodem principio, immo
a matre tantum, et respicit duas na
turas, scilicet divinam et humanam
ideo debuit de ea determinari post
divinam de qua agit in primo. et post -1.
humanam naturam de qua in secundo.

etiam Primi
Circa illa verba capitis ~~secundi~~ in pri
ncipio (~~Et~~ temporalis ~~ac temp processio~~ Z
~~ne~~ qua a patre et filio ad sanctificandã
creaturam procedit etc) dubitat. et ar
guit contra, q. processio temporalis est
eius missio, sed spiritus sanctus est mis
sus in columba. et in linguis igneis,
quas non sanctificavit. Si dicas q. nõ
est missus ad linguas, sed in linguis mis
sus ad Apostolos, quos sanctificavit. D.a
missus est in columba super Christum.
Respondet q. potest ad hoc dici, q. Magis
ter

ter non generaliter diffinit sic pro cessionem temporalem. sed specialiter prout est idem q. missio inuisibilis in qua dat spiritus sanctus, et sanctificat creatura. Vel potest dici q. generaliter accipit sanctificationem, sanctificare enim ~~tempo~~ tripliciter accipitur Vno modo secundum quod est de non sancto sanctum facere. Secundo modo iam sanctum in sanctitate confirmare. Tertio, iam sanctum et confirmatum manifestare. Et secundum aliquem istorum trium modorum temporalis sanctificatio, in omni spiritus sancti missione reperit ratione termini ad quem ~~ipse~~ ~~est~~, et sic accipit Magister.

3 Contra illa verba capitis secundi ultra medium (et ipse est uirtus qui de illo exibat etc.) arguit videtur enim hoc male de spiritu sancto dici, quia aut uirtus accipitur proprie, aut appropriate, primo modo non ut constat, non etiam secundo modo, quia 1. corint. 1. dicimus Christum dei virtutem, et sapientiam etc. Ad hoc potest dici q. spiritui sancto non appropriatur virtus simpliciter sed uirtus sanatiua, et hoc quia gratia sanitatum est donum spiritus sancti, et gratia eius est ipsius animæ medicina, sed filio appropriat uirtus operandi, quia omnia per ipsum facta sunt. Aliter potest dici, q. uirtus uel

san

Sabet comparationem ad illud quod est et sic tenet ratione principij, uel ad id cuius est et sic tenet rationem comple menti. uel ad utrumq3 et sic tenet ra tionem medij. Sicut ergo ex ipso appro priat patri. per ipsum filio. in ipso spi ritui sancto. ita virtus inquantum tenet rationem principij appropriat patri. Inquantum tenet rationem medij filio. Inquantum rationem com pletionis spiritui sancto. q. completio est in bonitate et delectatione spiritus sancti. Sed infra melius locum habet hoc

Contra illa verba eiusdem capitis se cundi prope finem. Quod post resurrectionem dominus Iesus bis dedit spiritum sanctum etc. Arguit. q. uidetur ter dedisse. pri mo enim dedit eis ante passionem. cum dedit eis potestatem eiiciendi demonia matth. 10. Item post resurrectionem Io annis. 20. accipite spiritum sanctum. 1 tem post ascensionem actorum. 2. ergo in sufficienter enumerat Augustinus. Sed Respondeo dicendum. q. possunt nume rari dationes spiritus sancti quantum ad actum, et effectum. et sic numerat Raban. et fuerunt tres. q. ter dedit. et q. ad tria dedit. Primo ad miraculorum operationem. Secundo ad peccatorum ab 4

solutionem. Tertio ad infidelium con-
uersionem. Possunt etiam alio modo
numerari quantum ad locum et signatum
et sic dedit bis. scilicet in terra et in coe-
lo. Item in terra ad comendandum prae-
ceptum dilectionis ad proximum. in coelo
ad comendandum affectum dilectionis ad
deum. et sic patet controuersia.

5 circa illa verba capitis tertij propeme-
dium (quia unum spiritum potauimus) quae-
ritur quis tropo dictum est. et uidetur quod con-
ueniat magis filio quia eccl. 15. dicit aqua
sapientiae salutaris. et prouerb. 9. ueni-
te bibite uinum. et hoc dicit ipsa sapien-
tia. scilicet dei filius. ergo etc.) Sed
R. dicendum quod spiritus sanctus dicitur
potus in quantum secularis sitis extin-
guit ardorem; sic autem appropriatur
spiritui sancto, quia sicut dicit gregorius gus-
tato spiritu desipit omnis caro. in quan-
tum autem per potum est delatio nutri-
menti ad singula membra sic appropri-
iat filio. cuius est sapientia et pruden-
tia: appropriatumque quae quodammodo sa-
bent uim regitiuam. et ordinatiuam pas-
tus omnibus uiribus animae.

6 circa illa verba eiusdem capitis tertij
fere in medio (charitas dei diffusa est in
cordibus nostris etc) dubitatur quia uiden-
tur improprie dici, quod enim diffusum est
dispersum est. et uirtus dispersa minor est

si-

Si ergo charitas potens est non ergo diffusa dici debet. Sed R^r dicendum q. infundi, et diffundi proprie humori convenit ipsa autem charitas humori comparat quia sicut arbor fomentum vitam et viriditatem habet ab humore, sic tota spiritualis machina ab amore. iste autem amor infundit inquantum intra recipit diffundit vero inquantum ex intimis procedens dilatat affectum ad delectionem multorum, et movet omnes animae vires ad bonas operationes, operat enim magna si est. Si vero operari rennuit amor non est, sicut dicit gregorius. et ideo dominus dicit. Ioan. 6. flumina de ventre eius fluent aquae vivae. Ad illud quod dicit q. minuit. R^r q. verum est in his quae habent ortum ab origine deficienti, sicut est in puteis. in quibus provenit aqua. Sed charitas habet originem indeficientem sicut flumius.

De materia huius destinctionis agit D. thomas. 1. p. q. 43. et q. 83. specialiter ar 3 et ibi interpretes ipsius.

Circa hanc distinctionem est quaestio utrum conclusio ipsius vera sit.

Pro construenda et formanda ista quaestio

quæstione sume tibi octo articulos quæstionis. 43. Primæ partis. et ex eis strue octo argumenta prima singulorum articulorum per ordinem. Sic.

Primum argumentum q. nulli personæ divinæ conveniat mitti.

2m q. missio non esset temporalis quia nihil temporale personæ æternæ competere videtur. et probetur secundi articuli argumento.

3m quia missio invisibilis non esset solum secundum donum gratiæ gratum facientis (cam q.) esset possibilis.

4m. quia etiam pater mitteret. alias indecens esset q. et aliæ mitterent personæ. et q. mittat probetur argumento.

5. et si pater non mittit nec mittet filius. et probetur argumento quinti articuli.

6. quia fieret missio ad omnes qui sunt participes gratiæ. quod falsum esse probetur ex sexto argumento.

7m. dato q. missio esset possibilis in dono gratiæ, spiritui sancto conveniret ipse autem mitti non potest. quod probetur primo argumento articuli ~~octavi~~ septimi

In contrarium est veritas conclusionis auctoris

Septimi quia diceret mi nor patre sicut et filius 3. quia secundum Augustinum ideo pater non dicitur mitti quia a nullo procedit. ergo nec spiritus sanctus potest dici missus a se siquidem non procedit a se.

auctoritate scripturę et ecclesię firmata -
Proponant ergo octo notabilia ex octo corporibus articulorum, per ordinem,
Deinde octo conclusiones articulorum quę ex dictis notabilibus inferent, probatę singulę singulis argumentis sed contra,
Postea deveniat ad solutiones octo argumentorum propositorum excitando circa singula, singulas difficultates cum argumentis, et solutionibus earum -

Vel Poteris si libuerit iuxta ordinē prefixum ex quinque articulis quęstionum, quas circa hanc distinctionem disputat angelicus doctor, lectionem concinnare -

Distinctio decima quinta, quae incipit. Sic considerandum est. etc.

Postquam Magister in praecedenti distinctione tractavit de principio temporalis processionis, qua spiritus sanctus a patre et filio datur, et etiam a viris sanctis suo modo. In praesenti, quae quatuordecim capitibus absolvit. Inquirit an a seipso detur vel mittatur. Dividitur autem in tres partes. In prima quaerit an spiritus sanctus dicatur mitti a se ipso ab initio distinctionis usque ibi, quod circa quaerendum est. In 2° determinat qualiter mitti filio conveniat, usque ibi, hic quaeritur cur pater. In 3°. patrem non posse dici missum declarat, usque in finem distinctionis. quae in epitomen redacta sic habet.

etiam a se ipso datur spiritus sanctus. nam et ipse deus est et donum. dat ergo quod deus et datur, quod donum; sicque dat seipsum quia opera trinitatis ad extra sunt indivisa. et singulae personae sunt aequalis potentiae ac propterea de quo una facit, et alia similiter facit. et hinc est quod etiam ipse filius in scripturis se ipsum mittere dicitur, cum enim propheta eum datum esse nobis testetur (non exprimendo nec restringendo), a seipso datum fateri tenemur. ostendit etiam Magister quod filius a se et a patre [a spiritu sancto] datus est, sicut et a patre et a se traditus est. Nec obstat quod filius aliquando dixerit ego a meipso non veni, hoc enim intelligitur secundum formam servi, missio autem haec est verbi incarnatio.]

^ Si autem seipsum dat tunc a se ipso procedit et mittitur, quod utique verum est nam processio temporalis spiritus sancti vel missio ipsius est donatio et ipsa dei operatio procedit ergo spiritus sanctus temporaliter a se et mittitur a se quia dat a se

^ cum utriusque una sit operatio.

Deinde dicit magister q(uod) filius semel mis
sus est visibiliter in carnem, pluries tamen ^ a tota trinitate
invisibiliter mittit(ur) in mentes castas, et hoc
auctoritate Augustini dicentis q(uod) preter ge
nerationem æternam (quam quidam mis
sionem apellant) duobus etiam modis missus est
~~et hoc tamen~~
scilicet visibiliter in carnem, et invisibiliter
in mentem ^. et q(uod) huius modi missio in men
tem sit a tota trinitate patet per Augusti
num. Quod vero missio in carnem sit simi
liter ab eadem trinitate constat, a patre
enim et sancto spiritu se missum testat(ur)
Salvator per Esaiam dicens misit me do
minus, et spiritus eius / q(uod) autem et a se
ipso similiter missus sit probat ex Aug
ustino (secundo de trinitate) dicente, q(uod) Ma
riæ conceptus, et partus opus trinitatis est.
Patri autem qualitercunq(ue) mundo appa
reat mitti minime convenit, q(uia) ipse ab
alio non procedit, sed est processionis auc
tor et principium. nec ex hoc filius aut sp
iritus sanctus minores sunt patre (ut qui
dam mentiti sunt) sed eiusdem cum eo dig
nitatis et essentiæ. quamvis in tali mis
sione, ut dicit Augustinus innuat(ur) aucto
ritas patris mittentis, et effectus visibilis
in creatura, in qua pater non apparuit.
patet ergo quæ sit missio filij, et quibus modis
mittitur, atq(ue) hactenus de littera distinctio
nis. quam magister latius prosequit(ur) induc
tis

[Left margin:]

^ ~~a tota trinitate~~

^ ~~et hoc pro tempore pluries missus est et mitti(tur) quotidie~~.

^ Notandum tamen q(uod) cum prædictis duobus modis dicat(ur) filius missus secundum alterum (scilicet quo visibilis mundo apparuit) dicit(ur) in mundum missus: secundum alterum vero non.

tis precipue auctoritatibus . Isai. 2. Augus. lib. 2. de trin. cap. 5. Joan. 14. et 8. Augustini iterum. 2. de trin. cap. 5. et 21 et ~~Augustini~~

9. 61. et 48. Hieremiæ. 23. Philip. 3. Ioã. 8. Sapiæ. 7 et 9. lib. 15. c. 18. Joannis. 16. ad galatas. ~~14 et~~ 4. Isa. 41. Luce. 4. Augustini lib. 4. de trin. c. 3. et lib. 4. cap. 19. et 20.

~~ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus ipsius tota summa consistit, uel una tantum~~

bis ~~prima conclusio. Spiritus sanctus sanctificando creaturas non solum a patre et filio sed etiam a seipso temporaliter mittitur et procedit~~

~~2a. filius semel in carnem a tota trinitate missus visibiliter, pluries ab eadem trinitate invisibiliter mittitur in mentem.~~

~~3a. filius et Spiritus sanctus non sunt patre minores, quamuis ipse non possit dici missus qualitercunque mundo appareat~~

ex qua ~~tamen eius~~ eluit conclusio in qua fere eius summa consistit, que talis est) Spiritus sanctus etiam a se temporaliter mittitur, et filius pluries inuisibiliter in mente, nec ob id minores sunt patre nunquam misso

metuce sic

quando creaturam sacro Spiramine munidat.

Sed at muneribus Spiritus ipse suis-

Dubia circa literam

siue expositio textus

i circa illa verba post initium capitis primi (Donat itaque Spiritus sanctus non tantum a patre et filio. sed etiam a seipso) dubitat et arguit Socerium videt falsum quia supra fecit argumentum quod non potest dari a sanctis viris quia non potest ab ipsis procedere. sed neque etiam a seipso potest procedere, ergo pari ratione non potest dari a se. Sed Respondetur dicendum quod magister arguebat de processione temporali et de hac bene concedit ipse quod procedit a se eo quod propriæ potestatis est, ut spiret in eum in quem uult. Sed sancti uiri non habent potestatem in eum.

con-

circa illa verba eiusdem capitis primi 2
post initium (Sicut inquit corpus carnis
nihil aliud est quam caro, sic donum spiritus
sancti nihil aliud est quam spiritus sanctus)
dubitat. et videtur bona similitudo, ut
omne quod est donum spiritus sancti sit
spiritus sanctus. Sed contra. Timor est
donum spiritus sancti, et non est spiritus
sanctus. ~~Sed~~ R^o q. donum ~~cum dicit dis~~ relativum
~~tinctionem dicit~~ cum dicat relationem
ac per hoc quodammodo distinctionem
potest illam importare tripliciter. Sci-
licet aut secundum modum intelligen-
di, aut secundum modum essendi, aut
secundum essentiam. Primo modo idem
est dans et datum, sicut idem est intel
ligens et intellectum differens ratione 1
modi dicendi, quod dat idem a se. et sic in
telligit Augustinus. Alio modo secun
dum modum essendi, sive se habendi,
qui alius est, et alius in personis et sic
dicit relationem personae ad personam
Tertio modo importat distinctionem
secundum essentiam, et respectum crea
turae ad essentiam increatam. et hoc mo
do amor dicit donum spiritus sancti. Sed 3
hoc infra melius patebit.
contra illa verba eiusdem primi capitis ~~primi~~
circa finem (Si pater et filius dant spiritum
sanctum, nec ipse dat aliquid. ergo pater
ope-

operat et filius, quod non operat spiritus sanctus, dat ergo spiritus sanctus seipsum) Arguit. q̃ ut supra dictum est. ista ratio non ualet. pater potest generare filium et filius id non potest. ergo pater potest aliquid quod filius non potest. ergo a simili cum spiritus sanctus dicat personam ut filius non ualet. Si dicas non esse simile propter actum dandi, qui est in creatura. contra. Sicut dicit Magister in litera spiritus sancti donatio est eius processio, sed illud argumentum non ualet. spiritus sanctus procedit, et pater non. ergo aliquid facit spiritus sanctus, quod non pater ergo similiter nec in proposito. Si tu dicas mihi q̃ non est simile de actiua et passiua contra inflexio nominis per casus non uariat significationem. ergo similiter uidetur q̃ neque ibi sit uariatio per actiuum et passiuum. Si dicas non esse simile. ostendo q̃ sic. q̃ omnis actiua infert passiuam ergo uidetur q̃ si in uoce actiua tenet esse ualeat. similiter et in passiua. Sed R. q̃ sicut prędeterminatum est rationes magistri bonę sunt, q̃ ipse accipit dare secundum q̃ dicit effectum in creatura. et secundum hoc comune est tribus personis necessario et hoc in actiua significatione, dare enim spiritum sanctum alicui, est facere q̃ inhabitet in eo: et ideo non est simile de potentia generandi, Ad illud ergo, quod obiicit q̃ magister dicit donationem et processionem idem

esse

esse. Rr q loquit de donatione passiua Secundum q relitat ad spiritum santum et argumentum eius donum est. q ab eod principio est actiuo et passiuo, ergo si donatio actiua est a patre similiter et donatio passiua. Similiter si donatio actiua est ab spiritu sancto et passiua. Ad illud quod obiicit q in actiua tenet essentialiter ergo et in passiua. ergo potest dici q pater procedat. Rr argumentum istud non ualere, q spirare in uoce actiua conuenit duobus, in uoce passiua conuenit uni soli. Sic mittere potest conuenire tribus. procedere uero, siue mitti duobus tantum.

Contra illa verba eiusdem primi capitis circa finem (si autem seipsum dat, tunc a seipso procedit et mittitur, quod uerum est) arguo q procedere est produci. ergo si spiritus sanctus procedit a se producit a se. Si dicas q no dicit sine determinatione scilicet temporaliter. Contra temporaliter est determinatio non diminuens, ergo sequit de necessitate, si temporaliter procedit a se, q procedat a se. Sed Rr q sicut dictum est supra, processio respectu comparationis ad terminum in quo suscipitur (creatura scilicet que sanctificat) de ratione nominis connotat temporale, et ideo dicit temporalis, et quonia ille effectus temporalis est ab spiritu sancto ideo et processio, licet non ita proprie sicut de patre, et non ualet de productione, q productio solum dicit comparationem ad prin- 4

cipium et a quo non commutat effectum, unde
sicut non ualet procedit temporaliter, er
go producit temporaliter, sic et in proposito
5 circa illa verba in principio capitis secundi
(Cum autem miseris quod spiritus sanctus dicitur
mitti uel procedere a se etc.) dubitatur quia ui
detur male probare missionem spiritus sancti
per missionem filij, quia missio dicit subauc
toritatem in misso. sed plus est de subaucto
ritate in spiritu sancto, quam in filio. ergo plus
de ratione missionis. ergo potius debebat pro
cedere e contrario. Item missio dicit mani
festationem. sed missio filij manifestata est
per missionem spiritus sancti. ergo manifes
tior est missio spiritus sancti. ergo probat ig
notum per ignotius.

Iuxta hoc ergo queritur de quo dicitur mitti, pri
prius. scilicet de filio, an de spiritu sancto?
et Respondeo dicendum quod magister probat missio
nem spiritus sancti per missionem filij. quia
magis expressas habet auctoritates. Potest
tamen nihilominus alio modo dici, quod etiam
ratiocinando bene procedit, in missione enim
personae est duo considerare. scilicet emana
tionem, ratione cuius est subauctoritas in mis
so, et quantum ad hoc magis conuenit spiri
tum sanctum mitti. et quantum ad hoc ar
guit Magister a minori. quod si filius mittit[ur]
a spiritu sancto et a se multo fortius et spiritus
sanctus. est autem considerare manifesta
tionem, et ratione huius conuenit magis
filio. quia magis euidenter apparuit mundo. et
quantum ad hoc arguit Magister a maiori

et

et ita optime procedit / Ad illud quod obiicio
quod spiritus sanctus manifestat filium, et eius
missionem. dicendum est quod hoc non est pro
pter defectum euidentiae a parte missionis
filij: sed propter caecitatem a parte uidentium
quam remouet spiritus sancti gratia, et sic
patet de quo prius dicat. uno enim modo
magis competit filio; Alio modo spiritui sanc
to. secundum duas praedictas conditiones seu
considerationes.
circa illa verba in medio capitis tertij (sa 6
tis ostendit eo ipso missum filium, quo factum
ex muliere) dubitat, quod secundum hoc cum
spiritus sanctus non sit factus ex muliere, vi
det quod non sit missus. Praeterea si filius est
factus ex muliere. ergo est factus. contra il
lud symboli non factus. Sed R. quod ista
non est communis et omnimoda ratio missi
onis, sed solum missionis visibilis ipsius filij
et ideo non ualet de spiritu sancto. Ad illud
quod obiicit quod non est factus filius. R. quod non
intelligo secundum humanam naturam,
et ideo oportet addere determinationem, ut
dicat factus ex muliere, uel secundum hu
manam naturam, quod simpliciter propter
errorem Arrij vitandum, non recipit eam e
loquium ecclesiasticum.
circa caput nonum quod incipit (Hic 7 ~~6~~
quaeritur utrum semel tantum missus
sit filius an semper mittatur) ~~[illegible]~~ et deinceps /
~~[illegible]~~. ~~[illegible]~~ dubitat inest de
situ capitis primo ditius partis. uidet enim

q. Magister non debeat sic ponere trac
tatum de missione filij. q. missio filij est
incarnatio. sed de eius incarnatione
agit in .3. ergo ibi deberet non hic age
re de missione. sed R.r q. magister mi
denter introducit hunc tractatum de
missione filij propter explicationem
missionis spus sancti. Posset tamen
dici q. Magister sic agit de missione filij
in mentem principaliter. sed de missio
ne filij in carnem per accidens. ut distin
guat a missione filij in mentem. de illa
autem missione, que est in carnem specia
liter et principaliter agit in tertio, et
ideo aliter ibi q3 hic.

8 contra illa verba capitis decimi circa
medium (non eo ipso q. de patre natus est
missus dicitur filius etc.) arguit q. gregori
us e. (dicit) mitti filius quo generatur
sed R.r q. Augustinus in verbis citatis lo
quitur cum precisione ut intelligat in eo
ipso tantum. gregorius autem cum presup
positione manifestationis. vel aliter q.
Augustinus loquitur de generatione eterna
gregorius de temporali. unde nulla est
omnino contradictio.

9 circa illa verba capitis undecimi fere in
medio (et missus est etiam ante incarnati
onem, et ad omnes sanctos etc.) queritur
utrum post incarnationem plenius sieda

tus filius. Et spiritus sanctus. Et quod sic videtur quod status legis fuit status imperfectionis. Status euangelij status perfectionis: lex enim neminem induxit ad perfectionem, sed euangelium dicit estote perfecti. Matth. 5. ergo etc.

Item de spiritu sancto videtur hoc specialiter quod scribit Joannes 7. spiritus nondum erat datus quod Jesus nondum erat glorificatus. Hoc non dicit quod nullo modo ante fuerit datus. Sed quod non ita abundanter. ergo etc. Item maior cognitio et dilectio est tempore legis gratiae, quam tempore legis scripturae. Sed Respondeo dicendum quod plenius dari, potest dupliciter intelligi, aut intensiue, aut extensiue. Si extensiue sic pluribus datus est spiritus sanctus tempore legis gratiae, quod in omnem terram exiuit sonus eorum etc non tantum ad unam gentem. Si intensiue. Sic est dupliciter aut quantum ad generalem statum, aut quantum ad speciales personas. quantum ad generalem statum Noui testamenti. quantum ad speciales personas in veteri testamento. Et sic se habent ut excedens et excessum quod in veteri, fuerunt aliqui uiri euangelij et sic procedunt rationes ad utramque partem. In veteri fuerunt aliqui abundantes in sapientia ut Salomon. aliqui in patientia ut Job. aliqui in mansuetudine ut Moyses. Aliqui in fide ut Abraham, aliquij in

infunde devotione et dando aliquid mira
10 culorum operatione ut Helias —
~~9~~ Contra illa ~~verba~~ eiusdem capitis un
fere in decimi (sed etiam ad angelos missus est
medio etc) Arguit quod angelus dicitur Nuncius
seu missus, sed admissum non est nisi
sibi. ergo etc. Si dicas quod alio modo mittitur
contra: qui semper est praesens, non indi-
get missione, sed angelus semper contem
plat deum ut praesentem. ergo etc. Sed R.
dicendum, quod missio Sapientiae sive filij
est ad creaturam illustrandam, sicut mi
ssio spiritus sancti ad creaturam sancti
ficandam. Et quoniam angeli neque ex
se fuerunt sapientes, neque ex se fuerunt
sancti. ideo oportuit, quod a principio mitte
ret eis sapientia quae est filius et spiritus
sanctus, qui sanctificat. Unde Augusti-
nus loquitur pro statu glorificationis. pro
pterea autem non dicit mitti ad eos nunc nisi dica
tur i. large mitti ad manifestationem ali
cuius occulti.
11 ~~10~~ Contra illa verba capitis duodecimi ~~post~~ in
~~Medium~~ (nam et nos secundum quod mente
aliquid aeternum capimus non in hoc mu
ndo sumus) Arguit, quod aut dicit secundum
animam, aut secundum carnem: non se
cundum carnem ut constat, ergo secundum
animam. ergo videtur quod anima quando hic
deum cognoscit sit in caelo, sive extra mun
dum. Item hoc probat quod capere aeterni
um est magis capi. ergo sicut quod capit a
ca

sapiente locat, ergo anima locat in æter
nitate. ergo extra tempus.
Præterea quod cognoscit et amat, aut tra
hit a cognoscente, et amante, aut econ
uerso, sed dum deum amamus et cognos
cimus non trahimus deum ad nos, sed nos
ad deum, sicut dicit in. 4. de diuin. no-
sed Rr dicendum, q locus habet naturã
continentis. et quietantis: esse ergo in hoc
mundo est dupliciter: aut quantum ad
ueritatem. et continentiam, aut quantum
ad quietem. Augustinus ergo loquit non
primo modo, quasi anima et corpus uere egre
diat ex hoc mundo dum mente capit deum,
sed intelligit quantum ad quietem. quia af
fectus animæ non quiescit in temporali
bus (sed in æternis) quibus superfert. et
quantum ad hoc intelligit Dionisius, et
intelligit secunda ratio. quia amatum tra
hit non localiter mutando. sed sibi confi
rmando, quia amans transformat in amatũ
et cognoscens conformat cognito.
Contra illa verba capitis decimi tertij, cir 12
ca medium (Pater enim est ut ait Augus
tinus in eodem libro principium totius di
uinitatis, uel si melius dicit deitatis etc)
Arguit. quia aut hoc est per generationem
aut per spirationem. et per consequens
pater generat uel spirat deitatem. quod
est contra Magistrum supra distinct. 5.
ubi dicit q essentia nec generat, nec gene
ra

rat. Praeterea quaerit quare dicit vel si melius dicit deitatis. Et R. q. Augustinus non simpliciter dicit q. sit principium divinitatis. sed cum hac determinatione, Totius, et quoniam in simplicissimo non cadit aliqua totalitas nisi extenso nomine totalitatis ad personarum pluralitatem. ideo deitas. sive divinitas stat ut in personis quae tamen non potest trahi ad personas cum sit nomen abstractum, praedictus sermo exponendus est, sicut Magister supra exposuit locutiones consimiles.

Ad illud quod quaerit quare dicit deitatis. dicendum est. q. divinum potest dici de creaturis. secundum quod dicitur homo divinus, sed deus solius dei proprium est: ideo deitas magis proprie dicit formam dei, quam divinitas. ac proinde melius dicit deitatis, quam divinitatis.

De materia istius distinctionis tractat. d. thomas. 1. p. q. 43. ar. 1. et 2. et. 4. et. 5. et. 8 et ibi ipsius interpretes.

Circa hanc distinctionem quaeritur de veritate conclusionis ipsius

Quaestio circa materiam huius distinctionis eadem omnino esse potest quae circa distinc-

tinctionem precedentem vide ut in ea habes.

Poteris tamen facillimo negocio ex his que circa hanc distinctionem hic disputat angelicus doctor. eligere tibi septe aut octo (uel plures articulos et eos inter se connectere, iuxta modum prece dentium questionum, quas hucusque ex ipso discussimus. et efficies non aspernandam. et Multiplicem questionem

deest.... 15 166

[illegible]

[illegible]

[illegible]

~ distinctio decima sexta, quae ~
~ incipit. Nunc de spiritu sancto. etc.

Postquam Magister in precedenti distinctione egit de processione spiritus sancti temporali. In presenti, quae quinque capitibus absolvitur) incipit agere de missione eius visibili. et dividit in tres partes In prima ostendit spiritum sanctum esse visibiliter missum, a principio distinctionis usque ibi, sed prius querendum est. ~ In 2.a subdit qualiter visibiles missiones filii et spiritus sancti se habeant ad invicem usque ibi Hilarius autem dicere videtur. In 3. subiungit qualiter filius et spiritus sanctus secundum istas missiones se habeant ad patrem. et hoc usque ad finem distinctionis. quae in epythomen redacta sic habet. // // //

dupliciter spiritus sanctus missus est, quo et creatura dupliciter sanctificat. visibiliter scilicet cum apparentia alicuius visibilis signi. et quandoque cum effectu interiori sine visibili signo. sicut et filius dupliciter missus est nimirum visibiliter in carne assumpta, et invisibiliter in mentes castas. Fuit ergo visibilis spiritus sancti missio quaedam ipsius apparentia, vel manifestatio in corporali creatura tanquam in signo; neque tamen per hoc quod mittitur spiritus sanctus minor est patre, qui non mittitur cum

ut in linguis igneis in Pentecoste. in columba in baptismo. in nube in transfiguratione. et in specie flatus Joan. 20. nec tamen in sui natura videbatur nec quod erat magis in illis creaturis quam in aliis sed ad aliud erat enim in illis ut ostenderet se ad eos venire ad quos eius modi creaturae adventabant non enim in spiritu sancto e

erat aliqua mutatio sed inmutatione creaturę præsignabat eiusdem spiritus spiritualis et inuisibilis infusio.

cum tamen filius secundum missionem visibilem minor dicat tota trinitate, immo et a seipso, a spiritu sancto, et ab angelis minoratus. quoniam filius assumpsit humanitatem non solum ut in ea appareret, sed etiam ut esset homo, non sic autem spiritus sanctus columbam, et ad hoc adducunt multæ auctoritates in littera. Vltimo dicit Magister secundum Hilarium quod licet Pater sit maior filio propter auctoritatem, filius tamen non est minor patre propter unitatem naturæ, quam habet cum patre, cuius verba sane intelligenda sunt. sic enim habet. 9. de trinit. donantis auctoritate pater est maior, non quod per doni concessionem filius sit minor; maior itaque donans est, sed minor non est cui unum esse donat. dicit ergo pater auctoritate genituræ maior, non tamen per hoc filius minor dici potest. unum enim et idem esse quod pater habet filio dedit. et hæc est summa de littera distinctionis. quam Magister fusius prosequitur inductis auctoritatibus præcipue ~~Joan. 14 Philipp. 2 et~~ 1. ad Timot. 2 et Joan. 16. ex qua tres elicimus conclusiones in quibus eius tota summa consistit. uel una trimembris prima conclusio. spiritus sanctus a domino filio dupliciter missus est. scilicet visibiliter, et inuisibiliter —— 2a

^ Augustini lib. 2. de trin. cap. 5. et lib. 4 cap. 19. ad galatas 4. Augustini. lib. 2 de trinit. c. 6. et lib. 1. c. 7 Joan. 1. et 14 Philip 2. et August. lib. 2 de trin. cap. 2. ✝. Hilarij 9 de trinit post lib. medium ✝. 1. Joan. 5 et. 1 Joan. 4

2º. Spiritus sanctus propter visibilem missionem non dicit minor tota trinitate, sicut filius propter illam.
3º. Pater auctoritate donationis et genitura in sano sensu potest dici maior filio, sibi essentialiter æquali.

Dubia literalia
sive textus expositio

1 Contra illa verba capitis tertij pro pe initium (nam de filio q minor sit patre secundum formam, qua missus apparuit aperte ostendit Augustinus etc.) dubitatur et arguit omnis actus secundum quem aliquem contingit fieri minorem est indignitatis, si ergo filius ratione missionis est minoratus, ergo missio dicit dei indignitatem. Item quando cumque aliquis de æquali fit minor mutat, sed filius ante missionem erat æqualis, et modo est minor ergo etc. Sed Rº dicendum q quædam dicunt de filio dei per essentiam, quædam per unionem, quæ tanta fuit ut faceret hominem deum et deum hominem. essentialiter ergo loquendo nullo modo filius dei est minor. sed hoc dictum est per unionem, q omnia quæ dicunt de homine possunt dici de filio dej. et ita patet q nulla ex hoc est indignitas, nulla mutabilitas in eius persona, et sic.

4. ex qua ~~tamen~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quæ talis est spiritus sanctus sicut et filius visibiliter et invisibiliter missus, non dicit minor tota trinitate. Pater vero auctoritate donationis in sano sensu potest dici maior filio.

metrice sic
quo nos diligimus flamen putat esse magister.
Hoc magis augeri quo magis ardet homo.

Sic soluit utrumque obiectum, quia utraque ratio procedit intellecto quod secundum eandem naturam fieret minor, secundum quam erat æqualis. Nunc autem simul est minor et æqualis.

Contra illa verba capitis quarti in principio (filius secundum quod homo factus est non solum patre, et spiritu sancto sed etiam se ipso minor dictus est) Arguitur quia maior diversitas importatur per hoc quod est maior et minor, quam per hoc quod est alius et alius, quia prima non cadit in divina natura. Secunda vero sic. Si ergo hæc est vera, filius est minor se similiter immo a fortiori et hæc filius est alius et alius, et ita duæ personæ quod non concedit. Sed Respondetur quod verum est quod maiorem diversitatem dicunt maior et minor, quia diversitatem virtutis et naturarum. Sed ad diversitatem naturæ quamvis sit maior non sequitur diversitas in persona, quia plures naturæ possunt esse in una persona. Quoniam ergo in Christo domino cadit diversitas naturarum et ex consequenti virtutum, non autem personarum, ideo dicitur maior et minor respectu diversarum virtutum non autem alius, et alius, cum non habeat diversas personas. 2

Contra illa verba eiusdem capitis quarti. 3

ti ~~in~~ circa finem (Et etiam minoratus paulo
minus ab angelis est) Arguitur et pro
bat esse falsum. quia super illud Hebr. 2
eum qui modico ab angelis minoratus
est, dicit glossa. natura humana hu
manae mentis qualem Christus assum
psit, quae nullo peccato potuit deprava
ri, super omnes maior est. Item beata
virgo, quae est pura creatura est super
omnes angelos exaltata. ergo etc.
Sed Rr. dicendum quod possumus loqui
de Christo domino in comparatione
ad angelos quantum ad quatuor scili
cet quantum ad gratiam. et quantum
ad naturam mentis. et quantum ad na
turam corporis. et quantum ad statum
passibilitatis. quantum ad gratiam est
simpliciter maior, quantum ad naturā
mentis saltem non fuit minor. quia sicut
dicit glossa minor angelis fuit corpore
non mente. quantum ad naturam cor
poris minor fuit. quantum autem ad
naturam passibilitatis fuit minor. et
modico minoratus, quia status passibilita
tis in statum gloriae et honoris paulo
post convertendus erat

4 contra illa verba capitis quinti in prin
cipio (Hilarius autem dicere videtur quod pa
ter maior sit filio. nec tamen filius minor
patre) Arguit. si enim verum est, quod
dicit cum idem sit in deo sapientia, po

ter

tentia bonitas et magnitudo, ergo q̄ si maior est, et est ex consequenti sapientior et melior. Preterea in deo non est magnitudo mollis sed virtutis, ergo si pater est maior est potentior, quod stare non potest. Item maior aut dicit essentiam, aut notionem, non essentiam quia essentia est sunt equales: si notionem quero quam. si dicis q̄ paternitatem contra comparatio secundum maius aut minus non attenditur nisi in comparticipantibus, unde non dicit cygnus est albior corvo sed filius non est comparticipans patrē ergo etc.

Item queritur quare non dicitur maior spiritu sancto? et R. dicendum, q̄ in patre est auctoritas respectu filij et spiritus sancti, in filio respectu spiritus sancti et ideo in patre maior auctoritas et maior fecunditas et quia nullum nomen ita competit ad exprimendā auctoritatem, sicut hoc nomen, magnus ideo dicit Hilarius q̄ pater est maior filio. et ex hoc patet solutio ad obiecta quia maior non dicit essentiam sicut potentia et sapientia, sed dicit notionē. Si queras quam? dico q̄ dicit notionē communiter. sed tamen in ratione principij

pij sicut sub auctoritas in ratione e-
manantis. et sic est q, pater dicitur
maior filio. qr etsi uterq; habeat rati-
onem in ratione principij. pater tamē
in ratione principij tantum. et ideo
plus habet de ratione auctoritatis. spiri
tus autem sanctus nullius persone est
principium. et ideo non comparat eis
secundum auctoritatem.

5 contra illa verba eiusdem capitis qui
nti et ultimi circa medium (maior itaq;
donans est. sed minor iam non est cui v-
num esse donat) dubitat quidem in
eis falsum dici. qr quocunq; modo acci-
piat maior dicit relative ad minorem
ergo si ponimus patrem maiorem, ponē
dus est filius minor. Item pater dicit
maior qr habet auctoritatem supra filiū
ergo cum filius habeat sub auctoritate
respectu patris debet dici minor.

sed R^r q, nihil impedit quare filius
non dicat minor patre ratione sub
auctoritatis, sicut pater maior, nisi qr
nomina indignitatis in deo non debent
ad usum trahi. uel qr sancti doctores
quantum possunt se elongant ab he-
retheticorum fallacia. ideo cum Hilarius
dixisset patrem maiorem, noluit q, filius
diceret minor, ne videret illa maioritas
non tantum auctoritatis, sed etiam in e

qua

qualitatis. Et quamvis Hilarius dice-
ret in patre auctoritatem non tamen
legitur in filio dixisse sub auctoritatem,
sed illud verbum a magistris est addi-
tum in consuetudine disputantium.

De materia istius distinctionis tractat D.
Thomas 1. p. q. 43. ar. 7. et ibi interpre-
tes.

Circa sane distinctionem
est questio de veritate
conclusionis ipsius.

Pro qua sume tibi quattuor articulos
questionis quam circa sane distinctionem
sic discutit divus Thomas committens
eos inter se, et cum articulo quinto et oc-
tavo questionis 43 prime partis iuxta
formam quam tibi perscribimus et ef-
ficies formatam questionem.

Nisi velis ex questionibus precedén-
tium duarum distinctionum disputa-
tionem texere. iste etenim distinctiones
mutuo se iuvant et concernunt.

distinctio decima septima quae Incipit. iam nunc accedam, etc.

Postquam Magister in praecedenti egit de missione spiritus sancti visibili sub speciebus creatis. In praesenti distinctione (quae decem et novem capitibus absolvitur) agit de missione eius invisibili per charitatis infusionem. Et dividit in tres partes. In prima ostendit quod charitas secundum essentiam dicatur. usque ibi hic quaeritur si spiritus sanctus charitas est. In 2a parte subdit quomodo in nobis augeatur. usque ibi (supra dictum est quod spiritus sanctus est charitas) In tertia concludit quomodo actum dilectionis in nobis operatur usque ad finem distinctionis. quae in epitome reducta sic habet. spiritus sanctus (qui tertia in trinitate persona existens, a patre et filio, et a se ipso mittitur, et donatur) est amor patris et filij quo se invicem amant, et nos. est etiam amor et charitas, qua nos deum et proximum diligimus; ita enim in nobis est. ut nos deum et proximum diligere faciat. Hinc qui ipsam dilectionem diligit, deum diligit, pro eo quod deus dilectio est. Nec tamen deus sic dicitur charitas nostra, sicut spes et patientia nostra; Sic enim dicitur, non quod ipse sit ista, sed quoniam ista sunt ab eo, dicitur autem charitas nostra quod ipse est charitas. (deus etenim charitas est.) et Sic charitas, quae spiritus sanctus est

nec

Nec proficit, nec deficit, quia deus est [aut mutat]
sed homo in ea aliquando proficit, vel de
ficit, sicut et deus in nobis dicit magnifica
ri, vel exaltari. Sic etiam dicit aliqui da
ri, non quod locum mutet, sed quod alio modo
in eo esse incipit. quamvis etiam actum
credendi et sperandi operat mediantibus
virtutibus fide et spe. actum tamen diligen
di in nobis sine alicuius virtutis medio ope
ratur. Arguit tamen contra dicta scilicet quod
spiritus sanctus sit charitas, quod Augustinus
videt dicere non esse eandem charitatem qua
deus diligit nos et qua diligimus ipsum. sed
charitas qua deus diligit nos est spiritus sanc
tus, ergo non est qua nos deum diligimus. et
Respondet quod divus Augustinus illis verbis
non intendit negare eandem esse charitatem
sed tantum asserere quod nomen charitatis con
venit deo, non solum quod diligit nos, sed etiam
quod nos per ipsam sui dilectores facit. Secundo
obijcit sibi contra idem. quod charitas est a ip
so spiritu sancto ut asserit Augustinus, ergo
non est ipsemet spiritus sanctus, quod nihil est a se
ipso. et Respondet quod idem potest esse a se ipso
non simpliciter, sed quatenus dat nobis. et sic
est in charitate, qua a spiritu sancto est, et est
etiam ipse spiritus sanctus datus nobis, fides au
tem non est deus dans, sed aliquid a deo datum
Tertio arguit magister contra se, quod chari
tas secundum eundem Augustinum est qui
dam affectus aut motus animi, ergo non est
spiritus sanctus. et Respondet quod charitas est
motus animi causaliter (non formaliter) quod
nos

|| deinde adducit plures auctoritates quibus probat spiritum sanctum ab aliquibus magis, ab aliquibus minus haberi || exemplificans illud per Heliseum prophetam, qui duplicem Heliae poposcit spiritum. et per alias auctoritates probat, quod virtus dicta dicitur proficere quod eo quod homo proficit in ea. cumque ubique sit et in omni creatura totus spiritus sanctus sunt tamen multi qui eum non habent quod non omnes in quibus est habent spiritum sanctum ut constat in irrationalibus creaturis

^ etiam de virtute fidei.

nos ad amandum effectiue mouet. et tamen inconueniens quod spiritus sanctus dicatur charitas, ~~[struck through]~~ et animi motus. quemadmodum de ipsa diuina sapientia dicitur quod est mobilior omnibus mobilibus sapientia / ex his Respondet Magister ad duas questiones ad primam quod licet charitas ~~mo~~ ~~ueat~~ sicut spiritus sanctus moueat ad sperandum et ad credendum, sicut et ad diligendum non tamen dicitur affectus mentis ad sperandum et credendum. sicut ad diligendum quoniam animi actus credendi et sperandi operatur charitas [et spiritus sanctus.] medijs habitibus infusis fidei et spei, sed actum diligendi exequitur absque ullo medio habitu per se ipsum / Ad 2.am questionem vtrum scilicet cum donum spiritus sancti detur omnia alia dona? Respondet quod sic, non tamen omnes qui habent spiritum sanctum omnia dona possident, sed quidam ista, quidam illa. Sic procedit Magister sed ista eius positio communiter reijcitur, nec ipse soluit obiectiones. ac proinde communiter sancti et theologi ponunt habitum charitatis precellentem inter virtutes, a quo actus diligendi eliciatur quamuis deus et spiritus sanctus sit charitas effectiue. et hec de littera distinctionis, quam Magister fusius prosequitur in dictis precipue auctoritatibus Augustini lib. 8. cap. 7. de trinit. et lib. 15 cap. 18 / 1. Ioan. 4. Augustini item lib. 3. cap. 1. et lib. 1. cap. 17. de trinit. et lib. 15. c. 16. psalm. 61. et 70 et 57. et 58. et 90 Ioan 1. et 4. psalm. 53 / et 4 Reg. 2. et 4. Roman 5. [psalm. 18 et 31. Rom. 3. 1. corinth. 12] ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus [uel supra triginta verbis -] tota

ex

† ex qua ~~trimembris~~ elicit conclusio in qua eius fere sūma consistit que talis est spiritus sanctus charitas est qua deum diligimus sine uirtute media. et ut sic in ipso proficere aut deficere possumus –

metrice sic
spiritus in uarijs appa
ruit ante figuris
imbuit et tacito pectora
sacra modo.

~~tota eius sūma consistit. 1.ª conclusio spiritus sanctus charitas est qua deum et proximum diligimus, tunc nobis inuisibiliter mittit, uel dat. cum talem dilectionem in nobis efficit, uel operat.~~

~~2.ª conclusio. spiritus sanctus quatenus charitas est. in nobis minui, aut augeri dicit secundum q in ipso proficimus aut deficimus~~

~~3.ª spiritus sanctus immediate perseipsum sine virtute media operat actum dilectionis.~~

– Dubia literalia sive textus exp.

contra illa verba capitis tertij in principio qui proximum diligit consequens est ut ipsam precipue dilectionem diligat etc. dubitat et argumet videtur enim dicta consequentia nihil ualere, quamuis enim possibile sit dilectionem diligi, non tamen est necesse q aliquis diligat eam. multa enim frequenter amamus que nollemus amare. Item dubitat de ista consequentia. qui diligit dilectionem consequens est ut deum diligat. q aut intelligit de increata, aut creata. si de creata nil ualet diligit quid creatum. ergo increatum: si de increata tunc in nullo concordat cum priori sententia, q dilectio qua diligimus proximum est dilectio creata. Sed Rx dicendum. q uera 1

q3 consequentia bona est in proposito.
quidam enim est amor in quo non est
quietatio . nec dilectio . nec complacentia
ut puta ille qui est ex pronitate corrup
tionis . cui ratio obsistit . quidam uero est
amor . qui cum delectatione . complacen
tia . et quietatione . et in tali amore nō
est tantum acceptio rei amatæ , immo eti
am ipsius amoris et talis amor est chari
tas . et ideo sequit̃ qui amat proximum
amat dilectionem . idest acceptat . Sed quo
niam bene sequit̃ qui acceptat aliquid ex
se multo magis acceptat illud , in quo inue
nit̃ ratio dilectionis . Sed dilectio eo ipso quo
dilectio acceptat . et maior dilectio magis .
cum ergo dilectio nostra sit dilectio exempla
ta , et dilectio diuina sit exemplar omnis
rectæ dilectionis et in illa est omnis accep
tionis sũma et primaria ratio .
Hinc est quod sequit̃ . scilicet q, qui diligit
dilectionem diligit deum . unde Augustinus
arguit ex hac suppositione . q, primaria ratio
acceptionis . est in dilectione exemplante
non exemplata . et ex hoc patet secunda
2 contra illa uerba eiusdem capitis tertij
ultra principium (ecce iam potes notiorẽ
deum habere q̃ fratrem) arguit̃ q, 1 . Tim .
6 . dicit̃ de deo . q, lucem habitat inaccessi
bilem . Præterea de fratre noui quid est
de deo uero nullatenus noui quid est . Sed

si

si est ipse veritas loquitur quantum ad cognitio Magister
nem sui est. Sed dicendum quod aliquid magis
certitudinaliter cognosci contingit dupli
citer, quia certitudo cognitionis est secun
dum presentiam. aliquid autem presens
est dupliciter. aut quantum ad rationem
cognoscendi. aut quantum ad substanti
am cognoscibilis. quantum ad substan
tiam deus est presentior cuilibet rei quam
quelibet alia res. quantum autem ad ra
tionem cognoscendi, hoc est dupliciter, aut
a parte cognoscibilis sicut sol est presens
ceco, et tamen cecus est absens lumini
et sic deus est presentior quam frater. si au
tem a parte cognoscentis sic presentior
est frater, quia presens est oculis carnis, que
orum cognitio viget secundum statum
presentem.

Aliter potest dici, quod presentius est ali
quid dupliciter in ratione cognoscibilis
vel secundum effectum. vel secundum se
Secundum se notior est frater. secundum
effectum notior est deus quia effectus divinus
qui est dilectio intrat ipsam animam
et ei est presens et magis cognoscit quam fra
ter. 3

Contra illa verba eiusdem capitis tertij
post medium desumpta ex 1. Joannis 2.
qui diligit fratrem in lumine manet
dubitat. quia videt hoc verbum impropriè

dictum

dictum. q lumen respicit cognitionem sicut calor affectionem, ergo magister deberet dicere manet in calore, qui manet in lumine.
R. dicendum, q luminis est manifestare manifestare autem aliquid alicui accidit dupliciter, aut sicut viam cognoscendorum aut sicut viam agendorum. primum est per scientiam et contra illud lumen opponit tenebra ignorantia simplicis. Secundum est per gratiam. Unde .1. Joan. 2a. unctio docebit vos de omnibus. Et contra illud est tenebra malitia sive peccati. et de hoc lumine, et de his tenebris loquit beatus Joannes quod patet in textu et eccl. 4o. error et tenebra peccatorib. concreata sunt. et quoniam charitas semper est cum gratia aliq virtutes non, ideo dicit. qui amat manet in lumine per appropriationem

4 circa illa verba capitis quarti prope initium. Si in donis dei nihil est majus charitate ett. dubitat. videtur enim dicere falsum. q sapientia donum ponitur excellentissimum inter omnia dona, vel si idem est charitas et sapientia, charitas non obtinet prerogativam inter dona. ||
Item querit de consequentia si charitas est principium inter dona dei et nullum maius est q spiritus sanctus ergo spiritus sanctus est charitas. aut enim loquitur de charitate creata aut increata, si de increata tunc probat idem per idem,

si

Si de creata tunc nulla uidet consequē
tia. quia non ualet q, si creata charitas ma
ior est inter dona creata q, charitas sit spi
ritus sanctus. R. tamen dicendum, q, pre
dicta authoritas Augustini potest intelli
gi de charitate creata et increata et pro
utraq; habet ueritatem. si de increata cer
tum est. si de creata maximum est inter
dona, quia plus habet in se de ratione boni
tatis, siue de ipsa bonitate, quam alij
quod bonum precisse. quedam enim do
na sunt, que sunt sine charitate et hec
certum est q, minora sunt. quedam presup
ponunt charitatem, sicut donum sapien
tie, charitas enim est que dat sensum gus
tus ut sapiant ei bona eterna. Unde sa
pientia superaddit quemdam superiore
habitum. qui habilitat, que comparata ad
charitatem minus bona est. sed prout in
cludit charitatem maius bonum est ratio
ne eius, quod presupponit. et ita patet
q, charitas precisse loquendo est excellen
tissimum donum. sapientia uero. pre
supponendo, siue implicando donum cha
ritatis dicit excellentissimum. // Ad
illud, quod dicit de consequentia. R. //
q, utroq; modo bona est. si enim intelligat
de charitate increata sic ipsa est donum pri
mum et precipuum et spiritus sanctus est
huiusmodi; oportet quod ipsa sit spiritus sanctus,
quia quod per superabundantiam dicit soli,
uni conuenit. si autem de charitate crea

ta

ta. tunc consequentia Augustini intelligenda est a parte nominis sic. si charitas creata est maximum donum inter omnia dona creata. et spiritus sanctus maximum est donorum ergo melius nominatur nomine doni excellentis simpliciter. consequens ergo est ut spiritus sanctus sit charitas. sed non creata immo illa quae deus est.

5 circa illa verba capitis quinti prope medium (nunquam dictum est tu es patientia mea quod dei substantia est nostra patientia) dubitatur quod videtur male dicere. charitas enim qua nos diligimus deum non est ipse deus, nisi intelligamus quo diligimus exemplariter vel causaliter ergo cum simile sit de patientia, videtur Augustinus male destruere illud simile // Item cum deus faciat nos diligentes, sicut patientes, quare non dicit deus charitas nostra sicut patientia nostra? R. dicendum quod deus est charitas essentialiter, et causaliter: essentialiter quia ipse amor est, causaliter quia in nobis amorem efficit. sed deus non est patientia essentialiter sed solum causaliter, et ideo scriptura istum diversum modum inveniens deum esse patientiam nostram dicit, et deum esse charitatem sine additione. Ratio autem huius est quod quidam habitus dicunt incompletionem, sicut patientia, spes et huiusmodi, qui non cadunt in deo per essentiam, sed per causam, quia scilicet a deo sunt. quidam vero sunt habitus dicentes complementum et huiusmodi sunt in deo essentialiter. sicut charitas, sapientia, et huiusmodi.

Notandum autem quod Augustinus vult dicere quod deus est charitas essentialiter, sed ipse non vult dicere, quod sit charitas nostra essentialiter. sed causaliter, et exemplariter. quamvis enim omnes

omnes virtutes habeant exemplar cognosci
tiuum in deo. et omnes habent exemplar se
cundum similitudinem longinquam, tamen
quedam virtutes non habent sibi correspon
dens in deo per omnia sicut patientia que
duo dicit scilicet passionem et superferri
passionibus, quantum ad primum non habet
in deo correspondens, sed quantum ad secundum
solum. Charitas autem habet amorem sibi in
deo per omnia correspondentem, et amorem nõ
tantum essentialem, sed etiam personalem
et ideo dicunt auctoritates quod Spiritus Sanctus
est charitas, qua diligimus deum et ablatiuus
qua, dicit habitudinem non tantum causę
efficientis, sed etiam formalis, non perficientis
sed exemplantis.

Contra illa verba capitis sexti ad propeme 6
dium (solum est quod diuidit inter filios reg
ni et filios perditionis) arguit quod hoc conuen
niet dono charitatis aut enim loquitur de di
uisione quantum ad cognitionem, aut quan
tum ad veritatem, si quantum ad veritatem
hoc falsum est, quod non solum in charitate sed
etiam in fide gratuita esse differunt. si qu
antum ad cognitionem, tunc minime diuy.
dit, quod nescitur quisnam hoc donum habeat.
Rr. dicendo. quod omnia dona virtutum possunt
esse informia preter charitatem. et quoniam
possunt esse informia. possunt esse in iustis
et peccatoribus. et ideo in illis nunquam separa
tur ab inuicem sed charitas nunquam potest esse
informis, neque esse cum peccato, quod actus eius
est diligere propter se. et super omnia, quod
remouet per omne peccatum. et ideo dicit Au
gustinus quod sola charitas distinguit loquendo de
distinctione in vniuersali. || Quod sicut de
fide

fide gratuita sine formata concedo q distinguitur sed tamen hoc non habet quod fides sed quod gratuita et ita ex hoc q charitati coniuncta. et sic patet illud.

7 Contra illa verba capitis sexti circa medium (et tradiderit corpus suum ita ut ardeat etc) obiicit quod dominus dicit Ioan. 15. maiorem hac dilectionem nemo habet ut animam suam ponat ~~quis~~ pro amicis suis vel ~~ovibus~~ suis etc. ergo si hoc est maximum opus charitatis impossibile est q fiat sine charitate. R. q aliqui dicunt Apostolum loqui per impossibile posito enim ~~ad hoc~~ q aliquis habens poenam pateretur sine charitate pro Christo ad nihilum prodesset sibi. credo tamen q ex industria naturalium, et aliqua gratia gratis data posset sustinere pro fide Christi mortem etiam sine charitate. sicut hereticus sustinet per errorem. et quod dicit dominus q illud est summe charitatis intelligendum est quantum ad signum, et exteriorem ostensionem, signa tamen sunt fallibilia. et ideo non necessario oportet q si aliquis mortem sustinet pro Christo sive pro eius fide, q habeat charitatem, existim~~o tamen~~ nihilominus q si quis pro Christo sustineret mortem, qui non magnum haberet obicem q disponeret ad gratiae susceptionem. itaque daret sibi charitas

De materia huius distinctionis tractat D thomas. 2.2 q. 33. ar. 2 et. 1.2 q. 109. ar 2. et q. 112. ar. 4 et 5 et. q. 114 ar. 2 de gratia habituali ad merendum. et ibi ipsius interpretes

et

et 2.2. q. 24. ar. 3. 4 et 5 et. 10. et 1.2. q. 52 ar. 1. 2 et 3. ~~et 2.2. q. 24 ar 4. et 1.2 q. 52 ar. 1~~

Circa hanc distinctionem querit de veritate conclusionis ipsius

Pro hac questione conficienda ministrabit tibi materia sufficiens ex questione vigessima quarta secunde secunde divi thome. Unde connectens octo aut plures vel pauciores articulos ipsius desumes iuxta formam hic traditam argumenta notabilia. conclusiones. et dubia cum argumentorum solutionibus.

Quia tamen forte gratiora et magis ad rem tibi videbuntur que idem doctor angelicus in hac distinctione hic pertractat. summito tibi quinque articulos prime questionis quam hic movet. et connecte eos. Sic—

Primum quod charitas non sit aliquid creatum—

Secundum argumentum quia esset accidens quod esset quid creatum. et probet quod non sit accidens.

3m quia si esset accidens aut quid creatum daretur secundum capacitatem naturalium. et probet tanquam inconveniens ex tertio articulo.

4m quia si esset maxima ab ha

Sabente, naturaliter et certitudinaliter ~~a Sabente~~ cognosceret. ut probat argumento ibi, quod tamen non admittit.

5. q² esset charitas ex charitate dilligenda (ut manifeste uidetur). quod tamen probat falsum ex primo argumento articuli quinti.

In contrarium tamen sunt auctoritates etc.

Ponant ex quinque dictis articulis. quinque notabilia iuxta dicta in Respondeo dicendum. singulorum articulorum.

Ponant quinque conclusiones articulorum probatque argumentis Sed contra

et Tandem solutiones argumentorum deposcentium singulas difficultates tum solutionibus argumentorum omnium. que in articulis proponuntur.

Vel confice questionem ex quinque articulis questionis secunde quam circa hanc distinctionem disputat diuus Thomas. ipsos enim connectere facile est.

[illegible]

Lib. 1

~ distinctio decimaoctaua que incipit Preterea diligenter considerandum est.

Postq Magister in precedenti tractauit de processione spiritus sancti tam visibili q inuisibili. In presenti distinctione (quae duodecim capitibus absoluit) agit de proprietate secundum quam conuenit spiritui sancto temporaliter procedere scilicet de proprietate doni. Et diuiditur in tres partes. In prima ostendit q spiritus sanctus donum, et datum dicit a principio distinctionis usq ibi et notandum. In secunda subdit unde ipsu donum esse singulariter sumat usq ibi et secundum hoc q sempiterne. In tertia concludit q secundum relationes doni et dati diuersimode referat usq in finem distinctionis. quae in epythomen redacta sic habet.

Alia ratione spiritus sanctus donum dicit et datum; nam esse donum conuenit sibi ex sua eterna processione ante omnem creaturam; sed datum, uel donatum conuenit sibi ex tempore ab actuali scilicet donatione, uel datione, qui tamen ab eterno fuit donabilis. Neq uero per hoc filius donum dicit, quamuis et ipse ab eterno dabilis fuit, quemadmodu spiritus sanctus; quia non solum procedit ut donabilis, sed etiam ut genitus. Sicut ergo

(et datus in tempore iuxta illud prophete filius datus est nobis)

ergo filius ęternaliter a patre ~~procede~~ nascendo et q sit
~~do~~ habet q sit filius, sic spiritus sanctus
ęternaliter procedendo accipit ~~q sit spiri~~
~~tus sanctus~~. Hinc et secundum q sem
piterne donum est refert ad patrem, et
filium, secundum vero q datum vel do
natum est refert ad eum qui dedit, et
ad eos, quibus dat, ac proinde nomen do
ni respondet processioni ęternę nomen
dati temporali. Postea ponit differentia
inter spiritum domini, et spiritum sanctum
Intuo q spiritus dominus dicit noster q per
illum sumus sed spiritus sanctus dicitur n[oste]r
ter q nobis dat. Subdit etiam q nomina
quę important respectum alia principaliter
recipiunt additionem horum nominum pro
meum, nostrum. alia vero, quę imponun
t a proprietate ęterna non recipiunt ho
rum additionem. Unde non dicit filius n[oste]r
ter, sed spiritus noster. Ultimo querit v
trum cum datu referat ad dantem, et spiri
tus sanctus det a se, posset referri ad se: cu
ius questionis solutionem differt usq ad ter
tium librum, in quo agit de his quę deo relati
ue conveniunt. Et hęc de littera distinc
tionis, quam Magister fusius prosequitur
in dictis auctoritatibus pręcipue. Augusti
ni lib. 15 de trin. cap. 19. et lib. 5 cap. 14 et 11
15. Matth. 6. et Luc. 4. et 11 (Sex quę tres eli
ciuntur conclusiones in quibus tota eius summa

con

^ a patre et filio non
tantum q spiritus
sanctus sit vel do
num sed etiam ut
omnino sit et ut
substantia sit, quod
utiq non accepit ex
eo q dat. nam cum
non det nisi ex tem
pore haberet q esset
etiam ex tempore –
quod absurdissimum
est asserere nec
ob id pater eo pater est
quo deus. nec filius eo
filius quo deus nec spiri
tus sanctus eo donum quo
deus. q hęc omnibus rela
tiva ostendunt non ip
sorum essentia unde
nec filius nativitate
essentia est sed tantu
filius. nec spiritus san
ctus processione essen
tia est sed donum tan
tum. et tamen uter
q, et ille nascendo, et
iste procedendo accepit
ut esset essentia

^ 1 corint. 1 Matth. 6.
esai. 4. et 1. Hilary
lib. 5 de trin / numer
11. psalm. 11. ~~[illegible]~~
~~[illegible] et [illegible]~~
+ ex

vel ipsa ...impem ...his

~~conclusiones. 1a conclusio. Spiritus sanctus dicitur donum ex sua aeterna processione, datum vero ex temporali.
2a. Spiritus sanctus dicitur donum ex processione, qua procedit a patre et filio.
3a Spiritus sanctus ut datus refertur ad divinas personas et ad intellectualem creaturam cui donatur.~~

+ ex qua ~~tamen~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est Spiritus sanctus ex duplici processione dicitur donum ab aeterno. scilicet et datum temporaliter. ut datus autem refertur ad dantem. et ad creaturam cui datur.

melius sic Spiritus ab aeterna donum est ab origine quia quia temporis elapsu dicitur esse datus

Dubia Literalia.

Sive expositio textus

1o circa illa verba capitis quarti in medio (Relatio non apparet in hoc nomine Spiritus) dubitatur. videtur enim dicere falsum. quia Spiritus dicitur quia spiratur. ergo refertur ad spirantem. ergo apparet in eo relatio. Item videtur quod magis appareat quam in hoc nomine donum. quia relativa dicuntur quae hoc ipsum, quod sunt aliorum sunt. sed spiritus eo quod Spiritus habet esse a spirante donum vero non oportet quod habeat esse a donante, ergo non videtur in hoc tantum apparere relatio. Respondeo dicendum quod tam donum quam Spiritus dicitur relative. sed tamen relatio magis apparet in hoc nomine donum, quam in hoc nomine Spiritus quia donum semper dicit respectum ad dantem. Spiritus autem non immo potest accipi absolute. Vel aliter dicendum. quod Augustinus non dicat quod relatio non appareat in hoc nomine Spiritus sed quod non appareat in hoc nomine Spiritus sanctus, quamvis enim dicat esse Spiritus spiratoris non tamen dicitur esse Spiritus sanctus spi

ratoris. Ad illud quod obiecit quod spiritus sanctus magis dicit habitudinem respicientem esse, quam donum. R. quod verum est in his quibus accedit donum; sed in spiritu sancto, quod ideo est quam donum non habet locum ista obiectio.

Circa illa verba capitis sexti in principio (filius nascendo accepit non tantum ut filius sit ~~esse~~ sed ut sit ipsa substantia) dubitat et arguit contra quod in omnibus quod filio inest ~~filio~~ per nativitatem distinguitur filius a patre, quod nativitas est proprietas distinctiva. ergo si filius nascendo accepit ut sit essentia vel substantia. ergo pater in substantia distinguitur a filio. Item quod filius nascendo accepit, sive quod filius est nascendo est natum. ergo substantia est nata, si filius nascendo est substantia: omne enim, quod nascendo accepit a nativitate habet ortum. R. tamen dicendo quod aliqui distinxerunt istam locutionem filius nascendo est divina substantia sive deus. quod gerundium potest dicere concomitantiam: et sic simpliciter est vera. vel causam et sic multiplex. quod cum dico filius est deus sive divina substantia tria dico, scilicet subiectum, compositionem, et predicatum. potest ergo hoc gerundium, nascendo, dicere causalitatem respectu subiecti, vel respectu compositionis, vel respectu predicati: si respectu subiecti. tunc est sensus filius nascendo est. idest qui est filius nascendo. vel qui nascendo habet ut sit filius est deus. et sic est vera: si respectu compositionis sic est

sen.

Sensus, filius est deus nascendo, idest hoc predicatum conuenit subiecto per natiuitatem, et sic ad hoc est uera locutio. Si respectu predicati. sic est sensus filius est deus, siue substantia diuina, nascendo itaque nasci, siue natiuitas sit principium aut origo deitatis. et in hoc sensu est falsa,
2. magister tamen istam locutionem non distinguit. sed simpliciter concedit. et satis probabiliter. quoniam predicta distinctio non uidetur habere radicem. Cum enim gerundium natum sit, determinare compositionem, quoniam nihil est dicere homo nascendo et huiusmodi. et cum compositio predicati siue essentie, siue omnium que attribuuntur filio conueniant subiecto per natiuitatem. ideo habet ueritatem. Nec ualent obiectiones in contrarium adducte. quia natiuitas non distinguit illud, quod per natiuitatem habetur siue quod est in nascente. sed eum solum qui nascitur. et proinde non sequitur quod substantia sit distincta. nec quod ipsa nascatur. quamuis per generationem habeatur.

3 Contra illa verba capitis septimi post medium (nec filius natiuitate essentia est) arguitur quia si nascendo est essentia pari ratione et natiuitate. et hoc uidetur ex auctoritate Hilarij in litera.
Sed R. dicendum quod absque dubio ista est distinguenda, filius natiuitate est diuina essentia quia ablatiuus potest construi in ratione forme. uel in ratione principij. Si in ratione forme sic est falsa quia natiuitas non est causa formalis respectu predicati essentialis. Si in ratione principij. sic habet ueritatem, quoniam omnia que conueniunt filio conueniunt ei per natiuitatis originem sed Magister quia accepit gerundium in ratione principij. ideo cum gerundio simpliciter concedit

dit. et qui accipit ablativum in ratione forme idest cum ablativo simpliciter negat, magis enim induat secundum usum loquendi quam secundum virtutem sermonis.

circa illa verba eiusdem capitis septimi prope finem (non enim ut ait Hilarius. 5. de trin. per defectionem, aut protensionem, aut derivationem ex deo deus) querit quomodo differunt illa tria. R. quod quidam dicunt quod per defectionem producit aliquid de materia per forme preexistentis corruptionem sicut ex grano frumenti herba. per protensionem producit aliquid per preexistentis forme permanentiam et inductionem forme artificialis, sicut vas fit de argento. per derivationem quod producit per preexistentis forme permanentiam sola locali mutatione ut rivus ex fonte, et lacus ex rivo. Aliter potest dici quod materiale principium ex quo res est aut est materiale et transiens formaliter et sic est defectio: aut est materiale et permanens, et sic est protensio: aut est materiale et permanens et agens, et sic est derivatio. et horum exempla sunt manifesta. 4.

Contra illa verba capitis decimi in medio (aliud est enim quod accepimus ut essemus, aliud quod accepimus ut sancti essemus, sed quia sicut sine spiritu dei non possumus sancti esse, ita necesse est quod spiritum sanctum acceperimus non tantum ut essemus sancti, sed etiam ut essemus.) R. ad hoc posse dici 5

istud

illud dictum esse per appropriationem. quamuis enim a spiritu sancto habeamus esse, et sanctum esse. appropriate tamen habemus sanctum. et ideo non sic accipi dicitur in nostri esse productione sicut in sanctificatione. Aliter etiam potest dici quod, sicut dare ordinatur ad habendum, ita et accipere, et quod nullus habet spiritum sanctum, quantum cum quod spiritus sanctus operetur in eo. nisi qui eo frui potest. et omnis talis est sanctus. ideo spiritus sanctus non dicitur loquendo dari, nec accipi. nisi sanctis et a sanctis

6 circa illa verba capitis decimi propositionem (tollam de spiritu tuo et dabo eis) dubitatur, quod hoc non potest dici quantum ad substantiam. ergo quantum ad effectum, siue gratiam. ergo uidetur quod transferat ab uno in aliud si dixeris. hoc esse dictum per conformitatem obicit quod, pari ratione posset dici, quod tolleret de spiritu aliorum. et daret Moysi. Respondendum dicendum, quod illud intelligitur de spiritu quantum ad effectum. et haec praepositio. de, importat conformitatem simul et partialitatem, sed non quantum ad partem conferentem. uel continentem secundum necessitatem. sed secundum proportionem: quoniam effectus spiritus sancti. multo magis abundauit in Moyse quam in alijs. sic quod alij quasi partem gratiae sue uiderentur habere. et dicit tollam, quantum ad sollicitudinem. quia dum dona spiritus sancti alijs sunt communicata sollicitudo Moysi est diminuta. et pars illius sollicitudinis est alijs com-

missa -

de materia huius distinctionis agit D. Thomas. 1. p. q. 38. ar. 1.

circa hanc distinctionem queritur. de veritate conclusionis ipsius.?

Pro hac questione conficienda sume tibi quinque articulos questionis, quam hic movet. divus Thomas, et ex eis quinque prima singulorum argumenta connecte per ordinem. sic.

Primum q donum sit nomen essentiale

2m. q. dato non sit essentiale non tamen est proprium spiritus sancti.

3m. q. per donum quod est spiritus sanctus deberent dari omnia dona. sed arguitur ut ibi. quod non dentur.

4m. q. eadem processione haberet spiritus sanctus q esset donum. et q. sit deus. sed q. non habeat Arguitur. ut in. 4o. argumento.

5. q. si esset donum posset dici donum nostrum (quod videtur inconveniens) q. autem possit dici probat in articulo. 5.

Sed In contrarium est authoritas Magistri. et doctorum etc.

Statuantur. quinque notabilia. quinque conclusiones iuxta ea probateque argumentis. Sed

contra

contra / et in Responsionibus argumentorum excitent quæstiones quas singula de poseunt. cum argumentis, et solutionibus earum. ex eisdem articulis desumptis.

quia tamen quinque supradicti articuli nisi aliquid eis addat forte non erunt satis ad lectionem oppositionis componendam sumentibus. et annectet eis duos alios articulos desumptos ex prima parte angelici doctoris — primum scilicet articulum quæstionis 36. Utrum nomen spiritus sanctus sit proprium ~~tertiæ personæ~~ alicuius personæ? et primum articulum. quæstionis. 37. scilicet Utrum amor sit proprium nomen spiritus sancti. et sic duobus (prædictis quinque articulis) annexis. quod minime erit difficile, fiet quæstio sufficiens. et varia —

distinctio decima nona, quæ incipit nunc postquam æternitatem esse

Postquam Magister egit de diuinarum personarum distinctione et origine, incipit in hac distinctione agere de earum æqualitate et diuidit in tres partes. In prima ostendit quid requiratur ad æqualitatem in communi a principio usque ibi sed iam nunc ad propositum. In secunda subdit applicationes illorum ad personas diuinas usque ibi sciendum est ergo. In tertia infert ex dictis conclusionem intentam usque ad finem distinctionis. quæ in epythomen redacta sic habet

per viginti capita –

Æquales sunt diuinæ personæ, nec se inuicem excedunt in æternitate potentia et magnitudine, quæ licet diuersimode nominentur sunt tamen eadem essentia – Hinc ex illa consubstantialitate una persona dicitur esse in alia. Nulla ergo est in diuinis personis essentialis diuersitas seu differentia, scilicet nec partium integralium, quæ situaliter ~~diff~~ secernuntur in toto integrali, nec subiectiuarum quæ localiter separantur sub toto vniuersali, nec materialium ~~quæ habent distinctam materiam, nec formalium~~, ~~nec materialium nec formalium~~ quæ conueniunt in una materia ut diuersæ aquæ, nec formalium quæ conueniunt in una forma, sicut duo homines eiusdem complexionis dicuntur esse eiusdem na

pater in filio et filius in patre et spiritus sanctus in utroque et singulus in singulis vnde Augustinus de fide ad Petrum ait propter veritatem naturalem totus pater in filio et in spiritu sancto est totus quoque spiritus sanctus in patre et filio est. nullus horum extra quemlibet ipsorum est. et ad idem est Hilarius illud quod dixit dominus ponderans ego in patre et pater in me est et Ambrosius similiter et

id ipsum prosequi quod nisi per fidem assequi non ualemus, unde est illud prophetę nisi credideritis non intelligetis.

naturę. non integralium, quia nec in eadem diuina persona pluralitas attributorum talem compositionem causat. Non subiectiuarum, quia essentia unica et simplicissima cum sit, nec tanquam genus in suis speciebus, nec tanquam species in indiuiduis multiplicari potest. ac proinde nec in numero plurali de personis prędicatur. neque enim dicimus quod pater et filius sunt essentiæ sicut dicimus quod Petrus et Paulus sunt homines. Neque partium materialium quasi essentia sit sicut materia in personis quia ~~...~~ in his quę constituuntur ex materia plus materiæ est in pluribus ęqualis ponderis quam in uno aut in paucioribus, u.g. plus auri aut argenti in pluribus uasibus quam in uno aut in paucioribus. sed in tribus aut duabus personis diuinis non plus reperitur de diuina essentia quam in una earum. ergo. quia uero nec sit differentia partium formalium etiam patet quia cum aliqui conueniunt in aliqua proprietate formali u.g. in complexione magis sunt duo quam unus. quod in trinitate personarum locum non habet.

quod homo equus et bos sunt animalia sic

Quod si Damascenus insinuat essentiam diuinam habere se ut totum commune et uniuersale ad personas, secundum quandam similitudinem explicandus est. neque enim tres diuinę personę differunt pro-

prie

pter numeros sicut Sortes et Plato quorum alter non est illud unum quod alius quamvis differant in numerando et a se invicem sic secernantur quod dicimus pater est unus. Pater et filius duo etc. ^

ex his patet quod tres divinae personae non sunt maioris deitatis sicut nec veritatis, nec magnitudinis, quam una, neque una minoris quam omnes, sed aequalis sunt deitatis et eadem deitas. ex quo etiam sequitur quod quamvis deus trinus sit, non tamen triplex dici debet, ibi enim non est triplicitas ubi est summa unitas et indifferens aequalitas. est ubi triplicitas, ibi duo plus quam unum, et tria plus quam duo. Caeterum de littera distinctionis, quam Magister latius prosequitur inductis auctoritatibus praecipue Augustini lib. 7. de trinit. cap. 1. et de fide cap. 1. ^ et Hilarii 3 (de Trinit.) Matth. 19. et Augustini lib. 3. de trinit. cap. 1. psalm. 100. Ioannis damasceni

ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus tota consistit. I^a^. personae divinae quo ad aeternitatem magnitudinem et potentiam sunt aequales.

2^a^. divinae personae nullatenus essentialiter distinguuntur.

3^a^. omnes tres divinae personae simul non sunt maioris deitatis quam singulae, nec singulae minoris quam omnes.

Dubia literalia sive t. exp. circa Initium et primam partem istius dis

1 [margin numeral]

[Marginal notes:]

^ propter similitudinem ergo praedicationis substantiam dei dixit universale, et personas particularia, vel individua et ob hoc idem dixit divinam essentiam esse speciem communem, et circumplectivam similiumque specie personarum –

^ Ioannis. 14. 1. cor. 13 Augustini. contra maxi. c. 10. Hilarii. 4 de trinit. Matth. 11 et 19 esai. 7. et August. lib. 6 de trin. c. ultimo –

ex qua ~~[illegible]~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est Tres divinae personae in attributis essentia et deitate aequales essentialiter sunt eodem metrice sic

Per negat aequales personas divinas ex eis quamlibet et cunctis per negat esse parem –

^ vel ultra turrem [illegible]

destinctionis dubitat. Primo de situ
suius partis. cum enim unitas in subs
tantia faciat identitatem, unitas in
quantitate equalitatem, unitas in qua
litate similitudinem, parizatione ui
det q. deberet determinare Magister
de identitate et similitudine. qr si de his
non determinat, uidet q. nec de equali
tate deberet facere specialem tractatum.
R. dicendum q. ostensa perfecta equali
tate, ostenditur, q. omnimoda sit in natu
ra identitas, et similitudo. et ideo deter
minata equalitate non est opus de a
lijs determinare. sed magis de equalitate
determinat propter hereses extirpan
das arrianorum, maxime ponentium
inequalitatem in diuinis, ac proinde
difficilior, et utilior circa hoc uersatur
disputatio.

circa illa uerba in initio primi capitis 2
(coeternitatem trium personarum) du
bitat. uidetur enim falsum q. equa
litas consistat in eternitate. qr magis
ter diuidet coeternitatem contra equa
litatem, ergo se ab ea distinguit. quantu
ad eternitatem non attendit equalitas.
R. dicendo q. equalitas perfecta in his
tribus consistit et condiuidit eternitatem
contra equalitatem. quantum ad alia
duo membra scilicet magnitudinem, et
potentiam.

con:

3 contra illa verba in principio capitis secu
di (non alio magnus et alio deus sed eo
magnus quo deus est) arguit quia alio est
deus et alio pater, ergo et alio est deus et
alio magnus. Si dicas quod quantitas transit
in substantiam relatio non. contra. Aug
ustinus loquitur de formali predicatione
sed constat quod formaliter loquendo sicut is
ta est falsa deus est magnus deitate vel
deus est ~~magnus~~ magnitudine, sic et ista
pater est magnus etc. Rº dicendum quod qua
uis secundum rationem loquendi vel intel
ligendi a parte nostra magnitudo in divinis
dicatur per modum quantitatis et deitas per
modum substantie tamen a parte rei nul
la est omnino differentia nihil enim de
magnitudine dicitur, quod non dicatur de
substantia. in relatione autem pater
nitatis non est ita aliquid enim predicatur
de paternitate quod non potest dici de es
sentia, sicut distinguere et distingui.

4 contra illa verba capitis secundi circa
medium (in generatione et generationem
anni fuit) arguit quia in eternitate nulla
cadit variatio, ergo cum annus variatio
nem annexam habeat non debet trans
ferri ad eternitatem. Item in illa eter
nitate est omnimoda simplicitas et im
partibilitas ergo non debuit pluraliter
dici annos. Rº quod iuxta modum nostre
infirmitatis intelligimus divinam trinita
tem

tem, uel æternitatem, et nominamus quo niam annus dicit completam temporis revo lutionem secundum decursum solis in zodi aco, et regressum ad idem punctum. et diuina æternitas est perfecta et durationes cæteras circumplectens. ideo ad ipsam transtulit scrip tura nomen anni. Rursus quia interminata et a parte ante. et a parte post. ideo non an num dicit, qui terminum habeat, nec gene rationem singulariter, sed pluraliter annos et generationes similiter. Ratione ergo per fectionis. et interminationis transfertur non ratione variationis.

Contra illa verba in medio capitis secundi (est ~~ergo~~ generatio generationum) arguit quia videtur innuere quod in generatione sanctorum sint anni dei æternitas, at duratio sanctorum est finita a parte ante, sed æternitas dei est infinita a parte ante et post. ergo sancti non sunt in illa. Item quomodo essendi in, est generatio sanctorum in illa? sicut mensura non, quia dei æternitas solius dei est mensura si sicut causa in effectu, eodem modo est in cæteris creaturis. Respondeo dicendum quod illud verbum non est dictum per commensurationem; neque per æqualitatem, sed per concomitantiam. et conformitatem. quia enim generatio sanctorum a parte post durat in infinitum, et durat etiam sine variatione. ideo illam summam æternitatem, in æternum comitatur. et ei ex presse conformatur. et ideo sicut exponit il lud psalmi beatus Augustinus in generatione et generationem annitui, sive in generatione interminata, quæ est generatio sancti. sive sancti sunt illa generatio. et quia in perpetuum

du

durat. Et quia ex multis generationibus sunt collecti.

6 contra illa verba in initio capitis quinti (Pater dicitur esse in filio. et filius in patre etc.) Arguitur. quia si quidquid est in deo deus est propter summam simplicitatem ergo quidquid est in filio est filius. ergo si pater est in filio pater est filius. Respondeo dicendum quod non est simile, quia cum dicitur aliquid esse in deo. haec praepositio in aut dicit distinctionem essentialem. et sic non quidquid est in deo est deus quia nos in deo vivimus, movemur, et sumus. aut nullam dicit distinctionem, nisi secundum modum intelligendi, et hoc ponit omnimodam identitatem et ideo sequitur quod sit deus. quod est in deo. Sed cum dicitur de persona haec praepositio in dicit distinctionem personalem. et una persona de alia non praedicatur, ac proinde patet quod non est simile.

7 circa illa verba post initium capitis quinti (nec exemplum aliquod rebus divinis comparatio humana praestabit) dubitatur quia imago est expressa similitudo. et vestigium est in omni creatura ergo videtur quod exemplum sit in omni 69. Respondeo dicendum quod est exemplum exprimens perfecte. et omnino consimiliter. et tale nullum est in creaturis, quia imago et ceterae creaturae plus habent dissimilitudinis quam similitudinis: et est exemplum aliquo modo manuducens: et sic multa sunt. et ex multis colligitur unum, nec tamen omnino perfectum.

8 contra illud etiam post initium dicti capitis quinti. (quod non intelligibile est homini deo possibile est) arguitur. quia anima nostra quodammodo est omnia, et intellectus noster non tot intelligit quin plura possit intelligere. Respondeo

dicē

dicendum quod possumus loqui de intellec
tu comprehendente et sic non est uerum
quod omnia intelligere possit, quia nec deus, nec
aliquid dei est comprehensibile nobis quia
est omnino infinitus. et possumus loqui
de intellectu apprehendente, et hoc dupli
citer aut in ratione possibilitatis et sus
cipientis et sic omne quod potest fieri po
test intelligere quia possibile est ad intelligen
dum; aut in ratione agentis. et quia non ha
bet lumen tantae potentiae quod possit super
omnia scilicet presentia et futura, quo
niam multa sunt contra eius iudicium
sic non est omnium

contra illa verba in medio capitis quinti 9
(namsi partem eius qui genuit accepit
neuter perfectus est) arguit quia homo perfe
ctus generat filium perfectum et tamen non
dat ei nisi partem? R. dicendum quod est
perfectio simplex et perfectio in genere. per
fectio in genere bene compatitur secum da
tionem et receptionem partis quia in dante
supplet per restaurationem in accipiente
per augmentum et additionem; sed per
fectio simpliciter non patitur secum resta
urationem neque additionem. Et quoniam
in deo perfectio est simpliciter ideo si daret
partem in deo remaneret defectus et simi
liter in accipiente

contra illa verba post medium eiusdem quin 10
ti capitis (non per duplicem conuenientium
generum coniunctionem etc) arguit quia aut
tangit modos essendi aut generandi. non essen
di quia multo plures sunt quam isti, neque generandi
ac per consequens in utroque modo est insufficiens

R.

R. secundum quosdam q. Hilarius assignat hos modos generationis qui sunt in creaturis, ut excludat eos a filio, sed non assignat nisi duos modos, qr non loquitur nisi de generatione vivi, vivens autem generabile dividit in vegetabile et sensibile. et secundum illud duplex genus duplex est modus generandi quos tangit Hilarius nam animalia generant per coniunctionem maris et foeminæ et plantæ per insertum. et primum tangit cum dicit non per duplicem convenientium generationem qr masculus et foemina sunt duplicis generis quantum ad sexum. et tamen convenientes sunt quantum ad formam, et materiam. secundum modum tangit cum dicit, nec per insititiam naturam capacioris substantiæ naturam sicut surculus inserit arbori, sed per naturæ unitam similitudinem. idest similitudine omnino in natura differente.

Aliter potest dici q. Hilarius non loquitur de modo generandi, sed loquitur quomodo pater sit in filio et excludit modum essendi in quo creatura dicitur esse in creatura secundum modum usitatum ad quem modum concurrit duplex conditio creaturarum. Prima est quo ad naturam diversitas. Secunda est continentis capacitas, et has excludit ab illo modo existendi. qui est in divinis per illa duo quæ dicit q. filius est in patre non per coniunctionem duorum generum, neque per insititiam capacitatis substantiæ naturam. et hoc patet per literam Hilarii quoniam immediate subiungit in originali et magister omittit, qr inquit Hilarius per corporalem necessitatem exteriora fieri his quibus continentur et interna non possunt. vult quod illud est impossibile in creaturis corporalibus, qr mutuo sint in se ipsis, sicut pater est in filio, qr propter corporalem necessitatem et imperfectionem

nem interiora non possunt fieri exteriora
his quibus continent ut si aqua est in uase
dum est intus non potest fieri extra et ita non
continet uas ut uas sit in aqua.
circa illa verba eiusdem quinti capitis ultra 11
medium (dum naturam dei non degeneratra
timitas) quærit quid sibi uelit magister quod
tantum in deo. sed et increaturis pluribus non
degenerat. Rn dicendum quod degenerare est
extra genus generantis exire. exire autem ex
tra genus generantis est aut quantum ad for
mam communem et naturam. et sic est degenera
tio in quibusdam sicut equus ex asina generat
burdonem. et asinus ex equa mulum. unde mu
lus degenerat: alio modo degenerare est pro
prietates generantis relinquere retenta natura
sicut filius qui generat ex patre nobili et pul
chro est rusticus et turpis. Tertio est degene
rare naturam generantis relinquere non per
dissimilitudinem sed per diuersitatem et hoc
modo omnis natiuitas creata degenerat quod in
omni creatura generans est aliud a generante
et in sola diuina generatione degeneratio non
est. quod nihil nascitur nouum, nihil additur alie
num. et ideo generans a generante in substan
tia non separat ac proinde illa sola generatio est
nobilissima.
circa illa verba in medio capitis citati 12
(oret ut quod credit intelligat) dubitatur
uidetur enim impropriæ loqui. quod nullus orat
quod non desiderat, quod non cognoscit, uel
intelligit. Item nullus assentit rei quam
mente non intuetur siue concipit. ergo nullus
assentitur rei quam non intelligit, quod intellige
re est mente intueri. Rn dicendum quod in
telligere dupliciter dicitur. uno modo prout
idem

idem est quod cognoscere aliquid quod per nomen dicitur. Alio modo prout idem est quod ratione apprehendere. Primo modo antecedit ~~ma~~ fidem quae est ex auditu. Secundo modo consequitur quia nulla ratio humana sufficit ad manifestanda credibilia nisi intellectus fide illustretur et captivetur.

13 Contra illa verba circa medium capitis ~~un~~ decimi sexti (dicunt quidam quia aliqua differre numero quae in enumeratione sive computatione sibi invicem non adiungunt) arguit quia illi computationi aut respondet aliquid in re aut nihil. Si aliquid respondet ergo non differt a praecedenti differentia. Si nihil respondet ergo distinctio sive computatio nostra super vanum fundata est. Respondet quia computationi nostrae cum dicimus unus duo tres aliquid respondet. sed illud non est diversitas numeralis sed distinctio personalis. Unde in divinis non dicit esse numerus nec differentia secundum numerum, nisi addatur secundum numerum personarum qui dicit distinctionem in hypostasibus non in natura. ideo quamvis dicantur tres personae tamen non est ibi ternarius sed trinitas

14 Circa illa verba in principio capitis decimi ~~quarti~~ noni (cum deus dicatur trinus non tamen debet dici triplex) dubitat videtur enim esse contra illud quod dicit Sapientiae 7 septimo spiritus sapientiae est multiplex ergo duplex vel quadruplex etc. Item Isidorus dicit quod trinitas est multiplex et numerabilis. Item ratione videtur quia permanens in substantia duplicatus duplex dicitur, triplica

tus triplex. ergo si una est substantia in trib(us)
hypostasibus uideo triplicari in eis, et triplex
dici. R(espondeo) dicendum q(uod) distinctio personarum
non potest significari per additionem termi
ni numeralis ad hoc nomen deus nisi huius
nominis Trinus quod specialiter ad inuen
tum est ut significet pluralitatem in suppo
sitis cum unitate forme. quia ergo hoc nomen
triplex dicit distinctionem simpliciter inter
minis cui addit uel quantum ad formam uel
quantum ad partium multiplicationem
que non cadit in deo nec quantum ad formam
nec quantum ad partes. ideo nullo modo potest
dici triplex. quod autem obiicit q(uod) dicit mul
triplex [dicitur] intelligendum est causaliter quia scilicet
multorum et uariorum donorum uel dicto
rum effectuum principium est, in quibus est
uera diuersitas non in personis. et quod dicit
Isidorus improprie dictum est et exponendu(m)
sane. Ad illud de panno q(uod) idem dicit multi
plex R(espondeo) q(uod) uerum est. sed tamen secundum
alias et alias partes et quia in deo non est alie
tas partium nec forme. ideo minime potest
dici triplex.

Contra illud capitis ultimi in initio (in re 18
bus enim corporeis non tantum est una qua(m)
tum tres simul) arguit quia ignis cum ferro no(n)
est maius quam ferrum per se. siue lux cum aere.
Si dicas q(uod) non sunt corpora. obiicit q(uod) corpus glo
rificatum simul est cum non glorificato et tan
tum locum occupat non glorificatum per se
quantum cum glorificato siue glorioso. ergo
non sunt maius. quia corpus maius maiorem occu
pat locum. R(espondeo) q(uod) Augustinus loquit(ur) de rebus
corporeis quarum quelibet est corpus. sed ignis
in

inferro lux in aere non est corpus sed proprietas corporis. Preterea notandumque Augustinus non accipit ibi maius extensive sed accipit plus quantum ad veritatē existentiae vel essentiae. cum enim non sit summa veritas in qualibet re plus est de veritate existentiae in duabus rebus quam in una quamvis ibi non sit plus de latitudine distantiae sive extensivae magnitudinis vel capacitatis contentivae.

De materia huius distinctionis tractat d. Thomas. 1. p. q. 42 ar. 1. et. 5. et q. 10 ar. 2. 4 et 5. et ibi ipsius interpretes —

Circa hanc distinctionem est questio de veritate conclusionis ipsius.

Pro hac ergo componenda questione sume tibi ~~tres~~ 4 articulos questionis decimae, primae partis. ~~et quattuor alios articulos questionis 42 eiusdem primae partis. scilicet primum, secundum, quartum~~ ~~et sextum~~. et ex his ~~alii~~ 4 articulis ~~eo ordine quo est tibi numero~~ desume ~~octo~~ 4 argumenta ~~principalia~~. primo ~~nimirum argumenta~~ eorum. sic.

primum scilicet. secundum. 3m. et 4m.

Primum. quod aeternitas nihil est cum non sit interminabilis vitae ett. possessio —

2m q. dato sic. deo tamen competere non videt. //

3m. qr dato conveniat deo non tamẽ est proprium ipsius.

4m qr superflue videt assignari cum non differat ab quo, et tempore

Sed In contrarium est auctoritas fidei etc.

Statue igit. quattuor notabilia ex quattuor corporibus articulorum. deinde quattuor eorum conclusiones notabilibus conformes probatas argumentis Sed contra.

deinde Solutiones argumentorum principalium cum difficultatibus quas deposcunt, argumentis et solutionibus singularum. et quoniam hęc nõ erunt satis.

Confice secundam quęstionem. Scilicet. Utrum in personis divinis sit ęqualitas?

Et sume quattuor articulos quęstionis. 42 dictę primę partis. scilicet primum, secundum. quartum. et sextum ex quibus. desumes quattuor primo argumenta Sic. Primum

Primum q in divinis non habeat locum equalitas.

Secundum q dato haberet locum persona procedens non potest esse equalis suo principio.

3. qr licet illud admittat non poterit esse equalitas secundum magnitudinem.

4 qr licet esset equalitas secundum magnitudinem, non tamen filius poterit esse equalis secundum potentiam.

cetera ut supra ~ consule semper primam questionem in fronte primi huius libri positam. si forte ordinem quem perscribimus non perfecte intellexeris.

Lib. 1.

25 distinctio vigessima quæ incipit

Nunc ostendere restat. etc. 196

Postquam magister in præcedenti ostendit æqualitatem magnitudinis diuinarum personarum in essendo, agit in præsenti distinctione (quæ septem capitibus absoluitur) de æqualitate potestatis earundem in operando. et diuidit in tres partes secundum tres rationes, quibus probat intentum. Prima pars est a principio distinctionis usque ibi. Item alio modo probat. Secunda usque ibi. Hoc autem per similitudinem. Tertia usque ad finem distinctionis, quæ in epythomen redacta sic habet.

Æquales sunt etiam diuinæ personæ potentia, ita ut non maiorem potentiam habeat pater quam filius. quod probat primo ex eo quod Christus dominus dicit omnia quæ habet pater mea sunt. at omnipotentiam habet pater, ergo et filius. Secundo probat quia si pater non genuisset filium in potentia sibi æqualem, aut esset quia noluit, et ita esset inuidus, aut quia non potuit, et ita esset impotens, quorum neutrum de deo dici potest. Tertio idem probat quia in humanis pater quantum potest generat filium sibi æqualem, immo et maiorem potentiorem et meliorem si posset, deo autem nihil potest esse maius potentius aut melius, ergo filius erit in diuinis patri æqualis. Neque eneruat uim harum probationum, quod hæretici dicant

cat ~~qu~~ filium habere quidquid habet pater non tamen cum tanta plenitudi ne, id enim refellit Augustinus ex euan gelico textu Ioan. 17 omnia dedit mihi pater. ergo cum equalitate plenitudinis. neque contra secundam probationem ad ductam facit quod herethicus dicat patrem eo ipso esse potentiorem filio, quia potentiam filio dederit. hanc enim responsionem re fellit Augustinus ex eo quod pater uel dedit filio potentiam equalem uel non. si sic ergo est eodem pacto quo pater omnipotens, si non, iam non omnia que habet pater habet filius. Similiter excludit responsionem quam pos set hereticus afferre contra tertiam pro bationem adductam dicendo scilicet quod ex hoc ipso quod filius est a patre non potest eo esse equalis. hanc autem sic refellit cum Aug ustino. quia equalitas et inequalitas atten ditur secundum quantitatem, et non secundum relationem, sed in hoc quod dicimus filium a patre esse non designamus nisi relationem originis ergo in hoc non designatur inequa litas patris ad filium. erit ergo filius pa tri equalis. neque impedit quod pater filium genuit, quia filius nascendo eandem naturam ab eo accepit. Et hec de littera distincti onis, quam Magister latius prosequitur in

inductis auctoritatibus praecipue Joan. 16 et 17 [7 et]
et Augustinum contra Maxim lib. 3. cap. 4 7. 12. et. 14. et. 15 et 18

¶ ex qua elicit conclusionem in qua tota eius summa consistit quae talis est. metrice sic

¶ Pater filius et spiritus sanctus sunt aequales in potentia. nequaquam est alijs persona potentior una. quod ratio perhibet quod pia scripta docent.

Dubia literalia sive textus expositio.

1 ¶ circa illa verba in principio capitis secundi. Omnia quae habet pater mea sunt et dubitat quia ex litera formatur prima ratio quod aliqua personarum non excedit aliam in potentia tali modo. omnia quae pater habet habet filius ergo quantam potentiam habet pater habet et filius istud argumentum nihil videtur valere, quia mutat quid in quantum. nam ly omnia distribuit pro substantia, quantum autem dicit quantitatem. Respondetur quod quamvis talis modus arguendi non valeret si differret quantitas et substantia tamen ubi idem est omnimodam habet necessitatem et quod hoc est in divinis. ideo argumentum bonum est. Posset tamen dici quod praedictum argumentum in qualibet materia est bonum, habere enim non dicit aliquis substantialia sed etiam proprietates ergo sequitur cum omnia distribuat pro omnibus habitis quod habeat etiam et proprietates, ergo cum nullam potentiam habeat unus, quam non habeat alter nihil potest unus, quod non potest alter. ac per consequens si unus est omnipotens et alter, et ita patet quod hic non est figura dictionis, quia ly omnia sic distribuit pro rebus omnium generum

con

contra illa verba capitis secundi circa me 2
dium (non enim qui accipit potest inequa
lis esse ei qui dedit) arguit quod sequi
quod omnis creatura accipit a deo nulla
possit ei esse inequalis. Hoc autem falsissi
mum esse nemo ambigit. ergo et primum.
R.r quod Augustinus non loquitur generali
ter et de quolibet accipiente sive quo
libet modo. sed de eo qui accipit omnia dan
tis et talis non potest esse inequalis.
circa illa verba prope medium capitis quin 3
ti (si autem non potuit ubi est omni
potentia dei patris) dubitat ex litera et
nunc format secunda ratio ad idem tali
modo. si pater non potuit gignere filium
equalem ergo pater non est omnipotens
et videt male arguere, quod similiter posset
argui de filio et spiritu sancto si non pot
uit filium equalem producere ergo etc.
R.r quod generatio non competit nisi hypos
thasi patris sicut alibi tactum est, et ideo
non valet, nec est simile. Item dubitat
de alia parte rationis quod illud argumen
tum nihil videt valere potuit producere
equale et non produxit sive genuit ergo
invidus fuit quod similiter posset argui deus po
tuit istam creaturam producere meliorem
et non fecit ergo invidit. Si dicas quod invi
dia semper considerat parem vel superio
rem. sicut dicit gregorius super illud ob.
parvulum occidit invidia. obiicit quod si fi
lium genuisset minorem locum tunc non
habuisset invidia. ergo solutio data est in
sufficiens. Item in creaturis non valet
iste artifex potuit hanc rem facere meliorem
et

et non fecit ergo est inuidus quare ergo non tenebit et in deo. R. q. inuidia artificis non attendit in productione rei inequalis uel minus bona. sed ubi res de sui natura exigit talis esse. tunc enim necessario concludit q. aut producens non potuit aut inuidit si potuit et non produxit. quia non fecit ut debuit. Et quoniam filius eo ipso quo filius est natus est perfecte imitari generantem si non genuit filium in perfecta imitatione concludit q. aut producens impotens fuit aut inuidit et sic patet q. non est simile de creatura et creato arca et artifice. ¶. ¶. ¶.

4 circa illud capitis sexti in initio (homo pater si potuisset equalem filium genuisset) dubitat quia ex litera format tertia ratio ad idem tali modo. homo pater si potuisset equalem filium genuisset. ergo et deus. ac hec ratio non concludit. quoniam non ualet dicere. homo habet alium hominem sibi equalem uel habere potest. ergo et deus similiter. quoniam deus hoc habet de sua nobilitate q. nullus possit ei equari. ac proinde ratio Augustini nihil uidet ualere. R. dicendum q. si equalitas poneret de necessitate in equalibus diuersitatem in natura bene non ualeret. sed supposito q. deus generet filium connaturalem sibi de necessitate sequi q. si homo equalem genuit deus multo fortius quamuis enim imperfectionis sit equari diuerso in natura tamen equari connaturali perfectionis est aliquin diuina natura esset in aliquo imperfecte. et hoc est impossibile

con.

contra illa verba capitis septimi post ini tium (equalitatis autem qualis aut quan tus sit) arguit. videtur enim dicere falsum quod quale dicit qualitatem. et secundum ea attendit similitudo non equalitas. quod pro prium est qualitatis secundum eam simi le vel dissimile dici. Rº q. de qualitate possumus loqui dupliciter. uno modo pro ut dicit denominans. alio modo prout di cit dispositio nobilitatis. et secundum hanc attendit maior et minor nobilitas. et ita nobiliores dicit. et quod in spiritualibus idem est maius et melius ideo questio de qualitate spectat ad equalitatem non ex propria ratione nominis. sed ex consequen ti ut visum est.

De materia istius distinctionis tractat D. Thomas. 1. p. q. 25. ar. 3. et q. 42. ar. 3. et 6. et ibi cum eo ipsius interpretes.

Circa hanc distinctionem que rit de veritate conclusionis eius.

Et pro hac disputatione sume tibi sex articulos questionis. 25. prime partis et articulum tertium et sextum eius dem prime partis. ex quibus desumito octo argumenta. Sic

questionis 42.

Primum ad probandum q. in deo non sit potentia.

2m dato q. sit non erit infinita. et dece bit ipsum)

3.

3 si esset in eo potentia esset omnipotens. sed q non probet ut ibi.

4. dato sit omnipotens posset facere omnia. et ex consequenti q preterita non fuerint. sed et probet q illa facere possit.

5. qr si esset omnipotens esset omnifaciens. sic q non posset facere que non facit

6. qr sequeret q non posset meliora facere que fecit, ob eamdem causam est. probet ut in. 6. articulo.

7. dato q posset deus illa. cum omnes tres divine persone essent ex equo in potentia equales. non posset inter eas esse ordo nature. probet hoc est.

8. qr dato sit ordo filius tamen non videt posse equari in potentia –

cetera in prosequenda questione ut ex precedentibus et predictis constat –

2.6 — Distinctio Vigessima prima que Incipit. Hic ~~querit~~ oritur questio trahens est.

Postquam Magister in precedenti declaravit equalitatem magnitudinis divinarum personarum in essendo, et similiter equalitatem potestatis in operando In presenti distinctione (quae quatuor capitibus absolvit) consequenter explicat qualiter dictiones exclusivae dicantur de deo. et dividit in tres partes. In prima inquirit an termini personales de personalibus cum dictione exclusiva dicantur usque ibi post haec quaerit. In secunda an termini essentiales de personalibus cum exclusione vere dicantur usque ibi vere tamen ut ait Augustinus. In tertia ponit quidam modus generalis, quo predicta sanius intelligantur usque in finem distinctionis. quae in epythomen redacta sic habet

Verae sunt propositiones in quibus dictio exclusiva, solus, ponitur cum termino personali dicendo solus pater tantus est quantus simul illi tres est. per hisce enim non una persona ab alia sed proprietas relativa unius personae ab alia excluditur et sensus in similibus propositionibus est. Solus pater. qui ita est pater ut nullus alius sit pater. et similiter solus filius, idest qui ita est filius ut nullus alius filius sit nel

nelli

nulli alij competat filiatio in diuinis.
q. si dictio exclusiua de termino perso
nali praedicet respectu termini essentia
lis. ut si dicatur solus pater est deus, uel
pater est solus deus ~~[illegible]~~ Secundum ma
gistrum tales propositiones exponendae ue
niunt, nec verbis nostris sic loquendum.
quia aliae personae excludi uident a diuinita
te, neque ista est concedenda pater et filius
est solus deus, quia esse solum deum toti trinitati
conuenit. Postea quaerit quo modo dicatur
solus deus est trinitas ipsa, cum habeat co
sortia angelorum, et animarum sanctorumque.
et Respondet q. ideo potest dici solus deus
quia nulli alij conuenit esse deum. quod di
uina etiam persona exprimatur in scriptu
ris cum dictione exclusiua, alia persona
non expressa, tamen semper cointelligitur
propter earumdem cohaerentiam. et haec
de littera distinctionis quam magister
fusius prosequitur inductis auctoritatibus
praecipue Augustini ~~[illegible]~~ lib.
7. de trin. cap. 7. 1 ad Timot. 6 Augus
lib. 6 de trin. cap. 9. et Roman. 16 Augus
tini Item lib. 6 de trin. cap. 7. et lib. 9. cap
8 ^) ~~ex qua tres eliciunt conclusiones
in quibus eius tota summa consistit vel una
a 1 conclusio. concedendae sunt propositio
nes in quibus termini personales de per
sonalibus terminis cum dictione exclusiua~~
Sicut

^) 1. Joannis 5. Apoc. 19. Matth. 11. Luc. 10 et Joannis 17. ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est. Personae diuinae ad se inter se se connectunt. q.

sumptis predicantur | 2ª neganda sunt propositiones in quibus de terminis personalibus termini essentiales cum exclusione affirmantur.

3ª Personae a deo sibi connectuntur quod una earum non exprimitur absque eo quod aliae eo intelligantur.

quod una earum non exprimitur sine eo quod aliae eo intelligantur. attendendus autem est modus quo personalia de personalibus aut essentialia de personalibus praedicantur.

– meretrice sic esse deum solum patrem non dicimus apte – sed patrem solum dicimus esse deum.

Dubia literalia

Sive textus expositio

1ª Circa illa verba capitis secundi post initium (haec trinitas simul pro praedicit esse solus deus) dubitatur. videtur enim per hoc velle negare istam pater est solus deus sed videtur hanc esse veram per expositionem quod pater est deus et non est alius a deo vel aliud ergo. ~~Item praedicatum quod dicitur de tota trinitate non potest esse nisi praedicatum essentiale~~ quod aliter non diceretur de tota trinitate et praedicatum essentiale dicitur de qualibet persona sigillatim ergo pater est solus deus. Rº quod quando solus per se additur ad praedicatum itaque non intelligitur a parte subiecti improprius est sermo sive dicatur de tota trinitate sive de patre. nec vult dicere Augustinus quod solus deus praedicetur de tota trinitate ita quod non de patre. sed in illis locutionibus Soli deo honor et gloria. et consimilibus Solus deus non accipitur pro una persona excludendo alias personas sed pro tota trinitate excludendo alias naturas et magister ita accipit. ac si Augustinus vellet dicere non quod hoc solus deus praedicetur de trinitate

Scilicet

et

et non de patre. sed ipse vult quod suppo
nat pro ipsa trinitate. pro patre vero
si supponat. non tamen supponit pro
solo patre. et ideo Augustinus non dicit
quod sola trinitas est solus unus deus. non
tamen solus pater. Unde et magister
non dicit quod pater non sit solus deus. sed
quod non proprie dicitur. et illud manifestum
est si inspiciat qualiter solus debet ad
di ad predicatum.

circa illa verba capitis tertij prope in 2
illitio (quomodo ipsam trinitatem di
cimus solum deum cum sit cum spiriti
bus et animabus sanctis.) dubitatur cum
inseparabilis sit a rebus alijs et intimus
omnibus quare dicitur magis esse cum
sanctis quam cum alijs. Respondeo quod quamvis de
us sit cum omnibus et in omnibus ta
men specialiter dicitur esse cum sanctis pro
pter effectum gratiae inhabitantis per
quam ipsi conformantur et chari et simi
les ei fuerunt. Unde proverbiorum octavo
delitiae meae esse cum filijs hominum dicit
sapientia dei. Et inde dominus vobiscum
dicitur hominibus non bestijs

circa illa verba capitis quarti prope me 3
dium (nemo novit patrem nisi filius.) arguitur. cum nemo componatur ex non et
homo. ergo nemo idem est quod nullus homo
sed dictio exceptiva non excipit nisi con
tentum sub termino. unde nihil est dictu
nullus homo currit nisi asinus. cum ergo

non inde separatur pater et spiritus sanctus quia inseparabiles sunt,

pater non contineat in suppositione huius nominis homo patet etc. Si dicas q. ampleat ex usu distributio importata per istum terminum nemo, ultra q3 ad homines. tunc ergo quero prout stat aut pro creato, aut pro increato. Si pro creato nulla est exceptio q. simpliciter uera. ac proinde pater non est ibi contentum. Si pro increato simpliciter etc taliter est falsa. ergo per exceptionem nō potest uerificari. Si dicas pro utroqz. quomodo potest hoc esse cum nihil habeant cōmune? et si habeant cōmune aut hoc q. nod est. nemo distribuit pro essentijs aut pro personis, si pro essentijs ergo nō debet excipi pater. Si pro personis. ergo debet excipi spiritus sanctus sicut et pater alioquin locutio est falsa. R. dicendū q. nemo distribuit cōmuniter ~~[illegible]~~ pro cōmuni cognoscente, sive habēte uim cognitiuam, et distribuit nemo non pro supposito tantum sive pro persona, sed pro natura. vnde pater non excipit q. persona, sed q. eiusdem natura cum filio. et ideo implicat in illa exceptione filius et spiritus sanctus et ideo locutio habet ueritatem. vel dic q. nemo distribuit pro hominibus. et tenet non exceptiue, sed aduersatiue sicut dicitur 2. Timot. 2. ad nihil utile est nisi ad subuersionem audientium.

De materia huius distinctionis agit D. Thom 1. p. q. 31. ar. 3. et 4. et ibi eius interpretes

cir

Circa hanc distinctionem est questio. Utrum eius conclusio vera sit?

Pro cuius disputationis forma et dispositione sume duos articulos primum scilicet et secundum questionis 31 prime partis dni thome. et sume quattuor articulos duarum questionum quas circa hanc distinctionem hic discutit ederidoc tor eo ordine quo se insequunt. et conficie sex argumenta. Sic.

Primum: q nomen trinitatis non est admittendum in diuinis.

Secundum q si esset trinitas filius esset alius a patre. quod probet essend posse ex secundo articulo

3. q posito sit alius. Hec tamen propositio solus deus est deus non uidetur admittenda

4. q similiter esset uera ista solus pater est deus

5 q si solus pater est deus neganda est. similiter non uidet admittenda ista trinitas est solus deus.

6. q dato admittat q trinitas est solus deus similiter uidet admittendum q pater sit solus deus. et probet ut in articulo 4 ex enumeratis —

Que

cętera omnia dispone iuxta pręcedentia et pręd[i]cta)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

3 [illegible]

4 [illegible]

5 [illegible]

6 [illegible]

[illegible]

27 — distinctio vigessima secunda quae
incipit. Post predicta nobis. etc.

2041

Postquam Magister in precedentibus egit de diuinis rebus In presenti distinctione incipit agere de diuinis nominibus et diuidit In duas partes In prima ponit differentiam diuinorum nominum a principio usque ibi sciendum est ergo. In secunda subiungit regulas predicationis eorum usque in finem distinctionis, quae in epitomen redacta sic habet. (quae sex capitibus absoluit.) In sexcuplici differentia inueniuntur nomina de Deo dicta nam sunt quaedam quae exprimunt proprietates personales et dicuntur notionalia ut pater, filius et spiritus sanctus, verbum, donum, generans, et similia. quaedam exprimunt essentiae unitatem ut deus, deitas, sapientia, bonitas, aeternitas et huiusmodi, quaedam transumptive de deo dicunt. ut lux splendor speculum et substantia. quaedam etiam deo soli ex tempore conueniunt cum relatione quadam extrinseca ut dominus creator Redemptor ~~[illegible]~~ etc. quaedam de eo dicunt ex tempore non relatiue ut humanatus incarnatus. Quoddam uero nomen est (quasi collectiuum) quod dicit non sigillatim sed communiter de omnibus personis secundum quandam intrinsecam relationem quam intra suos terminos includit scilicet Trinitas.

Haec autem omnia ad duplex nomen reduci possunt. scilicet absolutum seu essentiale, et relatiuum seu notionale. Unde duas regulas dedicit Magister, quarum Prima est quod no-

mi

mina, que pertinent ad singulas perso
nas relatiue dicunt et ponit exemplum
sicut pater et filius et utriusque donum spi
ritus sanctus. Nomina uero que significat
unitatem essentie dicunt ad se idest absolute,
et significant substantiam.
Secunda regula est quod nomina, que dicun
t ad se dicunt substantialiter, et de omni
bus personis et de qualibet persona di
uisim, et sigillatim in singulari numero
et non in plurali de omnibus sicut illa deus
potens, magnus, non enim dicimus pater
et filius, aut filius et spiritus sanctus sunt
dii in plurali [^] sed Persona uero accipit singula
riter et pluraliter. illa uero que relatiue
dicunt ad se inuicem substantialiter non
dicunt. declarat autem quod dictum est
scilicet quod magnitudo in diuinis dicat sub
stantialiter uel essentialiter, per hoc quod si
deus per participationem diceret magnus
sequeret quod maior esset illa magnitudo
quam deus. hoc autem est omnino absurdum
et falsum [^] ergo In fine recitat determi
nata. et hec de littera distinctionis quam
Magister latius prosequit inductis auct
ritatibus precipue Augustini lib. 5. de
trinit. cap. 10. 6. 8. et 11 et lib. 7 cap. 6 / ex
qua [struck: unica] deducit conclusio in qua eius
summa consistit. que talis est No-

[^] deus enim non est mag
nus ea magnitudine
que non est quod ipse.

[^] Ambrosii 2 determit
in principio prologi. hec
et cap. 1. Sapientie. 7

Nomina de deo dicta in multiplici sunt differentia^ — ^ metrice sic nomina multa dei cō munia propria quędam sunt nonnulla tropis nomina clausa suis.

Dubia literalia

sive textus expositio

Contra illa verba initio capitis ~~primi~~ secundi posi esse ta (Sic adiiciendum est quędam etiam nomina quę deo ex tempore conveniunt) ar guit. quia aut divisiones Augustini et Ambro sij sunt sufficientes, aut non. si sic ergo Ma gister superflue addidit. si autem dicantur insufficientes pro inconvenienti habendū est. Rr quia nec divisio Augustini nec Am brosij est diminuta neque additio magistri superflua. nam membra divisionis Magis tri includunt in membris divisionis Am brosij illa enim est immediata cum enim sit trimembris reducit ad has divisiones quia omne nomen dei aut est proprium aut translatiuum; si proprium aut spectat ad substantiam aut ad personas. Magister autem ista membra magis specificat quia no men aliquod potest expectare ad unitatem substantię vel ab ęterno vel ex tempore, Similiter ad personas. vel ab ęterno vel ex tempore: et ad personas dupliciter scilicet divisim, ut hoc nomen pater vel simul et coniunctim ut hoc nomen Trinitas. et ista sunt sex membra.

2 circa illud in capite ~~secundo~~ tertio (trinitas qu asi collectiuum pluralitatem designat per sonarum) dubitat et videt male dicere quia unitas collectiua ut dicit Bernardus est mini ma unitas. sed unitas trinitatis arcem tenet

in

inter omnes unitates. ergo etc. R^r. q. hoc nomen trinitas deficit in duobus a nomine proprie collectivo. primo q. illa que nomen collectivum colligit habent simpliciter diversitatem. et secundo q. habent unitatem secundum quid, et contra est in nomine Trinitas. tamen in hoc est similitudo. q. sicut nomen collectivum plures simul dicit et de nullo per se predicatur nec ita hoc nomen Trinitas predicat de aliqua personarum, et tamen omnes simul importat. ac ideo Magister non dicit q. sit collectivum simpliciter, sed quasi.

Circa illa verba in principio capitis quinti (Sciendum est ergo q. illa que proprie ad singulas personas pertinent relative ad invicem dicuntur) Notandum est q. ex verbis Augustini, que hic ponunt et in lib. de trinitate eliciunt quedam regule de nominibus divinis. Prima est hec. omne nomen quod dicit de deo vel dicit secundum substantiam vel secundum relationem excepto hoc nomine homo. Secunda est. omne nomen, quod dicit de tribus personis itaq. de qualibet singulariter, dicit secundum substantiam exceptis nominibus partitivis. Tertia est hec omne nomen dictum secundum substantiam predicat de tribus personis simul sumptis singulariter, excepto hoc nomine Persona. Quarta regula est omne nomen dictum de deo respectu creature indicat essentiam exceptis his que pertinent ad unionem. Quinta est. omne nomen, quod dicit de deo ex tempore et non dicit de personis 3

Singulis predicat notionem vel quasi et
Sodicat propter hoc nomen missus, quod
dicit esse ab alio.

4 Contra illa verba capitis quinti prope finem
(non tamen tres omnipotentes sed unus om
nipotens) arguit quod cum dicimus tres po
tentes videtur quod pari ratione possumus dice
re tres omnipotentes. Rx quod verbum semper
adiective et in adiacentia significat et ideo
semper trahit numerum a supposito. si
militer participium manens participium
quod habet naturam verbi sed nomen quod in
quiete significat aliquando substantiuatur et
tunc numeratur sicut nomen substantiuum
a parte suae formae. et ideo quod potens potest
esse participium omnipotens autem nomen
tantum, ideo non sic recipit tres omnipo
tentes sicut tres potentes, nisi omnipotens
sit adiectiuum et adiectiue tentum. Ratio
autem quare omnipotens non potest esse
participium est propter compositionem quam
non admittit verbum participium enim
ut dicit grammaticus transit in nomen qu
attuor modis. scilicet compositione ut indoctus
comparatione ut doctior constructione ut a
mans illius, temporis amissione ut amandus
secundum quod idem significat quod amari dignus.

5 circa illa verba capitis sexti in principio
(deus enim non est magnus ea magnitudi
ne, quae non est quod ipse) quaerit de ista ra
tione Augustini. si deus est participatione
magnus. ergo magnitudo est maior quam deus.
videtur enim haec ratio nihil valere, non eni
m valet, iste est albedine albus per partici

pa

pationem ergo albedo est albior vel maior quam
ipsa. Respondetur quod ratio Augustini bona est et funda
tur supra ipsam nominis expositionem, quia par
ticipare est partem capere et si partem ca
pit ergo minus est quam totum. quod ergo obiici
tur de albedine dicendum quod est maius dupliciter
vel quantum ad esse vel quantum ad posse
~~[illegible]~~ et quia participatio subiectiat
tendit respectu formae universalis. et quamvis
ipsa sit tota in subiecto quantum ad esse non
tamen quantum ad posse. quia potest in aliis es
se. deo tamen nihil potest esse maius nec
quantum ad esse nec quantum ad posse. et
ideo argumentum Augustini bene tenet quia
deus nihil posset participare. Aliter potest
dici quod argumentum Augustini bene tenet in
his formis quae natae sunt aliquid denomina
re per essentiam. et in talibus illud quod est
per participationem reducitur ad illud quod est
per essentiam. et quandocumque sic est, illud
quod est ens per essentiam excedit illud quod
habet esse per participationem. Si ergo magni
tudo est magna per essentiam et deus per par
ticipationem necessario sequitur quod magnitu
do est maior quam deus. non est sic de albedine
quae non est nata se denominare nec de a
liquo per essentiam praedicari denominando
illud
De materia istius distinctionis agit D. Thom. 1 p.
q. 13. ar. 1. 2. et 3 et ibi ipsius interpretes

Circa hanc distinctionem est
quaestio de veritate ipsius.

Pro qua disponenda sume tibi [illegible]tris arti
los

Los questionis. 13. primę partis divi Thomę. Scilicet primum. secundum. tertium. quartum. quintum. octavum. nonum. et undecimum. ex quibus sume singula eorum prima argumenta. Sic

Primum q, deo nullum nomen conveniat

2m quod dato conveniat nullum ei conveniet substantialiter.

3. quod saltem nullum dicet deo proprie

4 quod non essent plura nomina in ego re quod synonima. et probet.

5. quod cum ex creaturis deum cognoscamus dicerent nomina univoce deo et de illis

6. quod saltem nullum nomen significat eius naturam cum eam ly, deus, non significet. quod probat etc

7 quod ly deus est communicabile nomen ergo. non naturę

maxime, 8. quod nullum deus habet nomen proprium. si enim aliquod. maxime hoc qui est, sed hoc non. ergo. q, hoc non probet etc.

Reliqua ut ex ~~dictis et~~ precedentibus iam tibi constat componito circa dictos octo articulos,

Distinctio vigessima tertia quae incipit. Praedictis adiiciendum est.

~~Postquam Magister in praecedenti tractavit de significatione huius nominis Persona prout sumitur per se. In hac distinctione (quae decem capitibus absolvitur) agit de significatione eiusdem prout sumit cum nominibus numeralibus sibi adiunctis. Et dividit in tres partes. In prima ostendit quod per terminos numerales in divinis excludit multiplicitas substantialis a principio distinctionis usque ibi Item etiam cum dicimus. In secunda quod per ipsos removet solitudo personalis usque ibi cum autem dicimus distincte. In tertia parte ostendit quod per eorum distinctionem secludat confusio personalis, usque in finem distinctionis~~

Postquam Magister egit de nominibus divinis generaliter. in hac distinctione (quae decem capitibus absolvitur) agit de nomine Persona, specialiter. et dividitur in tres partes In prima excipit hoc nomen Persona a regula praedicta quae dabat de his quae substantialiter praedicantur (usque ibi ideo erit) In secunda ostendit quod hoc nomen non singulariter, sed pluraliter de omnibus personis praedicatur ab inde usque ibi iam sufficienter) In tertia concludit quod in divinis nec diversitas essentialis nec singularitas personalis propraedicatur usque ad finem distinctionis.

quae in ep[itome] Lombardi redacta sic habet.

Ab eis quae dicta sunt (scilicet nomina secundum substantiam de deo dicta singulariter de personis dici, et non pluraliter) excipit hoc nomen Persona; quod quidem substantialiter dicitur absolute enim, et non relative praedicatur et tamen pluraliter de omnibus simul aut de duabus earumdem dicitur, et non singulariter. Vera est enim haec propositio Pater filius et spiritus sanctus sunt tres personae non autem sunt una persona

et

Et hoc nomen a predictis supra excipi oportuit, ut haberet quid herethicis responderi posset cum instantia querentibus, quid tres in divinis secundum scripturas dicamus? Respondendum est enim tres personas, quod tamen magis ducit ex penuria nominum, quibus heres tam altissima exprimunt, quam vocabuli propria significatione, nec huiusmodi vocum penuria solum apud latinos reperit, quin etiam apud grecos greci etenim tres substantias in divinis dicunt, nos autem unam, quia substantia apud nos idem significat, quod essentia. Deinde querit Magister quare si ex comunicatione huius nominis Persona dicimus tres personas, non dicimus etiam tres deos cum nomen divinitatis sit comune? et Respondet quod hoc ideo est quia scriptura contradicit sed non contradicit trinitati personarum. Postea querit cur non dicimus tres essentias cum scriptura non dicat contrarium? et Respondet quod hoc ideo est ne intelligatur diversitas in divinis. ~~concludit etiam quod sola penuria vocabulorum factum est ut illo non in tribus personis~~ ~~unde~~ et subdit quod loco huius nominis Persona greci in eundem hoc nomine substantia. licet possint dicere tres ~~sub~~ hyposthases sicut nos dicimus tres

^ quia supereminentia divinitatis usitati eloquij facultatem excedit verius enim cogitatur deus quam dicitur et verius est quam excogitatur.

^ cum ergo in opia vocabulorum tres personas aut substantias dicimus ut ait Augustinus non diversitatem intelligimus sed singularitatem excludimus ut non solum unitas essentie sed et trinitas denotetur ~~personarum~~ et ad id facit quod dixit Salvator (ut ponderat Hilarius) qui videt me videt et patrem meum quibus verbis unitas essentie et unita similitudo sine singularitate tamen et solitudine presignat quia singularitas vel solitudo personarum pluralitatem excludit et diversitas unitatem essentie tollit.

tres personas. Vltimo ~~notandum~~ ex dictis colligit q in diuinis non est utendum his uocabulis scilicet diuersus, singularis, vnicus et solitarius quia per hęc importatur contrarium aut uni tati essentię, aut pluralitati personarum et ideo licet dicatur deus trinus non tamen potest dici triplex aut multiplex, nulla est enim ibi multiplicitas aut solitudo propter personarum pluralitatem. et hactenus de littera distinctionis quam Magister latius prosequitur in dictis auctoritatibus precipue Hilarij. 7. de trin. Ioan. 1 et 4 deuter. 6 et 20. et Ambrosij de fide cap. 2 August de trin lib. 7. c. 6 // et lib. 7. cap. 15. exod. 20 deutero. 16. Ioannis. 8 14 ex qua ~~[illegible]~~ e licit conclusio in qua eius fere sūma consistit quę talis est Nomen personę in diuinis dicit substantia liter. et pluraliter de trib. in quibus neque est diuersitas nec soli tudo. metrice sic cōmoda personę non est si questio fiat. // tribus quo natura modo sit una dei.

~~ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota sūma consistit.~~ uel fina triniciem bus ~

~~1 conclusio. Hoc nomen persona non personaliter sed substantialiter dicitur de diuinis.~~

~~2a Hoc nomen Persona de omnibus diuinis personis simul, non singulariter sed pluraliter predicatur.~~

~~3. in diuinis nec diuersitas substantialis, nec singularitas aut solitudo personalis est admittenda.~~

~// Dubia literalia siue textus expositio

1 circa illa verba capitis quarti post initium (una usia tres hypostases) dubitatur. videtur enim esse contra id quod dicit diuinus Hieronimus taceamus tres hypost

thases non bone suppositionis nomen // est. ergo non debet dici. Praeterea videtur quod nomen hypostasis non debet ullo modo admitti, nec nomen usia, quia Boetius dicit super librum praedicamentorum quod hypostasis est materia usiosis forma usia compositum. sed in divinis non reperitur materia nec compositum. igitur etc. Respondeo quod Hieronymus non dicit non esse tres hypostases quia falsum esset et vel erroneum, sed quia nomen erat insuetum, et videbat idem sonare quod substantia et substantia secundum communem acceptionem non dicit pluraliter de personis ideo volebat tunc tacere, ne haeretici acciperent occasionem maleignandi. Nunc autem illud nomen specificatum est et expressum, ac ideo modo concedi etc. Ad illud quod obiicit secundo Respondeo quod huiusmodi nomina aliter accipiunt in philosophia, aliter in theologia, et hoc patet per Boetium, qui aliter accipit loquens ut Philosophus aliter loquens ut theologus in libro de duabus naturis, et una persona Christi.

contra illa verba capitis quarti in fine (verius enim cogitatur deus quam dicitur) arguitur. quia omnis fidelis cogitat deum esse trinum et unum, et nihil est verius isto ergo non est verius quod cogitat. Item videtur falsum quia dicit verius cogitatur quam dicitur multa enim dicimus quae non intelligimus ergo plus se extendit veritas sermonis quam interioris cogitationis. Item ego dico deum esse 2

esse summe verum. sed nihil potest verius cogitari. neque esse magis summe verum. ergo etc. Rº q. sermo Augustini est duplex potest enim esse comparatio entis ad ipsum cogitatum. et cogitati ad dictum. et sic non habet veritatem, quia unus et idem est deus qui est et qui cogitat, et qui dicit. et equaliter verus. potest iterum fieri comparatio ad actum essendi, et cogitandi, et loquendi. et sic habet veritatem sermo Augustini, quoniam deus in suo esse habet summam veritatem. cogitatio vero nostra cum sit creata et exemplata a summa veritate non potest esse summe vera, similiter nec locutio at proinde minus de veritate habet. et rursus cum magis assimilet summo vero actus cogitandi interior quam actus loquendi exterior magis habet de veritate cogitatio quam locutio, quia deo est similior. Rationes vero ad oppositum procedunt secundum primam viam.

3 Contra illa verba circa finem capitis sexti (ait ideo licuit loquendi disputandique necessitate tres personas dicere, non quia scriptura dicit, sed quia scriptura non contradicit) arguit. quia scriptura non contradicit, ergo licitum est dicere patrem filium et spiritum sanctum non esse tres personas. sed non licet dicere nisi verum, ergo huius oppositum falsum est. Rº q. ista non fuit tota ratio dicti sed Augustinus subticet partem causae. ratio enim fuit sicut ipse aperit in sequentibus quia ratio consonabat et scriptura non contradicebat, nam si scriptura contradiceret et

quan

quantumcumque ratio declararet non esset dicendum: et propter hoc non licuit dicere tres essentias quia ratio non consonabat. quare autem ratio magis consonat in hoc nomine Persona, quam in hoc nomine essentia, patet si attendat significatum utriusque ex verbis Augustini, quae magister refert / quare ideo dictum est ab ecclesia tres personae patet quia triplex fuit ratio. Prima fuit quia necessitas imminebat. secunda quia ratio consonabat. tertia quia scriptura in nullo contradicebat, immo etiam consonabat. unde minus dicit et plus intelligit quando ait quod scriptura non contradicit 1

Contra illa verba circa initium capitis non (quia ibi nulla penitus est diversitas sicut nec singularitas, vel solitudo) arguit. quia si hoc est verum igitur ibi est omnis identitas, igitur naturae et personae. Respondetur quod facienda est vis in verbo diversitas etenim attendit quantum ad principia essentialia sive substantialia; quia ergo in divinis quantum ad substantialia nulla cadit differentia, ideo dicit quod nulla diversitas. ac sub inde non sequitur quod penitus omnino est identitas nisi addat determinatio scilicet quo ad essentialia et sic patet illud. 4

De materia huius distinctionis agit. d. Thom. 1. p. q. 29. ar. 4. et ibi ipsius interpretes.

Circa hanc distinctionem est questio de ueritate conclusionis ipsius.

Pro

Pro cuius dispositione sume tibi quattuor articulos questionis 29. prime partis diui Thome. et articulum quartum questionis quam in hac distinctione pertractat. ex quibus desume quinque argumenta prima singulorum. Sic

Primum. quod incompetens sit definitio persone que communiter assignari solet

Secundum. quod idem est quod hypostasis subsistentia et essentia. ut probat. ac proinde non est de ea tanquam de distincta agendum

Tertium quod dato sit distincta non tamen ponenda uidetur in diuinis.

Quartum quod ~~nec significat substantiam ut uidetur constans. nec relationem ut probat~~. quod si aliquid significaret significaret relationem. Sed hanc non. ergo nihil. probet minor argumento articuli quarti.

5. quod si significaret relationem diceret de omnibus tribus personis. Sed non dicitur ergo. Probat minor argumento ~~quinti~~ articuli enumerati qui est quartus questionis quam circa hanc distinctionem disputat sanctus doctor ut diximus) cetera questionis iuxta dicta formentur

Q. Si malueris ad hunc modum pote
ris quæstionem disponere et formare
ex quattuor articulis, quæstionis qu
am ut diximus sic discutit citatus
angelicus doctor.

distinctio vigessima quarta quae incipit. Hic diligenter inquiri oportet etc.

Postquam Magister in praecedenti tractauit de significatione huius nominis persona prout sumitur per se. In hac distinctione (quae decem capitibus absoluitur) agit de significatione eiusdem prout sumitur cum nominibus numeralibus sibi adiunctis. et diuidit in tres partes. In Prima ostendit quod per terminos numerales in diuinis excluditur multiplicitas substantialis. et hoc a principio distinctionis usque ibi Item etiam cum dicimus. In secunda quod per ipsos remouetur solitudo personalis usque ibi, cum autem dicimus distincte In tertia parte ostendit quod per eorum distinctionem excludit confusio personalis, usque in finem distinctionis, quae in epythomen redacta sic habet

per terminos numerales in diuinis, idest per nomina pertinentia ad pluralitatem, seu multitudinem ac distinctionem potius aliquid remouet quam ponit. secundum quod magister intendere uidetur. sicut per nomina ad unitatem essentiae spectantia multiplicitas eiusdem excludit. ut per hoc quod dico Vnus deus deorum excludit pluralitas per illa autem quae pluralitatem ex pri

exprimunt singularitas et solitudo
excludit, ut per hoc q. dicit deus vel tres
personae excludit q. non sit una tantum. ^
Haec tamen a doctoribus non conceduntur
nisi intelligant illa nomina sic re-
movere, q. etiam significent seu pro-
nant, quod nec abnuunt auctoritates
quas Magister allegat. qui ultimo
obiicit per Isidorum q. trinitas potest
dici multipliciter, et solvit dicens q. Isi-
dorus nomine multiplicitatis, non di-
versitatem, sed numerum personarum
velit intelligi. et Satterius de littera
distinctionis. quam Magister latius pro-
sequitur inductis auctoritatibus praecipue ge-
nes. 1. et Ambrosii lib. 1 de fide cap. 2 et de trinit. lib. 1 cap. [illegible]
ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus
eius tota summa consistit. vel una trimembris +
Prima conclusio. in divinis per nomina nu-
meralia ad unitatem essentiae spectantia
solam multiplicitatem excludimus
2a Per nomina numeralia pluralitatem
exprimentia in divinis singularitatem
et solitudinem excludimus personalem
3a cum personas divinas distinctas esse di-
cimus earum confusionem, et permixtio-
nem contra Sabellium excludimus.

~ Dubia literalia sine tex. exp.
circa illa verba in principio capitis quar-
ti

Unde Hilarius super illa verba faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram / sermonem hunc ad alterum directum ponderat q. tollitur singularitatis ac solitudinis intelligentiam professio enim consortii q. solitario consortium esse nequit. neque solitudo solitarii recipit faciamus. nec alieno a se diceret nostram. distinctio ergo confusionem proprietas in personis distinctionem inter se et aliam et aliam solum per mixtionem excludimus Sabellianam

* Hilarii. 4 de trinit. Augustini. lib. 7. de trinit. c. 4 / Isidori. 1 et Simul. cap. 4.

~~[illegible]~~.
+ ex qua ~~trimembris~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est

Hoc nomen persona pro essentia et pro hypostasi. et pro proprietate personali quandoque supponit
metrice sic

In divinis unitas multiplicitatem, pluralitas singularitatem et solitudinem excludit; distinctio confusionem contra Sabellium
~ metrice sic
Ponere nil immo tantum removere Magistro nomina quae numeros in deitate notant .+.

ati (cum dicimus plures esse personas sin gularitatem et solitudinem excludimus) notandum quod in divinis recipimus unitatem non singularitatem, nec solitudinem quia singularitas excludit communicabilitatem, et solitudo excludit pluralitatem et nos ponimus unam essentiam in pluribus et propterea id non recipimus. Similiter notandum ex parte pluralitatis quod recipimus ista quattuor alietatem pluralitatem discretionem atque distinctionem. Sed haec quattuor e contrario non recipimus scilicet diversitatem, multiplicitatem, divisionem, et separationem. Ratio autem huius est quia separatio supponit divisionem, divisio multiplicitatem, multiplicitas diversitatem. diversitas autem pro nunc formae vel naturae distinctionem. et quia in divinis est naturae omnimoda unitas ideo cum non recipiat diversitas, neque aliquod istorum quattuor admitti potest. e contra discretio praesupponit distinctionem distinctio pluralitatem, pluralitas alietatem alietas autem non tantum attendit quantum ad formam, sed etiam quantum ad suppositum, quia sunt plures hypostases ac ideo praedicta quattuor in divinis recipiuntur distinctio autem nominum praedictorum haec est quod de primis quattuor alietas et pluralitas important distinctionem a parte rei. Sed distinctio et discretio per comparationem ad nostram cognitionem, sed alietas per modum substantiae, pluralitas per modum quantitatis, quamvis non sit ibi vera quantitas. distinctio autem et discretio

dif

4.
Sed res ista parum de
inde laudata magis
tris
a nostris hodie nullius
est precij.

differunt, quia distinctio dicit in comparatione ad illum: discretio autem in comparatione ad cacturum. Alia autem quattuor differunt sic quia diversitas attendit secundum substantiam multiplicitas quantum ad ueram quantitatem, divisio quantum ad positionem siue discontinuationem. separatio vero quantum ad ubi. uel aliter diversitas quantum ad principium intrinsecum, multiplicitas quantum ad numerum, divisio ad terminum separatio autem attendit quantum ad medium intercaltum.

Aduerte autem quod cum Magister in fine capitis tertij dicit quod neque numerus neque quantitas ibi est intendit dicere quod unitas et multitudo non praedicant aliquid superadditum rebus quibus adiunguntur, nisi secundum quod sunt in genere quantitatis. et hoc modo de deo non praedicant.

De materia huius distinctionis agit. D. Thomas 1. p. q. 30 ar. 3 et q. 11. ar. 1. ad 1. et ibi interpretes.

Queritur de ueritate conclusionis distinctionis huius.

Pro hac formanda quaestione sic tamen quattuor articulos eius quaerimus. sic discutit divus Thomas ex singulis singula prima argumenta sic.

Primum quod deus nequeat dici unus.

Secundum quod si est unus in eo non poterit esse aliquis numerus.

Ter

Tertium quia si essent, in divinis unitas et numerus ponerent aliquid quod est inconveniens, quod ponant probat. ut ibi

quartum quia unum et numerus significarent divinam essentiam (quod non videt admittendum) quod eam significent probat dicto quarto articulo

cetera, ut ex dictis tibi constare iam potest. summendo notabilia conclusiones. et excitando dubia in solutionibus principalium argumentorum

et si predicta tibi non videbuntur satis vide secundam questionem ex duobus articulis quam in ea ponit circa hanc eamdem distinctionem. D. Thom

Vel summe ex partibus sex articulos quibus hanc questionem concinnare poteris. scilicet tertium, et quartum questionis undecime prime partis. et quattuor articulos questionis 30 per ordinem, quos eos tibi enumero. etc.

245

Distinctio vigessima quinta que incipit Praeterea considerandum est. etc.

Postquam Magister egit de nominibus signifi cantibus unitatem et pluralitatem in divinis In presenti distinctione (que duodecim capi tibus absolvitur) Incipit agere de quodam nomine, quod solum recipit additionem. sci licet de hoc nomine Persona. et dividit in tres partes. In prima ostendit, quod signi ficet cum dicitur tres persone. vel due per sone. a principio distinctionis usque ibi Hinc ma^r primus In secunda explicat, quod impor tet per hoc quod dicimus alia persona patris alia filij alia spiritus sancti, usque ibi deinde queritur utrum. In tertia quid denotat cum dicit alius est in persona pater, alius filius etc usque ad finem distinctionis, que in ep^s l^a Hieme rodalba sic habet.

Primo enim querit ~~Magister~~ cum dicit plura liter Pater filius et spiritus qui sunt tres per sone. vel cum dicit alia est persona patris. alia filij alia spiritus sancti; quid significet ibi, no men Persona. si enim significet essentiam, er go in essentia est aliqua diversitas, vel plura litas, si vero non significet essentiam, ergo va riat significatio persone in singulari, et in plura li: Deinde obiicit ad aliam partem scilicet quod tam in singulari, quam in plurali essentiã significet. quod enim significet essentiam in singulari, probat ex his que iam dixerat, quod autem in plurali sig nificet essentiam probat duabus rationibus - prima Augustini, que talis est, cum dicimus tres personas significamus illud, quod est comune patri filio et spiritui sancto, sed nihil est comune eis

est nisi essentia, ergo nomine personę pluraliter significat essentia. Secunda ratio talis est, quod de essentia interrogat, sed nomen personae Respondet quęstionibus factis per quid est? quęrentibus enim quid tres? Respondemus quod tres personae, ergo nomen Personę in plurali significat essentiam. Postea soluit secundum aliorum opinionem, solutio autem istorum erat, quod hoc nomen Persona in plurali significat essentiam propter multas auctoritates Augustini, quę innuunt quod persona significat essentiam. Non tamen sequitur quod tres sint essentiae, sed quod pater et filius et spiritus sanctus sint tres habentes illud comune quod est essentia et similiter cum dicit alia est persona filij etc. idest alius est pater a filio, quorum utrumque est persona. Sed Magister hoc improbat inducendo alium modum loquendi, quem non possunt sic exponere. Dicit enim Augustinus quod pater est alius a filio in persona, uel personaliter. Deinde soluit secundum opinionem propriam dicens quod hoc nomen persona designat essentiam, tamen transfert aliquando propter penuriam uocabulorum ad signandum suppositum, uel hypostasim. Vnde sensus est Pater filius et spiritus sanctus sunt tres personę idest tres hypostases uel tres subsistentes in natura diuina. Ad illud quod opponebat quod se per personam Respondet ad quęstionem factam per quid? Respondet quod per quid inquirit de essentia, non tamen de essentia sola sed suppositum in essentia subsistens et dicit quod tres personę in diuinis possunt dici tres res. et possunt dici una res. Deinde exponit significationem personae

ne. quando addit terminus particulari // ut est alius. Soc autem ostendit sic quid ista distinctio importat circa personas // ut cum dicit alia est persona patris etc et tunc dicit quod hypostasim significat. vel dicit quod persona designat rationem distinctionis ut cum dicit pater est alius in persona vel personaliter. et tunc dicit quod designat proprietatem. quamuis in utroque possit utrumque designari. ~~Ultimo~~ ~~concludit, quod persona aliquando significat essentiam aliquando suppositum, aliquando proprietatem quod auctoritatibus confirmat~~

~~Et hec de littera distinctionis~~ ex qua tres eliguntur conclusiones In quibus eius tota summa consistit. 1a hoc nomen persona quandoque stat et supponit pro essentia.

2a Nomen persona quandoque sumitur pro hypostasi. vel subsistentia.

3a conclusio hoc nomen Persona multoties supponit pro proprietate personali ~~sub eius differentia~~.

~~adducta specialiter Augustini Ioannis Apostoli et Ioannis damasceni~~ et Hieronymi ~~testimonijs~~.

Et hec de littera distinctionis quam magister latius prosequitur adductis precipue auctoritatibus. Augustini 7 de Trinitate... Ioannis ~~Apostoli~~ et Ioan. 10. Ioannis damasceni lib. 3 de fide c. 5 et Hieronymi et Hilarij 4 de trinit. Ex qua ~~...~~ eligitur conclusio ~~hec conclusione tamen~~ in qua eius fere summa consistit quae talis est Hoc nomen Persona ~~tam in singulari quam in plurali~~ pro essentia pro hypostasi. et pro Proprietate personali ~~vel ...~~ quandoque supponit. metrice sic naturam signat signat vel hypostasim anceps Nomen Persone propria sine ratione stat

Dubia literalia Siue textus expositio

1 contra illa verba capitis tertij in fine (tres personae .i. tres subsistentie) arguitur quia Boetius dicit contrarium in lib. de duabus naturis

turis et una persona Christi ~~assignans dif~~ ~~ferentiam~~ assignans differentiam inter subsistere et substare quia subsistit illud quod indiget alio quod sit. Substat vero quia subiectum alijs ut esse valeant submi nistrat. videtur ergo quod subsistere sit idem quod essentia. ergo nullo modo potest dici quod sunt plures subsistentiae. Respondeo quod Boetius accipit ibi hoc nomen subsistentia secun dum Marcum Tullium prout accipit sig nificationem secundum actum subsisten di sive per se standi. et sic tantum una est subsistentia. Sed nunc doctores scripturae magis accipiunt prout importat respectu ad proprietatem cui subest. et sic plurifi cat. ratio autem huius est communis usus quia accipiunt substantiā pro natura rei ideo pro supposito magis voluerunt accipe re subsistentiam.

Contra illa verba in medio capitis quarti (Tres personas esse unam essentiam vel eiusdem essentiae non autem ex eadem es sentia) arguit quia pater generat filium de sua substantia. et spirat spiritum sanc tum. ergo videtur quod omnes personae sint ex ea dem substantia. Item quaerit quare non conceditur ista quod personae sunt ex eadem essen tia. sicut conceditur quod personae sunt eiusdem essentiae. et videtur quod debeat concedi quia ex in divinis dicit habitudinem originis, et simi liter genitivus ~~habi~~ ordinem importat. Si dicas quod propter transitionem 2a quia sicut prep ositiones sunt transitivae. ita et obliqui casus sunt 2

1

sunt transitivi. Praeterea haec conceditur
personae sunt in eadem essentia et tamen
hoc quod dico. In. est praepositio. R[espondeo] quod ali-
quando aliquid comparat ad aliud ut in-
formans sive denominans. et tamen non
ponit propter hoc diversitas sive distinctio
unius ad alterum. sic enim comparat dei-
tas ad deum. alio modo comparat aliquid-
ad aliud sicut principium ad principiatum
et tunc de necessitate importat distinctio
quoniam ergo haec praepositio ex importat
habitudinem causae vel saltem principii ideo
de necessitate dicit distinctionem inter ex-
trema ac proinde concedi non potest quod perso-
nae sunt ex eadem essentia at quod genitivus
non construit in ratione principii
immo declarationis causa
sicut cum dicit mulier egregiae formae ut di-
cit Priscianus. ideo cum genitivo haec est
vera tres personae sunt eiusdem essentiae.

3 circa illa verba capitis octavi in princi-
pio (nec te moveat quod dicimus tres res)
notandum quod accipit illud ab Augustino
libro primo de doctrina Christiana. sed ar-
guit contra quod res est nomen absolutum
et generale. ergo videtur quod si aliquid dicat in
divinis quod dicat essentiam sive substantiam. ergo
sicut nullo modo conceduntur tres essentiae simi-
liter nec admitti potest quod dicant tres res.
quod si tu dicas tres entes. hoc non est simile quia
ens est participium et ita trahit numerum
aliunde et non numerat secundum formam
propriae entitatis. res autem est nomen substan-
tivum. si dixeris quod res nominat formam a par-
te

te animæ. uel istud nomen impositum est a
parte animæ. hoc nihil est dicere quia ista sunt
nomina intentionum, et res diuidit contra
intentionem. Rx quia res potest considerari tri
pliciter. aut secundum proprietates quas ha
bet in propria natura aut secundum modum
secundum quem fit apud animam. aut se
cundum proprietatem communem quæ in
est ei ab actibus animæ. quæ sunt subiicere
et prædicare. componere et diuidere. secun
dum ergo hanc triplicem acceptionem con
tingit rem tripliciter nominari uno modo
per nomen quod indicat existentiam a par
te suæ naturæ. sicut dicit album. et nigrum
et huiusmodi. alio modo secundum quod anima
accipit per modum entis et hoc modo nomi
nat res. unde illud omne res dicitur quod anima
cogitat ut existens in natura. alio modo
contingit nominare per intentiones secun
das, sicut dicit genus, species subiectum præ
dicatum. quoniam ergo hoc nomen res dicit
medium inter nomen. quod dicit puré for
mam naturæ, et inter nomen, quod dicit
formam intentionis. ideo non tantum es
sentiæ conuenit sed etiam personis. et ideo
tres res dicimus tres personas, non sic tres es
sentias. et huic significationi alludit ipsum
nomen. res enim dicit a reor reris. quod
dicit actum a parte animæ. et alio modo
res uenit ab hoc quod est ratus quod dicit
stabilitatem a parte naturæ et sic res dicit
stabilitatem ~~a parte naturæ~~ siue ratitudinem
ex parte entitatis et sic patet solutio ad ob
iecta, quia uno modo est nomen naturæ, alio
modo est nomen rationis.

circa

4 circa illa verba capitis duodecimi post initium (non est aliquis in trinitate gradus) dubitat quia videtur sic dicere Hieronimus contra illud quod dicit Augustinus nono confessionum Pater et filius non differunt substantia sed causa et gradu. Item in divinis est substantia, igitur ibi est sub. sed sub dicit relative ad superius ergo est ibi sub et super ac per consequens inferius et superius et sub inde gradus. Item ubicunque est auctoritas et subauctoritas ibi est gradus sed hec est in patre et filio ergo etc. Rx dicendum sicut dicit glossa (exodi 20 non ascendas per gradus ad altare etc.) per gradus ascendit ad altare qui dicit patrem maiorem filio et filium spiritu sancto. sicut dixit Arrius, unde cum gradus de suiratione tollat personarum equalitatem ideo bene dicit Hieronimus quod non est prorsus in divinitate gradus. nihilominus ponit ordo differunt enim gradus et ordo sicut punctus et unitas. nam punctus est substantia posita et ideo solum ponit in corporalibus. unitas vero est substantia non habens positionem ideo est in spiritualibus. sic gradus dicit suppositionem vel gradus vel dignitatis. ordo vero dicit habitudinem ad principium sine positione. Ad illud igitur quod dicit Augustinus Rx quod improprie loquitur in utroque verbo et causa sumit ibi pro principio gradus autem sumit pro ordine. Ad illud vero quod obiicit de sub. Rx quod sub, in divinis non dicit subauctoritatem, sed solum habitudinem secundum rationem intelligendi. illud autem quod ad du

ducit de auctoritate uerum est secundum q auctoritas sonat in rationem dominij q hoc ponit gradum. sed no(n) habet locum in diuinis. sed solum secundum q dicit ratio nem principij. et hoc ponit ordinem in cognoscendo. // // // //

De materia hujus distinctionis agit d. Thomas 1. p. q. 29. ar. 3. et q. 30. ar. 4. et ibi interpretes

circa hanc distinctionem queritur de ueritate conclusionis ipsius.

Pro huius questionis dispositione et forma sume tibi quattuor articulos questionis. 29 prime partis. et duos priores articulos questionis. 30. eiusdem partis. et ex ipsis. seruatis seruandis. iuxta iam multotiens repetita. conficies non aspernandam disputationem.

Vel sume quattuor articulos questionis. quam circa hanc distinctionem enodat ipse angelicus doctor. et cum ipsis et ex ipsis mutatis mutandis. efficere poteris etiam integram. nec contemnendam lectionem oppositionis.

distinctio vigessima sexta que incipit. Nunc de proprietatibus personarum etc.

Peracto tractatu de divinis nominibus In presenti distinctione (que octo capitibus absolvitur) incipit magister agere de proprietatibus personarum a quibus nomina imponuntur et dividitur in tres partes. In prima ostendit propositum scilicet que nam sint ille proprietates a principio distinctionis usque ibi, Sic querit quomodo. In 2a movet quamdam questionem circa dicta et solvit eam usque ibi hic queri potest. In 3a ponit aliam questionem, quam discutit usque ad finem distinctionis, que in epythome redacta sic habet.

Sequentes de divinarum personarum proprietatibus imprimis cautos nos esse oportet de nomine Hypostasis, ~~quia illud tenebant~~ propter hereticorum versutiam, qui eo utebant pro persona simul et essentia, et per hoc simplices capiebant, quo tamen modo pro persona tantum sine periculo accipitur [a]. Est autem proprietas patris ut sit (non quia ipse non sit natus) sed [b] generare. et proprietas filii non quia non generet, sed quia sit genitus. et proprietas spiritus sancti est, non quia ipse sit natus vel generet, sed quia a patre et filio procedat. que quidem proprietates relationes quedam sunt quibus persone ad invicem relate distinguntur, et paternitas, filiatio, et processio dicuntur

[b] aut innascibilitas

[a] Vide Hieronimus de fide catholica ad Damasum papam sic ait Arriana proles hypostasim novellum nomen a me homine Romano exigit interrogamus quid tres hypostases arbitrentur intelligi. tres personas subsistentes aiunt. Respondemus nos ita credere non sufficit [illegible] eis sensus ipsum nomen [illegible]flagitant quia nescio quid venenum in syllabis latet. clamamus si quis tres hypostases id est tres subsistentes personas non confitetur anathema sit si quis autem hypostasim usiam intelligens non tribus personis unam hypostasim dicit alienus a Christo est. qui sic licet tres hypostases dicens sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. nomen igitur hoc non utrinque suspectum quod eo in eodem sensu dissentiant. ac proinde ne venenum sub melle latet et

an

angelus satBane transfigu
rat se in angelum lucis.

^ Sumunt

^ dicuntur

^ non enim in diuinis est
sicut in rebus creatis et
mutabilibus in quibus
quod non secundum subs
tantiam dicitur restat ut
secundum accidens dicatur

^ proprium est spiritus sancti. cum tamen et alia sint
dona dei qui ipse proprietate
immutabili et eterna donum est. etc.

cunt: a quibus et personarum nomi
na scilicet Pater, filius, et spiritus sanc
tus ~~sumuntur~~. Nec tamen quia relatiua sunt
accidentaliter ~~dicuntur~~ (quamuis non dicantur substantialiter) nec temporaliter. sed
ab eterno et incommutabiliter. dicitur
uero solus filius in diuinis proprie filius
dei. Homines autem filij dei per adoptio
nem dicuntur, quia aliquando non fuerunt
dei filij, immo potius filij irae, nisi larga
quadam acceptione uelimus eos filios
dei per creationem (sicut et quamlibet a
liam creaturam) appellare. In filio autem
eterno nihil est quod non sit filius, est quia fi
lius naturali natiuitate non imitatione
et dicitur filius patris, creaturae autem dei, v.g. homo,
aut trinitatis per creationem tantum fi
lij dici queunt. Hoc etiam quod est esse
donum proprietas est qua spiritus sanctus
ad alias personas refertur. et quamuis o
mnes personae communiter nomine spiri
tus sancti appellari possint (sumpto no
mine spiritus sancti a spiritualitate, et
non a spiratione, et tanquam due dictiones di
stinctae, et non ut una) tertiae tamen personae
appropriatur sumptum relatiue, quamuis
sub hoc nomine non habeat sibi correlatiua
respondentia (sicut sub nomine doni) neque
enim dicimus pater est spiritus sancti pater
aut filius est spiritus sancti filius, ac proinde in

his

his oportet accipere magis vocabula secundum sensum significationis, quam secundum sonum vocis. ut dicat spiritus sanctus spiratoris spiritus sanctus. Et donum est datoris donum. sicut etiam in creatis dicimus caput est capitati caput, et ala est alati ala. Et hactenus de litera distinctionis. quam Magister latius prosequitur inducens auctoritatibus praecipue Ambrosij Lib. de fide cap. 10. Augustini 5. de trinit. cap. 5. et 12. et Joannis 4 et 17. ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota summa consistit

1a conclusio. Nomina proprietatum personalium significantia, nunquam accidentaliter, sed immobiliter et relative dicuntur.

2a. Sola secunda persona in deitate proprie dicitur filius dei, et tertia proprie dicitur donum dei.

3a conclusio quod vis hoc nomen spiritus sanctus tertiae personae specialiter appropriatur, eo tamen quod omnes tres personae communiter appellantur

[Left margin: vel persona temporalis]

[Right margin: Hieronimi ad Damasum. 1. corint. 11. Augustini. de fide ad Petrum. c. 1. et. 2. ad ephess. 2

Hilarij. Lib. 12 de trin psalm. 81. exodi 4. et deutero. 6 -
ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit. quae talis est. Nomina proprietatum personalium relative sed non accidentaliter dicuntur. Trium autem personarum secunda filius Tertia spiritus sanctus appellatur. quamvis etiam nomen commune sit toti trinitati -

metuce sic
Personam perhiberet distinguit proprietate praedicat exteriorum tamen illa genus.]

Dubia literalia

Sive textus expositio

1 circa illa verba prope medium capitis primi (ab arrianorum praesule hypostasim novellum nomen a me homine romano exigit) dubitat. quomodo si est novellum nomen et Apostolus dicit. 1 Timot. ultimo vocum novitates esse vitandas. illud ullo modo admittit. Praeterea Damascenus dicit

cit q. hypostasis est substantia cum accidentibus, sed in divinis nullum est accidens, ergo nec admitti debet hypostasis. R. q. novitas quandoque sonat in vitium, quandoque non [redacted] quando est talis adiunctio quae sententiam facit quae non habet ortum ex veritate
etiam
antiqua [redacted] tunc est vere novellum et sic dicit Apostolus esse fugiendum et propterea addit profanas, ergo quantum ad intellectum sanum non erat novum sed quantum ad intellectum quem [redacted] dabant haeretici.
ad illud quod obiicit de auctoritate Damasceni R. q. nomen hypostasis de se non importat respectum ad accidens, sed solum ad proprietatem distinguentem quae quia in creaturis est accidens ideo dicit subiectum cum accidentibus. non est autem sic in deo.

contra illa verba [redacted] circa finem capitis 2
primi (sed mihi credite venenum sub melle latet) arguit q. cum hoc non dicat nisi per errorem cum multis videtur q. talia nomina omnino essent fugienda. R. q. venenum non latebat sub nomine, sed sub eorum intentione sive occasione, qui ex hoc occasionaliter volebant inducere in haeresim. vel aliter potest dici q. venenum latebat non quantum ad significationem, sed propter dubitationem et ideo nunc cum determinata est eius significatio absque dubio est tenendum. etc.

contra illa verba prope initium capitis se- 3
cundi (aliud est genuisse quam natum esse) arguit q. cum aliud dicat diversitatem in essentia secundum hoc videtur q. generatio

ac

actiua et Natiuitas differant per essentiā quod est contra fidem. R. dicendum q. a liud non dicit ibi diuersitatem a parte rei absolute, sed per comparationem ad dicē tem et intelligentem quasi dicat aliud est intelligere siue dicere patrem generare et huiusmodi et sic alietati non subest di uersitas essentie sed alietas proprietatis —

4 contra illa verba post initium capitis secun di (et est proprietas solius patris non q. nō est natus ipse) arguit q. uidetur sibi contrari ari infra distinctione vigesima octaua ubi di cit q. hoc quod est ingenitus est proprium patris. sed ingenitum idem est quod non geni tum. ergo. R. q. Augustinus loquitur de hoc quod est non natus secundum quod dicit pu ram negationem et sic non dicit proprie tatem. Ingenitus enim prout est proprietas non est pura negatio.

5 circa illa verba capitis tertij in principio (nihil in deo secundum accidens q. nihil ei accidit) dubitat et uidet q. illa ratio nihil omnino ualeat. q. multa sunt accidentia inseparabilia et talia non sunt amissibilia R. cum ipso Augustino q. omne accidens aut est per naturam mutabile aut amissibile aut potest circa subiectum suum intendi uel remitti. et ipse non dicit q. sit accidens q. potest amitti sed q. potuit aduenire ei pri us existenti uel recedere a re prius existente uel saltem intendi remitti aut uariari. et si dicas q. accidentia non possunt uariari secundum Boetium uerum est de alteratio ne a subiecto in subiectum, tamen certum est q. in eodem intenduntur. Aliter potest

res

(Margin: ^ neg. est in res mutabi le aut amis sibile ess.)

respondetur quod accidens potest comparari ad subiectum primum et ad subiectum proximum. et habito respectu ad subiectum primum, omne accidens dicitur adveniens quod est possibile etiam abesse. quamvis non ad subiectum quod est subiectum et causa. Tertius modus dicendi est quod id solum est per naturam immutabile quod est omnino simplex. Si igitur deus est omnino immutabilis ergo est omnino simplex at in nullo simplici est accidens. ergo in nullo immutabili accidens est ponendum. ac subinde cum pater sit immutabilis et inest sibi paternitas, fit manifestum quod non sit accidens.

contra illud capitis quarti circa principium (Omnes enim filii dei sunt factura) arguitur quod iuxta hunc modum dicendi cum asinus sit factus videtur quod possit dici filius dei. et similiter quod arca quam fecit artifex possit dici artificis filia. quorum neutrum videtur admittendum. Si dicas quod oportet ut sit ad imaginem dei factus contra diabolus est ad imaginem dei factus. ergo diabolus est dei filius. Respondeo quod nomen filius duo dicit. scilicet ortum et imitationem dicendum igitur quod est assimilatio per omnimodam assimilationem et sic filius naturalis imitatur patrem et quia non habet socium imitando sic. ideo ipse est solus filius naturalis. et iterum est imitatio expressa et haec contingit in imagine. et haec tenet adhuc rationem filii et facturae. et est iterum imitatio 6

tio

tio longinqua: et hactenus tantum ‖ rationem facturæ et non filij.
sed attendendum est q. imitatio expressa uel consistit in sua conditione, aut est insignita ulterius sua perfectione et decore aut est priuata honore et deformata a sua conditione. Primo modo dicitur filius factura secundo modo filius factura, et adoptione tertio modo nullatenus dicitur filius nisi ualde impropriæ, et cum additione distrahente, q. dominus Ioannis 8. dicit peccatores habere patrem diabolum propterea q. imitantur eum. et a deo recedunt
7 circa illa verba prope initium capitis quarti (deus autem filius originis etc.) notandum q. ponit tres proprietates nominum quibus deus filius filius dei est secundum originem, ueritatem. et naturam. et hoc ut ex distinctione istorum nominum excludant tres hæreses, quoniam contra Fotinum dicit originem non adoptione, Fotinus enim dicebat Christum dominum esse filium dei adoptiuum. contra Sabellium dicit ueritate non nuncupatione q. iste dicebat q. ipse primo pater nuncupabatur postea autem filius. contra Arriũ denique dicit natiuitate, non creatione, q. iste hæreticus dicebat filium dei esse creaturam.
8 contra illa verba circa medium capitis ultimi (diximus spiritum sanctum nõ-

ipsam

ipsam trinitatem. sed cum quicquid in // trinitate relative dici liceat ei non- / respondeat vicissim vocabulum eius ad quem refert) arguit quoniam proprium est relativorum dici ad con uertentiam. ergo si non dicunt ad co uertentiam non dicunt relative. R. illud esse uerum si nomen impositu est utrique extremo. alioquin si defi cit ex una parte non dicit ut si dicat remus navis. similiter vult dicere Augustinus q. sub istis nominibus Pa ter et filius non referunt ad spiritum sanctum. sed tamen ubi deficiunt no mina decet fingere. sed in divinis me lius est tacere q3 fingere propter vitā dum errorem.

contra illa verba eiusdem capitis ulti mi prope finem (ut hic vicissim respon deatur dicimus donum donatoris et dona torem doni q. hic potuit inveniri vocabu lum illic non potuit) arguit q. etiã be ne spirator dicit ad spiritum sanctum si cut donator ad donum. sed R. primo q. Augustinus non loquit simpliciter de hoc nomine spiritus sed de hoc toto spiritus s. secundo q. spirator non erat tunc nomen usitatum sicut donator. 9

contra illud in fine eiusdem capitis (& donator tamen non fuit deus nisi ex tempo re) arguitur q. secundum hoc nec donū dicit nisi ex tempore cum relativa sint simul natura. R. q. donator potest dici ab actu donandi uel ab habitu. primo modo dicit solum ex tempore et sic donum se cundo dicit ab eterno ~ // ~ ✠ cir-

✠ de materia huius distinctionis agit d. th. 1. p. q. 40. ar. 2. et q. 23. ar. 1.

Circa hanc distinctio nem querit de verita te conclusiones eius.

Pro huius autem questionis dispositione et forma sume tibi quinque articulos duarum questionum, quas circa hanc distinctionem movet divus Thomas. eo ordine quo se subsequuntur et ex singulis accipe prima eorum argumenta. Sic II

Primum. quod hypostasis proprie non dicatur in divinis.

Secundum quod dato demum hypostases remotis per intellectum relationibus remanerent distinctae, et tunc relationes superfluerent. quod remanerent probatur ut ibi

Tertium quod relationes divinae sunt omnino nihil, ergo nec admittendae.

quartum quod remotis relationibus per intellectum adhuc remanerent hypostases distinctae ac proinde relationes originis

quartum quod relationes si essent ponendae ad hoc maxime ut distinguerent hypostases. sed eas non distinguunt ergo etc. probatur minor ex quarto articulo.

quintum quod nec notiones videntur admittendae essent enim plures quam quinque etc

de

Deinde ponant quinque notabilia ex quinque Respondeo dicendum articulorum. et quinque conclusiones. et circa solutiones argumentorum dubia quinque cum argumentis omnibus singulorum ~~argumentorum~~ et eorum solutionibus—

Vel si malueris elige ex articulis quaestionis. 40 primae partis. et ex articulis quaestionis 28. eiusdem partis. eos qui magis ad rem videbunt, et cum eis quaestionem conficito —

Distinctio vigessima septima quae incipit Hic quaeri potest etc.

Postquam Magister egit de tribus proprietatibus personalibus scilicet paternitate filiatione et spiratione secundum quod significant nominibus proprijs. In hac distinctione (quae novem capitibus absolvitur) agit de eisdem prout significant nominibus alienis. et dividit in tres partes In prima agit de eis prout significant terminis equivalentibus personalibus a principio usque ibi. Sic non est praeter eundum In secunda agit de eis prout significant terminis essentialibus usque ibi. et est hic ad vertenda. In tertia parte ostendit quod nomina essentialia possunt de omnibus simul et de seipsis dici non vero personalia. et hoc usque ad finem distinctionis quae in epythomen redacta sic habet.

Eadem est patris proprietas quae his significat nominibus Pater, paternitas generatio activa. et filij quae significat nominibus ~~quae sunt~~ filius. filiatio generatio passiva ^nativitas^. et spiritus sancti quae significatur per haec. spiritus sanctus spiratio passiva et procedere ab utroque. Significant autem hae proprietates per ista nomina diversis rationibus. nominibus enim personarum quae sunt Pater filius et spiritus sanctus significant non tantum proprietates sed etiam hypostases. nominibus autem proprietatum

quae

quae sunt Paternitas et filiatio etc. sig
nificant ipsa proprietates secundum se
quae modum quendam essentiae dicunt
uel actus ipsarum proprietatum ut gene
rare nasci et procedere, propter quam
differentiam Pater potest de essentia prae
dicari generare uero minime etc.
Sunt autem et nomina quae proprie filio
conueniunt, et personalem eius proprieta
tem praecisse exprimunt quae non substan
tialiter sed respectiue de eo respectu patris
dicunt, qualia sunt genitus, verbum, ima
go. dicit enim genitus genitoris genitus
et verbum dicentis verbum, et imago ima
ginati imago. + essentialia etiam quando
quae ponunt pro personis ^ ut deus de deo
deus genuit deum, lumen de lumine, sed
non conuerso. ^ Non enim dicimus verbum
de verbo aut filius de filio. et Sacterus
de litera distinctionis, quam Magister Sa
tius prosequit inductis praecipue auctorita
tibus Damasceni Lib. 3. de fide orth. d. c. 6 et 7
et Augustini Lib. 5. de trinit. cap. 6. et 8 ^
ex qua tres elicit conclusiones in qui
bus eius tota summa consistit. uel una tri membris
prima conclusio, omnia nomina alicuius
personae proprie significant solum unam
personae proprietatem ex parte rei, qua illa persona
distinguit ab aliis personis. 2a

+ Vnde eo Verbum // quo filius et eo imago // quo genitus, non tamen eo filius aut genitus quo sapientia quia sapientia essentialiter dicitur. licet praedicta inconfusibiliter unita reperiantur.

^ et nominibus substantiae dici potest hoc de illo

^ quia secundum eadem nomina personarum numquam dicitur illud de illo

^ et lib. 6. c. 2 et lib. 7. cap. 3. et sequentibus // ex qua ~~[illegible]~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est nomina personae proprietatem significant eius. ex parte rei genitus autem verbum et imago ad patrem dicuntur. et essentialia de pluribus simul et de se ipsis affirmant +.

2a conclusio. Hec nomina genitus, Verbum et imago non substantialiter ex parte rei seu ad se, sed ad patrem dicuntur relative.

3a conclusio solum essentialia de pluribus simul et de se ipsis affirmantur.

metrice sic
Vnj personę si multa vocabula dentur
res eadem multis fit manifesta modis.

Dubia literalia
sive textus expositio

2 circa illa verba in principio capitis secundi (proprium est patris q. semper est pater) dubitat omnis enim proprietas differt ab eo cuius est proprietas vel re vel ratione, sed pater et pater conveniunt re et ratione et nomine ergo unum non est proprietas alterius. R. q. in patre intelligimus et illum qui est pater, et quo est pater, quando ergo pater predicatur de se ratione unius subijcit et ratione alterius predicat. Similiter quando assignat esse patrem proprium patris, q. assignatur in ratione attributi, ac proinde ratione ipsius proprietatis attribuit ipsi hypostasi. Unde dicit q. esse patrem est proprium patris et non q. pater sit pater.

3 circa illud prope finem capitis secundi (et hic eadem dicit ~~[illegible]~~ filiatio, vel genitura, vel nativitas, vel origo vel inascibilitas) arguit q. videt contrariari dictis supra de vestigio distinctione tertia, et dictis etiam ab Augustino de vera religione scilicet q. origo appropriat patri. R. q. origo semper dicit relatio potest ergo accipi origo, vel respectu personę: si respectu creaturę sic est

1 circa illud capitis primi post medium (Creatura igitur divina si pater est generare filium) ~~[illegible]~~ ta ~~illud~~ illud non sequitur q. essentia secundum rem sit idem pater et generatio tamen per verbum generationis significare illa proprietas ut inhęrens et determinans illud de quo dicit et ideo q. essentia non determinat a proprietate ut per se subsistente non dicit q. essentia generet. sed pater significat eandem proprietatem ut per se subsistentem. et ideo sub identitatem rei dicit q. essentia est pater.

vel creatura

est respective totius trinitatis et appropriatur patri. si autem respective personae sic potest accipi active vel passive si active est patris et filii sed appropriatur patri si passive sic est filii et spiritus sancti et appropriatur filio non secundum quod simpliciter dicitur sed secundum quod dicit emanationem per modum naturae. sic etenim enim id est proprium filii similiter et eo quod secundum quod sic accipitur et hoc modo accipit hic et proinde non contradicit dictis

circa illa verba capitis tertii propemodum (gignere vel gigni vel procedere ipsas tantum relationes non hypostases significant) dubitatur utrum verba sive relationes significant in concretione 4
et non tantum importent relationes sed etiam suppositum sed quando tantum ~~sig~~ importarint relationes significant abstracte. si ergo hoc quod est gignere non importat relationem abstracte sed concrete videtur quod non tantum importet relationes. R. quod differenter importatur concretio aliter enim importat per verbum aliter per nomen adiectivum. quoniam verbum importat actum ut egredientem ideo in quadam distantia ~~[illegible]~~ importat et sub quadam inclinatione ac subinde quod in distantia importat non claudit intra se suppositum immo oportet quod addat extra nisi locum exterioris additionis suppleat demonstratio quae est in actu proprie prima et

et secundae personae quoniam semper sunt praesentes et demonstrativae et ideo quamvis ~~[illegible]~~ importet in concretione non importat nisi relationem quantum est de se non suppositum sed nomen adiectivum idem significans significat ut proprietatem informantem et ideo in quadam unione et indistantia ac proinde formam simul importat et suppositum ut cum dicit album, nisi significet in abstractione ut cum dicitur albedo. Hoc attendens Magister dicit quod paternitas et filiatio, gignere et gigni dicunt tantum relationes.

9 Contra illa verba circa finem capitis tertij (cum vero nomina relationum ponimus in praedicatis notiones ipsas tantum significamus non hypostases) arguit quoniam si hoc verum est quando dicit essentia est pater cum pater ponatur in praedicato stat tantum pro notione ergo idem est dicere essentia est pater ac dicere essentia generat sed haec est falsa ergo etc. R. dicendo quod quaedam ponuntur in praedicato per naturam propriam et significationem et talia sunt quae important compositionem sicut verba et de talibus loquitur Magister. quaedam sic ponunt in praedicato quod sunt nata subiici ut hoc nomen pater, et hoc nomen filius et alia quae non solum sunt nata praedicari verum etiam subiici possunt importare intellectum hypostasis. unde verbum Magistri intelligendum est cum praecisione scilicet de illis quae ita nata sunt praedicari quod non subiici ac per consequens non habet instantiam.

6 circa illa verba in principio capitis quarti (per

pro

proprietates persone a se inuicem differunt) nota q in diuinis proprie non inuenit differentia. q opponit similitudini, sicut diuersitas unitati. tamen hic large accipit pro distinctione.
7 Contra illa verba capitis quarti post initiu Characteristica vero. i dest determinatiua sue hypostaseon et non naturæ) Arguit q proprietates, quæ non determinant naturam non sunt naturales. q omnis proprietas naturalis eo ipso q naturalis est naturam determinat. ergo si proprietates in diuinis non determinat naturam non sunt naturales. ergo preter naturam ergo accidentales. R. dicendum q sicut ordo naturæ dicit dupliciter scilicet aut quo natura ordinat, aut in quo natura est ratio ordinandi. sic etiam de proprietatibus intelligendum, et quando dicimus proprietatem naturalem, non oportet q proprietas habeat naturam ut subiectum, sed q sit consonans naturæ ipsius subiecti, sicut filius naturalis non dicitur q sit a natura uel essentia, sed a patre naturaliter producente. sic et in proposito est intelligendum.
Contra illa verba in medio capitis quinti Secundum q sapientia est. et essentia. hoc est q pater secundum q verbum. non hoc est quod pater) 8
Arguit q aut hoc, tenetur essentialiter aut personaliter. si essentialiter non solum secundum q sapientia est unum per essentiam cum patre, sed etiam in quantum verbum. si personaliter. tunc est falsum q secundum q sapientia sit hoc quod personaliter pater. Item cum Hoc, sit neutrius generis uidet q stet pro essentia, et ita verbum semper est hoc quod pater scilicet unum per essentiam uel substantiam —
R.

Rx. q. Sdc. stat ibi pro significato termini, ut sit sensus verbum secundum q sapientia hoc est quod pater, q secundum q sapientia aliquid ei attribuit quod etiam patri. scilicet significatum huius nominis sapientia. Similiter altera est uera filius secundum q verbum non est hoc quod pater, q aliquid attribuit filio secundum q verbum quod non conuenit patri. unde secundum, dicit ibi habitudinē sub ratione formali: et pronomen Hoc, importat et demonstrat proprium significatū termini et ideo q sapientia significat essentiale tenet in prima essentialiter. et q significatum verbi est personale tenet in secunda personaliter. uel aliter potest dici q tenetur essentialiter. et secundum q, dicit habitudinē per modum formalitatis. unde sicut aliud est deus, aliud est pater q diuinitate est deus, paternitate pater ita q nec paternitate deus nec deitate pater ita accipit Augustinus cum dicit secundum q verbum non est hoc quod pater. ut non negetur unitas in natura, sed ut negetur habitudo eius quod est secundum, q verbum in quantum verbum non dicit unitatē essentiæ. sed distinctionem personę, e contra sapientia.

9 contra illa verba capitis sexti in medio (eadem proprietate sine notione dicit verbum et imago qua filius) arguit q si hoc est uerum ergo ibi est synonimia uel inculcatio verborum, aut aliqua differentia. Rx dicendum q differentia est. et una differentia potest accipi sic ut verbum dicat quod procedit ab interioribus imago quod imitatur in exterioribus, et filius complectit utrum

quia et ideo magis et communius dicitur filius quam aliquod aliorum. Vel aliter dicatur quod omnia haec tria important similitudinem alterius. Sed filius importat illam similitudinem naturaliter emanantem; imago ut expresse imitantem; verbum vero ut eius exprimentem, quantum est de se, similitudinem. Ideo filius frequentius nominat illa persona propter hoc quia ipsam emanationem, et habitudinem illam non imagine importat proprio | Vel aliter imago importat illam similitudinem ut conformem. Verbum importat illam ut mentalem seu spiritualem. Sed filius connaturalem. Et sic patet diversa ratio significandi eandem habitudinem. Et illa eadem proprietas est, nec tamen synonimia. Et in prima acceptione pergit intentio Verbi; in secunda intentio filii in tertia intentio imaginis, tamen intentionis modus medius est convenientior.

Contra illa verba capitis octavi prope finem (ita de solo filio intelligit cum dicit deus de deo et huiusmodi) arguitur quia spiritus sanctus deus est de deo non ergo solus filius. Respondeo quod ista locutio arctatur ex modo loquendi, quod patet quia non dicit simpliciter hoc, sed loquens de patre et filio dicit non ambo deus de deo, sed solus filius, itaque ex modo loquendi. Solus, arctatur ad faciendam exclusionem pro patre. 10

Contra illa verba initio capitis ultimi (secundum nomina substantiae tantum dicit illud de illo) arguitur quia bene dicitur filius de patre per nomina quae non sunt nomina substantiae. Si dicas quod intelligit secundum idem nomen, contra quia bene 11

dicit

dicit procedens de procedente et principium de principio, sive spirans de spirante licet tamen nomina non dicunt secundum substantiam. Item quaerit de hoc quod statim addit ibi (licet illa nomina substantiam non significent) quia si hoc ita est ergo significant relationem, ergo hoc nomen deus significat relationem. Et iterum si non significant substantiam sed relationem ergo pro eis possunt poni nomina relatiua ergo pater de patre. R. quod dici hoc de hoc contingit dupliciter scilicet secundum idem nomen, uel secundum aliud. Secundum idem non potest esse nisi conueniat duobus. et quia nomina duabus personis conuenientia fere omnia sunt essentialia. licet aliqua sint notionalia, ideo regula magistri ut in plurimum ueritatem habet. tamen quidam libri habent, maxime in quibus non est. potest poni pro glossa. et sic cessat obiectio quia magister non intendit excludere nisi nomina propria, quae dicunt de uno solo. quod obiicit quia nomina non significant substantiam. R. quod significationem accipit pro suppositione. et tantum ualet non significant quantum non supponunt.

De materia istius distinctionis agit D. thomas 1. p. q. 40 ar 4. et q. 38. et q. 34 ar. 1. et ibi interpretes ipsius.

quaerit de ueritate conclusionis distinctionis istius.

Et Pro hac quaestione sume tibi quin

qz articulos duarum questionum quas in hac distinctione discutit diuus Thomas eo ordine quo se subsequunt. et accipe prima argumenta singulorum. Sic

Primum qz proprietates adinuicem nõ distinguuntur.

Secundum. qz operatio personalis saltẽ secundum rationem precedit relationẽ persone. ac per consequens ipsam personam quod est absurdum. probet antecedens ut in secundo articulo

Tertium. qz verbum non dicit proprie in diuinis. ergo nulla est in diuinis proprietas. maxime enim hec uidebatur probet antecedens ut in tertio articulo

4^m qz verbum non dicit personaliter ergo nec proprie. probet antecedens.

5 qz verbum dicit semper respectum ad creaturam ergo non dicit proprie, probet antecedens, ut in quinto articulo.

cetera dispone iuxta iam pluries repetita.

Vel si malueris sume ex articulis questionis. 28. 38. et 40. prime partis eos qui ad rem faciunt et confice questionem connectendo argumenta et cetera ex his ~~eorum~~, quos elegeris.

[illegible]

Primum [illegible]

Secundum qui [illegible] personalibus [illegible] sacramentum [illegible] peccati [illegible] [illegible]

Tertium qui [illegible]

4.o qui [illegible]

5.o qui [illegible]

VII. [illegible]

2. 72

Distinctio vigessima octaua quae Incipit Praeterea considerare opor tet. etc.

Postquam Magister in praecedenti egit de propri etatibus personalibus In praesenti distinctio ne (quae septem capitibus absoluitur) incipit agere de proprietatibus non personalibus et diuidit in tres partes. In prima ostendit quo modo se habeat hoc nomen ingenitus ad alias notiones a principio usque ibi, praeterea a quaeris soleo. In secunda ostendit quo mo do ista se habeant ad inuicem scilicet patrem esse et filium esse usque ibi illud etiam taceri non oportet. In tertia parte explicat quem admodum dicitur hoc nomen Imago, quandoque su mat personaliter quandoque essentialiter us que ad finem distinctionis, quae in eo quod hoc nomen se de alta sic habet.

Praeter eas proprietates quae supra dictae sunt per sonales: ut est paternitas, filiatio et processi o, sunt etiam quaedam aliae de quibus est no men Ingenitus, quod ad patrem spectat, et ta men aliam proprietatem quam hoc nomen Pa ter importat nitas non enim de ratione patris est esse ingenitum cum absque hoc aliquis possit esse pater quia multi geniti genuerunt et potest esse quis ingenitus non tamen pater. Propo nit etiam quod ingenitus relatiue dicitur in diui ris, Ingenitus enim idem est quod non genitus non genitus autem pertinet ad relationem, si cut et genitus, quia negatio praedicamentum non mu tat, dicitur autem ingenitus relatiue ad nonge ne

generatem. Sicut genitus ad generantem^
An autem spiritus sanctus possit dici ingeni
tus quibusdam videtur quod sic, quia nongenitus est aliis
videtur quod non quia ingenitus ~~negat~~ privat omne prin
cipium. non vero hoc quod est nongenitus
Augustinus videt pro eodem accepisse. non quia
omnino sint idem. sed quia unum est interpre
tatio alterius. Deinde dicit quod proprietas quam
importat nomine ingeniti est innascibilitas
aliquando tamen addit Magister nomen in
geniti tacet a sanctis quia enim ex diversita
te que est inter genitum et nongenitum Ar
riani inferebant diversitatem nature ideo
Ambrosius non usus nomine ingeniti mul
ta enim aliquando subticeri oportet propter calum
niam ~~deinde dicit quod~~ ingenitum et non
genitum si referantur ad actum essentialem
sunt idem, non autem si referantur ad propri
etatem personalem. ~~deinde dicit~~ quod et cum filius
dicitur nata sapientia relativo importat, licet vi
deatur ad essentiam pertinere. Sane tamen in
telligendum est quod cum dicitur nata sapientia
sapientia non dicit essentiam paternam sed
hypostasim habentem essentiam. ~~addit~~
~~item~~ quod etiam alius est sensus illarum propositionum
patrem esse et filium esse (quia hoc idem est. v
na enim est essentia divina, qua uterque est)
et illarum esse patrem et esse filium. trans
positis scilicet terminis non enim est eadem
proprietas qua ille est pater et alter filius, ut
constat. Notandum etiam quod nomen imago
quan

^ negativa porro particula non id efficit ut quod sine illa relative dicitur eadem preposita substantialiter dicatur sed id tantum negat quod sine illa dicebatur, sicut in aliis predicamentis cum dicimus homo est substantiam designamus et qui dicit non homo est non aliud genus predicamenti enunciat sed tantum illud negat. Quemadmodum secundum substantiam aio homo est sic secundum substantiam nego cum dico non homo est tantum ergo valet cum dicitur nongenitus sicut cum dicitur nonfilius quia tantum valet quod dicit genitus sicut quod dicit filius. quamvis ergo ~~oportet~~ diversum sit genitus et ingenitus non tamen indicat diversam substantiam aliaque non est qua dicitur genitus et alia qua pater. atque tantum valet cum dicitur ingenitus quantum nongenitus vel nonfilius. Et usus quidem sermonis infilius non admittit sicut admittit ingenitum. Sed in rebus non est considerandum quid usus sermonis nostri sinat aut non sinat sed quis rerum ipsarum intellectus eluceat.

quando qz relative sumit et tunc soli filio convenit. Sumitur quoque qz quando qz essentialiter, pro tota trinitate ad cuius exemplar homo dicit creatus quod probat auctoritate Augustini et Hilarij. et Sateng de litera distinctionis quam Magister late us prosequitur inductis auctoritatibus praecipue August. lib. 5 de trinit. cap. 6 et 7 et lib. 7. cap. 2. et Ambrosij lib. de incarnationis domini nostri sacramento. cap. 8. thom. 2 ^

+ Hilarij. 4. et 5. de trinit. August. de fide ad Petr. c. 1.

ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit. vel una trimembris. Prima conclusio. Ingenitus est notio solius patris alia tamen a paternitate quae refertur ad filium.

2a idem est patrem esse et filium esse, non tamen est idem esse patrem et esse filium.

3a Sed nomen Imago relative dicit de solo filio. essentialiter tamen dicit de tota trinitate ~

^ ex qua trimembrem elicit conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est Ingenitum est notio patris alia a paternitate. et idem est patrem esse et filium esse sed non idem esse patrem et esse filium. Item imago personaliter dicit et essentialiter.

metrice sic

Et pater ingenitus cognomine dicit apte dicit et natus solus imago Patris.

II. Dubia literalia seu c. t. exp.

1 Contra illa verba capitis primi post principium (etiam si filium non genuisset nihil prohiberet dicere eum ingenitum) dubitat qz secundum hoc videt quod accedat personae ingenitae generare et ita esse patrem. Item ex hoc videt sequi quod, etiam remota paternitate adhuc remaneat persona patris et per consequens paternitas non est proprietas personalis. Respondetur quod possumus loqui de intentione huius nominis Ingenitus et pater. vel simpliciter. vel prout ponunt in persona divina

na. Si loquamur simpliciter sic diuer
se sunt intentiones. et una preter aliam
est intelligibilis. et separabilis secundum
rationem. Sicut patet in generatione ho
minum: ~~[illegible]~~ sed loquendo de his
prout ponunt circa personam diuinam dicunt
aliam rationem immo essendi. et ille due se
cundum rem sunt inseparabiles tamen
secundum intellectum altera potest accipi
preter alteram. et sic loquitur Augustinus
non quod separari possint sed quantum ad
intellectum nostrum. Quod autem unum pos
sit intelligi preter alterum potest continge
re multipliciter aut quantum ad intellec
tum comprehendentem. aut quantum ad
intellectum resoluentem. Si primo modo
sic non potest aliquid intelligi sine aliquo
quod est ei ratio intelligendi. sicut deus pre
ter deitatem. et homo preter humanitatem
potest tamen intelligi effectus non intellec
ta causa. et inferius non intellecto superiori
quod potest aliquis apprehendere hominem non
intellecto aliquo superiorum. et sicut dicit
philosophus quod qui unum dicit quodammodo
multa dicit non simpliciter sed quodammo
do quia implicite. Alio modo contingit aliquid
intelligere preter alterum intellectu resol
uente. et iste intellectus considerat ea que
sunt rei essentialia et sic potest intelligi sub
iectum sine propria passione. et hoc potest es
se dupliciter aut intellectu resoluente plene
aut intellectu deficiente. Intellectu resoluen
te semiplene potest intelligi aliquid esse non
intellecto primo ente. Intellectu autem resol

uente

nente perfecte non potest intelligi aliquid primo ente non intellecto. Secundum igitur hunc triplicem intellectum de comparatione patris et ingeniti contingit loqui tripliciter. Si enim loquamur de intellectu apprehendente possibile est hec duo intelligi altero non apprehenso, eo quod aliud est signatum unius, aliud alterius. Si loquamur de intellectu resoluente adhuc semiplene resoluit accipiendo intellectum huius nominis ingenitus, solum priuatiue sicut accipiunt gentiles / sic et potest intelligi unum sine altero. Si loquamur de intellectu plene resoluente cum ingenitus secundum quod est proprietas patris non dicat solum priuatiue immo ponat respectum positiuum, de necessitate ponit paternitatem. et sic uerum est quod ad esse ingenitum necessario ponat esse pater cum ponat plenitudo fontalis per ipsum tantum. quando ergo dicit Augustinus quod non ideo dicit pater quia ingenitus. ipse loquitur de intellectu apprehendente, quia unum non est prima et propria ratio intelligendi alterum, immo utrumque scilicet ingenitus et pater dicunt aliam rationem innotescendi, tamen secundum aliam relationem una ponit aliam necessario unde distinctio persone patris quasi inchoatur in innascibilitate, et consumatur in paternitate. et ideo non intellecta paternitate non potest intelligi persona illa complete distincta. ac proinde paternitas est notio personalis quamuis in ratione intelligendi prius cadat innascibilitas

con

contra illa verba circa medium primi 2
capitis (negativa porro particula non id
efficit, ut quod sine illa relative dicitur
eadem posita substantialiter dicatur)
arguitur: quia homo dicitur secundum sub
stantiam, et tamen albedo potest dici
non homo, ergo quia homo et non homo
contradictorie opponuntur, et de quolibet
affirmatio vel negatio, ergo albedo
est non homo, et albedo est qualitas, er
go etc. Si dicas quod Augustinus loquitur se
cundum quod facit negationem in ge
nere, tunc obiicit quia dictio quod est non
substantia constat quod non potest facere
negationem in genere, ergo cum non su
bstantia non dicatur nisi de alijs generi
bus patet etc. R. dicendum quod modus
dicendi secundum substantiam circa ter
minum negatum sive infinitum dupli
citer potest accipi, aut quantum ad significatum, aut
quantum ad suppositum. Si quantum
ad significatum, quia tunc terminus nega
tus trahit significationem ab extremis
idem est modus dicendi quantum ad
significationem in termino affirmato
et negato. Unde sicut homo dicitur secun
dum substantiam quantum ad signifi
cationem, ita et non homo, quando enim
dico hoc est homo substantiam predico, qu
ando autem dico hoc est non homo subs
tantia removetur. Si autem loquamur quan

tum

tum ad suppositum. tunc pro alio suppo-
nit terminus negatus et affirmatus. sic
opponit. et sic non intelligit Augustinus
3 Contra illa verba circa finem primi cap
(non genitus ad non genitorem referatur
necesse est) Arguitur quia omnis relatio
supponit duo extrema ergo si non genitus
refert ad non genitorem necesse est ad hoc
quod aliquis sit ingenitus quod sint duo quorum
unus sit non genitus et alter non genitor
.1. Tunc sic est per impossibile quod nullus es
set nisi unus solus ille sine dubio esset non
genitor. R^a quod referri ad aliquem potest es
se dupliciter aut secundum rationem ex
istendi aut secundum rationem intelligen
di, secundum rationem existendi quando
importat habitudo realis. secundum ratio
nem intelligendi quando privat habitu-
do realis ad hoc enim quod intelligat privatio
habitudinis necesse est intelligere habitu
dinem. et ad hoc quod habitudo intelligatur
necesse est intelligere duo extrema ut af
firmata et ita ad hoc quod intelligat priva
tio habitudinis seu relationis necesse est in
telligi duo extrema negata et quantum
ad hoc dicit Augustinus non genitum re
ferri ad non genitorem, quia non potest capi
intellectus eius. nisi per intellectum illius
et ita quantum ad rationem dicendi di
cit secundum relationem, sicut non ho
mo dicit secundum substantiam.
4 circa illa verba prope finem capitis secundi
(alijs autem videtur quod cum spiritus sanctus
non possit dici ingenitus potest tamen dici
non genitus) nota quod utraque opinio secun
dum

dum aliquid veritatem dicit. Si enim ac
cipiat non genitus prout dicit negationē
absolute tunc non convenit patri tantum
neque est idem quod ingenitus, quod impor
tat negationem per modum privationis pro
ut ingenitus proprie accipitur. Si autem dicat ne
gationem in genere principij sic est idem quod
ingenitus et tantum patri convenit, et sic pro
cedit prima opinio
circa illa verba fere in medio capitis quinti 5
(Sed si transponas et dicas aliud est patrem esse
aliud filium esse variat intelligentia) nota quod
esse dicitur dupliciter scilicet prout significat
veritatem compositionis, et secundum quod sig
nificat actum essentiae. Quando ergo dicit aliud
est patrem esse aliud est filium esse ita quod ly
esse sit predicatum dicti significat esse, quod
est accidens essentiae ac proinde falsa est, quia si
cut unica est essentia trium, ita et unum esse
cum autem dicit aliud est esse patrem etc. ita quod
ly patrem predicet in dicto in esse significatur
veritas compositionis, et secundum hoc pater
eo est pater quo verum est ipsum dici patrem
scilicet paternitate et non essentia, et quia alio
deus dicitur pater scilicet paternitate et alio filius
scilicet filiatione, ideo concedit quod aliud est esse
patrem, et aliud esse filium, secundumque ly a
liud dicit alietatem notionis, et non alietatē
essentiae
circa illa verba capitis sexti longe a principio 6
(cave lector qualiter hoc intelligas quod hic dicit
Augustinus videtur enim dicere quod eum dicitur na
ta sapientia, ubi sapientia essentiam significet
et nata relationem notet) dubitat et arguit
quod secundum hoc licebit loco sapientiae ponere
essentiam cum faciat eius intellectum quod
fal

falsum est. R^r. q. de nomine sapientia possu//mus loqui uel quantum ad significatum uel quantum ad suppositum. quantum ad significatum dicit essentiam. sed tamen supponit personam. et ita adiectiuum respicit ipsum ratione suppositi cum dicit sapientia nata non ratione significati. neque sequitur propter hoc q. loco sapientie possit poni essentia. quia cum sapientia sit de nominibus medijs potest supponere pro persona, et trahi ad suppositum. sed essentia cum sit abstractissimum nomen non potest

7 contra illa verba capitis septimi et ultimi in fine. (imago aliquando essentia intelligentiā facit) arguit quia imago semper connotat imaginatum. sed non potest idem esse imago et imaginatum. ergo semper dicit relatiue. R^r dicendum q. imago semper dicit respectum ad increatum uel ad creatum. et quando dicit respectum ad increatum dicit personaliter et relatiue secundum rem. quando autem respectum creature essentialiter dicit et ad se. non quantum ad modum dicendi, sed quia toti trinitati conuenit. //

de Materia huius distinctionis agit D. Thomas 1. p. q. 33. ar. 4. et q. 35. ar. 1. et ibi interpretes

questio Unica Utrum conclusio huius distionis vera sit?

Pro huius questionis dispositione et forma sume tibi. ~~sume tibi~~ articulum primum questionis 33. prime partis. et quinque articulos duarum questionum, quas in hac distinctione diuus Thomas pertractat eo ordine quo se subsequuntur inueis. et conficito sex

Sex argumenta prima singulorum articulorum. Sic.
Primum q, Patri non competit esse principium.
Secundum. qr dato sit principium, innascibilitas tamen non est patris proprietas vel notio
Tertium qr dato sit proprietas. non tamen est proprietas personalis ipsius.
quartum qr posito q, innascibilitas sit proprietas personalis patris. definitio tamen imaginis, q, sit species indifferens eius rei ad quam imaginatur non est bona.
quintum. qr licet sit bona dicta definitio videtur q, nullo modo posset dici essentialiter quod est inconveniens, quod sit inconveniens patet, q, non dicatur essentialiter probatur ett.
Sextum. qr si dicitur personaliter etiam Spiritus sanctus dicetur imago ut probatur in ultimo articulo, quod non est admittendum. ett.
Reliqua pro componenda questione ut predictum est.

Vel sume tibi quattuor articulos questionis. 33. prime partis. et duos articulos questionis. 35. eiusdem prime partis divi Thome. et cum ipsis et ex ipsis connectendo prima singulorum argumenta questionem disces et formabis.

 Distinctio vigessima nona quae incipit. Est praeterea aliud nomen etc.

Postquam Magister in praecedenti egit de innascibilitate ut significat hoc nomine Ingenitus. In praesenti distinctione (quae quatuor capitibus absolvit) agit de communi spiratione prout significat hoc nomine Principium. et dividit in tres partes. In quarum prima ostendit qualiter tota trinitas per hoc nomen principium se habeat ad creaturas. a principio distinctionis usque ibi (deinde in eodem libro) In secunda subdit quomodo per idem nomen scilicet Principium personae se habeant adinvicem usque ibi unum autem principium. In tertia subiungit concludendo quod non sit aliquod commune nomen, quo exprimatur relatio patris filii et spiritus sancti: sicut per nomen principium exprimit relatio patris et filii ad spiritum sanctum usque ad finem distinctionis quae in epithomen redacta sic habet

Hoc nomen Principium in divinis dicit ad aliquid, et multiplicem notat relationem; convenit enim toti trinitati et singulis personis. est namque pater principium totius divinitatis (sive deitatis.) quia principium filii et spiritus sancti, et sic est principium sine principio. (filius autem est a patre sed est principium spiritus sancti ac proinde principium de principio. ab aeterno) spiritus sanctus autem est

est principium creaturæ ^ et principiu[m] de utroq[ue]. est q[uod] tota trinitas totius creaturæ unum principium. et eorum s[cilicet] quæ naturaliter esse habent, non autem peccatorum quæ naturam vitiant propter quod relatio reperit inter deum et creaturas ex tempore. quamuis autem et una persona sit alterius principium ut iam dictum est, hoc tamen non est ex tempore aut essentialiter. sed notionaliter ^ sunt etiam et unum principium spiritus sancti pater et filius. et hoc una notione quamuis ut dicit Magister suo tempore no[n] haberet nomen impositum quæ hodie a doctoribus dicit[ur] communis spiratio, quia spiritus sanctus non prius ab una q[uam] ab alia persona procedit. ^ Patet igitur ex dictis hoc nomen principium non sumitur in divinis uniformiter cum in eorum prædicationem transit nam quandoq[ue] accipit[ur] personaliter, ut cum dicit[ur] principium de principio, quandoq[ue] notionaliter, ut cum dicit[ur] pater et filius sunt unum principium spiritus sancti, et quandoq[ue] essentialiter ut cum dicit[ur] pater filius et spiritus sanctus sunt unum principium creaturarum ^

^ non ab eterno q[uia] creaturæ esse ceperu[n]t

^ q[uia] non eodem modo principium rerum sunt tres personæ unde Apostolus ait ex ipso per ipsum et in ipso sunt omnia

^ eadem autem notione pater est principium filij. qua est pater

^ Et hæc de litera distinctionis. quam Magister latius prosequit[ur] inducens auctoritatibus præcipue Augustini. in 4 et 5 c[apitulo] de trinit[ate] et Hilarij in Rom. 11. et 1. corint. 12 Ioan. 8 4. de trinit[ate] ex quibus elicit conclusionem trimembrem in qua tota eius summa consistit quæ talis est. Hic. ✝

^ metrice sic
Omnes personas principium personas dicimus unum.
Principium gnatum dicimus atq[ue] patrem.

Dubia literalia sive textus expositio

Circa illa verba prope initium capitis primi (pater est principium totius de- 1
ita

deitatis uel diuinitatis) dubitat
pro quo stat ibi hoc nomen principi
um, non enim potest stare pro essenti
a, neque pro persona quantumque dicit
quantum est de se absolutum, aut
ergo stat pro paternitate et hoc est
falsum quia non est pater spiritus sanc
tus. neque pro spiratione quia spirati
o non est respectu filij neque communi
ter ad utrumque quia nihil habent com
mune nisi essentiam. neque pro innas
cibilitate quia innascibilitas non dicit
respectum ad personam. sed priuatio
nem respectus, ergo omni modo est
falsa. R. dicendum quod sensus locutio
nis est. Pater est principium totius
deitatis idest omnium personarum
in deitate et est distributio accomoda
ta. sicut cum dicit coelum continet
omnia. scilicet se excepto. stat er
go nomen principium pro paternita
te simul et spiratione quia per pater
nitatem est principium filij. et per
spirationem principium spiritus sanc
ti et per utrumque principium utri
usque. Ad id autem quod obiicitur quod
nihil habent commune. R. quod non conue
niunt in notione unica conuenien
tia formali conueniunt tamen con
uenientia originali in eadem perso
na et eiusdem personae proprietate

quia

qr enim persona patris a nullo est
ut dicit in litera ideo omnimodo
productionis producit ac proinde est
principium totius diuinitatis. unde
idem importat nomine principij cu
dicit principium totius deitatis in
tellectu principali quod importatur
nomine innascibilitas quantum ad
intellectum consequentem ex ex hoc
verbo, et ex hac ratione verbi confir
mationem recipit ista positio que di
cit q, innascibilitas dicit in patre
plenitudinem fontalitatis siue fon
talem plenitudinem licet ex consequē
ti intellectu
q, si queras pro quo sumat deitatis
aut diuinitatis nomen an scilicet
pro essentia an pro personis' ex dictis
colligit et R q, utroqz modo acci
pi potest. si enim accipiat pro essen
tia, tunc totum non dicit integrita
tem partium sed perfectionem natu
re et dicit esse principium totius di
uinitatis non qr deitatem generet pa
ter aut spiret. sed qr diuinitatem ge
nerando uel spirando comunicat
ut sit sensus est principium diuini
tatis idest ut deitas habeat sed sic
etiam filius posset dici principium to
tius diuinitatis. qr ab ipso perfecta diui
nitas est in spiritum sanctum ni
si pro tanto q, non secundum omnem
modum quo comunicabilis est et
qr

q non per generationem. Si autem suma
tur pro universitate personarum, tunc pla
nius est sensus iuxta dicta q se dicit prin
cipium totius divinitatis inquantum in
ter omnes divinas personas ipse est quasi
principium a quo alie persone fluunt.
sicut punctum dicit principium totius
linee quamvis sui ipsius principium non sit.
vel si melius dicit deitatis pro tanto me
lius q deitas dicit a deo, quod significat
per se et essentialiter divinitatem habē
tem. Sed divinitas a divino, quod est deno
minativum unde potest etiam per partici
pationem divinitates significare secundū
etiam q dicit a philosophus perpetuitas spe
cierum divinum esse unde ad singulari
tatem excellentie significandam magis
convenerit nomen deitatis, q divinitatis.
2 C. Circa illa verba in fine eius dem primi
capitis (pater ergo principium est sine prin
cipio etc) querit de huiusmodi locutio
nibus qualiter in illis accipit hoc nomen
Principium cum dicit principium sine pr
incipio. principium de principio, aut enim
accipitur essentialiter aut personaliter nō
personaliter ut videt, q spiritus sanctus di
cit esse principium de principio. et principium
non convenit ei nisi tantum pluraliter.
Preterea sicut dicit Magister distinctione 27
non potest dici hoc de illo nisi quantum ad
nomina substantialia ergo principium
non potest accipi notionaliter. Et iterum
pro qua notione acciperet cum dicit filius
prin

principium de principio quod non pro filiatione cum hoc conueniat spiritui sancto scilicet esse principium de principio. non pro comuni spiratione, quod comunis spiratio conuenit patri, cui non conuenit esse principium de principio. Si dicas quod accipitur essentialiter contra essentia non est persona principium, neque dicit respectum ad personam. ergo cum principium dicat respectum ad personam non potest accipi essentialiter et ita nullo modo. R. et primo quod hoc nomen principium accipit in comparatione ad creaturam et trahit ad personas per prepositiones additas sicut cum dicit deus de deo et deus non de deo, et consimilia, et sic cessant obiectiones. Aliter potest dici quod hoc nomen principium non est impositum ad significandum respectum essentialem vel personalem quantum est de se. sed indifferenter se habet ad utrumque, et eius acceptio determinat per adiunctum. quando ergo dicit de patre stat pro notione paternitatis et spirationis comuniter et arctatur pro proprietate innascibilitatis per hoc, quod dicit non de principio. similiter in filio stat pro comuni spiratione cum filiatione quam importat per hoc quod dicit de principio. De spiritu sancto autem dicendum est quod stat essentialiter tantum et arctatur ad personam per hoc quod dicitur de utroque.

circa

3 circa illa verba post initium capitis secundi (et spiritus esse cepit principium earum scilicet creaturarum) dubitatur quia Magister videtur contrarius sibi supra distinctione tertia (ex perpetuitate creaturarum intelligitur conditor aeternus. Si ergo spiritus sanctus est aeternus conditor, ergo aeternaliter principium. Item in Hymno dicitur aeterne rerum conditor. Preterea ratione idipsum probatur quia ab aeterno res fuerunt in deo, et non nisi sicut in principio ergo ab aeterno fuit principium. Respondeo quod nomina que dicuntur secundum effectum in creatura possunt illum dicere actu vel habitu si actu ex tempore dicuntur si habitu possunt dici aeternaliter. et quoniam principium potest sonare in actum vel in habitum ideo non potest solum dici temporaliter immo etiam aeternaliter. sed quoniam usus magis accepit hoc nomen principium prout dicitur in actu quam in habitu, ideo dicit Magister quod temporaliter. Ad id quod adducit ex hymno scilicet quod dicitur conditor aeternus. Respondeo quod locutio duplex est, tum ex parte eius quod est conditor quia potest dicere actum vel habitum: tum ex parte eius, quod est aeternus quia potest teneri adiective vel substantive et si teneatur substantive, sic non ponit aeternitatem circa conditionem, sed circa suppositum et est locutio vera, si adiective et conditor teneatur habitualiter adhuc locutio est vera si actualiter tunc falsa. sensus sunt manifesti: nam uno modo sensus est aeternus conditor, idest conditor qui est aeternus. alio modo aeternus conditor, idest ab aeterno potens condere in tempore. et alio modo

do

^ et circa illa verba post initium capitis tertij dubitatur.
^ Respondeo quod nomina.

do tertio potest intelligi q eternus conditor i dest q eternaliter condidit duobus primis se sibus est uera locutio sed tertio sensu est falsa

Circa verba prope medium vel saltem longe a prin cipio secundi capitis, nota q Magister inte dit dicere (omnes naturas) idest omnes substan tias (et que naturaliter fiunt) idest proprie tates et operationes naturales esse a deo (et con fitetur etiam ^ etc) scilicet q origo filij est a principio uel initio q a patre sed q initium potest etiam intelligi de principio durationis ideo ad excludendum falsum intellectum subiungit (non ipsum ab initio) scilicet du rationis sed ab initiabili) idest principio ini tiatiuo scilicet patre unde subiungit (quo modo filius non est per se ipsum idest a se ipso q sicut infra habebit ita est filius per se q non a se sed a patre et subiungit etiam de eternitate ipsius etc. 4

^ et circa illa verba post medium capi tis tertij ~~[illegible]~~.

^ id ipsum nisi) nuat.

Contra illa verba capitis etiam secundi pro pe medium (ab eterno autem pater principi um est filij) obijcit pater et filius et spiri tus sanctus non sunt principium nisi ex tem pore ergo secundum hoc, cum eternum sit ante temporale per prius dicit principium notionaliter in diuinis q essentialiter. Sed tunc sic contra, omne essentialiter dictum est communius et quanto aliquid communius tanto prius, ergo per prius debet dici principium essentialiter q notionaliter. R. dicendum q dupliciter possumus loqui de hoc nomine Principium. aut respectu subiecti et sic cum intellectus essentie sit ante intellectum perso 5

ne

na sic principium essentialiter dictum secundum rationem intelligendi prius est principium notionaliter dictum sicut opponitur. Si autem respectu termini sic principium essentialiter dictum respicit quod est diversum per essentiam et creatum. Sed principium notionaliter acceptum respicit personam consubstantialem, et increatam et eternam, ac proinde principium notionaliter dictum dicit eternaliter. et quantum ad sanctiam prius dicit in deo non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad rem. et sic patet in qua acceptione hoc nomen principii dicit per prius secundum diversas comparationes.

6 Contra illa verba eiusdem capitis secundi post medium (Cum non et creatorem se voluit ostendere cum dixit scilicet Christus dominus se esse principium) obiicit quod tunc ipse dominus respondit ad questionem Pharisaeorum querentium ab eo tu quis es? at quis querit de persona principium autem secundum quod pro creatore accipitur tenet essentialiter, ergo aut dominus non respondit convenienter, aut principium non stat pro creatore ibi. Si dicas quod appropriat filio. Contra tamen ratio creatoris quam ratio principii appropriat patri ergo non filio. Respondeo quod principium tenet essentialiter sicut dicitur in litera sed tractum est ad personam filii. Ad id quod obiicit scilicet quod appropriat patri dicendum, quod principium de ratione sui nominis non appropriat filio nisi per additionem et sic in proposito, quod appropriat per aliam verbi.

bi. non enim dixit simpliciter ego princi
pium. sed ego principium qui et loquor vo
bis.

Contra illa verba circa finem capitis ter 7
tij (nam licet filius sit principium de
principio non tamen concedendum est quod fi
lius habeat principium) Arguit quoni
am si bene verum est videt debere concedere
quod omne relatiuum habeat correlatiuum
sibi correspondens. ergo si filius eo modo dicit
principium de principio dicitur relatiue de
bet habere correlatiuum, quod est princi
pium. Rx dicendum quod habere principium
stat dupliciter aut sicut correlatiuum, si
cut filius dicit habere patrem. et sic filius
habet principium. aut sicut dispositionem
sui. et sic dicit habere principium quod inci
pit esse. et sic filius non incipit esse quia non
incipit. vel aliter est habere princi~~pium~~pi
um essendi. aut durandi primo modo filius
habet principium, secundo modo non.

De materia huius distinctionis agit D. Thomas
1. p. q. 33. ar. 1. et q. 36. ar. 4. Licet enim
non ita expresse tractet a D. Thoma dicto
ad ultimum articulo quarto disputant doctores utrum
pater et filius sint plures spirantes.

Circa hanc distinctionem
quaerit de veritate conclu
sionis ipsius.

Pro huius autem quaestionis dispo
sitione et forma sume tibi articulos
sequentes eo ordine, quo tibi eos enu
me

mero scilicet. secundum et tertium et 4m
questionis. 33. primæ partis. deinde
de ~~primum~~ quattuor articulos ~~?~~ questionis quam
diuus Thomas disputat in hac dist
inctione ~~cum aliis tribus sequentibus~~
~~articulus illius met questionis~~. ex.
quibus conficies septem argumenta
sic.
Primum. quod nomen pater non sit pro
prium diuinæ personæ.
Secundum quod ~~dato~~ dicatur proprie prius / de deo
dicitur essentialiter.
Tertium quod esse ingenitum non est pro
prium patri. ergo nec nomen patris.
antecedens probetur ut in quarto arti-
culo.
quartum. quod. quamuis esse patrem et
ingenitum conueniat primæ personæ
nulla tamen indiuiduis potest esse pr
incipium alterius
quintum quod uniuoce diceretur principi
um ut ad intra et ad extra quod est
inconueniens. probetur sequella etc.
Sextum quod non esset ~~nisi~~ una proprie
tas Patris et filij qua dicuntur principi
um spiritus sancti. quod est inconue
niens. probetur quod non sit una etc.
Septimum. quod pater et filius non essent
unum principium spiritus sancti —
cætera ut ex prædictis tibi iam constat

prosequere

 distinctio Trigessima quæ inci
pit sunt enim quædam est.

Postquam magister in præcedenti de innasci bilitate et communi spiratione agit incidenter de quibusdam relationibus quæ conveniunt deo ex tempore. et dividitur in tres partes. In prima ostendit deum ad creaturas ex tempore referri et hoc a principio distinctionis usque ibi quomodo ergo obtinebimus. In secunda subdit deum per talem relationem non mutari, usque ibi. hic potest solui. In tertia exemplificat hoc per spiritum sanctum, quando dicitur temporaliter dari usque ad finem distinctionis quæ in epythomen redacta sic habet.

egit. (In hac distinctione quæ tribus capitibus absoluitur)

Aliqua sunt relatiua quæ de deo ex tempore dicuntur sine sui tamen mutatione unde nec per hoc ei aliquid accidit. sed rei temporali qualia sunt creator, dominus refugium, donatum, et huiusmodi tunc enim cœpit hoc nomen deus esse creator quando incœpit creatura. et sic similiter de alijs quæ licet secundum accidens de deo dicantur non tamen secundum accidens quod sit in deo. de tempore tamen dicitur quod deus non cœpit esse dominus temporis in tempore vel ex tempore. sed cum tempore. nam et ipsum tempus non ex tempore

quanto ergo magis deus sine sui mutatione dicit refugium nostrum cum ad ipsum confugimus mutatione in nobis facta. et sic relative dicitur ad nos. et similiter dicitur pater noster cum per eius gratiam regeneramur ex tempore nulla in eo facta mutatione aut relatione in eo sed in creatura existente.

pore aut in tempore esse cepit. est ergo talis relatio realiter solum in creatura in deo autem solum eius appellatio seu secundum rationem, sic enim hoc ut dictum est sine ipsius mutatione, sicut in simili: nummus sine sui mutatione fit precium. Et tandem sic soluit questionem, quam supra reliquerat insolutam, scilicet quomodo spiritus sanctus datus a se, possit referri ad se? et respondet quod cum spiritus sanctus dicitur datus vel missus a se, relative dicitur ad eum cui datur seu mentem puram cui infunditur et est relatio secundum nomen, et non secundum esse. nulla in dante facta mutatione, sed in illo cui datur. Et hactenus de litera distinctionis, quam Magister latius prosequitur in dictis auctoritatibus precipue psalm. 9. Augustini in 5. de trinit. c. 13 et 16. et Dan. 6.

ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit.

prima conclusio. constat deum ad creaturas ex tempore referri.

Secunda conclusio. deus per relationem qua refertur ad creaturam non mutatur

3.a Spiritus sanctus sine sui mutatione puris mentibus infundit.

ex qua elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit quae talis est.

Deus sine sui mutatione, ex tempore refertur ad creaturas; sicut et spiritus sanctus puris infunditur mentibus.

metrice sic

Omnes principium personas dicimus unum.

Principium natum dicimus atque patrem

Sic dominus rerum quamuis in tempore factus

non de mutatum dicimus esse deum

Dubia literalia

Siue textus expositio.

con

1 Contra illa verba post initium capitis primi
~~[illegible]~~ (Creator dominus et alia nomina
de deo ex tempore dicuntur) Arguitur quia do
minium ut dicit Boetius est potestas co
ercendi subditos. sed hec est in deo ab eter
no ergo etc. Item dominus ut dicit Am
brosius est nomen nature. ergo si natura
est eterna, et dominium. Preterea
de hoc nomine creator obiicitur quia non di
citur lector, qui actu legit, sed qui habilis est
ad legendum, sed deus ab eterno habilis
est ad creandum. ergo etc.
iuxta hoc queritur de horum nominum
significatione, et connotatione, unde
habent rationem connotandi cum divina
essentia sit principale significatum.
R. dicendo quod quamvis divina essentia
non habeat vere respectum ad creaturam
tamen contingit eam intelligere et
significare per modum respectus, nec ta
men intellectus vanus est. propter hoc
quod totam rationem respectus realis ponit
in creatura, quoniam igitur predicta no
2 mina dicunt respectum a quo imponuntur
quamvis imponantur essentie dicuntur
secundum exigentiam illius respectus
ac proinde intelligendum, quod quedam
dicunt respectum solum ut dominus; que
dam effectum ut creator, et iustus et ista
quia sunt sub duplici differentia quia aut im
portant respectum ad rem presentem aut
ad rem futuram, sive ad rem in actu vel
habitu, primo modo quia ponunt creaturam
in actu dicunt solum cum creatura inci
pit. secundo modo dicunt ab eterno. Se

cun

ciendum hoc ergo si dominus et creator important respectum in actu, ab aeterno non possunt dici de deo. si autem in habitu possunt. tamen usus communis accipit huiusmodi nomina ut connotant in actu et ideo ait Augustinus ea dici cum tempore. Boetius autem intendit dicere quod dominium est potestas exercendi subditos habitos, sed non habendos. Dictum vero Ambrosij non negat quod quamvis nomen imponat naturae, tamen imponitur a proprietate naturae prout dicit respectum ad creaturas et ideo connotat quod creatum, et sic patet omnia, quia ratio connotandi est modus significandi.

Contra illa verba circa initium capitis secundi (temporis quod non coepit ex tempore) Arguit. quia omne quod incipit est temporale et omne temporale mensuratur tempore, et omne tale coepit in tempore. Et si des instantiam in perpetuis. Contra. quia nihil est magis variabile quam tempus sed omne tale est temporale ergo etc. Item si tempus non incepit in tempore ergo incepit extra tempus ergo fuit tempus extra omne tempus. Respondeo dicendo quod quantum ad praesens pertinet (quia de initio temporis agendum est in secundo libro) differt incipere ex tempore, et in tempore, et cum tempore, quia ly ex. dicit ordinem, et ita praesupponit tempus tamquam anterius ac subinde nihil coepit ex tempore nisi quod sequitur tempus. In tempore dicit temporis existentiam. Sed tempus non fuit in sui initio, cum sit successivum

idcirco

ideo qz sunt equales durationis que cum tempore non ceperunt neqz ex tempore neqz in tempore sed cum tempore ideo cum tempus cepit. ./.

Si queras quomodo tempus cepit. bre
uiter dicendum q, nullo precedente mensura
./. dos sed cepit in suo principio et ideo non cepit extra tempus. Ad illud quod obijcit q, ex tempore mensurat temporale dicendum q, temporale quod extollitur a tempore mensurat et incipit a tempore sed illud non extollit, quod incipit cum tempore et ratio predicta est.

Intentio igit magistri est ut in verbis immediate sequentibus (ad quod dui potest) declarat q, deus cepit esse dominus temporis quando cepit esse tempus. Unde sicut tempus non cepit esse in tempore neqz ex tempore ita neqz deus dicitur dominus temporis ex tempore uel in tempore. et dicit in tempore, ut designet habitudinem mensure, q sicut locatum est in loco sicut in mensurante ita et in tempore. ex tempore uero dicit in quantum tempus est mensura includens suum mensuratum unde oportet q, ad utramqz partem excedat. et ideo que semper sunt in quantum semper sunt non mensurant tempore sed que quandoqz sunt ut dicit philosophus in quarto physicorum, et ideo que mensurantur tempore sunt ex tempore quia tempus precedit ipsa. tempus autem non mensuratur tempore, sicut nec locus loco, et ideo tempus neqz in tempore incipit neqz ex tempore. sed aliorum que incipiunt ex tempore
uel

uel in tempore est deus dominus in tem
pore, uel ex tempore et aliqua talia sunt
sicut hoc et illud generatum, quamuis
etiam uniuersum semper fuisset ut qui
dam philosophi posuerunt vnde hoc que
rere non pertinet ad propositum quia sicut
utrumque uerum sit habet intentum sci
licet quod deus dominus est ex tempore saltem
aliquorum.

Contra illa verba circa medium capitis secun 3
di (nummus uero cum dicit pretium relatiue
dicit) arguit quia uidetur falsum dicere quod nu
mus ~~[illegible]~~ mutatus non est cum incipit
esse pretium. quia esse pretium est accidens
numi. et modo inest, et prius non inerat
ergo nummus mutatus est. Respondeo dicendum
quod relatio non predicat quid absolutum
sed predicat ordinem ad alterum. ordo au
tem respicit dispositionem ordinatorum
quedam autem sunt ordinabilia ita quod
vtrumque est in potentia. et tunc relatio
introducit per mutationem factam in utro
que. quedam sunt ordinabilia ita quod alterum
quantum est de se in actu est, sed alterum
in potentia vt patet de duobus quorum
unus qui est actu albus actu habet proprieta
tem secundum quam attenditur similitudo
et ideo altero de non albo albo facto fit
perfecta similitudo. Non ergo oportet quod
relatio semper inducat mutationem in
utroque extremorum propter sui corruptio
nem uel defectionem sed sufficit quod in al
tero et ratio iam uisa est quia respicit dup
lex extremum et quorum unum potest esse de se
in actu altero existente in potentia, sicut
in

in nummo qui est in potestate possiden
tis q. fiat pignus pretium vel arra se
cundum mutationem factam in ipso.
neque advenit nummo aliquid absolutum
sed ordo qui ex parte nummi erat non in actu et
ex parte illius quod erat in potentia fit in
actu. et idem mutat illud non mutato nu
mo.

4 Contra illa verba circa finem capitis secun
di (et ita accidens est in creatura non in
creatore) Arguit q. cum relatio est creatu
rae ad creatorem videt hoc falsum, et pro
bat q. contingit rem intelligi accidente
remoto. ergo si relatio ad creatorem acci
dit creaturae illo remoto contingit rem
creatam intelligi circumscripto respectu ad
creatorem. Item si relatio qua creatu
ra refert ad creatorem est accidens cum il
lud sit creatum refert et ita per accidens
et sic de alio. et ita est abire in infinitum
Rn dicendum q. creatura quantum ad es
se primum essentialiter dependet et talis
relatio quae exprimit illam dependentiam
non est creaturae accidentalis sed magis es
sentialis quantum vero ad esse secundum
seu ad bene esse dependet accidentaliter q. il
lud bene esse accidentale est ac proinde
talis relatio secundum accidens dicit ut fi
liatio secundum q. dicit adoptionem et
de huiusmodi intelligit Augustinus.
Ad illud quod obiicit scilicet q. relatio rela
tione alia refert aliqui voluerunt dicere, q.
creatura se ipsa refertur hoc tamen non vi
det dicendum q. nulla creatura est sua rela
tio cum non sit sic me simplex. immo huius
sed

Sunt q. refert aufert simplicitatem. ideo dicendum q. sicut relativa referunt proprie que dicunt rem substratam cum respectu ipse autem relationes sine respectus non referunt immo potius alia referunt quia non sunt entia sed entium. sic in proposito dicendum, q. ipse relationes per se non referunt sed cum substantijs. ita q. unum cum alio et per aliud ac proinde non est querendum aliud per quod referuntur^ nec tamen dicimus spiritum sanctum referri ad se) 5

^ contra illa verba post initium capitis tertij.

Arguit. si ss. spiritus sanctus est donum donum autem refert ad donantem sed spiritus sanctus donat se. ergo refert ad se. R. dicendum q. hoc nomen spiritus dicit relationem secundum esse. et ideo q. relatione secundum esse. nihil refer. ad se ipsum secundum idem. nullo modo spiritus sanctus inquantum spiritus ad se refert. sed donum non tantum importat relationem secundum esse, ut puta cum dicit auctoritatem in dante sed etiam secundum dici aut secundum modum dicendi ut quando dicit largitatem et potestatem in donante. et quia taliter potest secundum modum intelligendi comparari ad se datum, inquantum datum dicit ad se^ inquantum dans non. ideo q. concedit q. appellatio dati vel donati sequit ad spiritum sanctum non autem spiritus sanctus. .

^ relatione rationis ut cum dicit idem eadem idem.

De materia huius distinctionis agit. d. tho 1. p. q. 13. ar. 7. et de omni relatione et fundamento verum sint idem. Caietanus. 1. p. q. 28. ar. 2

cir-

~ Circa hanc distinctionem queritur An conclusio ipsius vera sit.

Pro huius questionis dispositione et forma sume tibi. duos articulos questionis. 13. prime partis. ~~octavum~~ scilicet. et nonum. et duos item articulos questionis 28 eiusdem prime partis. scilicet primum. et secundum. et deinde tres articulos questionis quam in hac distinctione angelicus doctor disputat. et sume ex eis septem prima argumenta singulorum. Sic

Primum quod hoc nomen deus non est nomen nature. et ex consequenti nullum.

Secundum ad idem. quod nomen deus est communicabile.

Tertium. quod in deo nulle possunt esse relationes reales

quartum quod datis essent relationes eiusmodi in deo, non essent idem, quod sua essentia vel natura quod est inconveniens

quintum quod saltem nulle possent dici de deo ex tempore

Sextum. quod talia ex tempore de deo dicta non significarent divinam essentiam –

Septimum. quod eiusmodi habitudines realiter essent in deo, quod dicit dissonantiam

cetera dispone iuxta exempla tradita –

39 Distinctio Trigessima prima que incipit. Preterea diligenter animadvertendum est. 254

Postquam Magister egit de proprietatibus personarum proprijs. In hac distinctione que undecim capitibus absoluitur, incipit agere de appropriatis. et diuiditur in tres partes. In Prima ostendit quedam nomina communia appropriabilia aliquibus personis a principio usque ibi: non est pretereundum. In secunda ostendit significationem quorumdam nominum communium, sed appropriabilium secundum Hilarium usque ibi Sic dici oportet. In tertia assignat rationem appropriatorum prius dictorum usque in finem distinctionis. que in textu omnem redatta se habet.

Illa nomina equale et simile in diuinis relationem quidem dicunt. sed ea est relatio rationis tantummodo; nihil enim est sibi ipsi equale. sicut nec simile et tamen personarum equalitas est secundum essentiam. Equalitas ergo in diuinis nihil aliud est quam eidentitas virtutis diuinarum personarum; est quod relatio secundum nomen, seu rationis tantum. et idem dicendum est de hac uoce simile. quapropter et aliqui dicere uolebant quod illa nomina in diuinis nihil ponerent. quod et magister approbare uidet. Sed hoc non admittit. Appropria=

que diuine persone inter se equales et similes dicunt

neque enim filius secundum est genitus a patre equalis uel inequalis est patri. nec similis secundum substantiam.

Sed remouerent. ut ea ratione dicatur filius equalis patri. quia nec maior est eo nec minor. et hoc ob unitatem essentie. et ita similis quia nec diuersus nec alterius nec in aliquo dissimilis ob essentie simplicitatem.

tur autem patri (secundum Hilarium) æternitas, species filio, et usus spiritui sancto. quod Augustinus exponens dicit ^ æternitatem appropriari patri, quia æternitas priuat principio, et ideo conuenit patri, quia innascibilis est. ~~Imaginem~~ ~~appropriari~~ filium uero uocat imaginem cui attribuit speciem et pulchritudinem propter perfectam et proportionatam patris repræsentationem cum summa æqualitate et similitudine. et spiritum sanctum uocat munus quia donum est patris et filii; cui attribuit usum ^ ab ipso ~~nim~~ ad nostram utilitatem omnia nobis influendum. Vt dicas quod Hilarius in prædictis ipsas proprietates personales uidetur expressisse. Respondet magister et determinat quod non quamuis nomine æternitatis innascibilitatem intelligi dederit. subdit etiam quod secundum Hilarium sicut ~~licet~~ pater sit æqualis filio et econuerso tamen ~~di~~ ~~item~~ filius æquat patri et per originem tendit in patris æqualitatem et non econuerso. Deinde ponit appropriationes Augustini quod scilicet unitas appropriatur patri, filio æqualitas, spiritui sancto utriusque concordia. Tandem huiusmodi appropriationem declarat dicens quod licet omnes personæ possint dici unum propter essentiæ unitatem et uoluntatis conformitatem, quia tamen Pater non habet princi

Right margin: ^ tanquam diffusiue ponderat, et exponit.

Left margin notes:

^ est enim ineffabilis quidam complexus patris et imaginis qui non est sine perfruitione sine charitate sine gaudio nec uoce summaria digne dici et

^ et relatiua nomina personarum posuerit scilicet imaginis et muneris quæ relatiue dicuntur de personis et proprietates (per illa nomina relatiua) præsignauerit quibus distinguuntur personæ

cipium a quo sit ideo ei appropriat unitas et subdit q. pater filius et spiritus sanctus dicunt unum principium et unus dominus. Equalitas vero appropriat filio in quo primo invenitur equalitas in diuinis. Spiritui autem sancto appropriat concordia qr procedit ut amor et dilectio. qr vero neutrũ genus ad essentiam refert masculinũ autem ad personam, seu Hypostasim ideo pater filius et spiritus sanctus dicunt quidem unum sed non unus, nisi cũ additione ut puta unus deus vel huius modi. Et hactenus de litera distinctionis quam Magister latius prosequit inductis auctoritatibus precipue Augustini lib. 5. de trinit cap. 13 et. 11. et lib 6. capit. 3 4 et 5. et lib. 15 cap. 28. Hilarij lib. de synod cap. 6. et Ioann. 10 + ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit vel una trimembris.

Prima conclusio Equalitas et similitudo in diuinis sunt relationes tantum rationis.

2a In diuinis secundum appropriationem affirmat de patre eternitas, et unitas, de filio imago, et equalitas. de spiritu sancto, amborum nexus et charitas.

3a Pater filius et spiritus sanctus quamuis possint dici unum. non tamen unus

Res enim due vel plures recte possunt dici unum esse si sint unius essentie et nature. unus autem vel una non potest dici de rebus diuersis nisi addat quod unus vel una sicut anima et corpus non possunt dici unum (quamuis enim tam diuersum) nisi addat vel subintelligat quid unum scilicet unus homo. Unde Apostolus qui adheret deo unus spiritus est non dixit unus est vel unum sunt sed addidit spiritus quamquam diuersi spiritus unus efficiunt.

+ Hilarij. 2 de trin. 1. cor 6. et August. de hegress. tom 6. art. 41 et 46

ex qua ~~trimembris~~ elicitur conclusio in qua eius fere summa consistit. que talis est. In diuinis persons equalitas et similitudo sunt relationes rationis quibus quedam appropriantur. et licet possint dici unum, non tamen unus nisi addat Deus

metrice sic

Natura equalis non proprie

ente parenti

filius est unum, non tamen unus erit.

nisi cum addito ut puta unus deus
unus creator.

~ 11 ~ Dubia literalia sunt, et, exp
circa initium huius distinctionis dubi
tat quomodo magister cum supra distincte
19 egerit de equalitate diuinarum perso
narum sic rursus superflue ut uidetur
de eadem repetat. R. tamen dicendo
q. de equalitate et similitudine possumus
loqui dupliciter scilicet a parte rej et a
parte nominis et primo modo agitur de
equalitate et similitudine in precedentib.
secundo modo agit hic.

contra illa verba post initium primi capitis 2
(simile nihil sibi est) Arguit videtur enim
falsum dicere. q. sortes senex differt a
se ipso puero. ergo pari ratione potest ali
quid esse simile sibj. Item Christus homo
est similis sibi, q. nullus est beatus nisi
sit deo assimilatus. sed Christus est maxi
me deo assimilatus ergo. R. dicendum
q. sicut differentia aliquando denotat a
lietatem suppositi a supposito ut cum di
c Petrus est alius a Paulo. aliquando
alietatem in natura ut cum dicit Christus
secundum q. homo differre a se deo. Aliqu
ando alietatem status a statu ut Petrus
senex differt a se puero, per hunc modum
intelligendum est de similitudine. quan
do igitur similis dicit similitudinem suppo
siti ad suppositum non potest idem similis
esse sibi. quando uero dicit similitudinem
nature ad naturam. uel status ad statum
non inconuenit q. idem sit similis sibj q.

hec

hec concurrunt in eadem persona. et ita intel ligit magister.

3 Contra illud in fine primi capitis (equalitas ergo patris et filij non est relatio vel notio) obijcit quia statim dicit quod simile et equale est relatiuum. ergo similitudo est relatio. Rn dicendum quod magister intelligit de notione que est proprietas persone non de relatione comuniter intellecta. uel dicat aliter quod verbum magistri est causaliter intelligendum sicut patet ex precedentibus quia equalitas non consis tit in proprietatibus personalibus, sed magis in essentialibus que supra uidimus.

d.th. circa ea autem que hic dicit magister de equa litate patris et filij notandum quod quemadmo dum filius est equalis patri ita et pater filio cum quantitas virtualis perfecte sit in utroque sed coequare dicit motum ad coequalitatem. equa uis in diuinis non sit motus est tamen ibi accep tio equalitatis et quia filius accipit equalitatem a patre. et non econuerso. ideo filius coequatur patri et non econuerso.

4 circa initium capitis ~~secundi~~ tertij (non est hic pretermittendum etc) dubitatur quomodo cum ma gister egerit de appropriatione distinctione vi gesima quarta. et de appropriatis distinctione vi gesima quinta usque ad finem. Situat hic tracta tum de appropriatis. Rn quod duplici de causa po nit hic magister tractatum de appropriatis. una est quia egerat de nominibus que dicunt relationem secundum relationem comunem secundum quam appropriatio attenditur sicut sunt similis et equalis ac proinde incidenter hec pars hic in troducit. Alia ratio est quia appropriata faciunt ad euidentiam propriorum et ideo statim post tracta

tum

tum de propriis agit de appropriatis et hoc maxime ut faciunt ad evidentiam propriorum. ideo de his agit hic qui non dicunt respectum ad creaturas. infra vero agit de appropriatis, que dicunt respectum ad creaturas et ita patet distinctio huius partis ab illa. unde tria appropriata Hylarij manifestant personarum emanationem tria vero appropriata Augustini nobis manifestant personarum ordinem si quis inspiciat.

Contra illa verba circa finem capitis tertij (verbum perfectum est ars quedam omnipotentis et sapientis dei plena omnium rationum viventium incommutabilium etc.) Arguit quia unusquisque non intellecta arte est iners. ergo si filius est ars patris non intellecto filio esse pater est iners. ergo videtur quod rationabiliter pater operari habeat a filio suo. R. quod facienda est vis in verbo quia non dicit quod sic ars simpliciter sed quod sit ars quedam, quia non est ars qua pater novit, sed ubi novit non est ars patris qua patris ut sapientia sed que est a patre sapiente per quam pater omnia operatur quia omnia produxit per filium. Et notandum quod cum ars includat et mentionem virtutis et sapientie et similiter verbum, tamen differenter, quia verbum dicit emanationem et respectum et ideo est proprium, ars autem appropriatum. 5

Contra illa verba capitis quarti circa medium (ingenti largitate atque ubertate perfundens omnes creaturas) obijcit quia secundum hoc videtur quod omnibus donetur spiritus sanctus. R. dicendum quod spiritus sanctus non dicitur dari ratione eius 6

ius libet effectus sed propter ratione eius qui
facit spiritum sanctum haberi et ita inhabi
tare in aliquo ut in templo et quia horum cre
atura rationalis capax est et soli iusti capiunt
ideo patet quod solis iustis datur. ideo autem spiritus
sanctus dicitur profundere omnes creaturas non
quia ei attribuatur actus creandi sed quia attribuitur
ei actus conservandi.

Notula

Hilarius in lib. de synodis imago est eius
rei ad quam imaginatur species indifferens. ne
quaquam enim ipse sibi quisque imago est. sed eum cuius
imago est necesse est ut imago demonstret
imago ergo est rei ad rem coequandam et
imaginata, et discreta similitudo. est ergo pater
est etiam filius quia imago patris est filius.
et quia imago est ut rei imago sit speciem neces
se est et naturam et essentiam secundum quod i
mago est in se habeat auctoris

ad Notulam.

Imago est eius rei ad quam imaginatur species
indifferens. Primo videtur quod ratio ista quam Hy
larius ponit in notula non sit ~~convertibilis~~ convertibilis quia
totum videtur convenire spiritui sancto. Item
species aut accipitur personaliter aut essentia
liter, si essentialiter ergo idem sensus est. qui
est species indifferens, qui est etiam si diceretur
essentia indifferens sed hoc convenit patri et
non continuatur filio ergo. Item essentia non dicitur
ut alicuius sed stat pro persona ergo sensus est
idem species indifferens, qui est cum dicitur perso
na indifferens hoc autem est falsum.
Imago est rei ad rem coequandam imaginata

et

257

& indiscreta similitudo. Hoc videtur falsum quia frequenter imago non adequat ei cuius est imago. Item si est ad rem adequatam, tunc est equalitas non similitudo. Item videtur falsum dicere cum dicit indistincta similitudo, quoniam omnis imago & similitudo distinguitur ab eo cuius est imago.
Praeterea cum unius rei una sit diffinitio, quaeritur quomodo differenter istae rationes assignentur. R. dicendum quod hic diffinit imago increata prout est proprium solius filij, et sic semper dicit respectum ad patrem, et ideo in prima ratione ponit genitivus ut in ratione principij, in secunda ut in ratione terminj quoniam imago debet comparari ad patrem non solum tanquam ad aliquam rem sive ad quid sive quod dicit, sed etiam a quo emanat. et ita patet secundum diffinitionum ratio et ordo et prima ratio tres conditiones continet per primam notatur filius esse ab alio, cum dicitur imago eius rei ad quam imaginatur et per genitivum, & verbum quod est passivum. per secundam notatur quod est secundum modum expressum emanandi. scilicet per hoc quod dicit speciei, quae includit perfectam similitudinem cognoscendi. per tertiam vero notatur quod sit indifferens secundum substantiam, scilicet per hoc quod est indifferens. & per primam conditionem differt a patre et ab eterna; per secundam ab spiritu sancto: per tertiam ab imagine creata. et per hoc species etiam si de se sit essentiale. tamen accipitur hic ut tractum est ad personam. et ly indifferens non dicit distinctionem in hoc nomine species sed in

subst

substantia. et sic patent obiecta de ratione prima) Hac visa similiter patet ratio secunda quedam in comparatione ad ipsum patrem ut ad terminum. et hoc patet cum dicit ad rem coequandam rei. idest personam filij personae patris et per hoc excludit persona patris. per hoc autem quod dicit imaginata excludit persona spiritus sancti. per hoc quod dicit indiscreta excludit ipsa imago creata. et indiscreta non dicit indifferentiam personalem sed solum essentialem.

Ad illud ergo quod obicit de equalitate dicendum quod illud non est necessarium de creata imagine et iterum quoniam imago dicit de ratione sui nominis qualitatem in quantitate, ideo prima dicit similitudo ad rem coequandam. id est similitudo secundum quam res coequatur rei.

Et quia imago etc. queritur de differentia horum trium nominum que attribuit scilicet speciem, naturam, et imaginem, quomodo sic distinguantur. Dicendum quod uniuscuiusque forma substantialis et completiva dicitur species natura et essentia. et hoc secundum triplicem considerationem. potest enim considerari in se, et sic dicitur essentia. potest considerari in comparatione ad operationem propriam et sic dicitur natura. Potest iterum considerari in comparatione ad nostram cognitionem. et sic dicitur species. speciem ergo habet imago auctoris eo quod similitudo est eius. naturam autem habet quia similitudo genita vel imaginata naturaliter. essentiam vero, quia similitudo indiscreta per substantiam. Notula Hylarij

In lib. de synodis. si quis innascibilem et sine i-

ni

omnium

initio dicat filium quasi duo sine princi-
pio et duo innascibilia et duo innata dicens
duos facit deos, anathema sit. caput enim
quod est principium omnium filius, caput au-
tem quod est principium Christi deus. sic enim
ad unum initiabile ~~omnium~~ initium per filium
universa referimus. filium innascibilem con-
fiteri impijssimum est. iam enim non erit u-
nus deus qz deum unum prędicari natura
unius innascibilis exigit. cum ergo deus unus
sit duo innascibiles esse non possunt cum idcir-
co deus unus sit, et pater deus sit, et filius dei de-
us sit. qz innascibilitas sola penes unum sit. filius
autem eo circo deus qz ex innascibili essentia
natus existat.
caput enim omnium filius est. sed caput filij
deus est. ad unum deum omnia hoc gradu et
hac confessione referunt, cum ab eo sumant
universa principium cum ipse principium
sit eidem in eodem, omnibus creaturis substā-
tiam voluntas dei attulit. sed naturam dedit
filio ex innascibili ac non nata substantia per-
fecta nativitas. talia enim cuncta creata sūt
qualia deus esse voluit. filius autem natus
ex deo subsistit talis qualis deus, nec dissimilē
sui edidit natura naturam. sed ex substantia
dei genitus naturę secundum originem attulit
non secundum creaturas voluntas essentiam

Notula.

Hilarius in lib. de synodis minus forte ex-
presse videt de indifferenti similitudine pa-
tris et filij fides locuta esse. cum de patre filio
et

et spiritus sancto ita senserit significatam in nominibus propriam uniuscuiusque nominatorum substantiam, et ordinem, et gloriam.

Vt sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum volens ergo congregata sanctorum synodus impietatem eam perimere, que unitatem patris et filij et spiritus sancti nominum numero illuderet, ne non subsistente causa uniuscuiusque nominis triplex nuncupatio obtineret sub falsitate nominum unionem. et pater solus atque unus idem et ipse haberet et spiritus sancti nomen et filij ideirco tres substantias esse dixerunt subsistentium personas, sed per substantiam edocentes non substantiam patris et filij diversitate dissimilis essentie separantes. Quod autem dictum est ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum non habet calumniam.

quia cognominato spiritu sancto idest paraclito consonantia potius quam essentia per similitudinem substantie predicari convenit unitatem. Item in eodem, cum deum patrem confitemur et Christum dei filium predicamus et inter hec divortium deorum sit irreligiosa confessio non possunt secundum nature indifferentiam, et nomen indifferens non unum esse in essentie generatione, quorum essentie nomen non licet esse nisi unum. Non enim religiosa unitas nominis et indifferentis nature essentia constitutam personam geniti ademit essentie, ut unita ac singularis dei substantia per unionem nominis intelligat, cum utriusque essentie nomen unum. idest unus deus, ob id indiscreta in veroque

na

natura in dissimilem substantiam praedicet

Ad notulam.

Si quis innascibilem et sine initio dicat filium. videtur Hylarius male dicere quod qui dicit duos innascibiles dicit duos deos. quia innascibilitas in diuinis non est proprietas essentiae sed personae ergo non sequitur quod si sunt duo innascibiles sint duae essentiae, sed quod sunt duae personae. Item innascibilitas dicit priuationem eius, quod est natus unde tantum ualet innascibilis, quantum non filius. sed non sequitur sunt duo filij in diuinis, ergo duo dij ergo pari ratione non sequitur sunt duo innascibiles. ergo duo dij.

Respondeo dicendum quod innascibilis sicut supra dictum est priuat sicut negat esse ab alio. et ex hoc ponit fontalem plenitudinem in illo, qui innascibilis dicitur. et ex utraque parte concludit quod si sunt duo innascibiles quod sint duo dij. sequitur enim sunt duo quorum quilibet non est ab alio. ergo non distinguuntur per originem. ergo necesse est quod distinguantur per substantiam. Item si sunt duo in quorum quolibet est fontalis plenitudo. ergo quilibet potest esse trinitatis principium. et principium totius deitatis. sicut dicitur de patre sed si principia sunt distincta, et principiata ergo si quilibet est principium totius deitatis, et sunt duo. ergo duae deitates. quamuis igitur ingenitus non sit proprietas substantiae, sed personae quia tamen est primae personae. et in unica persona non potest esse nisi una innascibilitas. ideo de necessitate ponit deorum diuersitatem.

Caput enim omnium filius est. videtur male dicere, quia aut dicitur caput ratione deitatis, aut ratione conformitatis in natura. si ratione deitatis.

tis eadem ratione spiritus sanctus potest dici caput. Item si ratione deitatis tunc caput filij non potest dici deus. quia caput super excellentiam et maioritatem nobilitatis tenet. quam non habet pater respectu filij. Si dicas quod caput non dicit nobilitatem aut super excellentiam. obijcit ex litera sequenti ubi dicit quod hoc gradu omnia differunt. sed constat quod inter patrem et filium ratione deitatis non est gradus. ergo non potest accipi ratione deitatis. Si ratione conformitatis cum filius non habeat conformitatem in natura cum omnibus. sed tantum cum hominibus non erit caput omnium. Respondeo dicendum quod caput secundum quod proprie accipitur importat rationem influentiae et conformitatis naturae. et dicitur Christus dominus caput esse totius ecclesiae. Sed Hylarius extensiori modo accipit prout caput dicit originale principium et quoniam deus pater est principium filij et filius omnium. itaque filius producitur et producit. ideo caput est. et habet caput. sed pater quoniam caput non habet cum sit innascibilis est caput omnium et ideo dicitur fontale principium a quo omnia. et in quem omnia per filium reducuntur. et in hac reductione gradus est comparando creaturas ad filium. sed ultra comparando filium ad patrem non est gradus, sed ordo et origo ac proinde Hylarius non dicit his gradibus, sed hoc gradu. Ad illud quod obijcit de spiritu sancto. dicendum quod ipse spiritus sanctus cum procedat a filio

per

per filium cum alijs ad patrem reducit
et propterea filio appropriatur reductio
Vt sint quidem per substantiam tria
per consonantiam vero unum. Videtur
ista confessio fidei non esse conueniens, quia
de tribus hominibus concordantibus po-
test illud dici. scilicet quod per substantiam
sunt tria per consonantiam vero unum
Praeterea cum dicit. quia cognominatus spiri-
tu sancto idest paraclyto consonantiae po-
tius quam essentiae per similitudinem substa-
tiae praedicari conuenit unitatem. videtur
illud falsum quod debeat dici per consonan-
tiam propter spiritum sanctum quia spiritus
sanctus est eiusdem essentiae cum patre
sicut et filius. Respondeo dicendo quod sicut Hylari
us intendit ostendere catholicam patrum
confessionem cum dixerunt quod sunt per su-
bstantiam tria, per consonantiam unum
Sancti patres volentes eludere Heresim
sabellianam quae eludebat. idest euacua
bat veritatem patris et filij per nomina
tionem solum quam dicebat ibi esse, non
rem, confessi sunt adeo expresse pluralita
tem ut minus expresse confiterent essen
tiae unitatem. non tamen recesserunt a
veritate, quia per tria tres res intelligunt
idest tres hypostases, per consonantiam ve
ro non vsia intelligitur sed persona. et sub
inde ex hac parte verum dixerunt. ex par
te consonantiae similiter verum dixerunt
et irreprehensibiliter, nam sicut per patris
et filij nomen innuitur unitas naturae, quia
filius est connaturalis patri ita per spiritum
sanctum scilicet qui est amor datur intelligi

cari

unitas consonantiæ et ideo verbum hoc non habet calumniam et propter hoc ipsum dixerunt. et hoc vult dicere Hylarius cum dicit quod potius consonantiæ quam essentiæ, nonquod utrumque non sit verum. sed quod hoc est expressius. et habet maiorem calumniam. tamen adhuc sequitur illud quod si pater et filius unum ex se producunt spiritum ratione cuius est ibi unitas per consonantiam necesse est quod unitatem habeant in essentia.

De materia istius distinctionis agit d. tho 1. p. q. 2. ar. 2. ad 5. et q. 39. ar. 7. ad. 8 et ibi ipsius interpretes.

Quæritur de ueritate conclusionis, istius distinctionis.

Pro hac conficienda quæstione sume duos primos articulos. primæ quæstionis. quam diuus Thomas examinat. in distinctione. 19 huius primi libri. et quinque articulos per ordinem qui continentur in tribus quæstionibus quas idem sanctus doctor in hac distinctione. 31 discutit. et sume ex singulis eorum singula prima argumenta. Sic

Primum quod in diuinis non sit æqualitas

Secundum quod saltem non sit mutua æqua

qualitas / 3. q. aequalitas aliquid poneret in divinis, q. non sit de-admittendum.

4. q. male sedat aequalitas attributa essentialia appropriant personis

5. q. saltem male appropriat Hilarius aeternitatem patri, speciem filio et usum spiritui sancto.

6. q. saltem Augustinus male appropriat unitatem patri, aequalitatem filio, et nexum spiritui sancto.

7. q. admitti saltem non debet dictu Augustini scilicet q. omnia sint una propter patrem.

Reliqua prosequere iuxta normam praefixam.

Distinctio Trigessima secunda qua incipit. Hic oritur quaestio etc.

Postquam Magister tractavit in praecedentibus de quibusdam appropriatis personarum In praesenti distinctione quatuor ... capitibus absolutis quaestiones quasdam ex assignatione dictorum appropriatorum emergentes determinat. et dividitur in tres partes In prima explicat qualiter persona se habeant secundum proprium. et appropriatum spiritus sancti a principio distinctionis usque ibi: praeterea diligenter est investigandum. In secunda quomodo se habeant circa appropriationem filij usque ibi praeterea diligenter est notandum. In Tertia quomodo se habeant circa utrumque simul. usque in finem distinctionis quae in epythomen redacta sic habet.

Pater et filius in divinis diligunt se spiritusancto, et hoc accipiendo diligere notionaliter ut sumitur pro communi spiratione differente scilicet ab essentia secundum rationem. Non est autem concedenda illa propositio pater ~~est sapientia~~ sapit sapientia genita. seu per eam sapientiam quam genuit ne filius qui est sapientia genita videatur esse causa sapientiae in patre. cum autem Apostolus Christum dei virtutem et sapientiam dicit. sapientiam oportet intelligi quae a deo patre est intellige. non qua pater sapit sed se ipso sapientiam genitam. At cum quaeritur an filius sapiens sit sapientia ingenita concedi debet eo quod ipse eadem sapientia sapiens est, qua pater. est enim

enim sensus quod filius est de sapientia in
genita. concedit etiam a quibusdam illa
filius sapiens est sapientia genita uel se
ipso. quod idem est. non tamen a seipso.
est autem una eademque patris sapientia
genita et ingenita secundum rem. secun
dum rationem tantum differens; hoc e
nim additum patris facit sapientiam
stare pro persona. si uero absolute poni
tur stat pro essentia. sicut et de dilectione
est considerare. Unde et sicut in deitate
est dilectio quae est pater filius et spiritus
sanctus scilicet ipsa diuina essentia. et
tamen spiritus sanctus est dilectio quae
non est pater nec filius. nec tamen per hoc
sunt duae dilectiones. sed una tantum: sic
et suo modo de sapientia. Demque et dili
gere si capiatur essentialiter, et ut idem est
quod esse. tunc pater non diligit spiritu san
cto. sed bene si capiatur personaliter pro
passiua spiratione. Tunc enim est idem
sic quod diuina essentia secundum rem
non tamen secundum modum significa
di. Secus tamen est hic de sapere quod
semper essentialiter sumitur. Ultimo ma
gister quaerit supposito quod pater non sapit
filium, quomodo potest dici quod diligat per
spiritum sanctum et excusat se a solutio
ne huius quaestionis (cui ex dictis responde
ri aliquatenus potest) ~~ne posse diffiniri~~. et
ad

sicut et illa pater est sapiens sapientia ingenita. non in habitudine princi pij productiui. quia pater a nullo est. sed in habitudine formae. sicut ergo filius per se agit sed non a se ita debet dici sapiens per se sed non a se quemadmodum et per se deus est sed non a se uel de se.

addit q. sane intelligendum est q. pater et filius diligunt se spiritu sancto et tamē q. dilectione essentiali diligunt se pater et filius. et s. alternis de littera quam magister latius prosequit inductis auctoritatibus precipue Augustini lib. 15. de trinit. cap. 7. et lib. 6. cap. 5. et Hilarij lib. 9 ex qua

tres eliminet conclusiones in quibus eius tota summa consistit. vel una trimembris. Prima conclusio. Pater et filius diligunt se mutuo spiritu sancto ab eis procedente. 2a. nec pater nec filius in rigore potest dici sapere sapientia genita vel nascente. 3. una atque eadem est sapientia patris genita et ingenita secundum rem, differens secundum rationem –

August lib. 83. qq. 23. q. et 1. corint. 1.

~~[illegible]~~ – //

ex qua ~~[illegible]~~ talis elicit conclusio in qua eius fere sūma consistit. Pater et filius dicunt se diligere spiritu sancto, non tamen sapere sapientia genita; que secundum rem idem est cum sapientia ingenita Patris

metrice sic

quamuis se genitor spiramine diligat almo attamen is genito non sapiente sapit.

~ // ~ Dubia literalia siue t. expo

1 circa illa verba prope medium capitis certij (unde hac sapientia sapiens sit qua genuit) dubitat q. ex litera talis elicit ratio Augustini si pater est sapiens sapientia genita quam genuit. et hoc est ei esse quod sapere ergo est sapientia genita. Arguit ergo contra q. illud non valet hoc est patri esse quod operari sed operat per filium ergo est per filium. ergo nec similiter illud argumentum valet. si dicas non esse simile. q. operari connotat effectum. obijcit q. idem est patri esse. quod esse patrem sed

tamen non valet pater deitate est deus er
go deitate est pater ergo similiter non va
let hoc argumentum est sapiens sapientia
genita ergo est sapientia genita. Respondeo dicen
do quod argumentum Augustini est necessarium
quoniam esse sapientem et esse in divinis
non differunt modo dicendi et a parte rei
sed solum a parte nostra. non sic autem est es
se et operari quoniam etsi operari quantum
ad principale significatum sit idem, quod esse
tamen quantum ad connotatum differt
et potest esse extraneum. et ita potest ibi es
se accidens. tamen hoc quod est esse deum, et
esse patrem quamuis non differunt quan
tum ad essentiam uel modum essendi, diffe
runt tamen quantum ad modum se haben
di quod est uere in divinis absolutum et com
paratum. et ideo non transit paternitas in
substantiam sicut sapientia, ac per hoc ideo ha
bet alium modum dicendi, qui potest esse ex
traneus respectu alicuius attributi ideo ibi
est accidens non autem in argumento Au
gustini
Contra illa uerba in fine capitis tertij (Pa 2
ter non est sapiens sapientia genita, sed se
ipso sapientia ingenita) Arguit uidet enim
male dicere, quod sicut aeternitas appropriat pa
tri ita sapientia filio, sed aeternitas non de
bet dici genita sicut dicit Augustinus lib. de
incarnatione verbi ergo nec sapientia po
test ~~dici~~ nec potest dici ingenita. Item si po
test dici ingenita sapientia pari ratione po
test dici sapientia procedens et ita uidet quod sa
pientia sit appropriabilis spiritui sancto sicut
et

sicut et filio. Dubitatur quaerit quare non dicitur potentia de potentia sicut sapientia de sapientia. Sed R. q. sapientia est de nominibus quae dijs quae sunt nata supponere pro persona et ideo sicut dicit deus de deo, et deus genitus et ingenitus ita dicit etiam sapientia. non tamen ita proprie quia nomen abstractum est quodam modo magis tamen dicit sapientia de sapientia quam aeternitas de aeternitate quia aeternitas significat in maiori abstractione quam sapientia et sub inde magis abstrahit a ratione originis secundum hoc etiam est concedendum q. posset dici sapientia procedens licet adhuc minus proprie. nec valet argumentum; quamuis enim sapientia non sit appropriabilis spiritui sancto tamen per determinationem adiunctam potest trahi.

Ad illud quod quaerit de potentia, R. q. non ita proprie dicit potentia de potentia sicut sapientia de sapientia quoniam sapientia appropriatur filio, qui est ab alio et ab alio habet omne quod habet ergo et sapientiam ab alio habet ideo sapientia genita ex sua appropriatione praesupponit sapientiam ingenitam, sed potentia appropriatur patri qui non est ab alio ac ideo non sic dicit potentia de potentia, vel potentia genita

3 circa verba verba Augustini in rubrica ubi dicit sed melius istam quaestionem in lib. de trinitate tractauj dubitat quia male et inconuenienter ab Augustino recitari videtur quia comparatiuo in utroque extremorum praesupponit rem sui positiuj ergo si ibi melius utrobique bene ergo si ibi dicit q. pater est sapiens sapientia quam genuit videt q. dicat uerum. R. q. abusiua est comparatio quoniam in lib. de trinitate dicit

con

contrarium huius et ideo si ibi bene constat
quod hic male quantum ad hoc tamen quod aliqua
verba dixit in lib. 83. qq. de hac questione de
non omnino male sed quodammodo bene quo
dammodo male et ideo dicit quod ibi melius innu
ens quod aliquid ibi sit male dictum quia innu
num oppositorum astruit per consequens des
truit alterum
contra illa verba post initium capitis quarti ~~(~~ 4
~~[illegible]~~ (relinquitur ut sapientia geni
ta sit sapiens de sapientia ingenita) arguit
quod non videtur respondere ad questionem non
enim querit de sapientia genita sive an filius
sit de patre sed de hoc querit utrum filius sit
sapientia ingenita? R. dicendum quod magis
ter in paucis verbis innuit quod aliquem esse sa
pientem aliquo contingit dupliciter scilicet
aut ita quod ablativus teneatur formaliter et sic
filius est sapiens sapientia genita et pater est
sapiens sapientia ingenita: aut ita quod teneatur
originaliter et sic cum sapientia genita sit de
sapientia ingenita filius est sapiens sapientia
ingenita, sed quia ablativus ut in pluribus
construitur in ratione forme ideo magister cau
te loquens dixit quod filius qui est sapientia ge
nita est de sapientia ingenita sapiens ut ver
bum non haberet calumniam ac subinde be
ne respondet.
circa illa verba prope finem capitis quarti 5
(ut ergo est una sapientia et tamen solus pa
ter est ingenita sapientia) dubitat quod vide
tur dicere opposita quia iste due proprietates sa
pientiam contrahunt et cum sint proprieta
tes distincte distinguunt et hoc patet quod solus
pater est sapientia ingenita ergo si sapientia
distinguitur erit alia et alia sapientia ergo non
una

vna. Item videt falsum dicere cum dicitur q. solus pater est sapientia ingenita aut enim dicit sapientia essentialiter aut personaliter si personaliter ergo non vna est sapientia genita et ingenita, cum pater et filius non sint una persona. Si vero essentialiter, ergo non solus pater est sapientia ingenita. R. q. in nomine sapientia duo possumus considerare scilicet significatum et suppositum, et quantum ad significatum dicit essentiam, sed suppositum est persona. et illae determinationes genita et ingenita non respiciunt significatum, sed suppositum et ideo distinguunt suppositum manente eadem unitate in significato sive in forma. et sapientia genita et ingenita est alia et alia persona sed non est alia et alia sapientia sicut non est alia essentia et ideo magister bonum exemplum ponit in hoc termino deus quod significat essentiam et supponit personam. Quando ergo queritur an dicatur essentialiter, an personaliter. dicendum q. quantum ad significatum dicitur essentialiter. sed quantum ad suppositum dicitur personaliter. et ita nulla est controuersia.

6 circa principium capitis quinti. Vbi queritur an filius sit sapiens se ipso uel per se ipsum (et illa verba (quidam dicunt multiplicem habere intelligentiam) aduerte q. iam patet ratio harum opinionum qr primi accipiebant hanc prepositionem per prout denotat habitudinem communiter cuiuscunque principij. Alij vero accipiebant secundum q. quasi condiuidit contra hanc prepositionem a. uel ab. que designat habitudinem

prin

principijs efficientis. vnde hec prepositio per designat habitudinem individuus quasi forme et sic concedebant quod filius per se sapiens est. contra illa verba ex Hilario post medium capitis quinti (ut ita per se agat filius ne a se agat et ita non a se agat quod per se agat). Arguitur non agit filius a se et pater in eo monstratur et similiter filius manet in patre ergo pari ratione pater a se non agit. Item falsum videtur dicere cum dicit infirmus sit non a se agendo nisi a deo ipse agat quod secundum hoc cum omnis creatura agat a deo tunc videtur esse agens infirmum neque in hoc videtur filius differre ab alijs. R. dicendum quod Hilarius dominus intendit ostendere in verbis domini ex Joanne citatis et illud intendit ducendo ad impossibile ipse enim dominus dicit Joannis 14 verba que ego loquor a me ipso non loquor pater vero in me manens ipse facit opera. ex hoc ergo arguit quod filius non agit a se sed a patre manente in se non tantum ut consubstantialis sed ut principium. sic autem non manet filius in patre sed tantum ut consubstantialis. alia est authoritas Joannis 8. qui misit me non reliquit me solum quod que placita sunt ei facio semper. si ipse facit semper una cum patre ergo est una virtus eius et patris et sic agunt una virtute tunc ergo per se agit. hec dico probat per deductionem ad impossibile quod omnis potentia est a prima potentia que primo residet in patre. ergo si filius non potest a deo simpliciter est impotens vel infirmus quod infirmus habet potentiam despiciendi a se non a deo. Item si filius non agit

per

^natura cui contraditur hęretice hęc unitas est.

perse non agit per virtutem propriam sibi connaturalem, ergo alia est virtus patris et alia filij a se enim, et non a se non facit distinctionem in natura sed solum in persona, quia dicit rationem principij vel originis. Per se autem et non per se, quia per se dicit contra per accidens et per aliud ponit diversitatem in natura. Et ideo filius agit per se, quamvis non a se. // // //

circa illa verba prope medium capitis sexti (una est tantum sapientia patris sed non uno modo dicit) dubitat et arguit contra quia sapientia semper est essentialiter. ergo falsum dicit quod non uno modo dicta. Respondetur quod magister non intelligit quod sapientia sit dicta multipliciter sed quod sapientia patris quia genitivus potest construi in ratione originis et sic filius dicitur sapientia patris. vel ipsa sapientia genita sapientia patris quia est a patre. Vel potest intelligi in ratione subiecti ut dicatur sapientia patris sicut albedo Petri. Et sic sapientia genita non dicitur esse patris sed filij. quia ergo ratio passiva importata per hoc adiectivum genita non est in persona patris et filij una falsa est locutio ratione determinationis non ratione eius quod est sapientia, quia una et eadem est sapientia patris et filij et spiritus sancti. Et illa est sapientia patris et filij et spiritus sancti quemadmodum deus genitus deus ingenitus et deus procedens sunt unus deus quia propter communitatem formae significatae id est deitatis et sapientiae dicuntur unus deus, et una sapientia sed propter distinctionem hypostasium subsistentium in deitate et sapientia dicitur sapientia genita

circa illa verba in principio capitis septimi

Et

(et sicut in trinitate dilectio est que est pater filius et spiritus sanctus que est ipsa essentia deitatis et tamen spiritus sanctus dilectio est que non est pater uel filius) nota quod ratio huius est quod personale non ponit in numerum cum essentiali quod persona non realiter ab essentia distinguitur ut infra patebit.

De materia istius distinctionis tractat D. Thom 1. p. q. 37. ar. 2. et q. 41. ar. 3. ad. 4 et ibi interpretes.

queritur Utrum uera sit conclusio distinctiones istius?

Pro hac conficienda et prosequenda questione sume tibi primum articulum questionis 37 prime partis diui Thome et tres articulos per ordinem questionis prime quam idem sanctus doctor circa hanc distinctionem examinat. et propone ex singulis prima argumenta. Sic –

Primum. quod amor nullo modo sit nomen proprium spiritus sancti

Secundum quod dato sit proprium inde sequi uidetur quod pater non diligat filium spiritu sancto

3m. quod nec se diligeret pater spiritu sancto –

– 4m. quod nec nos pater diligeret spiritu sancto

Reliqua dispone iuxta regulas traditas

q. si tibi dicta non uidebunt satis sume duos articulos secundę quęstionis, quam circa hanc distinctionem discutit d. thomas. Vtrum scilicet sapiens sit pater sapientia genita? aut saltem filius sit sapiens sapientia genita? et ex ipsis efficies quęstionem appendicem, ad rem, neque aspernandam.

83

distinctio Trigessima Tertia quæ incipit. Post supradicta est.

Post quam Magister in præcedentibus egit de proprijs et appropriatis, in præsenti distinctione (quæ decem capitibus absoluit) incipit agere de differentia communium, et propriorum. et diuiditur in tres partes. In prima determinat veritatem, a principio distinctionis usque ibi. Hoc autem aliqui negant. In secunda Respondet ad contrarias rationes usque ibi. ueruntamen non desistunt. In tertia respondet ad contrarias auctoritates usque in finem distinctionis. quæ in epilthomen redacta sic habet.

diuinarum personarum proprietates sunt ipsæ personæ, sunt et diuina essentia, ut paternitas est pater, et est diuina essentia: sic et filiatio filius, et processio spiritus sanctus. Nulla enim in diuinis potest esse diuersitas, neque compositio immo potius ob diuinæ naturæ simplicitatem. deus est quidquid habet ubi non repugnat relatiua oppositio. et ob id pater est quidquid habet et filius similiter. non tamen pater habens filium est filius, nec filius habens patrem est pater. Fuerunt autem aliqui, qui hoc negantes dixerunt ipsas proprietates non esse personas sed quasi personis extrinsecus affixas, quia si proprietates essent personæ eas non distinguerent, sed hoc non sequitur quia res seipsa distingui. aut determinari potest) Argum

guunt secundo dicentes si proprietates sunt divina essentia ergo et in eis convenient personæ sicut et in ipsa essentia. Sed non attendunt ibi repugnare relativam oppositionem. plenum tamen sonum intellectum nullus mortalium habere potest sed standum est in his ueritati fidei. ^ Neg. etiam sequitur paternitas est in essentia. ergo essentia generat ut isti volebant. non enim est ibi determinando vel distinguendo eam sicut est in persona cuius est generare. Ultimo ponit quasdam auctoritates quibus videtur probari quod aliud sit in divinis substantia et aliud proprietas. et Respondet quod Augustinus non intendit per illas auctoritates asserere proprietates esse aliquid diversum ab essentia sed insinuare diversitatem rationis inter illa. et hactenus de littera distinctionis quam Magister latius prosequitur inductis auctoritatibus præcipue Hieron. 4. in expla. ad Symb. ~~ad~~. Hilarij 15.6 et. 7. de trinit. Ioan. damasc. 3. c. 6 de fide orthod. August. in psalm. tom. 8 68 et Ioan. tr. 10 8 ex quibus tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit. vel una trimembris ^ producis

Prima conclusio. proprietates personales sunt idem cum personis et natura divina 2a

^ Unde Hilarius immensum (ait) est quod exigit et incompræhensibile extra significantiam est sermonis, extra sensus intentionem, non enunciat non attingit non tenet verborum significantiam rei ipsius natura contingit, sensus contemplationem imperspicabilem en obtegat. in sermone ergo non iam infirmitate sed silentium confitebor

^ et iuxta hunc sensum Ioannes damascenus sic ait Characteristica idiomata sunt idest determinativæ proprietates hypostaseos non naturæ. etenim hypostasim determinant non naturam idcirco licet paternitas et filiatio sint in divina essentia cum eam non determinent non potest dici quod divina essentia generet et generetur. vel quod eadem res sit sibi pater et filius. Et si quæras quomodo huiusmodi proprietates non possunt esse in personis quin eas determinent et tamen sunt in essentia sine eo quod determinent ipsam? Respondeo ait Magister cum Hilario ego nescio non requiro. sed consolabor quia et archangeli nesciunt, angeli non audierunt, sæcula non tenent, prophetæ non sensit, Apostolus non interrogavit, filius ipse non edidit. cesset ergo dolor querelarum. hoc credendo incipe, percurre persiste. et si non perventurum sciam, tamen gratulabor profectum

2ª conclusio. Non quia proprietates personales sint idem cum diuina essentia sequitur quod ipsa generet, et errant contrarium existimantes.
3ª falluntur qui ex identitate paternitatis et essentiæ inferunt paternitate patrem esse deum.

ex qua ~~trimembris~~ elici[tur] conclusio in qua tota eius fere summa consistit, quæ talis est.
Proprietates personales sunt idem cum diuina essentia; nec propterea ipsa generat, aut pater paternitate est deus.
metrice sic
Vni personæ quod conuenit omnibus apta.
conueniet modo ~~ni~~ idem pta relata sient.

II. Dubia literalia. siue, t. exp[ositio]

1 circa illa verba post initium primi capitis (Superius quoque multis sanctorum testimoniis ostensum est) nota quod hic proprietates probat esse personas et ratio talis est. proprietates distinguunt personas sed personæ ab æterno sunt distincta. ergo et proprietates sunt ab æterno sed nihil est æternum nisi in deo ergo proprietates sunt in personis. quidquid autem est in personis est ipsa persona. alias compositio esset in persona ergo etc.

2 circa illa verba in principio capitis quinti (Solum doctrinis nouis et humanis cæmentis verbo Hylarij respondes etc.) dubitatur quia videtur insufficienter respondere. non enim soluit argumentum sed dicit gestum compraehensibile et videtur quod ista euasio nulla sit. aut enim argumentum necessario concludit, aut sophistice si necessario tunc cum conclusio procedat ex ueris est uera. si non necessario tunc sophisticum est. sed nullum sophisma non est incomprehensibile ergo male applicat auctoritatem Hylarij. Rx dicendum quod ad argumentum facile est res

pon

pondere quod ibi est sophisma secundum ac
cedens. proprietas est essentia et essentia
non distinguit ergo nec proprietas. Et hoc
magister non dicit incomprehensibile sed
dimittit tanquam sophisticum et indignum
discussione maiorum. Sed illa questio veri
tatis, que sequitur incomprehensibilis est
secundum statum uie, quoniam si per
omnimodam identitatem predicatur
essentia de proprietatibus et econuerso
et hec distinguunt, illa non. hoc est nobis
incomprehensibile. quod enim uidemus
per speculum intelligimus per similitudi
nem sumptam a creaturis. Et hoc nul 4
lum sub celo habet simile immo est so
lius dei proprium propter summam ipsius
simplicitatem, et proinde illud dicit ma
gister incomprehensibile. nec est simile de
genere et differentia quod genus predicatur
de differentia, et hec distinguit, et illud non
quod non predicatur per identitatem. ideo eum
Hilarius dicit quod est incomprehensibile deus
exhibet incomprehensibilitatem quantum
ad triplicem uim. quantum ad receptiuam
cum dicit incomprehensibile est. quan
tum ad expressiuam, cum dicit extra sermo
nis significationem. et quantum ad indicati
uam, cum dicit extra sensus intentionem
et alia que sequuntur his tribus aptantur ut
patet inspicienti 3
circa illa verba in principio capitis septimi
(quorum audacie resistentes etc.) nota
quod intendit asserere proprietates que sunt
in hypostasibus et eas determinant, esse in

es

essentia sed eam non determinare. et unde,
et esse oppositis quia omnis proprietas est
determinatiua eius in quo est. ergo si pro,
prietates ~~...~~ non deter
minant essentiam non sunt in essentia./
Ad dicendum iuxta sententiam magistri
quod hoc propositio In. denotat diuersas
habitudines aliter enim dicitur pater
in filio aliter paternitas in patre pater
in filio esse dicit non sicut proprietas distinc
tiua sed sicut persona consubstialis pa,
ternitas in patre sicut proprietas distincti-
ua et sic uult dicere magister quod aliter sunt
sicut dicunt esse proprietates in essentia quod
in persona. nam in essentia dicunt esse prop
ter identitatem. itaque in. omnibus dicit ide
titatem in personis autem dicunt sicut ua
rie proprietates in Hypostasibus. et deter
minationes in determinatis. in creaturis
uero non est unus modus sine alio quod pro
prietas non omnino idem est cum eo cuius
est proprietas et ideo in creaturis non dici
tur esse proprietas in aliquo nisi in eo cui in
haeret non sic in diuinis. ///
4 Contra illa uerba in principio capitis octaui
(Respondeo tibi et hic cum Hylario ego nes
cio consolabor tamen me quod archangeli nes
ciunt angeli non audierunt etc.) Arguit
quoniam angeli et archangeli cum sint
comprehensores omnia cognoscunt quae
sunt de substantia gloriae. ergo cognoscunt
distinctionem personarum, essentiae unita
tem et modum. ergo uident quare propri
etates determinant essentiam non sed hypos
tases. Praeterea si comprehensio erit de

qui

quibus est modo fides. et nos modo dicta fide tenemus. ergo in patria uidebimus et cognoscemus. R. cum Augustino in de trinitate quod sicut fouea dicit esse ceca non quod ipsa non uideat. sed quod quod habet non ostendit alijs. sic angeli et sancti dicuntur ignorare predicta mysteria pro quanto illa non reuelant alijs. et quod huiusmodi non habent simile in creatura immo magis dissimile dicunt nobis incomprehensibilia et ramonet Hilarius triplicem cognitionem quam habemus de rebus diuinis. Vna est per angelorum reuelationem. alia per prophetarum illustrationem. tertia per Apostolorum predicationem. et dicit angelos non audire quod ipsi recipiunt reuelationem a maioribus et nobis exprimunt. Magister ergo bene respondet ostendendo insufficientiam. si enim queras quare proprietas est in persona ut distinguens, in essentia non. R. quod persona habet se ad aliam et refert et distinguit. et hac responso, adhuc manet questio, quare persona refertur. et respondet quod una est essentia, tres persone. si autem ulterius queras huic simile. non inuenitur. ac proinde oportet in fidei fundamento sistere.

circa illa verba prope finem capitis septimi (nos autem aliter fore ista intelligenda dicimus) notandum super ista solutione quam hic ponit Magister quod locutiones ista. quas proponit Augustinus scilicet pater non est in eo substantia, quo est pater et consimiles duplices sunt, quod ablatiuus in por 5

portat habitudinem in ratione formae si
ue causae formalis. quamuis ~~in diuinis~~
in diuinis non cadat uere habitudo causae
quantum ad rem. sed quantum ad ratio
nem intelligendi. potest ergo causalitas
cadere sub negatione. ut sit negatio causa
litatis. et tunc locutio est uera. et in hoc sē
su accipit Augustinus. et magister exponit
non eo est deus quo pater. qr paternitate est
pater tanqz ratione dicendi uel intelligendi
non sic autem paternitas est ratio dicendi
ipsum esse deum. uel intelligendi. et tunc lo
cutio est uera. et nihil facit pro porretano
potest iterum esse causalitas negationis
et tunc est falsa et est sensus. non est deus
quo pater. idest quantum ad id quod est pa
ter non est deus. et in hoc sensu accipit Por
retanus. et ita est falsus intellectus, in
quo non accipit Augustinus.

De materia istius distinctionis agit. d. thom
1. p. q. 28. ar. 2. et Caietanus q. 39. ar 1.
et illic interpretes.

Quaerit de veritate con-clusionis. distinctionis istius.

Pro hac quaestione conficienda et for-
manda. sume tibi quinqz articulos
per ordinem quaestionis. quam in hac
distinctione diuus Thomas examin-
at. et forma quinqz prima singulo

rum articulorum argumenta. Sic

Primum. q. relationes diuinae non sint essentia diuina

Secundum. q. dato sint essentia. non tamen sunt proprietates, ipsae personae

Tertium. q. dato sint essentiae. aut personae. non tamen est admittendum q. sint in essentia, aut in personis. quod communiter conceditur.

quartum. q. sequeretur q. essentialia adiectiue praedicarentur de proprietatibus.

quintum q. contrariae opiniones de notionibus non possent esse sine peccato.

Reliqua disponito ad formam traditam.

q. si libuerit quaestionem conflare ex partibus sume tibi ex articulis. quaestionis. 28. et quaestionis 39 primae partis diui Thomae quos magis erunt ad rem. et qui sufficiant quaestioni conficiendae. committendo eos.

Distinctio Trigessima quarta quae incipit praedictis autem adiiciendum est

Postquam Magister in praecedenti egit de comparatione proprietatum ad personas In praesenti distinctione, (quae undecim capitibus absolvitur) agit de comparatione proprietatum ad essentiam. et dividitur in tres partes. In Prima agit de personae et essentiae differentia a principio distinctionis usque ibi. Sic considerandum est. In secunda tractat de essentia ad personas habitudine usque ibi ex praedictis constat. In tertia recapitulat de attributorum appropriatione, et congruitate. usque in finem distinctionis. quae in epithomen redacta sic habet.

Per hoc quod in divinis persona est idem cum essentia non recte subinfert, quod eadem est res quae generat. et quae generatur ut haeretici volebant. quia et si generans et generatum in substantia conveniant, non tamen in personalitate quia persona et essentia secundum rationem distinguuntur. quod si Hilarius dixit naturam et res naturae distingui (qualiter se habent essentia et personae) intelligendus est in creaturis ut ipse explicat dicens quod deus non est aliud ab his quae insunt scilicet attributis et personis, et si etiam unius dicatur tres personae sive una essentia trium personarum et tres personae unius essentiae. non tamen

po

Potest sane dici unus deus trium persona-rum vel tres personę unius dei. per hoc enim significat deus in aliqua habitudine principij respectu personarum, quod non est admittendum. Neque est simile de essē-tia, quia hęc vox deus significat in habitudine principij effectiuj, non sic essentia. Quod autem Patri attribuit potentia, sapientia filio et spiritui sancto bonitas, cum omnes una potentia sint una sapientia et bonitas hoc fit ne pater impotens et imbecillus ex antiquitate putet. et filius insipiens ob iuuentutem. et spiritus sanctus timidus et impetuosus ut ventus, quemadmodum in humanis et increaturis contingere so-let. De Nomine etiam Homousios-notandum quod ad tempus propter hęrethi-cos abolitum patefacta ipsius significatio-ne in consuetudinem locutionis est resum-ptum. et sonat unius et eiusdem substan-tię. Nomina vero translatiue de deo dic-ta, ut splendor speculum, et huiusmodi intelligi debent secundum rationem trās-lationis et similitudinis eorum. et tandem concludit magister dicens se insufficienter determinasse de sacramento trinitatis, et unitatis diuinę. et hactenus de littera distinctionis, quam ipse latius prosequit inductis precipue authoritatibus. Hilarij. lib. 1. et 8. de trin. Rom. 8. Ioan. 15. [10 et] Esai. 29. et 61 matth. 5. [12. 13. et 20] Ioan. 10. exod. 3. Augustini

in

Sic enim dicit deus Abraham deus Iacob. et deus omnis creaturę.

coomnipotentes

in psal. 68 et lib. 3 contra Maxi^m cap. //
14 luce 11. ~~matth~~ et deuter. 4 ~~et Ioan~~
ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus tota eius summa consistit uel una tribus membris

Prima conclusio. Personae diuinae sunt idem cum diuina essentia ab ea solum ratione differentes.

Secunda conclusio. quamuis dicamus tres personas unius essentiae non sit usitata locutio admittere unum deum trium personarum asserere.

3a. Non obstante quod singula singulis personis conueniant attribuimus potentiam Patri, sapientiam filio, et bonitatem spiritui sancto.

ephess. 3 / 1 corinth. 3 Roman. 8. Ioelis 2 et // Actor. 2
ex qua ~~tribus membris~~ elicitur conclusio in qua eius fere tota summa consistit quae talis est.

Personae diuinae sunt idem re, cum diuina essentia nec usitate dicitur unus deus trium personarum quarum singulis appropriata assignatiuus ~~et omnibus~~ metrice sic

Personis eadem fuerit natura tamen si
est personarum candido ordo trium.

Dubia literalia

Siue textus expositio

1 circa illa verba post initium capitis primi (si enim inquiunt ea essentia quae pater est filius etc) nota quod ligeratio talis est. essentia diuina est una et eadem res, sed essentia diuina est pater et filius ut dicitis. ergo eadem res est pater et filius et eadem res genuit, et genita est. Ad quod patet responsio per aequiuocationem rei, quia si res sumatur essentialiter, tunc essentia diuina est una res. et illa res neque genuit neque genita est neque est pater neque filius si pater et filius adiectiue sumantur. si autem res sumatur personaliter sicut essentia diuina non est una res. sed tres res quarum una est generans alia genita tertia

tia procedens, quamuis essentia neqȝ gene
rans sit neqȝ genita neqȝ procedens.
circa illa verba longe ab initio eiusdem 2
capitis primi (eidem testimonio Hilarij os
tendere nitimur) aduerte q̃ intentio Hy
larij in omnibus verbis eius, quę hic in
ducunt, hęc est. uult probare q̃ pater et fi
lius sunt unius naturę. ad quod proban
dum sumit verbum Apostoli Romanorum
8 ubi eundem spiritum nominat patris
et filij. ex quo procedit sic. cum spiritus
dupliciter sumat in diuinis. q̃ quandoqȝ
essentialiter sumit et significat diuinam
naturam. et in hoc sensu quandoqȝ pro
patre, quandoqȝ pro filio, quandoqȝ pro spi
ritu sancto ponit. Aliquando uero persona
liter. et tunc significat rem naturę uel
personam spiritus sancti. Aut in verbis A
postoli sumit spiritus Christi et patris essen
tialiter pro natura ut sic sensus spiritus
qui est Christus et pater et sic plane Sabel
propositum q̃ si unus est spiritus utriusqȝ
q̃ eadem sit utriusqȝ natura. aut sumit
pro re naturę quę est spiritus sanctus. et
sic Sabel idem quod spiritus sanctus est a
patre et filio sed nulla res unius naturę
est a rebus diuersarum naturarum. cum igit
spiritus sanctus sit unius naturę q̃ sim
plex est oportet q̃ pater et filius non sint di
uersarum naturarum.
circa illa verba prope finem primi capi 3
tis (Siuius dict. occasione prędict. hęrethi
ci dogmatizauerunt non eidem esse personã
et naturam dei) dubitat. q̃ uidet magis
ter male refutare hęrethicos illos qui dice

bant

bant naturam nondici de personis. quia ~~divinus~~ ~~[illegible]~~ videt dicere illud idem quod illi affir- Hylarius
mabant. cum dicit de sypostasi non est deita
tem dicere. ergo cum deitas dicat naturam. pa
tet etc. R. dicendum quod dictum ~~[illegible]~~ Hylarij
simpliciter intellectum, generat sinistrum sen
sum. et qui sic intelligeret esset heretheticus, sed ut sonat
ipse ~~[illegible]~~ intelligit cum precisione si
licet quod deitas non dicitur de unica sypostasi
tantum. immo de omnibus.

notandum autem quod illa verba ibi immedia
te in litera precedentia. scilicet (non est idem et secundum hoc
deus et quod dei est) possunt dupliciter in
telligi. uno modo quasi sit deductio quedam
ad impossibile. q. d. si ita est in deo sicut in
creaturis sequeret quod illud quod est dei. non
esset deus. quod est impossibile. et sic magister
in litera exponit. vel possunt intelligi abso
lute. et tunc vult dicere quod non sunt ratione
idem.

4 circa illa verba (subsequenter enim in eadem
serie ostendit in spiritu dei aliquando significa
ri patrem) in initio capitis secundi. dubitatur
quia Augustinus dicit ibi in glossa. quod de illo spiri
tu intelligit de quo dicit Isai. 11. requiescet su
per eum. et constat quod ibi accipit pro persona spi
ritus sancti. Item quia Luce. 11. dicit si in digi
to dei eiicio demonia. ubi glossa per digitum
dei intelligit spiritum sanctum, que est tertia
in trinitate persona. R. quod iste rationes non
concludunt contrarietatem, quia una scriptura
pluribus modis potest exponi. nam in auctori
tate Isai. 61. spiritus domini super me, agit de
missi

missione filij. et quoniam filius potest intel ligi missus secundum diuinam naturam. et sic intelliget proprie missus a patre solum ideo spiritus domini stat ibi pro patre. si au tem intelligat de missione secundum huma nam naturam, sic intelliget de spiritu sancto prout est tertia in trinitate persona. Simili ter intelligendum est de auctoritate sequenti q potest explicari utroque modo. sed tamen spi ritus accipit aliter. et aliter.

contra illa verba post medium capitis secun di (in aliquo differt Christi et dei natura nec ea dem sit si praestari potest ut spiritus qui dei est non sit etiam Christi) arguit. quoniam ar gumentum hoc non valet. filius est filius pa tris et non spiritus sancti, ergo differt natura patris et spiritus sancti. ergo cum spiritus di cat personam argumentum illud non ualet quod facit Hilarius. R. et ~~primo~~ potest dici q Hilarius loquit de spiritu secundum quod nominat naturam, sic autem non habet instantiam suum verbum. nihilominus tamen si intelligat de spiritu prout dicitur personaliter adhuc ueritatem habet. nam cum verbum non possit esse sine spiritu, tunc haberet pater et verbum duos spiritus, et ita non essent unius naturę. Praeterea si spiritus patris non esset filij non oriret a Christo. et si non procederet ab eo, non distingueret origina liter, ergo essentialiter. sed spiritus dei, et deus sunt unum essentialiter. ergo oporteret et q spiritus et deus essentialiter differrent

sine

sine distinguerent

6 contra illa verba in initio capitis tertij (non idem est natura et res naturæ) quæ Hilarius solum intelligit in creaturis, arguit. videt enim illa locutio esse inco-nveniens. quia Hilarius loquit de spiritu dei prout significat naturam, et rem naturæ quod si nulla est differentia nullam deberet nim facere ut videt, quod si facit nim in spiritu ut significat naturam et rem naturæ sequitur quod inter huiusmodi distinctio sit admittenda. R. quod cum dicit ab Hilario aliud est natura, aliud res naturæ aut intelligit de alietate a parte rej sicut illi heretici intelligebant. et sic habet veritatem in creaturis: alio modo potest dicere alietatem sine differentiam solum secundum rationem. et hoc pacto veritatem habet in divinis. et sic intelligit Hilarius et dicit Augustinus quod aliud est esse patrem et aliud est esse deum. non quidem aliud secundum rem. sed secundum modum significandi, intelligendi. et se habendi.

7 circa illa verba post initium capitis quinti (utrum ita valeat sane dici unus deus trium personarum. vel tres personæ unius dei) advertendum. quod magister innuit. non debere dici tres personas unius dej. quia nihil est in trinitate creatum, vel serviens. vel subiectum) et videt maledicere. quia genitivus de sui ratione non importat subiectionem vel dominium

ergo

ergo non uidet sufficiens ratio. Si dicas q hoc prouenit a parte termini, nihil est dicere, q terminus de se non importat respectum dominij. Item queritur quare hoc nomen essentia non importat superexcellentiam in genitiuo sicut hoc nomen deus? Item quare non dicunt tres personæ essentiæ, sicut unius essentiæ. R. dicendum q licet ad hoc q genitiuus uere construatur et proprie necesse sit aliquam habitudinem importari, uel secundum rem, uel secundum modum intelligendi, genitiuus quidem importat habitudinem principiati ad principium, uel econuerso, ut possidentis ad possessum, uel formæ ad formatum, uel specificantis ad specificatum, habitudinem autem formæ non importat, nisi cum termino abstracto, quod significet per modum formæ. Et quoniam forma se habet per modum exprimentis et declarationis ideo talis constructio non attendit nisi cum genitiuo nominis abstracti alio determinato. Unde conuenienter dicit mulier egregiæ formæ. Sed mulier formæ, nihil est dicere. ideo bene dicitur tres personæ unius essentiæ. deus autem non est nomen abstractum ideoq non construitur cum genitiuo in habitudine subiecti ut forma dei. uel in habitudine specificantis ut persona dei. sicut creatura aquæ, uel in habitudine principij ut creatura dei. Et quoniam quando dicit tres personæ unius dei, nulla habitudinum importat proprie nisi habitudo principij

cepij sine possessionis. Similiter est quum in illo
sensu sic falsa locutio non est admittenda.
Alia ratio est quia locutio quae est in ui decla
rationis essentiae conuertitur. ut cum dicit
mulier egregiae formae. potest etiam dici e
gregia forma mulieris. ergo si diceret tres
personae unius dei, diceret similiter unius
deus trium personarum. et iste sensus nō
est sanus, ut uidetur. Sic enim posset intelligi
sicut si diceret unus deus trium hominum

8 circa illa verba prope medium capitis sexti
(sed quibus est perfecta potentia. infinita sa
pientia. incomprehensibilis bonitas) inqui
it Magister, quod in his tribus consistit summum
bonum. et arguitur contra quia summum bonū
comprehendit bonum. ergo si bonitas distinguitur
contra potentiam et sapientiam pari ratio
ne summum bonum. Item summum bonum
est aggregatiuum et collectiuum omnium
bonorum. ergo non tantum consistit in dictis
tribus. R. quod bonum uno modo distingui
tur contra sapientiam, et potentiam. alio
modo non. si enim accipitur pro bonitate
moris, sic consistit in uoluntate. et distin
guitur contra alia duo. Si autem bonum
accipiatur communiter. sic complectitur omnia
est enim bonum naturae et hoc ad potenti
am, et bonum gratiae. et hoc aut perficit in
tellectum et sic est scientia, aut affectum
et ita est bonitas. et haec tria complectitur
bonum in sua uniuersalitate. et summum
in sua integritate, quoniam ergo omne bo
num ad hoc reducibile est. ideo summum
bonum in his tribus consistit.

9 contra illa verba circa medium capitis se
ptimi (a quibus sit creaturis haec nomina

~~[illegible]~~

Sci-

Scilicet patris et filij: translata sunt ad creaturam) Arguit: quoniam Apostolus ephes. 3. ait ex quo omnis paternitas, et ergo magis a deo translata sunt ad creaturas. R. quod quantum ad rem significatam per prius est paternitas in deo quam in creatura. sed quantum ad modum significandi per nomen quod est ambobus impositum per prius creaturę convenit, et inde ad creatorem translatum est.

circa illa verba prope finem capitis septimi 10
(ideo occurrit scriptura dicens patrem potentem ne videatur prior filio) innuit magister quod scriptura appropriat patri potentiam ne videatur minus potens. Sed arguit contra videtur enim quod magis deberet dici de filio quod minus potens sit, cum passus fuerit et mortuus. ac proinde ad vitandum inconvenientia magis deberet ei potentia appropriari. R. quod quia propter passionem visus est fecisse stultitiam et habuisse impotentiam, ob quod prędicatio crucis Iudęis erat in scandalum, et grecis in stultitiam, ideo ipse Apostolus egregius doctor non tantum sapientiam appropriat Christo, immo etiam virtutem. ut sic excludat a divinitate infirmitatem. et maluit ei appropriare virtutem quam potentiam, quia virtus dicit potentiam ultimam et summum de potentia. ideo maluit ei appropriare virtutem. nec est inconveniens ex diversis considerationibus idem modo appropriare uni, modo alij. cum equaliter conveniat tribus, unde patri attribuimus potentiam, ne videatur impotens propter antiquitatem, filio virtutem ne videatur impotens, sive debilitatus propter assumptam humanitatem. Nihilominus tamen

fa

facienda est vis inter potentiam et virtutem. sicut dictum est distinctione 32

de materia huius distinctionis agit d. tho 1. p. q. 23. ar 2. et Caietanus. q. 39. ar. 1. de identitate aut distinctione essentiae cum relationibus. et idem Caietanus 3. p. q. 4. ar 2 d. thomas. 1. p. q. 39. ar 1. et 2. et q. 13. ar 3. et ibi interpretes.

circa hanc distinctionem

queritur de veritate conclusionis eius.

Pro hac questione conficienda sume tibi quinque articulos trium questionum. quas hic discutit divus Thomas. et sic quinque argumentatio ponito

Primum. quod persona et essentia in divinis non sint idem.

Secundum. dato sint idem possendi ci tres personae unius essentiae. quod tamen probet dici non posse. ^ ut admittendum necessario videtur.

Tertium quod inconvenienter attribuitur potentia patri. et sapientia filio.

quartum quod licet admittamus dictam appropriationem. nihil tamen de deo translative dici deberet.

quintum quod saltem ex rebus visibilibus non

de

debet fieri transumptio. ut communi
ter concedi videt

Reliqua disponant ad normam datam

Vel sume pro hac distinctione eamdem
questionem. que in precedenti posita est

Vel ut in ea predicit ex articulis di
ui Thome 1. p. q. 28. et 39. immo
et q. 13. sume sumendos et in ordinem
redigito. ./.

43 Distinctio Trigessima quinta. quæ incipit. cumq; supra disseruerim, est

Postq; Magister in precedentib9 egit de deo, et de conditionibus, quæ ipsum concernunt in essendo. In presenti distinctione (quæ sex capitibus absolvit) Incipit agere de eo secundum conditiones, quæ ipsum respiciunt in operando. et diuidit in tres partes. In prima ostendit quomodo multipliciter accipiat scientia dei usq; ibi hiec consideraru oportet; In secunda inquirit an scientia dei dependeat a rebus scitis usq; ibi (propterea omnia dicunt) In tertia querit quæ sint a deo scita, et qualiter, usq; ad finē distinctionis quę in epythomen redactas se habet.

Scientia dei siue sapientia, quamuis simplex sit et una propter uarios tamen rerum status et effectus multa sortit nomina, ut iam dicat prescientia, prout scilicet est de futuris et omnibus, tam bonis q; malis, iam dispositio inquantum est de faciendis. iam predestinatio inquantum est de saluandis. iam prouidentia inquantum est gubernando (dispositio enim tendit ad fieri et esse rei prouidentia uero ad bene se habere et ad Rei conseruationem) quę et pro dispositione accipit licet interdum et pro prescientia accipiatur.

Sapientia uero uel scientia est de omnibus tam bonis q; malis presentibus et preteritis, temporalibus et æternis. Si autem nulla

^ Vnde non sequitur deus potuit non producere futura et potuit non prescire ea et prescientia eius est idem cum sua Scientia et scientia cum essentia ergo potuit non habere essentiam. nec similiter valet esse prescium est idem in deo quod esse deum. at potuit non esse prescius ergo potuit non esse deus. eiusmodi enim ut dictum est ad temporalia referuntur.

^ Et sic Augustinus in illud psalmi. et pulchritudo agri mecum est. ideo inquit mecum est quia apud deum nihil preterijt, nihil futurum est, cum illo stant omnia futura et non de terra sunt ei iam preterita quia cognoscit ineffabili scientia

+ Ioannis. 1. Rom. 4 et ex qua [struck] elicitur conclusio in qua eius fere tota summa consistit que talis est. Vnica dei essentia diversimode nominatur. quod si non essent futura prescientia respectiue non diceret. deus autem tam illa quam preterita ut presentia [struck] prospectat

la fuissent futura per respectum ad que dicitur prescientia videtur quod prescientia non esset in deo nec similiter dispositio aut predestinatio. Sed cum prescientia dei sit idem cum scientia ipsius. et scientia idem cum essentia etiam exclusis futuris a quibus esse dei non dependet, esset in eo prescientia non quantum ad respectum et antecessionem quam ad futura importat. Sed quantum ad essentiam, que huic respectui substitutum est ^ et cum quo prescientia nominatur; scientia autem competit ab eterno, et preterea ratione autem huiusmodi futurarum existentiam scientie omnia [struck] creata dicuntur esse in deo. et ab eterno fuerunt antequam fierent. cum nihil fecerit ignorans. et insuper ipse intuetur omne futurum, ut sibi presens eo quod omnia tam preterita, quam futura, sicut et presentia in scientia dei fuerunt. ^ Et hactenus de littera distinctionis. quam magister latius prosequitur inductis auctoritatibus precipue. Rom. 8. ephes. 1. Isai 46. 1. corin. 2. Augustini in gen. lib. 5. tom. 3. cap. 18. et in psalm. 49 et Ambros. lib. 5. cap. 8. de fide

ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota summa consistit. vel una Trimembris. +
Prima conclusio. Vnica et immutabilis dei Scientia propter diversos rerum status diversis vocabulis nominatur.
Secunda conclusio. Si nulla essent futura tunc respectiue in deo prescientia non diceretur.
3a deus preterita et futura ut presentia intuetur.

^ ut sic

de fide cap. 5. c. 8 [illegible]

.4.

Dubia literalia
Siue textus expositio

1 Contra illa verba in principio capitis primi (eorum quę de deo secundum substantiam dicunt quędam specialem efflagitant tractatum) arguitur sic. aut enim ista specialem efflagitant tractatum quia sunt difficilia. aut quia sunt appropriata. si quia sunt difficilia. alia etiam sunt difficilia sicut simplicitas ueritas immutabilitas. si quia sunt appropriata huiusmodi etiam sunt unitas et equalitas. R. quod ista efflagitant specialem tractatum triplici ex causa tum quia sunt difficilia; tum quia multa de ipsis sunt in scriptura determinata tum etiam, quia dicunt respectum ad creaturam. et secundum has conditiones attendit ratio causę in diuina natura, ideo quia debebat facere transitum ad creaturas, siue ad creationem. et ad hoc presexigitur in causa posse. scire. et uelle quę faciunt causam esse perfectam, ideo tractatum illum in medio collocauit inter tractatum de trinitate et tractatum de rerum uniuersitate. sed quia huiusmodi se tenent a deo. et a deo sustentant* ideo tractatus iste in primo libro ponitur

*. metrice sic. Nomina multa dei tenet una scientia rerum quod splendens uarijs efficit ordo modis.

2 circa illa verba in principio capitis primi (a modo tractandum est de scientia, presciencia, prouidentia, dispositione predestinatione, uoluntate, et potentia) dubitatur quia uidetur male ordinare. potentia etenim precedit scientiam

am et voluntatem. R. q. dupliciter
possumus loqui de istis scilicet aut
in sua generalitate, aut ut concurru
nt ad unum effectum. Si in sua gene
ralitate. sic cum scientia sit bonorum
et malorum, faciendorum et non
faciendorum, prior est secundum ra
tionem intelligendi quam potentia. et
potentia cum sit respectu faciendorum
et non faciendorum prior est volun
tate, quae est faciendorum bonorum
tantum. Si autem loquamur de his
prout concurrunt ad unum effectum
sic potentia inquantum potens est pri
ma, inquantum exequens est ultima
prius enim est posse. et post scire. et po
stea velle. et ultimo facere. quod est ip
sius potentiae. et quantum ad hunc
actum magister hic ponit ultimo loco
potentiam. Sed in executione conside
rat ordinem secundum maiorem gene
ralitatem et minorem.
circa illa verba etiam in principio eius 3
dem capitis primi (sapientia et scien
tia dei est diversa sortita nomina, que
scilicet sunt scientia, prescientia, provi
dentia, dispositio, predestinatio) queri
tur quomodo distinguantur huiusmodi
nomina. et videtur q. insufficienter enu
meret. quia non solum in divinis ponitur
predestinatio. sed et reprobatio. R. q.
hec nomina distinguuntur sic. divina co
gni

gnitio potest considerari aut in se aut in or
dine ad creaturas. Si in se aut prout dicit co
gnitionem puræ speculationis. aut prout
dicit speculationem iunctam affectioni. pri
mo modo est scientia. secundo sapientia.
uel sic. aut dicit cognitionem simplicem
aut per rationem nobilissimam. sicut per
causas nobilissimas, quæ ipse deus sunt. pri
mo modo est scientia. secundo modo est sa
pientia. Si autem consideret in comparati
one ad res, hoc potest esse dupliciter. aut e
tenim connotat euentum. et sic est præscien
tia. aut effectum. et hoc dupliciter. aut quan
tum ad bonum naturæ. et sic est dispositio
aut quantum ad bonum superadditum. et
sic est prædestinatio. aut quantum ad eius
priuationem. et sic est reprobatio. sed quia
priuatio gratiæ non est effectus. sed defectus
ideo reprobatio hic specialiter non nume
rat. sed continet sub præscientiæ nomine
et ipsum sibi appropriat. Unde diuisio pot
est sic formari. Cognitio dei aut est in se
aut in comparatione. Si in se aut per ratio
nem nobilissimam. et sic est sapientia aut
per qualemcunque rationem. et sic est scienti
a. Si in comparatione aut ad euentus et
sic est præscientia aut ad effectus et effect
et hoc uel in gubernando et sic est prouidentia
uel in efficiendo et sic si respectu cuiuscunque
naturæ est dispositio. si respectu rationalis est
prædestinatio. aut ad euentus effectus et de
fectus et sic est reprobatio quæ est præscientia
nominata / Considerandum igitur in his no

mi

[Margin: permodum.]

minibus quod unumquodque se habet ex additione ad aliud. non quod sit additio ex parte scientis sed ex parte scitorum quae diversimode se ad scientiam habent. hoc enim nomen scientia vel sapientia cognitionem dicit absolute cum conditione certitudinis. unde est et tempo ralium et aeternorum. sed providentia vel praescientia addit conditionem durationis quae potest esse aeternitatis ad tempus. et ideo potest esse tantum respectu temporalium tam bonorum quam malorum. sed dispositio adhuc addit ordinem causae ad causatum in essendo unde est de faciendis. providentia vero adhuc plus addit scilicet ordinem causae conservantis. et ordinantis in finem. et ideo providenti a ad gubernationem pertinet. sed praedesti natio addit supra providentiam determina tum finem. unde est tantum eorum, quae ad gloriam ordinantur et ideo dicit esse de bonis saluandis reprobatio autem cum sit respec tu malorum, nihil ad scientiam pertinens addit supra praescientiam. et propterea de ea hic mentionem non facit magister.

circa illa verba prope medium capitis secun di (potuit ergo in deo non esse praescientia, vel dispositio, vel praedestinatio. ad hoc autem ita a quibusdam opponitur) advertendum quod ibi proponuntur tres rationes, quae quasi per eandem viam procedunt, nisi quod prima accipit ex praesci entia abstracte significata. secunda ex praesci entia significata concretive. et verbaliter ut cum dicitur praescire. tertia ex praescientia signi ficata concretive, et nominaliter. ut cum dicit praescius. et rationes in litera patent. 4

con

contra illa verba prope initium capitis ter
tij (veruntamen creator ita relative dicit
ut essentiam non significet) arguit quia cre
atio significat modum actionis non relatio
nis. ergo creator similiter ergo non dicit se
cundum relationem a parte modi, neque a par
te rei, istud autem constat. ergo nullo modo.
Item falsum videtur quod essentiam non signifi
cet. quia creator significat aliquid. ergo crea
tum aut increatum, si creatum ergo non
dicit de deo, si increatum. ergo cum signifi-
cet personam significat essentiam. Rx. quia
aliquid dici relative contingit dupliciter
aut quia significat relationem, sicut nomina
quae sunt in praedicamento relationis aut quia
habet respectum ad annexum. et sic cum om
nis actio dicat respectum ad passum. sive fac
tum et passum ad agentem sic dicit relative
et ita intelligit Magister de hoc nomine crea
tor, et bene. cum autem dicit quod non significe-
at essentiam. ob hoc dicit quia quamvis imponatur
a divina essentia, et ideo de sola dei essentia
dicit secundum omnes tamen de eo a quo im
ponit fuit controversia. quidam enim voluit
dicere quod nomina sex generum non praedicant
aliquid in deo, sed compraedicant, unde actio
non videtur dicere aliquid in agente, sed ab a
gente. et huic videtur consonare ratio. quia actio
et passio videntur esse idem. et insuper quia huic
videtur consonare verbum Boetij. de trini. quod alia
genera rerum nec de creatore nec de creaturis
praedicantur. ista opinio fuit satis probabilis. et huius
fuit Magister et ideo dicit quod praescientia ratione

sci

Scientiæ importat essentiam, sed creatori tantum relationem. Veruntamen illud hodie comuniter non tenet. Dicimus enim deum esse suam actionem ut puta creationem et quoniam essentia est divina actio et hoc nomen creator imponit ab actione, ideo non tantum impositum est essentiæ, uerum etiam ab essentia. Sed illam significat in relatione. nec Boetius intendit dicere quod talia non prædicant, sed quod non prædicantur absolute. Si tamen uelimus sustinere magistrum secundum comunem opinionem dicamus ipsum non uoluisse affirmare quod creatio non importat ~~dicat~~ diuinam essentiam sed quod quantum est ex ui uocabuli non dicit diuinam essentiam absolute. sed per modum relationis siue sub appellatione relatiua. Sed præscientia duo dicit scilicet et scientiam. et prædestinationem ratione scientiæ dicit essentiam absolutam, unde manet scientia re ipsa non manente. non sic autem est de creatione. non enim est creatio, nisi sit etiam creatura. et secundum hoc verbum magistri non habet calumniam. Dicendum ergo quod in creatione prout est actio diuina duo possumus considerare. scilicet operationem ipsam et habitudinem ad creaturam magister ergo accipit hoc nomen creator non secundum quod imponit ab operatione quæ procul dubio essentia est. sed secundum quod imponit ab habitudine. quæ non est essentia. neque est aliquid in deo realiter ut superius dictum est.

contra illa verba in principio capitis quarti (Si nulla fuissent futura esset tamen in deo scientia eadem) dubitat et arguit quod scientia 6

nos

nostra ponit res. et quando non ponit non est scientia sed opinio uel alia acceptio minus nobilis. ergo cum de nobilitate scientiæ sit ponere rem, uidetur multo fortius q. diuina essentia ponat, quæ est nobilissima. R. breuiter q. et est scientia qua habeo cognitionem de re, et scientia qua scimus esse rem. prima scientia neq. in deo, neq. in nobis ponit existentiam rei in proprio genere, nec de præsenti nec de futuro. quod patet q. artifex habet cognitionem faciendi domum, quam nunq. faciet. secunda autem scientia ponit rem tam in deo, q. in nobis sed in nobis q. dependet, in deo q. connotat et quantum ad primum modum loquitur magister, q. eadem scientia esset, sed non respectu eiusdem, neq. respectu tot, respectu quot nunc est quantum ad secundum modum.

7 circa illa verba in principio capitis sexti. (inde est etiam q. omnia sunt ei præsentia) supposito q. magister uult asserere q. deo sunt præsentia non solum quæ sunt, sed etiam quæ præterierunt. dubitatur quo pacto intelligi possint. aut etenim intelligit de præsentia secundum ueritatem, aut de præsentia secundum cognitionem; primo modo falsum est constat enim q. AntiChristus non est secundum ueritatem in deo præsens, si secundum cognitionem, q. nimirum habet cognitionem præsentium, præteritorum, et futurorum. cum hanc etiam cognitionem habeat anima omnia illi similiter erunt præsentia. R. q. nõ

om

omnia dicunt esse presentia secundu veritatem existentie rerum, sed secundum cognitionem, q deus actu cognoscit presentia preterita, et futura, et circa actum sue cognitionis semper est presentialitas, itaq nulla successio cognitionis dei est in nunc quod complectitur omnem successionem sine mutatione et ideo omnia sunt ei presentia ex hac duplici causa; quamvis autem creatura habeat cognitionem de presentibus preteritis, et futuris, q tamen cognitio eius transit in preteritum, et futurum et non agenerat cognitio ex rei existentia, ideo non dicit q, omnia sunt presentia creaturae sicut dicit q omnia sunt presentia deo. et ideo non ponit in deo memoria, quoniam hec respicit preteritum, nec tantum in re sed ut etiam actus illius cognitionis transit in preteritum, sed prescientia non dicit rationem, sive actum scientie ut futurum et ideo convenienter ponit in deo -

De materia huius distinctionis agit d. thom 1. p. q. 14. ar. 1. 2. 5. 6. et 11. specialiter ar. 1. ad. 3. et ibi interpretes.

circa hanc distinctionem querit de veritate conclusionis ipsius

Pro hac questione conficienda sume tibi quinq articulos questionis quam hic

Sic disputat angelicus doctor per ordinem ex singulis prima proponendo argumenta. Sic.

Primum. q in deo non sit scientia

Secundum. dato q habeat scientiam q saltem non cognosceret alia a se.

Tertium q licet alia a se cognosceret de illis tamen non potest certam habere cognitionem.

Quartum. qr dato cognosceret et eius scientia esset dicenda univoca scientiae nostrae.

quintum. qr sequeretur eius scientiam esse universalem. quod non videtur admittendum.

Reliqua prosequaris ad normam datam.

Vel elige ex questione .14. primae partis. octo articulos qui magis ad rem pertineant. et committendo eos propones octo primas singulos 4 argumenta. et questionem non aspernandam perficies.

distinctio Trigesima sexta quae incipit. Solet hic quaeri etc.

Postquam magister in precedenti egit de scientia dei secundum se. In hac distinctione, que septem capitibus absoluitur, agit de comparatione rerum scitarum ad scientem et diuidit in tres partes. In prima ostendit quod non omnia sunt in dei essentia sicut sunt in dei scientia. Principio distinctionis usque ibi, post predicta querit. In secunda subdit qualiter se habeat scientia dei ad bona et mala usque ibi illud etiam aduertendum. In tertia subiungit quod non omnia que dicuntur esse ex deo possunt dici esse de ipso usque in finem distinctionis que in epythomen redacta sic habet.

Omnia a deo cognita sunt quidem in eius scientia [uel presentia] non tamen illa omnia dicenda sunt esse in ipsius essentia. multa enim scit, que in essentia eius non sunt. quia omnia que sunt in essentia diuina sunt eiusdem nature cum deo. ea autem que solum sunt in eius scientia aut prescientia non item. prescientia enim alium connotat respectum quam essentia et alium respectum habet. Deus etiam alio modo cognoscit bona et alio cognoscit mala, que in ipso esse non possunt, cum ea solum in eo esse dicantur ad que se habet in ratione principij productiui. qualia non sunt mala, que nec ipse approbat et confirmat hoc ex Ambrosio secundum quem idem est esse in deo, et esse per ipsum, et esse ex ipso, mala autem non sunt ex deo neque per ipsum, ergo neque sunt in ipso. ubi incidenter ostendit quod illa verba Apostoli ex ipso, per ipsum et in ipso possunt appropriari per intellectum distinctioni personarum, tamen simpliciter omnibus personis omnia predicta, que enumerat conueniunt. deinde subiungit quod omnia que

(sic quod ex ipso exprimat patrem, per ipsum exprimat filium, et cum ipso spiritum sanctum)

que sunt de deo possunt dici ex ipso non tamen e converso omnia que ex ipso sunt de ipso dici possunt ut patet de creaturis que quidem ex ipso sunt, quia ab eo facta non autem de ipso, quia non de sua substantia. Et hec de litera distinctionis, quam Magister fusius prosequitur inductis precipue auctoritatibus Pauli Rom. 8. et Augustini psalmo 117 et de natura boni cap. 28. et 6 / psalm. 137. et psalm. 16. et 64. Cassiodori super psal 16 et math. 7. et acto 4. 15. ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota summa consistit. quarum

Prima hec est. Licet omnia sint in dei scientia, non tamen omnia sunt in eius essentia

2.a conclusio. Solet deum aliqualiter cognoscere bona, qualiter non cognoscit mala.

3.a conclusio. Licet omnia que sunt de deo possint dici ex ipso, non tamen e contra omnia que sunt ex ipso possunt dici de ipso.

^ quemadmodum si aliquis homo generet filium et faciat domum. ex ipso est filius et ex ipso est domus sed filius de ipso. domus vero de terra et ligno non de ipso.

^ tom. 10. de verbis Apostoli. serm. 11 / ephess. 1.

^ ~~vel una tri membris~~ ex qua ~~tri membris~~ elicitur conclusio, in qua eius fere tota summa consistit, que talis est. Non sic omnia sunt in dei essentia, sicut in eius scientia, qua aliter bona quam mala cognoscit neque omnia que sunt ex ipso possunt dici de ipso metrice sic

Nouit multa deus que essentie in esse negantur

Nouit non eodem quo bona, prava modo –

Dubia literalia –

1 ~ Sive expositio textus
contra illa verba prope initium capitis primi (dei cognitio eius utique essentia est, nec tamen omnia que sunt in cognitione eius sunt in eius essentia) argumentor ~~sic~~. quia hoc argumentum videtur esse necessarium. si aliqua duo

sunt

Sunt omnino eadem id quod est in uno erit et in alio. Si dicas quod differunt penes connotata. Contra, quia dei prescientia non connotat. quod si dicas quod prescientia connotat. obiicit de hoc nomine deus, quod non connotat, et tamen omnia dicuntur esse in deo, ergo pari ratione in essentia. Preterea contra Magistrum videtur esse verbum Anselmi in mono, quod creatura in creatore est creatrix essentia ergo videtur quod vere sint omnia in dei essentia. Respondeo quod hec prepositio in aliquando connotat inherentiam ut si dicatur accidens in subiecto, aliquando connotat identitatem, ut si dicatur ideae rerum sunt in deo quae sunt ipse deus non a deo, aliquando connotat causalitatem ut si dicatur creaturae sunt in ipso deo. et potest hec prepositio in dici secundum quattuor genera causarum sed in deo non dicitur nisi secundum tria. quoniam ergo causa dicit respectum ad creaturam secundum rationem intelligendi. ideo hec prepositio in secundum quod dicit causalitatem non addit nisi terminis dicentibus respectum ad creaturam. et quoniam nomen substantiae vel naturae vel essentiae non dicit respectum: ideo si dicatur creaturae sunt in dei substantia hec prepositio in aut notat identitatem aut inherentiam quorum utrumque falsum est ac proinde tales locutiones non recipiuntur. et in adducto argumento est sophisma secundum accidens ideo Magister dicit quod non valet. quamvis enim idem sint re, differunt tamen in modo significandi, et intelligendi. Ad illud quod

obiicit, quod deus non dicit respectum. Respondet esse falsum, quia importat ab actu, quem habet ad creaturam sicut dicit Damascenus. Vnde bene dicitur deus creaturarum. ad id autem quod subiungit scilicet quod creatura in creatore est creatrix essentia. dicendum quod, creaturam in creatore esse, est ideam uel similitudinem eius apud deum esse et Anselmus uult dicere quod similitudo illa est creatrix essentia, non quod creatura illa sit essentia. Vnde bene concedendum est quod ideae rerum sunt in diuina essentia quia in, notat identitatem et uere, sed hoc non potest dici de creatura secundum entitatem, quam habet in proprio genere.

Contra illa verba post initium capitis secundi (illa enim in deo esse intelliguntur quae ex ipso et per ipsum sunt) arguitur quia cum talia non sint nisi praesentia ergo in deo non sunt nisi ea quae existunt praesenter. quod est manifeste falsum et contra Augustinum qui dicit res esse in deo ab aeterno. si dicas quod accipit esse in deo ut in conseruante. quoniam sic accepit Apostolus in praefata auctoritate ex ipso, et per ipsum, et in ipso, tunc nihil facit ad propositum quia Magister accipit esse in secundum quod dicunt res esse in deo aeternaliter. si dicas quod res actualiter sunt ex deo uel per deum ex tempore. sed habitualiter ab aeterno. Tunc quaero qualiter actualiter sunt in deo ab aeterno et non aeternaliter ex deo vel per deum. R. quod esse in deo uel per deum potest accipi uel secundum aptitudinem uel secundum actum uel secundum habitum. si secundum ac 2

tum

tum sic praedicta auctoritas non est intel-
ligenda praecise, taliter quod illa sola sunt in
deo, quae sunt ex deo, uel per deum, quia deus
multa cognoscit quae sunt in deo, quae ta-
men non sunt ex ipso uel per ipsum, nec
erunt. potest iterum accipi secundum ha-
bitum. et sic adhuc non est intelligenda
praecise, quia multa deus cognoscit et potest
facere quae non faciet, et tamen sunt in ip-
so. quae nec unquam erunt ex ipso, uel per ipsum.
potest etiam intelligi secundum aptitu-
dinem. et tunc praecise habet ueritatem
quia nihil est in deo nisi aptum sit esse ex
deo et per ipsum et hoc pacto facit ad pro-
positum. et sic intelligit magister. et
per hoc excludunt mala, quia deus mala
facere non potest. nec mala possunt esse
ex ipso. nec per ipsum. Ad illud autem
quod quaerebat quare mirum res non
dicant aeternaliter esse ex deo? Respondeo quod non
est simile, quia aliae propositiones signifi-
cant per modum fieri, motus et actus, sed
haec praepositio in per modum quietis. et
quoniam deus non fecit nisi ex tempore
nec fuit causa actualiter causans nisi
ex tempore, licet habitualiter ab aeter-
no. ideo magis dicunt res aeternaliter in
deo quam ex deo.

3 contra illa verba circa medium capitis
secundi (mala non sunt in deo) et paulo
post (bona cognoscit etiam per approbati-
onem. et per beneplacitum, mala uero non)
supple cognoscit deus per approbationem

arguit sic. approbatio respicit volunta
tem. Sed esse in deo respicit ab æterno
exemplaritatem. ergo notitia approba
tionis nihil ad hoc facit. Item magister
videtur insufficiens in divisione divinæ
cognitionis. quia sicut bona cognoscuntur
notitia approbationis, ita et mala no
titia reprobationis. Item approbatio
aut nihil aut aliquid addit super notiti
am simpliciter ~~aut non~~. ~~et~~ si nihil ergo
non est quod in deo distinguamus notitiam
et notitiam approbationis. Item si ni
hil addit. ergo sicut sunt in deo ea quæ
cognoscit approbando sic etiam sunt in
ipso quæ cognoscit simpliciter. si aliquid
addit, ergo divina notitia est composita
Si dicas quod addit secundum intellectum, con
tra. intellectus noster non facit res esse
in deo. ergo nec notitia approbationis.
R. dicendum. quod approbatio super cogni
tionem secundum intellectum addit be
ne placitum voluntatis, hoc autem bene
placitum connotat bonitatem in eo res
pectu cuius est. quia deo non placet nisi bonum
et esse bonum inquantum huiusmodi de
o simile est. ergo si idea dicit rationem
cognoscendi secundum assimilationem
omnia, quæ deus cognoscit notitia ap-
probationis sunt in ipso. Sed notandum
quod approbatio potest connotare bonitatem
in actu. et sic non est præcise verum quod
omne quod est in deo sit cognitum notiti
a

tia approbationis. potest etiam connotare bonitatem in potentia. sicut exemplar co notat rei entitatem, non quod sit sed quod deus potest eam facere. et proinde nihil est in deo. nisi quod cognoscit notitia approbationis, quia sic cognoscit omne bonum. quod est uel quod potest facere, et illius habet exemplar, et ideo illud tantum est in deo cum autem obiicit quod uoluntas non facit, sine in deo Rº quod hoc non est quod uoluntas in actu, sed quod deus nihil potest facere, quod nõ approbet tanquam bonum, unde approbatio ibi magis dicit iudicium rationis quam affectum uoluntatis. quando uero quaerit. si addit. Rº quod addit a parte nostri intellectus et a parte connotati, et a parte ipsius dei. ~~non~~ non sic autem addit reprobatio. et ideo magister non ponit notitiam reprobationis pro membro

4 contra illa verba post initium capitis quarti (eandem uim habent omnia haec scilicet ex ipso et in ipso. et per ipsum) arguitur quod si idem sunt. videtur inculcatio verborum impertinens. Item aut accipit esse in ipso sicut in exemplari. aut sicut in causa conseruante, si tanquam in exemplari constat quod aliud est esse in ipso. et ex ipso sicut prius ostensum est, si tanquam in conseruante. Adhuc aliud est produci, aliud conseruari. Item si eandem uim habent sicut ex ipso appropriatur patri. ita poterit appropriari filio et similiter patri poterit appropriari in ipso. Rº quod possumus loqui de illis tribus circumlocutionibus. uel quantum ad illud quod significant. uel quantum ad ordinẽ quem connotant. si loquamur quantũ

ad

ad illud quod significant. sic omnia dicunt esse ex deo tanquam ex principio primo non aliunde moto, omnia dicunt esse per deum tanquam per principium sufficientissimum quod omnia agit ~~per ipsum~~. et omnia dicunt esse in deo tanquam in principio infinito. quod non potest aliquid facere extra se sine eo quod illud et omnia ambiat et contineat eius virtus. et in his tribus circumlocutionibus significatur quod deus est principium primum et sufficientissimum et infinitum. Et quoniam hæc omnia in deo sunt unum et conveniunt tribus idest quantum ad significatum dicit Ambrosius quod habent eandem vim; nec tamen est inculcatio, quia diversimode importat secundum rationem intelligendi. Si autem loquamur quantum ad ordinem, quem connotant præpositionum habitudines. sic sunt appropriatæ tribus, quia ex ipso dicit rationem primi. et per ipsum dicit rationem medij et in ipso dicit rationem ultimi sive quietatiui ac proinde ex ipso appropriatur personæ patris. quæ est prima in trinitate per ipsum appropriatur filio, quæ est persona media. et in ipso spiritui sancto. qui est persona tertia. et ex his patent obiecta

De materia huius distinctionis agit D. thom 1. p. q. 14. ar. 10 (et q. 15. de ideis) et q. 1 ar 4. ad 1. et ibi interpretes.

circa hanc distinctionem est quæstio de veritate conclusionis ipsius.

Pro

45 Pro qua componenda sume sex articu los duarum questionum, quas hic exci tat divus Thomas. et per ordinem ex singulis prima confice argumenta. sic 290

Primum. q, deus non cognoscit singula ria ~

Secundum q, saltem non cognoscat ma la.

Tertium qr sequetur q, si res cognosce ret illę non essent in deo

quartum. qr sine ideis nihil posset cognos cere (ut constat) ideę autem nihil omni no esse videntur maxime in deo.

quintum qr si ideę essent in deo essent plures ut communiter admittit. s̄z autē pluralitas esse non potest.

Sextum qr si ideę essent in eo ad cognos cendum essent omnium, quę cognoscit quod probat esse non posse -

Reliqua prosequere ad exemplaria data

Vel sumito. ex questione. 14. primę partis. et ex questione. 15. articulos ne cessarios, et cum iis et ex eis questionem perficito, quod erit minimi negotij

Distinctio Vigesimaseptima
quae incipit [illegible]
[illegible]

[illegible]

46

292

distinctio Trigessima septima que incipit. Et quoniam demonstratum est. etc.

Postquam Magister in precedenti egit de modo quo resurrit in deo. In presenti distinctione que sex decim capitibus absolvitur, incipit agere de modo, quo deus est in rebus et dividit in tres partes. In prima ostendit veros modos, quibus deus est in rebus, a principio distinctionis usque ibi cumque divina natura. In secunda parte removet falsos modos, quibus non est in ipsis usque ibi ad hoc autem solet. In tertia subiungit qualiter de novo incipiat esse. et desinat in creatura usque ad finem distinctionis. que in epythomate ita dicta sic habet

In omnibus generaliter rebus deus est per presentiam, potentiam, et essentiam sine tamen sui diffinitione, aut limitatione. est etiam in omni loco sine circumscriptione, et in omni tempore sine mutabilitate. est Insuper in sanctis specialiter et excellentius scilicet per gratiam suam non sic quod in se manere desinat, aut quod maniente in eis una persona excludat alia. excellentissime autem est in homine Christo per gratiam unionis hypostatice in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Sunt autem tertium modum omittit pro nunc Magister. usque ad librum tertium / subiungens quod modus hic quo deus est

est in omnib[us] rebus intellectu nostro nec capi nec exprimi potest. excludit etiam modu[m] quorumdam dicentium q[uod] ex eo solum deus sit in omnibus rebus per presentiam q[uia] omnia sunt ei presentia, per essentiam vero et potentiam q[uia] virtute ~~essentie~~ sue nature, et potentia omnia conservat, et in omnibus operat[ur]. et hoc propter sui simplicitatem et infinitatem, est ergo ubiq[ue] intime per essentiam. sed in solis bonis inhabitat per gratiam. Prius autem q[uam] res aut sancti essent, deus qui nullius eget eque ut modo in se habitavit.

Neq[ue] tamen per hoc q[uod] deus presens est in rebus etiam immundis maculat, sicut nec spiritus humanus a corpore leproso, neq[ue] a rebus fedis vel locis immundis radius solaris. et quamvis deus est ubiq[ue] et in omni tempore. non tamen temporalis est aut localis. q[uia] nec subest motui nec loco terminat[ur] aut circumscribit[ur]. spiritus vero creat[us] loco quidem terminat[ur] non tamen circumscribit[ur]. qui per tempus aut secundum tempus movet[ur] per affectiones tempori subiacentes. deus autem minime. qui et sine sui mutatione incipit de novo vel desinit esse in creatura modo predicto. et hactenus de littera distinctionis quam Magister latius prosequit[ur] in multis auctoritatib[us] precipue. colos. 2. Hier. 23 Isai. 6. et. 66. et August. lib. 3. cap. 2. ad maxim

defecerunt autem hij q[ui] acceperunt esse in loco per modum, quo corpus in loco est. et ideo dicebant q[uod] essentia dei non proprie est in loco sed dicit[ur] esse per essentiam in quantum omnis essentia ab eo est et in quantum ipse per virtutem essentie sue operat[ur]. sed hoc non sufficit. et mentis captum superat et est ~~ergo deus~~ ubicun[que] operat[ur] inhabitat. sed non dicit[ur] inhabitare ubicumq[ue] est. quinimo sicut anima rationalis tota est essentialiter in singulis partib[us] corporis non tamen equaliter aut eque intense in omnibus operat[ur].

hebr. 13. sapie. 1; Joan. 17. August. lib ad dardanum cap. 11. luc. 11. matt. 6. August. de agone christ. Beda in luca. psal. 47. et August. 83. qq. q. 20

ex qua tres eliciunt conclusiones in qui bus eius tota summa consistit.

Prima conclusio. deus est in omnibus rebus presentialiter, potentialiter et essentialiter. sed in iustis specialiter per gratiam.

Secunda. deus ubique existens nulla temporis aut loci variatione mutat.

Tertia. deus sine sui mutatione incipit vel desinit esse in creatura ~

41 ex qua ~~tamen~~ elicit conclusio in qua eius fere summa consistit. que talis est

Deus tribus modis est ubique. et in iustis per gratiam nulla temporis aut loci mutatione variatus licet incipiat aut desinat esse in creatura -

metrice sic.

Solus ubique deus nullo discrimine rerum.
mutat nullo tempore sive loco -

Dubia literalia sive textus expositio?

1 circa illa verba prope medium capitis secundi (ita deus cum sit in omnibus essentialiter ac totus, in illis tamen plenius esse dicit quos inhabitat) queritur ratio huius differentie. et dicendum est quod alie creature quamvis consequantur divinam similitudinem per operationem ipsius dei non tamen attingunt ad ipsum deum secundum suppositum, et ita quamvis deus in eis sit, non tamen ipsa cum deo sunt. sed creatura rationalis attingit ad ipsum deum. secundum quod ipsum amat. et cognoscit. et ideo cum eo esse dicitur et eadem ratione dicit capax dei. sicut sue perfectionis per modum obiecti. et propter hoc etiam dicit templum dei. et inhabitari a deo.

2 contra illa verba circa finem capitis secundi (mali vero non sunt cum illo, ut qui

in

in luce non sunt cum luce) obiicit, quia mali sunt in deo. in illo enim viuunt, mouent, et sunt, ergo si non importatur maior conuenientia in hoc quod est esse cum aliquo quam in aliquo, uidetur quod sicut mali dicunt esse in deo ita dici debeant esse cum deo. Item quae istarum est magis propria deus est cum malis uel mali cum deo? uidetur quod haec. mali sunt cum deo. sed Augustinus in lib. confess. ait me cum eras, et tecum non eram. ~~dicet~~ glo[ssa] quod pro statu peccati. Sed contra. cum dicit auctoritatem in causali, ergo uidetur quod melius dicit homo cum deo quam conuerso. Respondeo dicendum quod haec praepositio cum dicit associationem, in societate autem considerant duo scilicet mutuum auxilium. et conformitas Voluntatis, quoniam ergo soli boni habent uoluntatem conformem. et sunt coadiutores dei. ideo de eis solis proprie dicit quod sunt cum deo. et e conuerso, quia tunc. hoc quod est esse cum non dicit auctoritatem. quia uero mali non conformant, neque auxiliant deo in sua salute, sed contradicunt. et tamen deus adiuuat eos in multis. ideo dicit Augustinus mecum eras etc.

contra illa verba in fine capitis tertij (in se habitabat deus. apud te habitabat. et apud te est) obiicit. quia praepositiones sunt distinctiuae, quia transitiuae, si ergo deus a se non distinguitur male dicit quod apud se erat si dicas quod dicunt transitionem tantummodo quantum ad modum. contra est glossa

sup

super primum caput Joannis dicens q, apud sonat distinctionem patris ad filium. Rr dicendum q, deus non solum est in creaturis, sed etiã apud se. unde Augustinus in lib. confess. deus in se ut alpha et o, in mundo, ut creator et rector, in angelis, ut sapor et decor, in liberatis uel electis ut liberator et adiutor, in reprobis sicut terror et horror. Ad id autem quod obijcit. scilicet q prepositio dicit distinctionem et transitionem. Rr. q, quantum est de virtute sue significationis non dicit nisi transitionem quantum ad modum, quod autem dicit quantum ad rem, hoc est ratione materie, siue terminorum, quibus additur.

4 circa illa verba in fine capitis quinti (quomodo deus habitet in aliquo. id est habeatur cum videlicet ita est in aliquo ut ab eo cognoscat. & diligat) est dubium. quoniam deus habitat in paruulis, qui eum non cognoscunt ergo assignata ratio minus sufficiens est et conueniens. Rr. quod cognoscere contingit dupliciter. scilicet actu. et habitu. paruuli autem, quamuis non cognoscunt actu. cognoscunt tamen habitu. eo q, gratiam habent et habitus virtutum, sicut dicit in quarto libro.

5 circa illa verba prope medium capitis sexti (sicut multa de deo intelligimus. que loqui penitus non ualemus) aduerte q, causa huius diuersitatis est. qr causa semper excedit causatum, in quibusdam autem locutio causat intellectum, sicut in his, que per disciplinam perdiscuntur. unde contingit q, intellectus

dis

adiscentis non pertingat ad virtutem locu
tionis et tunc potest loqui ea que audit sed
non intelligit. et similiter est in his que pu
re sunt de fide et intellectum humanum ex
cedunt. fides autem ex auditu est. Rom. 10
quandoqz autem intellectus est causa locuti
onis, sicut in his que per inventionem sciun
t. unde in his intellectus locutionem excedit
ut multa intelligant que proferri non va
lent.
contra illa verba ibidem circa medium dicti capitis sexti (quomodo autem 6
ubiqz sit deus intellectu non capimus) ar
guit. qz quod intelligimus debet rationi
sicut dicit Augustinus, sed habemus ratio
nes per quas scimus deum esse in rebus po
tentialiter. presentialiter. et essentialiter
ergo. etc. si dicas q non comprehendimus
que dicunt de deo contra. qr neqz alia que
similiter dicunt de deo comprehendimus
ergo non magis de hoc qz de supradictis de
buisset dicere Magister q sit ineffabile.
Rx. q quedam sunt pure intelligibilia. et ta
libus non contradicit imaginatio sed de
ficit. quedam sunt sensibilia. et in talibus
sufficit. quedam sunt quodammodo imagi
nabilia. et quodammodo intelligibilia. et in
talibus intellectus frequenter deficit. et ima
ginatio contradicit et deficit. ut cum cogita
mus deum esse ubiqz. deum solo intellectu
capimus. locum autem imaginamur, et qr
nostra imaginatio extra non capit, q aliquid
crea

creatum sit in pluribus locis. et intellectus cla
ritatem lucis non aspicit. Hinc est q talia no
bis non intelligibilia iudicarentur magis qz ali
a.
contra illa verba prope initium capitis octavi
7 (spiritus creatus cum sordibus corporeis etiam leprosi
uel quarumcumque pollutis inquinari non possit)
arguitur. qz sapientiae. 9. dicit corpus quod corrum
pitur aggrauat animam. et iterum anima con
trahit peccatum originale a carne. et ab illa in
ficitur. Rx. q sicut generatio univoca est. quae
est similis ex simili. et equivoca quae est dissimi
lis rei. ita est infectio secundum rationem univo
cam. ut quando leprosus facit leprosum. et secun
dum equivocam. ut infectio generat infectio
nem. primo modo loquitur Magister qz anima
leprosi non est leprosa. secundo autem modo
procedit obiectio. non enim necesse est q omne
tangens immutetur ab eo quod tangit nisi in his
quae agunt et patiuntur ab inuicem. ut in primo
de generatione dicit. et haec sunt. quae in materi
a conueniunt. Unde orbis lunae non immuta
tur ab igne contingente. ac proinde stultum est
dicere q essentia diuina inquinetur rebus immun
dis. quibus per operationem applicatur.
8 contra illa verba desumpta ex Augustino in me
dio capitis octaui (cum in deo sint omnia quae
condidit non tamen inquinant eum illi qui pec
cant) arguitur sic. sordes corporales inquinant
res corporales, ergo et sordes spirituales res spiritu
ales. Item si deum non inquinant ergo possumus
dicere q deus est in diabolo, quod est contra om
nem usum loquendi. Rx. q sicut tangit Magis
ter

ter res spirituales non coinquinant a corpor ~~spiritu~~
alibus ut modo dicebamus quia non communicant
in materia. ut patet in radio qui non inficit
fecibus. ad id quod de diabolo et peccatoribus
obiicit. R. quod et si deus non dicat absolute (ob
dissonantiam quam importat et contumeliam
quam videt praese ~~farre~~) esse in illis non inconve
nit tamen concedere quod in illis sit quantum ad
conservationem naturae.
contra illa verba prope initium capitis noni. 9
(neque dimensionem habet scilicet divina natu
ra sicut corpus) obiicit quia ephes. 3. dicit ut
possitis comprehendere cum omnibus sanctis
quae sit longitudo latitudo etc. et glossa ex
ponit illud de deo. R. quod magister proprie
loquitur ad literam. Apostolus autem loquitur
metaphorice. unde multipliciter exponun
tur illa verba. in deo enim longitudo est lon
ganimitatis. latitudo charitatis. sublimitas
misericordiae. et profundum iustitiae. sive
sapientiae. quantum ad dei iudicia.
circa illa verba eiusdem noni capitis prope 10
finem (movet etiam per tempus et locum
creaturam corporalem) dubitat. videtur en
im mala ista divisio Augustini. primo quia a
philosopho nulla ponitur mutatio secundum
tempus. et iterum sua divisio non videtur suf
ficiens quia Philosophus ponit sex species motus
R. quod secundum philosophum omnes species
motus ad hunc duplicem motum reducuntur
scilicet ad motum ad situm. et ad motum ad
formam. Augustinus autem motum ad situm
intelligit per motum secundum locum. qui est ten
tis completi et perfecti. sive de imitatione cir
ca

ea qualitatem siue proprietatem subs-
tantiæ, eatenus quia ad situm est. nisi pari-
ter sit ad formam. et motum ad formam,
quem subdiuidit per quinque species compre-
hendit sub mutatione secundum tempus.
propter hoc. quod de se dicit mensuram uari-
abilem et rei uariabilis. unde omnem
mutationem quæ est secundum proprieta-
tes rei absolutas et intrinsecas, siue se-
cundum qualitates corporales siue spiritu-
ales. ut sunt affectiones in animabus, ipse
uocat mutationem secundum tempus. et
sic patet ratio diuisionis et sufficientia

11 Contra illud in fine dicti capitis. (non spi-
ritualis autem creatura per tempus mouet)
Arguit quod spiritualis creatura mensurat
æuo cum sit perpetua. ergo si mouet non
per tempus, sed per æuum mouet. Item
intellectus angelicus est deiformis sicut
uult Philosophus. ergo intelligit in instan-
ti et pari ratione afficit. ergo non in tempo-
re. Præterea tempus per prius est mensu-
ra motus primi mobilis. ergo illud solum
mensurat tempore. quod subiacet illi mo-
tui. sed talis non est angelus. neque eius mo-
tus. ergo. Respondeo notando pro horum intel-
ligentia. quod tempus uno modo sumit pro-
prie et sic dicit mensuram rei numera-
bilis in quantum mutabilis tamen sub
ratione continui. et quoniam motus pri-
mi mobilis est motus maxime euidens et
continuus inter omnes, ideo tempus hoc
modo dicit proprie esse in primo mobili
sicut in subiecto in quo primo est. et in quo

pri

primo apparet. Alio modo dicit temp⁹ mensura cuius libet rei mutabilis secundum q mutabilis siue moueat instantanee siue continue. et sic non tantum est in motu primi mobilis et in eis quę ei subiacent. sed etiam in omni creato circa quod accidit uariatio. et sic est in angelis. et per hoc patet ad obiecta. etenim quum est mensura angelorum quantum ad esse substantiale eorum quod est inuariabile et incorruptibile sed tempus quantum ad proprietates quae uariantur. et quaedam subito quędam successiue. sicut patet in angelis per naturam paulatim intendi aliquam affectionem. et sic patent cętera.

contra illa verba post initium capitis decimi quarti (sicut in duobus sapientibus. quorum alter altero corpore grandior est. sed sapientior non est, una sapientia est) Arguit. videt enim falsum dicere q una sapientia sit in duobus, siue maior siue minor. q sapientia est accidens et qualitas sapientis. et accidens per substantiam numerat. R. q aliqui uoluerunt affirmare q eadem sapientia creata sit in duobus sapientibus quod nitunt probare per duas suppositiones. altera est q species rei in anima non differant per essentiam a re extra. Altera suppositio est. q eandem rem possunt cognoscere et scire duo sapientes scilicet unum enunciabile, quod dictum est singulare. et hoc ultimum constans est. sed il- 12

sed prius nimirum q, species in anima non differant a re extra secundum essentiam ostendunt sic qr per eadem cognoscit res, per que habet esse ergo si per formam suam habet esse habet similiter et cognosci at forma rei vere est in anima et cum intellectus sit sciens per illam formam et contingat aliquos duos idem omnino scire et cogitare ex consequenti illa non tantum est vera forma sed et una forma et hoc persuadent per hoc q, si forma potest secundum veritatem consimilem formam in materia producere et seipsam facere in aliena materia quare non erit similem in anima que habilior est ad recipiendum unde et idipsum asserunt sensisse Augustinum et consequenter affirmant sapientiam non esse ad modum aliarum proprietatum.

Sed huiusmodi positio deviat ab Augustino qr ipse et alij sancti in ea sunt sententia q, esse in pluribus omnino distinctis non convenit uni et eidem creature nisi per miraculum ac proinde dicta sententia falso nititur fundamento si enim veritas asini esset in anima, quare anima non diceretur esse asinus? et iterum si esset veritas adhuc non esset eadem, qr nulla forma cum generat se generat se omnino eandem sed de necessitate plurificatur essentia in generante et generato preterea in deo et propterea non facit ad propositum. est ergo secundus modus dicendi q, Augustinus intelligit de sapientia increata que est

in

in sapientibus et attingit ubique propter sui mundiciam. Sed cum Augustinus intendit ponere exemplum in creaturis, non uidetur ad huc hoc esse secundum eius intellectum. et preterea ipse dicit q, sapientia est equalis in duobus qui sunt equaliter sapientes, non autem in alijs. ac proinde uidetur loqui de habitu. Et ideo est tertius modus q, loquitur de unitate per conformitatem. Sed illud adhuc non uidetur conuenienter dictum. quia sic maior esset in duobus quam in uno. ut patet in duobus diuitibus, qui sunt in diuitijs conformes et equales.

Propter hoc dicendum q, similitudo siue intentio in anima potest comparari ad animam in qua est. et ad illud cuius est. et quoniam ortum habet ab eo cuius est et ad illud dicit. ideo similitudines unius rei in pluribus animabus, quia in unam et eandem ueritatem ducunt. et tantum una quantum due. Hinc est q, per comparationem ad illud cuius sunt habent unitatem. nec maius sunt due quam una. et similiter sapientia. Sed in comparatione ad animas, que per illas cognoscunt habent pluralitatem. et plus sunt due, quam una, et ex consequenti patet q, non potest poni omnino simile, quia res differunt intentione siue similitudine. in deo autem in quo non differunt. patens est q, unus potest esse in multis. et ex dictis patent cetera obiecta. / Vel dic breuiter et summarie q, scientia est una in specie ex parte scibilis differens numero ex parte scientium nec maior nec minor ob maius uel minus corpus quia non habet localem situationem licet sit maior aut minor secundum certitudinis intensionem, aut numerum scitorum ✠

✠ de materia istius distinctionis agit D. thom. 1. p q. 8 ar. 1. et 2 et q. 52 ar. 1. et q. 53 ar. 1. et ibi interpretes.

^ scientis

circa

47

circa hanc distinctionem queque de ueritate conclusionis ipsius.

Pro cuius questionis compositione et forma sume tibi. quinque articulos questionis primę quam circa hanc distinctionem diuus Thomas examinat. et propone primum singula eorum prima argumenta Sic.

Primum argumentum q deus non sit in rebus

Secundum. q saltem non sit in illis per potentiam essentiam et potentiam. in sanctis per gratiam. et in Christo domino per esse.

Tertium. q saltem non erit ubique

quartum q dato sit ubique non tamen illi soli conueniet

quintum q sequeretur q ab ęterno illi conueniret.

Reliqua disponant ad normam datam

Et quoniam predicta non erunt satis sume tres articulos tertię questionis quam sic idem Sanctus doctor pertractat de locabilitate angelorum. et effice ex illis secundam questionem articulos connectendo

Vel si uis ex partibus questionem compila

ze. Sume Articulum primum questionis
septime. et quattuor articulos questionis
octave. et articulum secundum questionis
52 [prime partis]. et articulum tertium questionis se
cunde. quam hic disputat divus Thomas
et commette eos etc.

premiere partie

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Distinctio Trigessima octaua quæ incipit. Nunc ergo ad propositum. etc.

Postquam Magister in præcedenti egit de scientia dei secundum se, et de comparatione rerum scitarum, In præsenti distinctione, quæ quinque capitibus absoluitur, incipit agere de comparatione scientiæ ad res scitas. et diuidit in tres partes In prima quærit an scientia dei sit causa rerum scitarum a principio distinctionis usque ibi. Sane ergo quæ uidetur. In secunda subiungit determinationem quæstionis motæ usque ibi. ad hoc autem, quod supradictum est. In tertia mouet et soluit quæstionem ex determinatione dubitationis motæ emergentem usque in finem distinctionis. quæ in epythomenre dacta sic habet.

Causa rerum est dei præscientia, ita quod res futuræ non fierent, nisi eas deus præsciret, est quod impossibile ~~sit~~ eas non euenire dum deus eas præscivit, nec proinde res scitæ sunt causa scientiæ dei, sic enim temporale esset causa æterni; neque sancti. et specialiter Origenes aliud sentiunt nisi quod erunt res scitæ causa præscientiæ dei tanquam conditio sine qua non. Neque ex dictis sequitur quod deus sit causa malorum ex eo quod mala ab ipso scita sint. non enim noscit mala nisi notitia simplicis intelligentiæ per quam notitiam non est causa re

et ueluti causa consequentiæ. et non essendi cum dicit quod futurum est ideo scit a deo antequam fiat.

rerum, nisi forte sic dicat causa rerum sine qua non, nec enim deus quemquam cogit peccare quia scit eum peccaturum. et hoc est dicere quod sine eo mala non essent licet ipse, nec velit nec approbet ea sed tantum bona. Stat autem et cum dei certissima praescientia contingentia futurorum, itaque non sequitur, deus ea certo praescivit, et eius scientia falli non potest ergo necessario eveniunt: contingentia enim futura secundum se contingentia sunt, licet certum sit ea evenire quantum ad dei praescientiam. Unde propositiones illae, et similes, impossibile est non evenire, quod deus praescivit; Possibile est non evenire a deo praescitum, coniunctim. et in sensu composito falsae sunt. in sensu autem diviso verae. Tunc enim simul stat ea a deo praescita et tamen in se fore contingentia^. et haec de littera distinctionis, quam Magister latius prosequitur inductis auctoritatibus praecipue ✠ Origen. lib. 7. ~~cap. 13~~. ~~et~~ tom. 4. in ~~ad~~ cap. 8 ad Roman et Augustin. homil. 53. tom. 9. eccl. 18. et August super Io. hom. 4.

ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit. vel una trimembris.
Prima conclusio. deus scientia approbationis non est causa simpliciter omnium futurorum contingentium. sed tantum bonorum.
Secunda conclusio. ineffabilis dei praescientia

^ et propterea dicit Magister quod deus hominum peccata punit non sua quasi dicat neminem sua praescientia coget ad peccandum, si enim cogeret iam peccata non imputarent hominibus, sed ipsi deo unde nec ~~deus~~ praescit illa tamen quam facturus nec tamquam sua sed illorum, qui sunt ea facturi vel habituri; praescivit ergo illa sola notitia sed non beneplaciti auctoritatis.

^ ita etiam et illud impossibile est non esse praescitum omne quod fit idest non potest esse utrumque scilicet et fiat et non sit praescitum. Sic sensus verus est. si vero dicis de uno non potuisse non praescire omne quod fit falsum est potuit enim facere ut non fieret. et ita non esse praescitum

✠. August. 15. de trinit. cap. 13. eccl. 23

tia est causa sine qua non omnium bonorum et malorum.
Tertia conclusio quod in ineffabili dei praescientia stat indifferens vel libera futurorum contingentia.

ex qua trimembris eli[citur] est conclusio in qua eius fere tota summa consistit que talis est.
Deus scientia approbationis causat bona; praescientia autem ineffabili omnia, cum qua stat liberorum futurorum contingentia.
metrice sic
quamvis non possit divina scientia falli libera contingunt multa futura tamen.

Dubia literalia sive textus expositio

I. circa illa verba Augustini post medium capitis primi. (nec aliter scivit creata quam creanda) dubitatur et arguitur quod res sic vere cognoscit sicuti est. sed aliter fuerunt quando erant creanda quam cum sunt creata quod primo fuerunt res in causa et secundum quid postea simpliciter et in proprio genere. ergo aut deus non vere cognoscit, aut aliter cognoscit. Item angelus cognoscit res in verbo. et cognoscit eas etiam in proprio genere et alius et alius modus cognoscendi est sic ab illo. ergo cum deum non lateat quod novit angelus videtur quod deus utroque modo cognoscat, et per consequens aliter et aliter. Respondeo dicendum quod cum dicimus rem aliter cognosci dupliciter potest intelligi. aut ita quod adverbium dicat alietatem quantum ad cognitionem. aut quantum ad esse rei cognite. si quantum ad esse rei cognite sic est verum. et est sensus deus cognoscit rem istam aliter esse, vel se habere quam prius se habuit et sic non intelligit magister et Augustinus. Si autem dicat alietatem quantum ad cognitionem sic est falsa et est sensus deus aliter rem factam quam prius faciendam cognoscit

gnoscit. et ita falsum est, quod significa[t] divina cognitio alterata. et quod aliquid receperit a re extra. et per hoc patet ad primam obiectionem. Ad id autem quod obiicitur quod deus cognoscit res in proprio genere sicut angelus. Respondeo quod cognoscere res in proprio genere dupliciter intelligitur. aut ita quod illud esse quod res habet in proprio genere cognoscat. et hoc est perfectionis. nec latet deum. et ita non facit novum modum cognoscendi a cognitione in verbo. aut ita quod aspectus intelligentie sive uis cognitiua deflectatur supra rem ut est in proprio genere. et hoc est imperfectionis quia uis cognoscens egreditur extra se. et hoc nullo modo potest poni in deo et ita facit in angelo alium modum cognoscendi. et patet solutio.

circa illa verba post initium capitis tertij (tunc etiam quod aeternum est aliquid existeret causa) in quibus magister uult dicere quod prescientia dicat quid aeternum 2 arguitur quia prescientia dicit respectum ad creaturam futuram. sed nihil est futurum secundum esse quod habet in deo. sed in proprio genere ergo connotat aliquid temporale. et ex consequenti indicat quod dicatur ex tempore. Praeterea respectus ille nihil dicit a parte dei nisi nostrum modum intelligendi. ergo tunc cepit ille respectus quando cepit noster intellectus. non ergo fuit ab aeterno. Respondeo cum magistro quod prescientia dicit quid aeternum et ab aeterno cum enim non importet nisi duo scilicet

ante

antecessionem et scientiam et antecessio ~~omnem creaturam~~ sed ante omnem creaturam et scientia naturaliter. patet quod prescientia quid eternum dicit. Ad id uero quod obiicit scilicet quod importet rei futuritionem. R^r quod futuritio uno modo importat successionem temporis, et ita non est de ratione prescientie. hoc enim modo futurum incepit cum tempore – alio modo futurum importat ordinem temporalis ad eternum secundum consecutionem, sicut prescientia antecessionem. et quoniam iste ordo solum exigit primum extremum in actu et illud fuit ab eterno ideo futuritio et prescientia. Quando autem arguit quod respectus a parte dei nihil dicit secundum rem. R^r quod est falsum quod respectus ille est diuina essentia. Sed uerum est quod nihil dicit respectum siue dependentiam, nisi solum secundum modum intelligendi. et ideo non incepit secundum rem sed solum modus significandi cepit. et quando Magister dicit quod prescientia dicit quid eternum non intelligit nec loquitur de ratione significandi. sed de eo quod significat per nomen

3 contra illa uerba post initium capitis quarti (ita etiam dicimus scientiam uel prescientiam dei non esse causam eorum que fiunt nisi talem sine qua non fiunt si tamen scientiam ad notitiam tantum referamus. Si uero nomine scientie includitur beneplacitum atque dispositio, tunc recte potest dici causa eorum que deus facit) Arguit

Arguit quia aut scientia hoc modo et illo dicto dicit eundem modum sciendi aut alium. si eundem, ergo si uno modo est causa etiam et alio. si alium modum ergo in deo est multiplex modus sciendi ac ex consequenti non uniformis per omnia. Item scientia simplicis notitiae est deus, et deus est causa omnium. ergo scientia simplicis notitiae est causa omnium. R. quia in nobis notitia simplex. et notitia beneplaciti dicunt diversas cognitiones et diversos modos cognoscendi. et ex consequenti connotant diversa. in deo autem unica tantum cognitio est. sed illa vera facit de quo dicimus multis. ac proinde illa una dupliciter potest significari. aut per modum approbationis aut per modum notitiae simplicis. et cum significat per modum approbationis connotat effectum, et bonitatem, quando vero per modum simplicis notitiae solum eventum. et quoniam esse causam alicuius connotat effectum sive respectum quamvis eadem sit scientia sive sapientia a parte principalis significati. ideo dicit, quod haec est causa illorum quae prescit illa non. et hoc dicit non quia res significata non sit causa. sed quia ut sic significata est non significat per modum causae. quoniam comparat ad ea, quae nullo modo sunt a deo.

Contra illa verba circa medium capitis quarti (deus inquit Augustinus futurorum praescius per prophetam praedixit infidelitatem iudeorum) Arguit quia cum dictum prophetae fuerit verum certitudinaliter videtur quod deus revelaverit iudeis suum ca 4

sum

sum seu damnationem quod est contra
ipsum Augustinum super genesim ad literam ubi dicit
quod nulli debet revelari ne cogat desperare
R. quod casus potest predici, sed non propter
hoc revelatur. sive quia dicenti non creditur
sive quia dictum sub conditione intelligi
t. sive intellectus intelligit de alio et non
de seipso. et quia dictum Esaie prophete co
minatorie et generaliter erat dictum, et
hominibus iam in parte incredulis non
advertentibus, omnibus his modis potuit
intelligi ut esset predictio et non revela
tio

De materia huius distinctionis agit D. Tho
1. p. q. 14. ar. 8. 13. et 14. et ibi exposito
res ipsius.

Est questio de veritate con-
clusionis distinctionis huius

Pro qua sume quinque articulos ques
tionis. quam sic disputat divus Tho
mas. et argue primo. sic

quod scientia dei omnino sit causa rerum

Secundum quod non sit uniformiter de
rebus scitis.

Tertium quod dato sit uniformiter est non
tamen esse potest enunciabilium.

quartum quod saltem non poterit esse non
entium

Quintum quod neque contingentium esse pos
sit) Reliqua dispone ad normam da
tam

Q si ex partibus iis dicenda sumere accipe primum, secundum, tertium quartum, octauum, nonum, decimu tertium. et decimum quartum arti culos quæstiones decimæ quartæ primæ partis. et corrmete ad exemplaria q' prius tibi tradita. et ad normam præfi xam.

49 — Distinctio trigessima nona quae incipit Praeterea quae ri solet. 204

Postquam Magister in praecedenti egit de scientia dei qualiter se habeat causa liter respectu rerum creaturarum in hac d. agit de ipsius scientiae immutabilita te quae ~~quatuor~~ quinque capitibus absoluit et in tres partes diuidit. In prima inqui rit an scientia dei possit augeri vel minui et hoc a principio distinctionis usque ibi. Hic opponit. In secunda in quirit an deus possit scire quod modo nescit et hoc usque ibi et licet quod prae dictum est. In tertia quandam obiec tionem et eius solutionem adducit abinde usque in finem distinctionis quae in epythomen ~~[illegible]~~ re dacta sic habet

et si aliquid subiectum esse possit scie ntiae dei, quod ante non fuit aut etiam desinere possit aliquid subiectum esse eidem scientiae quod ante subiectum fuit. tamen ipsa dei scientia per hoc non mutatur. Sed omnino immuta bilis est. Haec enim est eius sapien tia, et ipsa sua essentia. Unde neque au gmentari potest nec minui. immo et absque sui mutatione deus scire potest quod nescit. et potest uelle quod non uel

et

uelt. et hoc si propositiones illæ diuisim intelligantur. sic enim designant deum habere libertatem et potentiam omnia sciendi uel non sciendi sicut ab æterno habuit. et hoc loquendo de scientia approbationis potest ergo et ad hunc sensum plura scire, q3 scit. et econtra pauciora sci- re q3 scit, sed sine ulla mutatione rê. Prouidentia quoq3 dej omnes creaturæ simul gubernant. q3 uis nonqua ... liter omnibus prouideat. sed unilibet secundum modum suum.

et hæc de litera distinctionis. quam magister fusius prosequitur indictis præcipue auctoritatibus. Augustini. lib. 15. c. 13 et 14 et lib 2. cap. 5 de trinit. Hieronimi. tomo 6. in Abbacuc caput. 1 et sapientiæ. 12. et 1. comt. 9 +

ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius tota summa consistit, vel una tri membri

prima conclusio. deus unica et inuariabili scientia scit simul præsentia omnia, præterita, et futura-

2.a conclusio. deus scientia visionis licet non ex tempore potest scire plura q3 scit atq3 pauciora.

3.a Dei simplici prouidentia gubernan...

// mutatione in re bus ipsis facta.

// nec sanctus Hieronimus sentit contra hoc. sed tantum q deus non scit per interualla temporum sicut res ipsæ oriunt et desinunt. et tandem concludit q, scientia dej ad plura se extendit. q3 prouidentia ex qua ~~...~~ + elicit conclusio in qua ipsius summa consistit - quæ talis est.

Deus omnia inuariabiliter noscit; et scientia visionis potuit plura scire; cuius simplex est omnium prouidentia // //.

metrice sic

Vna manet semper diuina scientia quando illam augere nil minuisse potest

tur simul omnes creaturæ. ‖~‖.

Dubia literalia

Siue textus expositio.

1 Contra illa verba in medio capitis primi (sciunt ergo se inuicem pater et filius sed ille gignendo iste nascendo) arguit quia scire est essentiale in diuinis, ergo si scit nascendo, cum nasci dicat proprietatem personalem proprietas personalis est ratio rei essentialis quod est omnino falsum. R^o q. aliqui voluerunt dicere q. scire dei relatum ad creaturas. itaq. una persona sciat seipsam est dictum essentialiter. si se cundum q. una persona sciat aliam dicit respectum personæ ad personam, et est dictum notionaliter. sed hoc minus conuenienter dicit quia sicut in præcedentibus habitum est sapientia et sapere essentialiter tantum dicunt. est præterea aduertendum q. ablatiuus ille non tantum dicit causam. siue rationem dicendi sed concomitantiam. gerundia enim sicut dicit Priscianus debent exponi per si. uel per dum. uel per quia et primo modo dicit conuenientiam secundo concomitantiæ rationem. et tertio causam.

2. Contra illa verba circa idem medium capitis primi (et omnia quæ sunt in eorum scientia, in eorum sapientia et in eorum essentia unusquisque eorum videt) obiicit. quia supra distinctione 36 dictum est q. creaturæ sunt in dei notitia. sed non in dei essentia. ergo est contra

tra

traductio. R^r q, in diuinas scientia
sunt scibilia. in diuina uero essentia,
sunt attributa sicut potentia sapiē
tia et bonitas. et Augustinus uult di
cere q, pater et filius simul uident om
nia cognoscibilia creata, et creanda,
et omnia essentiæ attributa. unde lite
ra legenda est diuisim. omnia quę sunt
in eorum scientia ut puta creata simul
scit quilibet. similiter omnia quę su
nt in eorum essentia ut puta attribu
ta simul sciunt siue scit quilibet. ac
si diceret non uult dicere q, creaturæ
sunt in diuina essentia.

Contra illa verba post initium capitis se 3
cundi (q, scientia dei non est nisi de
his quæ sunt. uel fuerunt. uel erunt) Ar
guit q, deus scit omne quod potest face
re. multa autem potest facere quæ nec
sunt. nec fuerunt nec erunt. ergo fal
sum dicit in litera. Præterea scientia dei
est infinitorum ut dicit Augustinus 15
de ciuitate dei non tantum eorum quę
sunt. uel fuerunt aut erunt. R^r. q, ma
gister loquitur de scientia visionis quę est
illorum tantum quorum ab æterno fu
it præuisio. obiectio uero procedit de scien
tia simplicis intelligentiæ quę nullius
notat existentiam. quod patet. intelligit
enim deus omne quod potest. ac proinde
argumentum nihil concludit.

contra illa verba circa medium eiusdem 4
capitis secundi (nec tamen potest incipe
re scire. uel præscire) Arguit q, nihil
scit nisi uerum. ergo antequam sit uerum nō
su

scit. ergo si aliquid incipit esse uerum aliquid incipit a deo sciri. ergo et deus potest incipere aliquid scire. Item creatio est diuina essentia, et tamen ratione connotati deus potest incipere aliquid creare. ergo similiter. et aliquid scire. Rr q. scire dupliciter accipit. uno modo prout idem est quod habere cognitionem de aliquo. et ita connotat actualem existentiam cogniti. et sic non potest deus aliquid incipere scire. idest alicuius cognitionem incipere habere. alio modo, scire idem est q. nosse aliquid esse verum et hoc tunc primo scit esse uerum cum incipit esse. et sic incipit deus scire. et sic etiam desinit prescire non ratione principalis significati. quod est scientia. sed ratione connotati. quod est ueritas rei scite.

9 contra illa verba circa finem capitis secundi (non potest ergo deus nouiter ex tempore scire uel prescire aliquid. sicut nec potest nouiter uel ex tempore uelle quod numquam uoluit) Arguit. q. uidetur hic dicere duo contradictoria. illud enim est nouum. quod prius non fuit. et modo est ergo si posset deus quod prius non uoluit uidet q. incipiat uelle. Rr q. cum dicimus deum uelle duo dicimus. scilicet, et actum diuinę uoluntatis, et ordinationem ipsius effectus ad illum actum. et primum quidem est necessarium et semper. nec potest incipere uel desinere uoluntas enim diuina est semper in actu suo. itaq. neq. potest illo carere neq. alium

ha

habere sed ordinatio alicuius effectq;
ad illum actum est ordinatio rei futurę
quę nondum est. ac proinde potest esse
et non esse ordinari et non ordinari;
quando ergo dicit q, deus potest uelle q
uod nunquam uoluit et tamen non ex tē
pore sensus est q, effectus ille potuit or
dinari ad diuinum uelle. et quoniam
ordinatio effectus est ordinatio rei futurę
et quod est futurum semper fuit futurū
et quod semel fuit ordinatum semper f
uit ordinatum ad illa(?). quando dicit
q, deus potest uelle aliquid idem est di
cere q, aliquid potuit esse futurum sive
habere ordinem ad diuinam uoluntatē
quod tamen non habet ordinem. si ta
men haberet ab ęterno habuisset. ac sub
inde non incipit ex tempore. et exemp
lum magistri bonum est. si uelle dei im
portat ordinem ad uolitum in ratione
futuri sed secundum q, importat conco
mitantiam in ratione pręsentis potest
deus ex tempore uelle hoc esse. sicut hoi
approbare hodie non quia incipiat actus
sed q, incipiat connotatum.
contra illa verba prope finem capitis qu 6
arti (specialem prouidentiam atque curā
habet de rationalibus) arguit q, sapi
entiæ 6. dicit ęqualiter est illi cura de
omnibus. R. q, ibi ęqualiter non priuat
ordinem diuinę distributionis. sed priuat
acceptionem personę. et omnibus distri
buit ibi tantum pro hominibus. tam pro par
uis

nis q3 pro magnus pauperibus et diviti bus et sic est deo equaliter cura de omni bus. q. ita vult salutem pauperum si cut divitum.

De materia huius distinctionis agit d. tho 1. p. q. 14. ar. 12. et 13. et q. 22. ar. 2. et ~~q. 1. ar. 16~~ de fato. et ibidem eius interpretes

Utrum conclusio huius distinctionis vera sit.

Pro hac conficienda questione sume tibi quinque articulos duarum quest tionum, quas in hac distinctione dis putat angelicus doctor. ex singulis singula prima desumendo argumen ta. Sic

Primum. q. deus non posset non scire illud quod est scitum ab eo.

Secundum q. illo dato. deus non pot est scire aliquid, quod nescit.

Tertium. q. deus sciat infinita.

quartum. q. providentia pertineat ad scientiam

quintum. q. non omnium sit provi dentia.

Reliqua dispone ad normam data

vel magis ad rem sumito ex articulis questionis. 14. prime partis quot fue runt

unt necessarij. et connecte eos ~

Vel adhuc magis ad rem et propri
us pro hac conficienda questione su
me quattuor articulos ex dicta ques
tione .14 prime partis qui magis
huic distinctioni quadrient. et conne
ce eos conficiens unam questionem
et accipe quattuor articulos questio
nis .22. prime partis. et ex eis confi
cies aliam questionem. que due ques
tiones erunt satis ad dicendum //.

?. qualis sunt decimus, undecimus duodecimus. et decimus quintus.

50 distinctio. 40. quae incipit. Praedestinatio uero de bonis. etc. 108

Postquam magister in praecedentibus distinctionibus egit de scientia dei in generali, hic incipit agere de quadam eius specie, scilicet de praedestinatione in speciali. distinctio autem quae quatuor capitibus absoluitur, diuidit in tres partes. In prima ostendit quod sit praedestinatio, et hoc a principio usque ibi (Praedestinatorum nullus uidetur posse damnari) In 2° subdit comparationem praedestinationis et praedestinatorum, usque ibi, cumque praedestinatio. In 3° subiungit quis sit effectus, tam praedestinationis quam reprobationis ab inde usque in finem distinctionis, quae in epithomen redacta sic habet

Praedestinatio (quae scilicet praescientiam secundum intellectum praesupponit) est gratia in praesenti et gloriae in futuro praeparatio. Ipsa enim est solum respectu saluandorum. Praescientia autem etiam ad damnandos se extendit. est autem certus praedestinatorum numerus, eo quod nullus damnandus saluari potest; Nec saluandus damna

mnari. Unde et illę propositiones pręscitus potest saluari vel prędestinatus potest damnari in sensu composito falsę sunt, licet in sensu diuiso concedantur. Neque etiam prędestinatus esse potest non prędestinatus, nisi secundum distinctionem datam; Nam coniunctim hę, et similes falsae sunt diuisim autem verae; prędestinatus ergo inquantum talis, nunquam potest damnari, alias scientia dei mutabilis esset; et prędestinatio incerta, cuius etiam effectus est saluatio; sicut effectus reprobationis est damnatio. et hęc de litera huius distinctionis, quam magister fusius prosequitur in multis pręcipue auctoritatibus Augustini lib. [...] et ad Prosperum et Hilarium de prędestinatione cap. 10. tomo. 7. et ephes. 1. + // ex qua tres eliciuntur conclusiones in quibus eius summa consistit, vel una trimembris et ad Sixtum epist. 15 ad Simplicianum lib. 1. tomo. 4

Prima conclusio est. diuina prędestinatio est tam gratię, quam glorię pręparatio.

Secunda. numerus prędestinatorum non potest augeri, vel minui.

Tertia. effectus prędestinationis est saluatio, et reprobationis damnatio –

Dub.

^ quod potest deus gratiam conferre quibus non confert. et auferre ab eis quibus contulit, et potuit non prędestinare quos prędestinauit

^ quoniam quemadmodum deus ab ęterno prędestinauit, aut reprobauit. sic potest illud idem nunc facere quia actus ipsius non transeunt in prętaritum sicut actus hominum.

^ obduratio quę nihil aliud est quam substractio gratię dei et finalis.

+ Apoc. 3 August. de bono perseuerantię c. 48. Rom. 9. et. 11 / ephes. 1

ex qua trimembris elicitur conclusio in qua eius fere tota summa consistit quę talis est. Prędestinatio est gratię et glorię pręparatio. et prędestinatorum numerus certus, effectus autem ipsius saluatio, et reprobationis damnatio. 4.

Dubia literalia
Sive textus expo.

1 circa illa verba in principio primi capi-tis (predestinatio vero est de bonis sa-lutaribus) querit quid intelligatur ibi per bona salutaria. si dicas quod gratia et gloria. sequitur quod, sicut homo dicit predes-tinatus, ita et gratia dici debeat predes-tinata. R. quod prima predestinatio est preordinatio. in preordinatione autem tria concurrunt. quod ordinatur. per quid. et ad quid. primum est homo. secun-dum est gratia. tertium est gloria. et quoniam ille solus dicendus est predes-tinatus, qui predestinatione ordinatur ideo patet quod gratia et gloria non debent dici predestinata. sed homo solum, qui predestinatur ad salutem.

2 circa verba ibidem in principio capitis primi immediate sequentia (et de homi-nibus salvandis, scilicet est predestinatio) dubitatur. quia videtur insufficiens divisio, cum enim predestinatio sit preparatio grati-e et glorie. sequitur manifeste quod non sit tantum hominum. sed etiam angelorum. R. quod predestinatio uno modo dicit pre-parationem boni et sic convenit homi-nibus et angelis et etiam Christo domi-no. alio modo dicit preparationem boni et liberationem a malo. et sic pre-destinatio dicit propositum miserendi et ita proprie est hominum. et sic accip-it magister hic.

3 contra illa verba post initium eiusdem pri-mi capitis (predestinatio est gratie prepara-tio, que sine prescientia esse non potest) Ar-

guit

4. metrice sic ~
Salvus erit quemcumque deus predestinat idem quem reprobat stigias tristis adibit aquas -

quia qr prescientia est malorum. unde et presciti dicunt mali; predestinatio autem est bonorum. ergo predestinatio potest esse sine prescientia sicut e conuerso. Si dicas q. predestinatio est minus latepatens qz prescientia que est uniuersalior siue comunior. queritur quare magis prescientia appropriat reprobationi qz predestinationi. Rⁿ primo q. predestinatio addit ad prescientiam et proinde habet nomen proprium. reprobatio uero non et propterea retinuit nomen comune sed quomodo hoc habet ueritatem cum reprobatio sit prescientia pene cuius deus est causa? dicendum ergo q. non sic addit ut distrahat nam predestinatio dat intelligere beneplacitum quod trahit ipsam in genus scientie practice simpliciter ut beneplacitum est simpliciter et absolute respectu totius cormotati sed non sic est de reprobatione. qr uoluntas non est respectu mali culpe sed respectu mali pene est et consequens non antecedens et quasi tracta. et propter hoc q. minus distrahit a ratione scientie retinuit sibi nomen prescientie.

circa illa verba in medio capitis secundi (quibus respondemus ex ea ratione dictum esse, et uerum esse numerum electorum non posse augeri uel minui) dubitat. Videt enim q. propter suam distinctionem non soluat questionem de augmento. quoniam demonstrato quolibet damnando uerum est dicere istum posse saluari. ergo potest esse predestinatus

et

et ex consequenti plures possunt esse prędes-
tinati quam sunt ac proinde potest numerus prę
destinatorum augeri? R^r q, magister in hac
prima responsione principaliter respondet
ad quęstionem primam, utrum sit possibile
damnari prędestinatum? et bene scilicet per
compositionem et divisionem. et per hanc so
lutionem patet aliquo modo responsio ad il
lud de augmento. sed non plene. et propterea
admittit solutionem ~~[illegible]~~ sequentem
quę est explicatio huius, in qua dicit q, aliquis
non potest incipere esse prędestinatus, quamvis
possit esse prędestinatus, quod hoc est dicere q, ab
ęterno potuit. et quoniam augmentum di
cit maiorem numerum quam prius cum presup
positione prioris et nova additione. ideo
patet q, ex suaratione distinctionem et suc
cessionem dicit in partibus. unde si aliquis
statim cum est esset ita magnus quantus fu
turus est non diceretur augeri. sed tamen potu
isset esse maior. ita in proposito intelligendum.
vel aliter solvi potest per compositionem et
divisionem. sicut Magister solvit possent e
nim plures esse quam sunt, ergo potest numerus
eorum augeri.

5 circa illa verba post medium capitis secundi (in
telligentia enim conditionis implicitę veri
tatem facit in dicto et impossibilitatem in ve
ro) dubitat quomodo illud sit intelligibile?
si enim idem non est causa oppositorum et
conditio implicita facit veritatem, quomodo
facit impossibilitatem. R^r q, magister vult
dicere illud esse falsum demonstrato aliquo. is
tum damnari vel salvari est impossibile. sed si

ad

addat et implicet conditio predestinationis facit ueritatem in dicto et impossibilitatem in uero. id est facit illud dictum cum modo impossibilitatis esse uerum. ut potest dicatur istum damnari et esse predestinatum simul est impossibile. siue istum saluari et non esse predestinatum est impossibile. vel aliter potest dici q. dictum falsum alicuius conditionis uerum sit. ut demonstrato reprobo istum damnari est falsum adde conditionem predestinationis, et fiet uerum. istum saluari si est predestinatus est uerum. Item eodem demonstrato istum damnari est uerum. adde conditionem predestinationis et fiet impossibile. istum enim damnari si est predestinatus coniunctim intelligendo est impossibile.

circa illa verba prope finem tertij capitis- 6
(quod in actionibus uel in operationibus dei et dominum nullatenus concedunt) notandum q. operationes dei nominat, quas explet nulla creatura mediante. sicut intelligere. uelle. et huiusmodi. et q. tales operationes eternitate mensurant et non tempore. ideo non sequuntur necessitatem preteriti. sed manent in libertate presentis, ita tamen q. immobilitas non tollat, non enim potest deus nunc uelle, et quod nunc uult postea non uelle, sed suum eternum uelle semper est in libertate uoluntatis eius. et ideo ex ueritate predestinationis non sequitur aliqua necessitas. ex parte predestinantis sicut neque ex parte predestinati, potest enim

et

et prędestinare. et non prędestinare. ope=
rationes autem dei et hominum nominan
tur quę a deo mediante creatura, vel in cr
eatura explent, et quia ex parte creaturę
tempore mensurant, ideo transeunt in prę
teritum. et necessitatem acquirunt.
contra illa verba immediate sequentia ad
dicta circa finem capitis tertij (ex quo enim
aliquid factum est vel dictum non esse nece
dunt quod illud possit non esse vel non fuisse)
Arguit. quod Christus dominus dixit Petrum
peccaturum, ergo postquam dixit fuit necessa
rium dixisse. et necessario sequit. si Christus
dixit hoc erit. quod dato opposito sequit Chris
tum esse mentitum. quod est impossibile
ergo videt cum antecedens sit ~~impossibile~~
necessarium. quod necessarium etiam fue
rit Petrum negare. R. quod in dictione Christi
duo sunt scilicet verbi prolatio. et assertio
et quidem verbi prolatio simpliciter est prę
terita et necessaria. et ex illa non sequitur
consequens non enim sequit Christus do
minus hoc dixit. ergo hoc erit, protulit enim
hoc verbum ero similis vobis mendax. est prę
terea assertio, et illa sequit illustrationem
diuinę pręscientię. sicut ergo diuina pręsci
entia est certa et infallibilis, cui non potest
subesse falsum, et tamen aspicit futurum
et contingit circa ipsum veritatem et ideo non
est necessarium deum pręscisse. quod pręscivit
quamuis sit certum, et infallibile. ita intel
ligendum est de Christi assertione, quod certitu
dinem et infallibilitatem habet a diuina pręs
cien

scientia. Sed tamen non est necessarium Christum dominum illud asseruisse et idcirco sponat id non contingere posse et dominum non asseruisse. et sic patet illud et consimilia in assertione enim Christi duo sunt scilicet actus mentis et relatio ad futurum contingens sive ordinatio. et quamvis alterum sit necessarium. alterum tamen est contingens.

circa illa verba post initium capitis quarti. (Sicut enim praedestinationis effectus illa gratia est. qua in praesenti iustificamur) in quibus ostendit quod praedestinatio est causa gratiae. quaerit in quo genere causae. cum enim sit scientia videtur dicere causam exemplarem. Sed hoc non videtur sufficere quia exemplar non infert necessario exemplatum. sed praescientia ponit. et praeterea si est causa aut universalis aut particularis non universalis quia tunc indigeret alia particulari adiuvante. non particularis quia tunc determinata esset ad unum effectum tantum. et iterum aut necessaria aut contingens. non necessaria quia per voluntatem operatur. nec contingens quia haec est fallibilis et incerta. Respondeo quod praedestinatio est causa gratiae et tota causa. Sed non causa salutis sic ut excludat cooperans et disponens adiutores enim Christi sumus. et nullus salvatur invitus. Ad id autem quod quaerit in quo genere causae. dicendum quod praedestinatio includit in se scientiam et beneplacitum voluntatis et dispositionem voluntatis per quam placuit deo nos salvare quae est summa bonitas. ratione primi dicit causam in genere formae. ratione secundi in genere

ef

efficientis ratione tertij in genere finis. Ad illud autem an sit necessaria vel contingens, universalis vel particularis? R. q. de omnibus istis modis causandi habet il lud quod est perfectionis non quod est imperfectionis nam de proprietate universalis habet extensionem ad multa. de proprietate particularis sufficientiam ad singula. de proprietate causae necessariae immutabilitatem. de proprietate contingentis habet arbitrij libertatem. q. potest facere et potest non facere. conditiones autem imperfectionis non habet. q. neque habet insufficientiam sicut causa universalis. nec limitationem sicut causa particularis. neque inevitabilitatem sicut causa necessaria. neque vertibilitatem sicut causa contingens

8 Contra illa verba post medium capitis quarti (et sicut praedestinationis effectus est gratiae appositio) Arguit q. causa et effectus sunt correlativa. sed relativa sunt simul natura. ergo quandocumque est praedestinatio est gratiae appositio ergo nullus est praedestinatus nisi qui habet gratiam. Sed contra hoc est q. praedestinatio est ab aeternitate sicut dicit Augustinus in libro de fide ad Petrum. R. dicendum q. praedestinatio non semper est causa in actu sed in habitu, et ideo non est necessarium ut respondeat effectus in actu sed in habitu. et ex hoc patet quod quaeri consuevit. Utrum praedestinatio aliquid ponat in praedestinato? Dicendum enim q. non necessario ponit aliud de praesenti

sine

siue in actu. quia multi sunt praedestinati qui non sunt mali. et multi qui mali sunt; sed ponit aliquid secundum habitum siue de futuro ratione cuius homo potest gaudere. scilicet quia nomen eius scriptum est in coelo. et cum illud positum fuerit erit magnum, et illud erit ratio persistendi in bonis et perueniendi ad magnum et summum bonum, et ideo hoc bonum habituale praeponendum est gratiae. quae est secundum praesentem iustitiam. 1.

circa illa uerba immediata praecedentibus post medium capitis quarti (citare probationis aeternae quodammodo effectus esse uidetur obduratio) aduerte ut ipsa innuit litera magistri quia non est concedendum simpliciter quia reprobatio obdurationis sit causa. sed solum permissionis et ordinationis. 9

De materia huius distinctionis agit D. thom 1. p. q. 23. ar. 3. et 6. et ibi expositores.

quaestio de ueritate conclusionis distinctionis illius!

Pro hac quaestione sumito quinque articulos. quaestionum quas in hac distinctione diuus Thomas pertractat et commode eos formabis quia illam. Vel sume octo articulos quaestionis 23. primae partis. qui facile committi-

pos

sunt. Ut se invicem subsequantur et
quæstionem diffusam, nec aspernan
dam comportes

Distinctio 41. quae incipit

Si autem quaerimus meritum etc.

Post quam Magister in praecedenti ostendit quid sit praedestinatio, et quis sit eius effectus, in hac distinctione inquirit de causa ipsius. absoluitur autem septem capitibus, et in tres praecipuas diuidit partes. In prima ponit sententiam veritatis amplectendam a principio usque ibi opinati sunt tamen quidam. In 2.a elidit falsitatem usque ibi praeterea considerari oportet. In tertia concludit quod nulla mutatio fit in scientia deitatis. ab inde usque ad finem distinctionis.

quae in epithomem redacta ~~breuiter~~ sic habet Obdurationis quidem, quae scilicet est gratiae diuinae subtractio seu non collatio, meritum aliquid est. scilicet obdurati praecedens peccatum, non autem reprobationis quae scilicet est aeterna. Praedestinationis autem neque quo ad aeternam dei electionem, neque quo ad temporalem ipsius gratiae collationem aliqua causa esse potest ex parte praedestinati, quia primam gratiam nullus meret. alias gratia non diceretur; quae scilicet gratis datur. Sic ergo non propter merita, vel demerita futura deus hunc elegit, et hunc reprobauit, sed libere iuxta sui beneplacitum voluntatis. ^non obstante quod quidam opinati sunt propter futura merita aliquos praedestinari aut reprobari a deo ad quod adducunt auctoritates Augustini qui videtur dicere deum elegisse Iacob propter eius fidem praeuisam et non propter opera tantum. Neque vero dei reprobatio est causa peccati, sicut ~~tamen~~ eius praedestinatio est causa boni, cum peccanti liberum deserit arbitrium. quamuis autem praescientia dei, quae est respectu futurorum, minui possit, fu-

tu

tamquam si fides esset a nobis. non autem ponit opera meritoria, quia illa sunt a spiritu sancto, sed Augustinus postea retractauit illud quod fides inter munera dei computatur. sicut et opera, sed tamen utrumque dicit nostrum, quod sine nostra voluntate non est. et utrumque dei quod non sine dono dei gratuito. Videtur ergo Augustinus dicere quod futura fides in Jacob fuit causa predestinationis. Sed sicut dicit magister, Augustinus hoc retractauit. quia gratia non esset gratia, sed debitum. ubi etiam dicit inter alia quod aliquid precedit in peccatoribus per quod sunt digni iustificatione, per quod non intendit quod iustificatio sub merito cadat. Sed quod aliqui non ita peccant quod ideo mereantur sibi gratiam apponi.

Postea tangit errorem eorum qui dixerunt quod animae prius peccauerunt et postea secundum maiori +.

turis scilicet in presens uel preteritum transeuntibus, non tamen minui potest eius scientia, que videlicet est omnium preteritorum, sicut et futurorum et presentium.

Et Hec de littera distinctionis. quam magister fusius prosequitur inductis specialiter auctoritatibus Rom. 5. 9. et 11. et malach. 1. et de verbis Apostoli et de predestin. c. 18. tom. 7. Augustini, lib. 1. retract. c. 23. et 1. cor. 12. ~~Malach. et Augusti. in littera et post~~

Ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit. uel una trimembris.

Prima. Predestinatio non cadit sub merito sicut obduratio.

2a. Deus propter nulla futura merita uel demerita. sed libere ab eterno elegit uel reprobauit.

3a. Licet deus omnia sciat que prius sciuit non tamen prescit, que presciuit.

Dubia literalia ~ siue t. expositio

1 circa illa verba in principio capitis secundi (Opinati sunt tamen quidam deum ideo elegisse Jacob quod talem futurum presciuit) dubitat quoniam huiusmodi positio non videtur opinio sed heresis manifesta. iuxta eam enim non dat gratia domini gratis adeo, sed ex meritis. qui est pessimus error Pelagij. Respondetur quod illa vox ideo, potest dicere causam meritoriam uel rationem congruitatis. Si dicat causam meritoriam. quam uis prima fronte non dicat errorem. ad ipsam tamen se

Sequit error. Si uero dicat solum rationem congruitatis, sic non est error, habet tamen temeritatem quandam. quod occulto dei profundo nititur reddere rationem. ac proinde utroque modo digna est reprehensione [?] tractatione

2 circa illa verba prope medium capitis secundi, qua adducit magister ex Paulo Rom. 11 (reliquiae per electionem gratiae saluae fient) quaerit de illo verbo Apostoli. quod assumit Augustinus in quadam [?] constituat illegenitiuus quod gratia nec uidet eligens nec electa. Item gratia est solum ex tempore. ergo et electio. R. quod si intelligat de electione temporali, tunc electio gratiae dicit, quod fit per gratiam: si autem de electione aeterna, tunc dicit electio non ut gratia dicat habitum, sed ut construat sicut genitiuus ex ui declarationis essentiae. unde dicit electio gratiae idest gratuita, quae merita non considerat et si obiiciat, quod unius genitiuus non construit ex illa uj. dicendum quod uerum est nisi habeat uirtutem duorum. Vnde bene dicit Vir sanguinis, et homo auctoritatis, similiter electio gratiae idest gratuitae bonitatis

3 Contra illa verba post initium capitis tertij (praecedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamuis non sunt iustificati digni efficiantur iustificatione) obiicit quod peccator ante iustificationem manet in peccato, et quandiu manet in peccato indignus est pane quo uescitur (sicut dicit scriptura) et etiam ipsa vita ut puta dei inimicus. ergo. R. quod verbum illud Augustini retractatum est. et retrac

✠ rita uel demerita corporibus tamquam in carceribus sunt infusae et inclusae — quam opinionem Augustinus dicit erroneam esse.

A ex qua ~~[illegible]~~ elicitur conclusio in qua eius fere tota summa consistit. quae talis est.

Praedestinatio dei electio uel reprobatio non cadit sub merito: sicut obduratio, neque dici praescire quae prius praesciuit

metrice sic

rondens ex meritis — quemque praedestinat etsi Peccatis reprobus sordeat ipse suis —

tractatum intelligitur in præfata retractatione quæ ponit in præcedenti capite. Aut dicendum q. dignitas tantum valet ib. quantum congruitas solum. et multæ possunt esse congruitates in peccatoribus ad gratiã gratum facientem per multiplicitatem gratiæ gratis datæ.

circa illa verba in fine capitis tertij (Ideo q. dixit in quibusdam præcedere quod digni sunt 4
iustificatione et in alijs quod digni sunt obtusione. Sed hoc friuolum est) nota q. ideo dicit friuolum esse, quia nimis est extorta expositio ut dicat illos esse dignos gratia quia non sunt ita indigni ut alij.

contra illa verba prope finem capitis sexti 5
(neq. præscire deus desinit nisi cum futura esse desinunt) Arguit quia præscientia dicit quid æternum, æternum autem numquam esse desinit ergo nec æternaliter præsciens desinit præscire. Item Richardus dicit q. quatuor sunt combinationes. quædam enim sunt quæ habent principium et finem, quædam quæ habent principium et non finem ut anima quædam quæ carent principio et fine. quædam quæ habent finem sed non principium. et hoc est impossibile. quod enim caret principio non habet esse aliunde, quod autem tale est seipso est. ergo est omnino immutabile. ergo non potest desinere. ergo si præscire caret principio, necesse est q. careat fine. Rx q. sine dubio sententia magistri vera est cum dicit q. deus desinit aliqua præscire cum fiunt præsentia, si enim præsciebantur quia futura, et iam desinunt esse futura, constans est q. desinunt præsciri nõ

ratio

ratione eius quod est scire sed ratione prę
positionis. Ad illud ergo quod obiicitur de
ęterno dicendum q, aliquod nomen pu
re ęternum importat, aliquod vero nom
en importat ęternum connotando tempo
rale. Hoc nomen deus pure ęternum im
portat. Sed hoc vocabulum prescire dicit
ęternum connotando temporale. et iux
ta hoc advertendum est. q, quędam conno
tant temporale ut ens in actu. et q talle
temporale esse potest. et desinere potest,
ideo tales actus circa deum dicuntur habere
initium, et terminum. ut puta si dicat
deus conservat hanc rem. conservare di
cit essentiam connotando actu effectum
ideo incipit et desinit conservare, quę
dam connotant temporale ut non ens ac
tu, ens tamen in potentia. sive futurum
et quoniam temporale non potest incipere
esse non ens. sive esse futurum antequam sit
sed potest desinere non ens cum incipit esse
ens. et desinere esse futurum cum incip
it esse presens. hinc est q, prescientia dei res
pectu creati dicit desinere, sed nunquam incipe
re. et desinit ratione temporalis non de
sinentis. sed incipientis. et ex hoc patet il
lud Richardi. q ~~ex hoc~~ cum deus desinit
prescire non significat q, aliquod ens de
sinat. sed solum q aliquid incipiat. et sic
patent dicta.

6 circa illa verba prope finem capitis septimi
(sicut antiqui patres crediderunt christum
nasciturum et moriturum, nos autem cre
dimus eum natum et mortuum) advertē
dum

316

dum q, diuersitas enunciabilis non impedit unitatem rei creditae. q. uel obiectum fidei est res et non enunciabile, ut quidam dicunt, uel enunciabile secundum q, abstrahit ab omni differentia temporis. et tempus determinatum non est de substantia fidei sed fidei aduenit secundum q, determinat per doctrinam prout fides ex auditu est.

De materia huius distinctionis agit. D. Thom 1. p. q. 23. ar. 4. 5. et 8. et ibi expositores eius

Utrum conclusio distinctionis huius uera sit?

Pro hac questione sumito tibi quinque articulos questionis, quam circa hanc distinctionem disputat Angelicus doctor et connecte illos. et prosequere.

Vel sumito tibi quot sint necessarij ex questione 23. primae partis praecipue quartum, quintum, et octauum articulos

52 Distinctio 42 quae incipit
nunc de omnipotentia dei etc.

Postquam magister in precedenti egit de sci-
entia dei. In hac distinctione incipit a-
gere de potentia eius. quae octo capitibus
absolvit. et in tres partes dividit. In pri-
ma inquirit an deus sit omnipotens et
unde omnipotens dicatur. In secunda sub
dit determinationem quaestionis motae. In
3a solvit inducta et confirmat sententiam
prius assignatam. Prima duo facit in
primo capite. Tertium vero in sequenti
bus usque ad finem distinctionis.
quae in epythomem redacta ~~brevem~~ sic habet.
omnipotens dicitur deus non ideo quia po-
test omnia quae vult, sed quia potest omnia
quae sunt factibilia. seu quae sub alicuius
cadunt potentia. Nam ad omnipotenti
am non sufficit posse omnia quae quis ve
lit. alioquin et quilibet beatus omnipo
tens dici posset. Nec valet si dicatur quod ~~deus~~
non potest ambulare aut loqui. et sic de
aliis. ergo non potest omnia. Potest enim
licet non per se, quia sibi non competit, ta
men per nos et in nobis ea facit. Sic nec
valet non potest mentiri, fallere, mori decipi
aut peccare. ergo non potest omnia. tali
a enim facere non est potentiae sed potius
infirmitatis. Quod autem quaedam auc
toritates dicunt eum ~~deus~~ omnipotentem
dici, eo quod potest omnia quae vult, intellige
de

quilibet potest
quidquid vult se
posse et facere non
tamen potest quid
quid vult fieri in
quo omnipotentia
consistit simplici
ter.

dicit ergo deus om
nipotens quia omnia
potest facere et
nihil pati.

quasi dicant q.
q. sunt ~~id est~~ dei voluntas impediri nō potest. Filius quoque sicut et spiritus sanctus deus omnipotens licet non a se, q. uterque est ab altero tamen per se q. eadem omnipotentia quam pater habet.

^ nonque in hoc solo ratio omnipotentiae consistat

et haec de littera distinctionis quam magister fusius prosequitur inductis praecipue auctoritatibus Augustini lib. quaest. veteris ac novae legis. cap. 6.to 4. et lib. 7. de symb. et Joannis Chrisost. in homilia de exposi. Symboli psalm. 113. et Roman. 9 ^

c. 1. et 15 de tri nit. et in enchi rid. cap 96. tomo 3. et lib. de spiri tu et lit tera. c. 5. Hi larij. lib 9. de tri nit ~

^ ex qua ~~[illegible]~~ elicit conclusio in qua eius fere tota summa consistit quae talis est.
Deus est omnipotens non quia vult omnia quae vult se posse, potest autem omne factibile ~

~~ex qua eliciunt tres conclusiones in quibus eius tota summa consistit. vel una tantum ex tribus~~
~~Prima est. deus dicit omnipotens q. omnia quae possunt esse potest efficere.~~
~~2a est. aliquem posse omnia quae vult se posse. non videtur ad rationem omnipotentiae sufficere.~~
~~3a conclusio est. deus simpliciter potest efficere quidquid est factibile.~~

metrice sic
Sola dei nullo constricta potentia fine est.
quidquid enim esse potest hoc facere ipse potest.

~ Dubia literalia ~ Siue t. exp

1 contra illa verba post initium capitis primi (omnia quidem potest deus sed non facit nisi quod convenit veritati eius et iustitiae) Arguit videtur enim hoc dictum Augustini esse falsum, q. in psalmo dicitur misericordia eius super omnia opera eius ergo potius debuisset dicere, q. non facit nisi quod convenit misericordiae. Item

q.

qª differentia est inter ueritatem et iustiti
am. Rº q. Iustitia uno modo idem est
quod exigentia meritorum, et sic diuiditur
contra misericordiam. Alio modo decetur
decentiam uoluntatis, et sic comprehen
dit misericordiam, et iustitiam proprie
dictam. et hoc modo accipit Augustinus
in predicto verbo. et sic differt a ueritate secu
dum rationem decendi quamuis idem sit secun
dum rem. Nam ueritas respicit unam rem
comparatam ad alteram secundum quod per le
ges debitas colligat una alterj.

z Contra illa verba post initium dicti primi ca
pitis ex eodem Augustino (potuit deus cunc
ta facere simul. sed ratio prohibuit) Arguit
qª posse prohiberi est impotentie ergo si di
uina potentia prohiberi potest, est impotens.
Item illa ratio prohibens aut est quid crea
tum, aut increatum. si creatum ergo aliquid
aliud a deo prohibuit diuinam virtutem, si
increatum, quomodo potest prohibere cum
sit omnino idem. Preterea hoc non uide
t prohibendum, quia ecclesiastici. 18. dicit qui
uiuit in eternum creauit omnia simul.
Rº dicendum q. ratio hic uocat uoluntas ra
tionalis et rationabilitas in uoluntate et
ista quamuis non dicat aliquid a diuina essenti
a quantum ad principale significatum con
notat tamen aliquid scilicet longiuitatem
in uolito, que quidem non reperit in eius
opposito, quod patet, si omnia producta es
sent quantum ad esse singulare. nulla enim
creatura aliquid faceret et non esset propter
hoc cursus in uniuerso qui est. Voluntas er
go rationalis hoc eligebat ut deus non faceret
om

omnia simul quamuis posset. Vnde pro
subito non accipit hic pro repugnantia, sed
pro arctatione potentiae quantum ad actus
non quantum ad posse. et haec est indeter
minatio potentiae ad hoc opus non ad oppo
situm. et per hoc patet solutio ad obiecta.
nam ecclesiasticus intelligit quantum ad
partes principales siue priores. Augustinus
uero loquitur quantum ad indiuidua. prohi
bitur ergo ratio producere simul omnia in
diuidua specierum non per contrarieta
tem sed per incompossibilitatem non enim
est possibile, quod deus aliquid faciat, et il
lud rationabile non sit, Vnde ratio se ha
bet ut determinans opus, et potentia si
cut exequens.

circa illa verba prope medium capitis tertij 3
(peccare scilicet deus non posse dicit, quia
hoc non esset potentia sed infirmitatis)
nota quod hoc idem asserens Dionisius 8. ca
pite de diuinis nominibus ponit exemplum,
sicut cum aliquid dicit esse non ens. hoc
enim ipsum esse est non esse, ita et posse de
ficere ab eo quod est perfecte possibile non
est posse simpliciter.

circa illa verba post initium capitis quar 4
ti ex Augustino desumpta (deus omni
potens non potest mori) quaerit de differen
tia illorum quatuor quae remouet Augu
stinus a deo. scilicet mori. falli. miserum
esse et mentiri. R. quod ista dicunt defectus
ipsius hominis siue animae in corpore
quadruplex autem est actus et quadrup
lex potentia, prima est viuificatiua et

huius

huius actus est viuere et contra hunc de-
fectus est mori. Secunda est cognitiua, cu
ius actus est nosse et contra hunc est falli.
Tertia est affectiua et huius actus est vel
le siue amare, et delectarj: et contra hunc
est miserum esse. quarta est operatiua et
huius actus est agere et contra hunc est
vinci et superari. et nota q. ex his que di
cunt quatuor genera actuum remouent
a deo scilicet corporales siue instrumen
tales. ut currere: actus culpabiles ut pec
care mentirj actus passiui ut vinci et su
perarj actus defectiui ut mori et fallj q.
habent potentiam coniunctam defectuj.
et inde elicit Magister perfectam rationē
potentie, que potest omnia facere et ni
hil pati.

9 contra illa verba in principio capitis septimi
(sed ad hoc potest dici q. Augustinus ubi di
cit omnipotens non dicitur q. omnia possit
etc. tam ample et generaliter accepit omni
a, ut etiam mala includeret. que deus nō
potest nec uult) Arguo: q. aut malum
includit ratione substracti aut ratione
deformitatis non ratione substracti q. act
io mala ratione substracti actionis est a
diuina potentia. non ratione deformita
tis q. cum illa sit simpliciter nonens non
videt posse includi.. Rr dicendum q. ma
lum accipit ratione deformitatis. et quan
doq. omnia. ibi distribuit pro possibilibq
et possibile potest accipi generaliter, tam
a potentia actiua q. defectiua et sic acci
pit ample et comprehendit malum, et sic in
tel

telligit Augustinus. Alio modo ut possi,
bile dicat a potentia quae secundum rem
et modum est potentia et tunc proprie ac
cipit, et sic non continet ibi malum. et
hoc modo accipimus in comuni usu cum
dicimus deum omnipotentem. et ex his pa
tet q. quamuis non contineat sub ente nõ
est simile de potentia.

circa illa verba capitis septimi in fine (homo 6
autem uel angelus quantumcunq; beatus
est non est potens ex se uel per se) notan
dum est q. homo ex se uel a se nihil boni
potest facere. q. istae prepositiones de et
ab denotant causam efficientem unde ho
mo dicit posse aliquid facere ab eo a quo
potentiam habet: constat enim q. quidqu
id boni habet ab alio habet. sed per deno
tat causam formalem. unde quaedam po
test facere per se scilicet quae complentur
principijs naturalibus, quaedam autem
non per se. sicut ea quae fiunt per uirtutem
diuinam qualia sunt miracula et huius
modi, et inde etiam est q. filius dicit omni
a agere per se sed non a se.

Contra illa verba ~~circa finem~~ post medium capitis ~~septi~~ octaui 7
~~mi~~ (homo autem uel angelus gratuitã
habet potentiam qua potens est) dubitat
et arguit ~~quia~~ uidetur enim male dicere. q. ge
neratio est actus naturalis cum quis gene
rat sibi similem in natura, ergo est poten
tia naturalis et non dei q. deus non natu
raliter producit hominem, ergo est homi
nis. ergo homo habet potentiam naturalẽ
R. q. naturale dicit dupliciter uno modo
dicit

dicitur naturale quod habet a natura esse secundum consonantiam naturæ. et sic creaturæ multæ habent potentias naturales. alio modo dicitur naturalis potentia quæ inest alicui per propriam naturam, itaque non per aliam. nec dantem, nec conservantem, et hoc modo sola virtus divina est naturalis. omnis autem alia a deo est liberaliter data. et liberaliter conservatur et adiuvatur ut agat, et ideo gratuita est: illa

8 contra verba circa finem capitis septimi immediate præcedentibus (vere ac proprie trinitas deus omnipotens dicitur) Arguitur quod non dicitur propter omnisciens. ergo nec quod omnipotens. Item Matthæi ultimo dicit data est mihi omnis potestas in coelo et in terra. quod et alijs competere videtur iuxta illud Marci. 9. si potest credere omnia possibilia sunt credenti. Respondeo quod omnipotentia est propria solius dei quod dicit potentiam infinitam. quæ in nulla potest esse creatura, neque in Christo, neque in alio secundum humanam naturam et hoc melius patebit alibi. Unde si dicatur de Christo omnipotentia hoc intelligitur secundum idiomatum communicationem Si autem dicatur de credentibus distributio est accommoda solum de miraculis et sic patet solutio.

de materia huius distinctionis tractat. D. Thom. 1. p. q. 25. ar. 3. et 5. et ibi ipsius expositores.

Utrum conclusio distinctionis vera sit. quæritur.

Pro

Pro hac consideranda quæstione sume tibi quinque articulos duarum quæstionum quas hic disputat diuus Thomas. et connecte eos.
Vel sumito sex articulos quæstionis. 25 primæ partis. et ex eis per ordinem quæstionem conflabis
quod si uel hi. uel illi articuli per se tibi non uidebuntur sufficere. ex his addes ad illos qui in illis non sunt, uel ex illis addes ad hos. qui in his non fuerint. et fiet supplementum.

distinctio 43. quae incipit

quedam tamen de suo sensu etc.

Postquam Magister in precedenti ostendit vtrum deduce omnipotens deus In hac distinctione ostendit quanta possit. absolui- tur autem quinque capitibus et diuidit in tres partes. In prima adducit quasdam rationes errorem quendam fulcientes et hoc a principio distinctionis usque ibi. His autem illi scrutatores. In 2. subdit auctoritatem usque ibi, fateamur itaque deum. In 3ª concludit ueritatem ab inde usque in finem distinctionis.

que in epythomem redacta sic habet. errauerunt et defecerunt in scrutinio suo, qui potentiam dei infinitam ad mensuram coartare volentes dixerunt deum non amplius, nec aliud, nec melius facere posse, quam fecit, nec quod facit omittere posse. et rationes, quas adducunt insufficientes sunt, nam quod arguunt a ratione boni et iusti, quod deus nihil nisi tale facere possit. si referat ad presens tempus, nihil ~~impedit~~ concludit, nam si deus alia faceret uel meliora, similiter bona et iusta essent. quia nis quo ad omne tempus nihil facere possit nisi bonum et iustum. quod etiam arguunt deum nihil facere nisi quod debet, et omne quod debet facere, non ualet quia verbum de- bi

et quod nihil est bonum et iustum nisi quod ipse actu facit etc.

biti in divinis locum non habeat. quod similiter [struck: et] a rationabili arguunt scilicet omne quod deus facit esse rationabile. dicimus etiam alia rationabilia esse si ea faceret. + De prescientia vero quod dicunt supra explicatum est et quamvis idem sint in deo voluntas et potentia, potentiae tamen plura subsunt quam voluntati. Hinc conclusione dicit deum plura posse facere, quae non vult, nec facit, potest enim omnia possibilia et non implicantia. Posset etiam omittere quae facit; quod et sine patet, cum possit iustificare omnes, quod tamen ut constat non facit. ^ Sic de litera dis tinctionis, quam magister fusius prosequitur in dictis praecipue auctoritatibus August. in genes. cap. 19. et lib. 1. de sym 60. cap. 1. tom. 9. et Joann. 11. Matt. 11. et 26. Joan. 19. ^ ite Aug. in enchirid. et 7. lib. confess. et de natura et gra. cap. 7. in tomo. 7.

ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit vel una trium.

Prima conclusio. deus potest alia facere et omittere quae facit sine praeiuditio suae iustitiae et bonitatis.

2.a stat deum plura posse quam velle absque inaequalitate potentiae et voluntatis

3.o et si deus alia vellet et faceret quam vult et facit ex eo non sequeretur in eius voluntate mutabilitas.

Dub.

nisi expromisso ^ Aut quatenus est idem quod conveniens. Iustitia ergo ipsius dei aequissima voluntas intelligitur qualiter accipit Augustinus in genesi illa verba domini loquentis ad lotum non possum quid quam facere donec illo intro eas.

+ Ratio enim faciendi penes ipsum est unica ac proinde nec contra eam facere nec praeter eam si ea quae facit dimitteret nec quae dimittit faceret

^ et sic omnia sine ulla in eo novitate advenienti

^ ex qua [struck] elicit conclusio in qua eius fere tota summa consistit quae talis est. Deus posset alia facere et quae facit omittere: et stat ipsum plura posse quam velle sine sui voluntatis mutatione // metrice sic Si dimissa deus faceret dimitteret alia iniustum posset dicere, nemo tamen ~

Dubia literalia

siue textus expositio

1 circa illa verba in principio tertij capitis (His autem respondemus duplicē verborum intelligentiam aperientes) quęrit vnde ueniat duplicitas huiusmodi non potest deus nisi quod iustū est? si dicas q, hoc verbum est, potest significare iustitiam quę est, uel iustitiam quā efficit si deus faceret. hoc nihil uidet dicere. qr si dicat iustum est hoc fieri. intelligit iustum esse ut nunc similiter in proposito. Rᵗ. q, distinctio Magistri est rationabilis, ratio autem huius multiplicitatis est q, verbum est, potest dicere pręsens ut nunc, uel simpliciter. et ita iustitiam, quę nunc est uel quę esset si res fierent. Potest autem multiplicitas assignari a tribus, primo a ratione attributi. sicut enim hoc verbum, currit, per se dictum dicit pręsens ut nunc. sed quando addit determinatio potest stare pro pręsenti simpliciter, ut puta si dicatur de equo iacente in stabulo iste equus bene currit. ita possumus dicere de hoc verbo est. ratione eius quod addit bonum et iustum. Aliter potest assignari a parte huius verbi potest. qr si ampliatio eius totum dictum respiciat itaq, implicatio cadat sub ampliatione ita dicit pręsens simpliciter, si autem cadat extra tunc dicit pręsens ut nunc. et secundum hoc accipit duplex sensus. quem Magister assignat. Tertio modo potest assignari ratio a parte eius quod est. nisi, qr potest teneri exclusiue

cep

ceptiue. uel consecutiue. si exceptiue
tunc stat actus siue acceptum pro pre
senti. ut nunc. et est sensus, non potest
deus nisi quod iustum est. idest nihil
potest deus preter hoc, quod est iustum
uel potest teneri consecutiue, et tunc
necesse est q. hoc verbum est. teneatur
simpliciter, qr regula est q. termini in co
ditione ampliant ad omne tempus. et
tunc est sensus, non potest deus nisi quod
iustum est. idest nisi sit iustum. et sic am
pliat ibi ad omne tempus. ex quacunq;
tamen causa accipiat locutio uere mul
tiplex est.
contra illa verba post medium capitis ter 2
tij (poterat per sapientiam, sed non po
terat per iustitiam) Arguit qr iustitia
stat ibi pro uoluntate. nihil autem po-
test deus facere, quod non possit uelle.
ergo si iustitia dei est uoluntas omne
quod potest simpliciter potest de iustitia
et econuerso. Item possibili posito in es
se non sequit impossibile. si ergo deus
poterat per potentiam loth subuertere
seu combucere, ponat in esse. quo posi
to. quero. aut illud fuit iustum aut nô
si sic ergo poterat per iustitiam. si non
ergo faceret contra iustitiam. ergo ini
que, quod est omnino impossibile. Rr
q. iustitia non stat ibi pro uoluntate
diuina simpliciter considerata. sic enim
poterat uelle. et poterat facere. sed stat
ibi pro uoluntate pensante merita. et uo
lente retribuere secundum merita. et
quo

quoniam loth non meruerat submergi cum illis peccatoribus non poterat iuste submergi quantum fuit de exigentia meritorum. nihilominus tamē poterat deus hoc facere q ex hoc laudem suam et utilitatem loth poterat elicere. quamuis enim sit malum secundum se iure iustum affligere potest tamen hoc deus facere ad bonum suum.
.1. et per hoc patet ad illud quod obiicit posito enim q hoc factum fuerit ponitur etiam fuisse iustum, quantum ad condecentiam licet non quantum ad merita. etenim contra exigentiam meritorum deus potest facere et facit. ut Hierem. 20. dicit glossa. quod facere cogitabam propter iustitiam non feci propter clementiam.

3 circa illa verba post initium capitis quarti (hoc verbum debet uenerum habet) innuit magister q hoc verbum debet proprie non conuenit deo, nisi forte dicat ex promisso. arguit tamen contra, nam sicut qui debet ex commisso obligat ne incurrat ingratitudinem. ita qui debet ex promisso si non reddit incurrit falsitatem. ergo deus uere et proprie est obligatus. et per consequens uere et proprie debitor. R. q debitum ex commisso est proprie debitum, quia pigit uoluntatem. uelit enim nolit obli
.1. gatus est qui accepit beneficium, si necessario eget beneficio. debitum ex promisso quod est mere liberalitatis est debitum q. non sequit largitatem promittentis. et ideo secundum rem plus habet de ratione

gra

gratie quam debiti et hoc modo deus est debitor. primo modo non. ex sua enim liberalitate promittit ut alliciat. sed nihil recipit. unde non acceptat obsequia nostra propter indigentiam. ac per inde ratio debiti secundum quod dicit obligationem proprie in deo non cadit. Si autem abutamur nomine, ut debitum sonet incondecentiam bonitatis dei. sic admittitur in deo. 1.

circa illa verba post medium capitis quarti (potest tamen secundum eandem rationem et dimittere que facit et facere que dimittit) dubitatur et arguitur. quia augustinus dicit quod alia ratione conditus est homo et alia ratione conditus est equus. ergo a fortiori alia et alia ratione fiunt opposita. ergo eadem ratione deus non potest facere opposita. Respondeo quod magister hic vocat rationem voluntatem dei equissimam sicut dictum est supra. quod quia deus novit omnia ideo potest scire opposita sine innovatione scientie. et ita etiam de voluntate dicendum. unde non intelligit voluntas mutari. quando deus potest velle quod non vult. sed aliquod volitum ad ipsam comparari ipsa una et eadem immutabili permanente. sive alio modo comparata sive ad aliud et ad aliud. et ita intelligit magister. 4

circa illa verba in fine capitis quarti (hec autem questio de presscientia facile determinari potest per ea que superius dicta sunt) queritur per quid determinatur. videtur enim 5

nim argumentatio necessaria. Si ergo deus
./. nihil potest operari nisi illud praesciat et non
praescit nisi quae facit, ergo etc. R. dicendo
quod deus potest praescire plura quam praescit. sicut
potest plura operari. Unde huiusmodi so
lutio consistit in hoc quod praescientia dei pot
est esse alicuius cuius non est. et ita deus po
test facere illud. et alicuius non esse cuius
est. et ita deus potest illud non facere. et non
quod possit aliquid facere sine praescientia.
ex quo manifestum est non esse necessari
um deum praescire quod praescit. Si enim hoc
esset tunc impossibile esset deum aliquid fa
cere quam illud quod facit. et hic est error ma
nifestus

6 contra illa verba quae ex evangelio adducit
circa medium capitis quinti (an putas quia non
possum rogare patrem meum et exhibebit
mihi plus quam duodecim legiones angelorum)
Arguit, quia aut pater volebat dare aut non
si volebat. et Christus non volebat. ergo in vo
luntate discordabant. Si autem nolebat et
Christus poterat petere. ergo poterat a volun
tate patris discordare, ergo et peccare, quod
manifeste est contra veritatem. R. quod pater
nolebat dare et Christus nolebat petere, sed
pater poterat velle. et Christus similiter pe
tere. et ita non discordare. tunc autem dis
cordantia esset. si Christus posset petere et
pater non posset velle. quomodo autem
deus possit aliquid velle, quod non velit
supra habitum est.

7 circa illa verba post medium eiusdem ca
pitis quinti (numquid dicendum est non
potuit iudam suscitare in mente, potuit qui
dem

dem sed nolunt) dubitat quia ex hoc videtur quod deus
possit saluare Iudam. ergo pari ratione dam
nare Petrum. contra quod arguit quia iustus est
et seipsum negare non potest ergo nec facere
contra iustitiam. Si dicas quod hoc non potest. con
tra potest destruere omnia quae facit, quod ma
ius est ergo multo magis hoc potest. Respondeo quod ali
qui distinguunt hic potentiam dei dupliciter
dicentes deum posse potentia absoluta aut Iu
dam saluare aut Petrum damnare. sed non
posse de potentia ordinata. haec tamen distincti
o non placet, cum nil possit deus quod non
posset ordinate. posse enim inordinate face
re est non posse. sicut posse peccare, et menti
ri. Aliter Respondent alij quod potest saluare Iu
dam, sed non damnare Petrum, quia misericor
dia eius super omnia opera eius et misericor
dia superexaltat iuditium. et saluare Iuda
esset superabundantis misericordiae damna
re autem Petrum esset maxime crudelitatis
Sed tamen cum deus sicut summe misericors
est ita sit et summe iustus, sicut non potest fa
cere contra misericordiam. sic neque contra ius
titiam. Ideo dicunt alij quod deus neutrum pot
est. et hoc non derogat eius potentiae quia utrum
que esset iniustitia et inordinatio. neque est si
mile de Traiano. quia sic deus disposuerat ad ho
norem sanctorum aliqua specialia facere et ideo
mors illa et damnatio Traiani licet secundum
causas inferiores finalis videretur. non tamen
finalis erat secundum ordinationem diuini
consilij. Sed tamen quis negabit deum de
Iuda et de alijs potuisse facere quod de Traiano
maxime cum dicat Augustinus deum posse
ipsi diabolo bonam voluntatem dare.
Dicendum ergo breuiter quod deus saluis me
ritis utriusque nec potest Iudam saluare ne
que Petrum damnare. sicut nec potest esse in
iustus iudex. Secus si loquamur non saluis m
eritis. Nec Petro potest dare mala merita, sed si
cut liberaliter dedit bona merita sic liberaliter
voluntatem bonam et naturam in eo conseruat
et sic patent omnia

^ reuocare

✠ De materia istius distinctionis agit D. th. 1. p. q. 25. ar. 2. et q. 7. ar. 3. et. 4. et q. 19 ar. 3. et q. 21. ar. 1. et ibi interpretes.

✠

circa hanc distinctionem quere de veritate conclusionis ipsius

Pro hac sume ex articulis questionis precedentis distinctionis

Vel magis ad rem sume que in quattuor articulis in hac distinctione agit. diuus Thom supplendo que defuerunt ex articulis questionis septime. questionis decime none et questionis vigessime prime, prime partis.

55 — distinctio . 44 . quæ incipit — 228

Nunc aliud restat. etc.

Post quam Magister ostendit in præcedenti quanta deus possit In hac distinctione ostendit qualia possit. Absolvit autem quatuor capitibus. et dividit in tres partes. In prima inquirit An deus possit facere res meliores quam fecit. et hoc a principio distinctionis usque ibi. Post hæc considerandum. In secunda quærit An possit eas facere meliori modo quam fecit. usque ibi Præterea quæri solet. In 3.a An modo possit omnia quæ olim potuit. et hoc abinde usque in finem distinctionis. quæ in epythomem redacta sic habet:

1 Rerum universitatem deus meliorem facere potuit quam fecit, nam nisi hoc posset creatura aut esset summe bona, et sic creatori æqualis, quod est impossibile: aut deus ei maioris bonitatis capacitatem conferre non posset, quod similiter falsum esse constat. Nec obstat quod sibi filium æqualem genuit, quia ille est de patris substantia, creatura autem de nihilo. ac proinde non gignens filium sibi æqualem invidus videret ut ex Augustino supra arguebamus. Hæc tamen intelligenda sunt ex parte rerum, dei enim Sapientia, qua fecit, et modus ex parte dei melior esse non potest Sed ipsa creatura. Non est ergo limitata divina potentia, nunc, magis quam unquam ad faciendum quod vult, licet non eodem modo res ad eandem potentiam se habeant ut patet, in his quæ iam in præteritum transit. unde est quod naturam quam verbum semel iam Sic et de voluntate

(iam assumpsit, nō potest de nouo assumere quamuis per eandem potentiam per quam potuit incarnari possit nunc incarnatus fuisse, immo et pater incarnari potuit, et modo etiam potest, sed non per eandem incarnationem qua filius incarnatus est.

+ ex qua ~~[illegible]~~ elicit conclusio in qua eius fere tota summa consistit, quae talis est. Deus et mundum et quamlibet rem ex parte facti non modo facti sed entis potest meliorem facere: neque eius potentia est nunc magis limitata quam unquam meliore sed longe aliter potuit potest quam potest quod creare optima quantumuis cuncta creata Deus.

te et scientia suo modo dicendum est. Et sequitur de litera distinctionis quam magister latius prosequitur, adductis praecipue auctoritatibus D. Augustini lib. 83 qq. q. 50 tom. 4 et super Genes. 11 cap. 7 tom. 2 et lib. 13 de trin. ... et lib. 3 contra Maxim. tom. 6 cap. 18 +

~~ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius summa consistit, uel una tum membris. Prima est. sequitur. Deus potest ostium reuertere Sur, seu mundum facere meliorem. 2a. ex parte rerum, et non ex parte sui deus potest facere quamlibet rem meliorem. 3a. Diuina potentia non est magis nunc limitata ad faciendum omnia, quam unquam fuit.~~

Dubia literalia siue t. exp.

1 contra illa verba circa finem primi capitis (sed non ualet si uiuus similitudinis inductio, quod filium genuit de sua substantia) Arguit quod uidet responsio ista insufficiens, nam inuidia potest attendi respectu diuersi in substantia, et in natura sicut angelus inuidet homini, ergo non propter hoc non excludit inuidia a deo respectu creaturae. Rx quod ad inuidiam ista duo concurrunt scilicet possibilitas ad aequalitatem, et exigentia rei factae non enim inuidet aliquis alicui nisi quod parificat ei, aut excedit ipsum, uel quia timet ne parificet. Item artifex non dicitur inuidus nisi quando non facit rem secundum .j. quod exigit, et ipse potest, et propter hoc quod ex par

parte rerum non erat exigentia, ac proinde in nullo poterant panificari sub isto de quales cunque et qualitercunque faceret non poterat in eo esse invidia etiam si nullas res faceret. sed in filio dei erat potentia ad aequalitatem et interius exigentia quae erat de substantia patris et sic est quod non est simile ut dicit magister et eius responsio est bona. ponit enim antecedens pro consequente non quia licet dicere quod invidia sit solum vel possit esse respectu similis in natura sed propter rationem predictam exigentia scilicet et aequalitatis quae erat in generatione filij ut pote de substantia patris

z contra illa verba desumpta ex Augustino circa finem capitis secundi (talem potuisset deus hominem fecisse qui nec peccare posset, nec vellet. et si talem fecisset quis dubitat eum meliorem fuisse) arguit quia ecclesiastici 31. dicit potuit transgredi et non est transgressus hoc autem dicit in laudem sanctitatis et Augustinus dicit super genesim ad literam quod meliores iudicavit deus homines si ei libe raliter deservirent. et iterum in lib. de ci vit. dei dicit quod melior est substantia, quae pec care potest. quam quae peccare non potest. R. quod melius dicit dupliciter. aut simpliciter. a ut in ordine ad finem, si simpliciter loquim ur melior est homo confirmatus in gratia quam potens labi, si in ordinatione ad finem, quae quidem consistit in perveniendo sic melius fuit fa cere hominem in libertate peccandi sed ta men primum melius est simpliciter, hoc au melius est secundum quid. et ideo verbum Augustini simpliciter loquendo habet veri

ta

tem. quod autem dicit de uiro iusto sanctus accidentaliter est, siue quantum ad gloriam accidentalem. constat enim Christum dominum non potuisse peccare. et tamen erat gloriosissimus. Similiter intelligendum est verbum illud Augustini super genesim. ad id autem quod adducit quod melior est natura que peccare potest. quam que peccare non potest. R. quod non posse peccare aut est quia caret uoluntate. aut quia caret uertibilitate uoluntatis. et primo modo loquitur Augustinus. non secundo.

Contra illa verba infine capitis secundi (potest deus et alia facere quam facit. et quae facit ea meliora facere quam facit) in quibus innuit Magister. quod deus potuit hominem meliorem facere quam fecit. Arguitur quod illud non potest ueritatem habere in omnibus. et specialiter in Christo. quem uidetur nullo modo posse facere meliorem. iuxta illud quod dicit Philipp. 2. dedit illi nomen. quod est super omne nomen. Item Joannis. 3. datus est ei spiritus non ad mensuram. ergo si deus Christo non potuit meliorem spiritum conferre. nec potuit meliorem facere. R. quod magister loquitur de vniuerso et de eius partibus. et quoniam Christus neque est de vniuerso neque eius pars ideo non habet locum in Christo. veruntamen adhuc habet dubitationem, si enim quod habet humanitas Christi spiritum est. ex consequenti potuit a deo augeri et meliorari. et preterea Christus dominus factus fuit passibilis et mortalis. et potuit fieri immortalis. ergo. Propter hoc dicendum quod tripliciter possumus loqui de Christo. scilicet aut quantum 3

ad

ad unionem, aut quantum ad gratiam singularis personæ, aut quantum ad proprietates naturæ. Si quantum ad unionē nec deus potest plus dare, nec creatura recipere, quia unionis gratia ex parte alterius extremi est dignitatis infinitæ. scilicet quod homo sit deus, quamuis ex parte humanitatis quidquid est ibi sit finitum, et ita non ponitur limitatio ex parte dei, neque ex parte creaturæ capacitas infinita nisi per unionem videlicet quia unit homo bono infinito. itaque homo est deus, qui est bonitatis infinitæ. Si autem loquamur quantū ad gratiam singularis personæ sic concedendum est quod deus potuit plus dare. sed creatura rationalis non potuit amplius recipere. non quia capacitas animæ ad gratiam per collationem gratiæ minuatur. quia nec minuit. nec auget, sed consumat et complet et ideo non est possibilis ad amplius, Si autem loquamur quantum ad proprietates naturæ sic deus plus potuit de bonitate dare. et rationalis creatura recipere. quantum ad ea quæ sunt corporis. quia nunc plura habet quam quando factus homo est sed non potuerunt fieri et saluti nostræ fieri congruentiores. numquam enim potuisset salus nostra per substantiam incorruptibilē et immortalem reparari sicut per mortem et passionem ipsius reparata est. Patet ergo quomodo melior potuit esse Christus et minus et quomodo non.

4 Item obiicit de beata virgine. videtur enim quod non potuerit fieri melior, quia Anselmus de

con

conceptu virginali dicit decebat quod illius homi
nis conceptio fieret de matre purissima, qua pu
ritate maior nequit sub deo intelligi, ergo unde
et quo potuerit fieri melior et tamen ipsa ca
pacis universi. Item super omnes choros an
gelorum exaltata est in gloria ergo habuit sũ
mam gratiam. R. dicendum quod de beata vir
gine possumus loqui quantum ad tres condi
tiones. scilicet quantum ad gratiam concepti
onis, quantum ad gratiam iustificationis, et
quantum ad naturam charitatis. Si quantum
ad conceptionem prolis. sic, quia fuit mater dei
quo nihil nobilius cogitari potest et mater no
bilissimi filij. sic tantam habuit bonitatis di
gnitatem, quod nulla mulier ampliorem capere
potuit. Si enim omnes creaturae quantum
cunque ascenderent in gradibus nobilitatis eius
here presentes. omnes reverentiam exhibe
rent matri dei. Si autem loquamur quantũ
ad gratiam iustificationis tantam habuit quod
nantam pura creatura humana, sive rationa
lis quae facta est sic recipere potuit. Si quantũ
ad naturalia optima habuit, secundum quod sibi
competens fuit, simpliciter tamen meliora po
tuit accipere, et deus dare. et ita patet quod in nu
llo creato habet instantiam hoc verbum mag
istri scilicet quod deus ea quae facit potuit face
re meliora. Patet etiam quod in aliquibus capa
citatem gratia complevit et implevit. sed in
Christo per omnem modum. in matre virgine
secundum quod capit pura creatura rationalis in
sexu foemineo. quantum ad ea quae expectant
ad corpus. et in anima humana quantum ad
ea quae sunt gratiae.

De materia huius distinctionis agit. d. Thomas
1. p. q. 25. ar. 6. specialiter ad. 3. et ad. 4. et ibi
interpretes ipsius. CL2.

distinc. 44

Circa hanc distinctionem que
rit de veritate conclusionis ei.

Pro hac questione sume tibi quattuor arti
culos ex questione 25. prime partis scilicet
secundum. tertium. quartum et quintum
et sume quattuor articulos questionis quam
hic divus Thomas pertractat et connecte eos
vel unam ex omnibus. vel duas questiones
alteram ex illis. alteram ex his compone
do

56 Distinctio 45. Qua incipit iam de voluntate dei. etc. 332

Postquam magister in precedentibus egit de scientia dei, et de eius potentia, In hac distinctione incipit agere de eius voluntate. dividit autem in duodecim capita et in tres precipuas partes. In prima ostendit quid sit voluntas dei. et hoc a principio distinctionis usque ibi. Necesse itaque sumere. In secunda parte ostendit quid possit ab inde usque ibi. Hic non est pretermittendum. In 3.a quot modis accipitur. ab inde usque ad finem distinctionis.

Que in epythomen redacta sic habet.

Voluntas quidem dei est idem realiter quod sua essentia, quod tamen ab ea differt ratione, sicut et scientia. ideo aliqua voluntati dei attribuuntur, que non attribuuntur eius essentie. Non enim deus est omnia que vult quemadmodum vult omnia.^ est autem divina voluntas causa universalis omnium, et eorum que naturaliter, et que mirabiliter fiunt.^ Cum ipsa sit causa prima ipsius non est querenda alia causa, alioquin ipsa non esset simpliciter prima, nec maior. Nominatur quoque voluntas multipliciter, nam quandoque accipitur proprie secundumque est divina essentia, et illa dicitur voluntas beneplaciti; alia autem dicitur voluntas signi, que in hoc differunt, quod illa est ęterna, ista temporalis. ~~Hec~~ illa sem

^ sicut idem est deo esse quod scire, nec tamen sicut dicitur scire omnia, ita quoque dici potest esse omnia. cum autem dicitur omnia vel aliquid vel aliqua scit aut vult deus, essentia quidem divina predicatur non simpliciter et absolute sed ita ut scientie que ipse est omnia subiecta monstrentur aut voluntati

^ et ut ait Augustinus prima et summa causa est omnium specierum atque motionum. nihil enim fit quod non de interiori atque intelligibili aula summi Imperatoris egrediatur secundum ineffabilem iustitiam.

Semper implet. Non autem ista ut est precepto, prohibitio, consilium, permissio, et operatio, quae dicunt voluntas dej, quae sunt eius signa. nec omnia quae deus permittit aut precipit, ~~Non quasi lege ordinata fecerit~~ efficit ut fiat, sed ad modum volentis se habet. Sicut precepit Abrahamum ... et haec de litera distinctionis quam magister fusius prosequitur adductis precipue auctoritatibus. August. lib. 83. q. 28. to. 4 psalm. 113. Rom. 9 et 12. Matth. 6 et 9 et 1. et gen. 22. gen. 23. et Marc. 1. August. contra Manichaeos.

Ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit vel una tamen.

Prima est. quamvis voluntas dej sit idem quod deus vel divina essentia, non tamen est illa quae sibi, idest voluntati subdit.

2a conclusio. non est quaerenda causa voluntatis divinae, cum deus sit causa omnium quae producuntur in tempore.

3a quamvis voluntas dej beneplaciti in se sit una tantum, tamen voluntas signi per quinque signa distinguitur. scilicet per prohibet et precipit, permittit, consulit, implet —

Dubia literalia sive t. expo

1 contra illa verba prope finem capitis secundi (relative enim voluntas numquam dicitur) Arguitur quia sicut creator dicitur ad creaturam. et praescientia ad praescitum. ita et velle dicitur ad volitum. sed illa dicuntur relative sicut supra dictum est distinctione 35. ergo et velle

R.

[Left margin:]
et in similibus prophetia propter multos effectus misericordiae et iustitiae pluraliter dicitur, misericordias domini in aeternum cantabo. et alibi iustitiae domini rectae, cum tamen in deo unica misericordia una iustitia una sit.

+ sapi 8. psalm. 110 88. et 118. *

* ex qua ~~tamen elicitur~~ elicitur conclusio in qua eius summa consistit quae talis est essentia et voluntas dej ratione distinguuntur. huius autem non est causa quaerenda quae signi et beneplaciti nominatur —

metrice sic

Quae vel sunt vel erunt, vel quondam facta fuere — cunctorum ratio est unica velle dej.

[Right margin:]
+ quae multis appellationibus

... ~~[illegible]~~ sciendo ut fiant quae eum quae sunt mala iusta enim et incomprehensibilia sunt in decretis eius

... nolentem filium nec tamen voluit, nec dubitandum est deum facere bene etiam

R. q. magister accipit hic relatiue, prout modus dicendi relatiue distinguit a modo dicendi secundum substantiam, et hic est personalis. et ita accipit hic. obiectio autem procedit de relatione creaturae quae est quantum ad modum intelligendi nec distinguit a modo dicendi secundum substantiam respectu.
3 uel potest dici q. magister loquit secundum generalem nominis intellectum qui ille non est tantum respectu creati. ut praescire et creare, sed etiam respectu dei
z. contra illa verba post initium capitis tertij (deus scit omnia) Arguit q. similiter diuinae uoluntati cui nihil resistere ualet sunt omnia subiecta. ergo pari ratione uult etiam omnia, quod non concedit. Item ego quaero cum omnia scibilia sint subiecta diuinae scientiae et essentiae. et similiter uolita. quare non dicimus q. deus uolendo se uelit omnia alia. si hoc concedis sequit q. sint aeterna. si dicas q. non est simile quaerit quare non. et probat esse simile q. sicut diuinae scientiae actus non deflectit contra deum. et sciendo se scit omnia cur non idem de voluntate dicemus? R. q. subiecta diuinae scientiae non dicunt q. sint inferiora. sed subiecta dicunt respectu quorum est actus diuinae cognitionis. et hoc quidem sunt omnia cognoscibilia. et ideo nouit omnia similiter subiecta uolunta ti. et haec sunt omnia uolibilia. ac proinde patet illud quod quaerit utrum uolendo se uelit omnia. dicendum enim q. velle uno modo dicit complacentiam, Alio modo dicit causam. prout dicit compla

placentiam non erit inconveniens dicere, quod volendo se velit omnia quod omnia placent ei quae ab ipso et ad ipsum sunt. prout tamen dicit progressum effectus ab ipso. quamvis actus non egrediatur dicit respectum ad exemplar. Unde sicut non sequitur possendo se potest omnia, ita neque in proposito.

contra illa verba post medium capitis quarti (qui ergo dicit quare deus fecit coelum et terram respondendum est illi quia voluit) 3
Arguitur quod sic facile esset omnia determinare. videtur etiam quod voluntas dei non habeat rationem. quod est contra illud ephes 1. secundum consilium voluntatis suae ubi glossa dicit voluntas dei est ex ratione ergo quaerenda est eius ratio. Respondeo dicendum quod voluntas nostra cum exercet actum volito causam et rationem ab eo habet, et quantum ad se et quantum ad volitum, maxime tamen vult aliquid quod est propter finem. sed voluntas dei cuius actus est ipse, maxime cum velit quod non excitatur aliqua ratione alia a se, causam quantum ad se habere non potest. volitum vero aliquando habet aliam causam quam voluntatem aliquando solam voluntatem, ut in mundi creatione voluntas habet rationem, sed non causam. quia non est irrationabilis. Unde non habet rationem tamquam diversam a se. sed idem re, ac proinde voluntas dei non potest esse irrationabilis. et propterea in nullis qui totaliter sunt ab ipso sufficit ipsum scire. neque oportet ulterius aliam rationem quaerere. et sic dicta patent

contra illa verba desumpta ex Augustino in principio capitis quinti (voluntas ergo dei prima 4

prima et suma causa est omnium specierum atque motionum) Arguit quod ex hoc sequeretur quod nihil fieret a casu et per fortunam quan do quidem deus semper agit per intention em. R^r quod deus quamuis deus sit causa o mnium non tamen est tota causa, sed ipse cum causis creatis. Pro quo notandum quod effectus potest comparari ad causam supre mam, que est deus. et sic nihil euenit ca su et fortuna. potest etiam comparari ad uo luntatem sive causam creatam que est natura uel intelligentia. et sic cum mul ta fiant preter intentionem multa fiunt a casu et fortuna.

5 contra illa verba in principio eiusdem ca pitis quinti (nihil enim fit quod non de in teriori atque intelligibili aula sumi impe ratoris egrediatur) Arguit quod peccata fiunt et non egrediuntur ab ipso. R^r quod magister non assumit sane auctoritatem sicut habet in originali. nam ibi dicit quod non iubeat aut per mittat. atque ita non habet locum obiectio. Nihilominus potest dici quod materia restr ingit distributionem suam ad res que sunt aliqua per naturam, uel dicendum quod am pliat verbum egrediendi ad facere et per mittere.

6 contra illa verba in medio dicti capitis qu inti (sed etiam ea que mira uidentur ut su nt defectus luminarium. et terremotus etc quorum nihil fit sine uoluntate dei) obicit quoniam monstrum dicit deordinationem aliquam in natura. ergo non est a causa su prema. R^r quod quidam dicunt in monstro esse de

de ordinationem aliquam in natura: et subs
tantiam etiam aliquam ipsius naturæ. et
quidem substantia causam habet positiuā
quæ deus est. inordinatio autem causam
positiuam non habet sed priuatiuam, aut
priuationem. et hoc ut in plurimum est im
proportio uirtutis agentis ad materiam. aut
enim materia superabundat aut deficit
secundum proportionem caloris operantis
virtutis. et Augustinus loquitur de monstris
quantum ad illud quod habent substantiale.
Potest tamen etiam dici q. monstra sunt a
deo puniente, quando poenæ sunt. et sic ha
bent rationem ordinis. quamuis enim deus
non faciat contra ordinem infinem, facit
tamen frequenter contra solitum ~~ordinem~~
naturæ cursum. uel ad uindictam. uel ad
misericordiam.

Contra illa verba post medium dicti capitis q- 7
uinti (placuit uanitati philosophorum eti
am causis alijs ea attribuere) obijcit qr ex
eo q. philosophi ~~exerg~~, in supradictis dicti
libus virtutem causandi alijs præter deum
attribuerint uani nullatenus censendi sunt
nam et ecclypsis solis a luna. et lunæ eccl
ypsis ex interpositione terræ causatur. Rx q.
philosophi non ideo dicuntur uani qr alijs cau
salitatem tribuerunt. sed quia sic alijs et præcipuam tri
buerunt ut ad causam primam non referre
nt. ac proinde qr ad ipsam non peruenerunt
euanuerunt in cogitationibus suis. illa quip
pe est causa simpliciter prima. et simpliciter
generalissima.

Contra illa verba in medio capitis sexti (nam 8
uoluntas dej uere ac proprie dicit quæ impsi

est

est et ipsius essentia est. 3 Arguit. Plures sunt ideae quia plurium ideatorum. ergo similiter plures sunt voluntates quia plurium volitorum. Respondeo quod non est simile sicut patet in questione de ideis. quia id quod dicit voluntas magis se tenet ex parte volentis. et secundum rem. et secundum modum seu rationem dicendi. et ideo re et ratione una est voluntas beneplaciti. sed idea secundum rationem dicendi magis se tenet ex parte ideati. quia similitudinem eius dicit. et cognitio secundum rationem intelligendi, et dicendi, motum dicit in nobis a rebus ad animam secundum rem. sed in deo secundum rationem intelligendi, voluntas autem non. ideo hoc dupliciter ratione conceditur de ideis et de voluntate non.

9 contra illa verba post medium dicti capitis sexti (nec mutabilitatem recipit scilicet dei voluntas. quae inexpleta esse non potest) Arguit quia deus nunc vult aliquid esse, quod postea non vult esse. ergo videtur quod incipiat et desinat velle ac per consequens eius voluntas mutari. Respondeo quod in huiusmodi locutionibus solum est mutatio respectu connotati quod comparatur ad divinam voluntatem ratione cuius ponitur inceptio. et desitio in actibus illis qui connotant aliquid de praesenti. si enim dicatur deus voluit hoc esse futurum ab aeterno voluit. sed tamen causa in actu. sive actualiter causans non fuit nisi quando facere voluit. id est pro illo instanti in quo actus voluntatis copulatur operi non autem ipsi subiecto volenti. et sic patet quomodo sit causa actualis in tempore nulla in ea facta mutatione. quia continue voluit. et ita in actu fuit. sed causans in actu non fuit nisi pro tempore pro quo voluit. et ita nulla circa deum voluntas incepit. sed solus effectus incepit —

Con.

contra illa verba in medio capitis octavi (dicitur 10
iratus deus, et tamen ira non est in eo aliqua)
obiicit quod in deo est vis rationalis et concupis
cibilis. ergo pari ratione ponenda est in deo iras
cibilis. ergo sicut vere in eo est actus cognitivus
et amoris, ita etiam propriae actus irae vel furo
ris. Respondeo quod irascibilis aliquo modo sonat imper
fectionem de ratione sui nominis, et ideo qui
dam nullo modo admittunt reperiri in deo
nisi transumptive. Sed contra, actus huius
modi vis in nobis sunt gloriari et dominari.
Sed hi actus sunt in deo. ergo similiter et haec
vis. Propter hoc dicendum est quod in deo vere est
vis gloriandi et dominandi. quae est ipsa divi
na essentia sive substantia, quae tamen de rati
one sui nominis habet passionem annexam
seu connotatam. ideo non recipit in deo vis
irascibilis nisi transumptive et improprio
sermone et modo tropico. Et notandum quod
deus habet signa irae, non quae significent iram
in ipso. sed quae significant iram in nobis et
vera quando in nobis sunt.

contra illa verba circa medium capitis decimi 19
(praecepit enim Abrahae immolare filium, nec
tamen voluit) Arguit quod secundum hoc prae
ceptum quod dedit illi de filio immolando fal
sum signum fuit. Respondeo dicendum quod praeceptum
dei volebat devotionem et fidem Abrahae ma
nifestare in properatione obediendi. et hoc in
tendebat deus. Et hoc idem signum vere im
portabat. Sed tamen secundum aestimationem
Abrahae plus importabat. et per illud plus, quod
Abraham intelligebat dominus fidem eius pro
babat, itaque nec in signo falsitas. neque in Abra
ham deceptio fuit. sed probatio ~//~

De materia huius distinctionis D. Thom. 1. p. q. 19
ar. 2. 4. et 11. et etiam q. 14. ar. 4. et ibi interpre
tes

cir-

57

circa hanc distinctionem
est questio de veritate con
clusionis ipsius.

Pro hac questione complenda sumeti
hi quattuor articulos ex questione 19.
prime partis scilicet quintum, sextu
septimum et octauum. et quattuor
item articulos questiones quam in hac
distinctione disputat diuus Thomas et
ex eis confice vel duas vel unam (ut
magis placuerit) questionem.

Distinctio 46 quae incipit.

Hic oritur quaestio. etc.

Postquam Magister in praecedenti egit de voluntate dei secundum se. In hac distinctione consequenter ostendit quid tenendum sit de voluntate quantum ad ipsum effectum et dividit in quindecim capita et tres partes principales. In prima ostendit effectum divinae voluntatis respectu bonorum et hoc a principio usque ibi idcirco cum constet. In 2. facit idem respectu malorum usque ibi quaero Augustinus. In 3.a subdit determinationem quarumdam auctoritatum ab inde usque ad finem distinctionis.

quae in epythomen redacta sic habet. Semper implet voluntas dei beneplaciti qua scilicet facit quaecumque vult in caelo et in terra. Nec obstat quod dicitur vult omnes homines salvos fieri et tamen non omnes salvantur. Nam hoc sic habet intelligi quasi dicat omnes quos vult salvos fieri salvantur. quo modo in simili dicitur. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum omnem scilicet qui illuminatur. et in similibus similiter. ^ Non etiam concedendum est. Deum velle mala fieri nam tunc iniquus esset. Neque quod vult non fieri mala quia sic mala numquam fierent. Sed magis dicendum

^ Unde et illud quod dixit dominus ad Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos et noluisti non sic accipiendum est quasi infirma et impotenti dominum voluntas omnipotenti voluntati dei obsistere potuerit. Sed quatenus congregavit dominus quos voluit. neque efficaci voluntate et beneplacito suo voluit aliquos congregare qui congregati non sint.

dum est quod non uult ea fieri, quod solum permittit. Unde nec sic uoluntati eius resistit, neque fieri malum bonum est simpliciter, sed inquantum ex malis possunt elici bona. Nam bonum aliquod est tale in se, et ei cui fit, sed non facienti ^ et est aliquod bonum in se et facienti sed non cui fit ^ et est aliquod bonum in se et facienti et cui fit ^ est autem et aliquod in se non bonum et facienti nocet et tamen ad universi ualet decorem a deo ordinatum ^. Quod etiam ~~dicit~~ adducitur mala fieri uerum est, sed omne uerum est a deo, ergo et ~~ueritas quidem~~ non obstat quod ueritas huius dicti a deo est, sed non res dicta id est malum ipsum. Veruntamen nullum malum in se fit nisi a deo (ut dictum est) permittatur ^ et haec de litera distinctionis, quam magis ter fusius prosequitur inductis praecipue authoritatibus psalm. 113. Rom. 9 et 11. / 1 Timot. 2 / Matt. 13 et 24 Rom. 9 / Joan. 1. et Augustini in enchirid. cap. 11. tom. 3 et lib. 83. q. 1. / Joan. 1. Rom. 8. Job. 19. 2 cor. 12

ex qua tres eliciunt conclusiones in quibus eius tota summa consistit ~~uel una trimembris~~

prima est haec. beneplacitum diuinae uoluntatis in omnibus impletur

2a deus neque uult, neque non uult quod malum culpae oriatur.

3a

^ ut cum quis dat eleemosinam pauperi non propter deum.

^ ut cum quis dat eleemosinam propter deum ei qui eam petit et accipit ut peccet et ipsa abutatur.

^ ut praedicare euangelium fidelibus propter deum.

^ immo et quandoque ad ipsius peccantis profectum quoniam ut dicit Augustinus etiam peccata cedunt in bonum praedestinatis ^ quamuis deus non sit causa quod homo fiat deterior aut tendendi in non esse.

3. Nullum malum est quod a deo fieri non permittitur

ex qua tenemembris elicit conclusio in qua eius summa consistit que talis est Dei beneplacitum implet, neque ipse vult malum culpe licet mala fieri permittat.

metrice sic
Vult mala simpliciter numquam deus ipse tamen si quominus saud quamquam semper agatur obest.

11 Dubia literalia sive textus

1 circa illa verba post medium capitis tertii (non quod nullus hominum est quem non illuminet sed quod nisi ab ipso nullus illuminatur) adverte quod intelligitur de lumine gratie. si autem intelligatur de lumine naturalis intellectus sic absolute omnem hominem illuminat quod secundum Ambrosium omne verum a quocumque dicatur a spiritu sancto est

2 contra illa verba circa medium capitis septimi (nisi usque adeo esset omnipotens et bonus deus ut bene faceret etiam de malo) Arguitur quod videtur indebitus modus loquendi. malitia enim est privatio, ergo non est materia boni. Si dicas quod accipitur ratione substrati. scilicet de malo idest de illo qui est malus facit bonum. contra, quia hoc non est aliud quam malum destruere. ergo ex hoc non habetur quod deus debeat mala sinere. cum ad eum spectet facta destruere. Respondetur quod De non est ibi causale nec materiale sed occasionale quasi dicat de malo facit bonum occasione sumpta a malo. obiectio autem procedit quasi De teneretur materialiter aut causaliter.

3 circa illa verba in principio capitis octavi (est enim aliquid bonum in se et cui sit) notandum quod ratio huius distinctionis est quod secundum dionisium bonum consistit ex una integra et perfecta causa. malum vero omnifariam contingit ex particularibus defectibus. ad hoc ergo quod aliquis actus sit absolute bonus oportet ut congreget bonitas obiecti a qua actus est bonus in

se ut dare elemosinam uel aliquid huius
modi. et bonum ex parte agentis ut scilicet
benefaciat. et hoc includit tria secundum
philosophum in 2 ethic. scilicet uolunta
tem uel electionem. et debitum finem et
firmitatem in opere ad minus in proposi
to. et hoc sufficit ad hoc quod actus absolute bo
nus dicatur. Sed in actibus que ad alium ordi
nant oportet tertium adesse ad perfectionem
bonitatis ut in eo ad quem fit effectum bo-
nitatis consequatur. et ex hoc sumitur quadru
plex diuisio boni que in litera ponitur. quod
dam enim bonum est quod habet hec tria sci
licet esse in se bonum facienti. et cui fit. hoc est se
cundum se et simpliciter. et perfectum bonum.
aliquod autem bonum est quod habet duo
ex his. scilicet quod est in se bonum et facienti
sed non ei cui fit. et hoc est simpliciter bonum
sed non perfectum. et aliquid habet alia duo
scilicet quod est bonum in se et cui fit. sed non
facienti. et hoc non est simpliciter bonum sed
per se bonum. Aliquod autem est quod tantum
habet unum ex his scilicet quod neque est bonum
in se nec facienti. sed cui fit. et hoc per accid
ens est. quod autem sit bonum in se et non fa
cienti non potest esse. Nihil autem est quod
neque in se, nec facienti neque alteri prosit cum
omnia ordinata sint ad bonum.
Contra illa verba in fine capitis octaui (qu 4
od malum bene ordinatum et loco suo posi
tum) Arguitur quod quod non est non potest loca
ri ergo, si dicas quod habet locum ratione subs
trati. contra locus debitus et conueniens na
ture rationali est gloria. ergo malum locatur
in gloria. R. quod cum dicimus infernum di

cent

cui locum penalem duo dicimus, et partem) universi et vilitatem. inquantum locus est debet naturæ substractæ, sed inquantum penalis est debet deformitati culpæ. et ita dicit malum locum et vilem. sed locum ratione substrati vilem vero ratione deformitatis.

5 contra illa verba circa medium capitis noni (si qui horum deviant et exorbitant etiam hoc ipsum faciat eis proficere in bonum) Arguit videtur enim ex hoc sequi q mala proficiant sine cooperent. quod omnino falsum videtur qr mali potius est bonum corrumpere. qz ad illud operari et proficere. R. q aliquid alicui potest in bonum proficere sive cooperari tripliciter. scilicet uel adiuuando ut gratia cooperat libero arbitrio ~~uel~~ et econuerso. uel excitando ut paupertas et miseria que excitant ad amorem dei, sive pungunt et impellunt ut dicit gregorius. uel etiam obsistendo. sicut aqua calida fortius congelat qr dum resistit uigorat actio contrarij. et sic malum dicit cooperari uel qr facit hominem ad bonum magis excitari. uel magis qr dum obsistit et homo preualet uigorat uirtus gratiæ. et feruescit.

6 contra illa verba circa medium capitis decimj (Augustinus in lib. 83. qq. aperte astruit a minori) Arguit qr locus a minori non est destructiuus, sed positiuus, at illud argumentum est destructiuum scilicet sapiens non potest facere hominem deteriorem ergo nec deus. ergo non est a minori. R. qr re uera locus iste non est a minori propriæ loquendo, sed a maiori, qr non dicit ibi minor uel minus, sed illud quod minus uidetur inesse. magis autem uidet q homo possit facere

cere malum quam deus. sed sapiens homo non potest, ergo nec deus. et ita est a maiori. Tamen nihilominus potest dici quod est a minori, sed reducitur ad affirmativam sic: minus videtur quod impossibilitas faciendi malum insit homini quam deo, sed sapiens in quantum sapiens, est credibile vel manens sapiens vel immunis ad faciendum aliquem deterrorem. ergo a fortiori deus.

Dicendum ergo quod sapiens hic accipitur et sumitur pro virtuoso a sapore virtutis sic dicto. vel secundum opinionem Socratis qui virtutes scientias appellabat iuxta Aristotelem in 6 ethicorum unde et Aristoteles dixit quod omnis peccans est ignorans saltem ignorantia electionis quae est de actu in particulari considerato. Et propterea potest tertio dici quod sapiens sumitur pro prudente sicut intelligitur in definitione virtutis quam ponit in 2 ethic. in qua dicit prout sapiens determinaverit. prudens autem secundum philosophum in 6 ethic. non peccat, sicut nec fortis nec temperatus.

Sed iam contra sequentia verba in medio eiusdem capitis decimi (tanta est enim ista culpa que in sapientem hominem cadere nequit) Arguitur quod sicut se habet sapientia ad ignorantiam, ita virtus ad culpam. ergo permutatim sicut virtus ad ignorantiam, ita sapientia ad culpam. Sed virtus simul stat cum ignorantia. ergo et sapientia simul stat cum culpa. Respondeo quod sapientia uno modo dicit cognitionem veram. alio modo cognitionem veram et nobilissimam quia per causas altissimas. Tertio modo dicit cognitionem veram nobilem et sapidam: quarto modo sapientia non dicit aliam cognitionem quam religionem divinam et secundum hoc dicitur quod pietas ipsa est sapientia sive theosebia et hec consistit ut dicit Augustinus in fide spe et charitate. et hoc modo claudit in se virtutem et pro in

inde opponit culpae. ex quibus patet solutio circa illa verba in principio capitis undecimi (deinde idem Augustinus ut sit homo deterior aut in ipso est aut in altero aut in nihilo) advertendum quod haec ratio differt a praecedenti quia haec procedit ex ratione bonitatis praecedens autem ex auctoritate divina quia scilicet deus non est auctor malorum.

8 Contra illa verba in principio capitis duodecimi (ipse enim non est causa tendendi ad non esse) Arguitur quia in cantico deuteron. 32 dicit ego occidam et ego vivere faciam percutiam et ego sanabo ergo cum mors sit corruptio et via tendendi ad non esse deus huius est causa. Respondeo quod non esse non dicitur hic per privationem cuiuscunque esse. sed illius quod definit Boetius dicens esse est quod ordinem retinet servatque naturam et ad illud deus non deducit. obiectio autem procedit de esse naturali. vel potest dici quod hic fit sermo secundum naturae institutionem secundum quam dicit deus mortem non fecisse. quod autem obiicitur quia occidit et percutit intelligitur secundum dispositionem iustitiae. de quo fusius dicit in 2. Dicendum etiam quod non esse nunquam est per se intentum ab ullo agente. sed esse aliquod ad quod consequitur non esse quoddam sicut ad esse ignem sequitur non esse lignum. ita deus vult esse ordinem iustitiae et naturae in rebus ad quem sequitur corruptio et punitio quorundam

9 Sed contra illa verba in principio eiusdem capitis duodecimi (tendere enim ad non esse malum est) Arguitur quia huiusmodi tendentia ad non esse aut est quantum ad non esse naturae aut quantum ad non esse gratiae. si naturae ergo malum corrumpit naturam. quod est contra Dionisium

qui

quid dicit q. malum nihil corrumpit existen
tium in eo essentia uel natura. Si autem in
telligat quantum ad esse gratiae similiter ui
detur falsum qz post primam culpam non rema
net esse gratuitum secundum aliquid sui. qz
totaliter per mortale peccatum expellit gratia
ergo non tendit ad non esse sed iam est in termi
no. R. q. in homine bono et iusto ~~est~~ conside
rare tria scilicet esse naturae, ordinabilita
tem et gratiam, quae communi nomine dicitur
habilitas: et ordinem gratiae siue gratie ordina
tionem. malum ergo per se loquendo corrum
pit ipsam ordinabilitatem, et ex hoc elonga
t a gratia, facit et tendere ad non esse. et qz habili
tas numquam tollit salua natura et natura non
corrumpit. semper malum facit tendere ad
non esse. ita q. numquam est in termino. et hoc
est quod Magister in verbis sequentibus dicti ca
pitis subiungit (tendit uero ad non esse quod
operatur malum) quasi dicat et si malum iux
ta Dionisium et ut explicatum est nihil exis
tentium corrumpat. qz tamen malum priua
tio est et omnis priuatio est non esse quoddam
quamuis priuationi semper substernat aliquod
esse. qui peccat tendit in non esse gratiae qua
priuat non autem in non esse ipsius naturae.
contra illa verba circa medium capitis decimi 10
quarti (uerum a quocumque dicitur a spiritu sanc
to est) arguitur. qz ex hoc sequitur q. cum detrac
tor dicit uerum illud quod detrahendo et pec
cando dicit sit a spiritu sancto et a spiritu sanc
to dicat. et similiter diabolus multa uera di
cit. et item de verbo illo dubitatur et arguitur
(nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spi
ritu sancto) multi enim peccatores dicunt il
lud. et repetunt tota die. Praeterea ueritas ap
propriatur filio. ergo potius debuisset Ambro
sius

desumpta ex Am/brosio.

sius dicere q omne verum est a filio. Rx q a
si quod dicitur a spiritu sancto illustrante intel
lectum et movente affectum et illud est ve
rum et bonum et aliquid dicit a charitate mo
vente affectum sed non illuminante intellec
tum sicut dixit Apostolus se iturum ad Hyspanos
falsum enim dixit sed tamen in dicendo me
ruit q charitas movebat eum ad hoc dicen
dum et volendum. Et aliquid est dictum a spiritu
sancto illustrante intellectum sed non rectifica
te affectum et illud potest esse malum et tamē
verum est dicere igit perfectum utrumq in
cludit et sic dicit a spiritu sancto et in spiritu
sancto et ita intelligit Apostolus. Ambrosius
autem largius loquit et sic patet ad illud quod
obiicit q veritas appropriat filio. Rx enim
q spiritui sancto appropriat interpretatio vel
dicendum q hoc non dicit tanqz appropriatū
vel sic ut appropriatum hoc est ratione doni

De materia huius distinctionis agit D. Thomas 1. p.
q. 19. ar. 6. et 9. et ibidem ipsius expositores -

– questio de veritate conclusionis
conficiat ex quattuor articulis questio
nis 19. primę partis. 7. 8. 9. et decimo
et ex quattuor articulis quos continet ques
tio, quam hic disputat divus Thomas ~
moveri autem vel una tantum vel duę
poterunt cum eis questiones.

[illegible]

Fas.os — 278 utiles

147

 Distinctio. 47. Quæ incipit

Voluntas quippe dei semper etc.

Postquam Magister in præcedentibus egit de quibusdam quæ divinæ voluntatis effectum videntur impedire. In hac distinctione agit de divinæ voluntatis efficaci adimpletione. quæ tribus capitibus absolvit. cernitur etiam præcipuas partes dividit. In Prima ostendit quod voluntas dei semper implet. et hoc a principio distinctionis usque ibi multa enim sunt contra eius præceptionem. In 2ª subdit quod etiam implet quosdam. a quibus pervertitur impugnatur abinde usque ibi ex prædictis liquet. In 3ª concludit quod deus dicere sumus de secundum eam præcipit abinde usque in finem distinctionis.

quæ in epithomem redacta sic habet.

Est ~~autem et~~ semper efficax divina voluntas, nihilque contra eam quivis præter eam fieri potest, quin semper impleatur et hoc aut a creatura dum benefacit, aut de creatura dum ipse de male faciente ordinat ut vult. Quod autem præter dei voluntatem aliquid fieri posse dicit cum tamen ei nihil resistere valeat, intelligendum est quoad ipsius permissionem. quod etiam est dum aliquid fit contra eius præcepta, vel prohibitiones. Hinc et obsequuntur divinæ voluntati, etiam mali quæ resis

ten

tentes voluntati eius, qua preceptum, vel prohibitio dicitur. ea faciunt unde voluntas eius, qua ipse est semper invicta permaneat. ^ Neque etiam deus omnia que precepit vel prohibuit, ita fieri voluit, sed ad modum volentes se habuit. ut patet in precepto dei, de immolando Isaac de quo supra et de curatis leprosis ^. Et haec de litera distinctionis, quam magister latius prosequitur additis auctoritatibus Augustini de lib. arbitrio et in enchirid. cap. ... et in narratione ad psalm. 16 et 100 psalm. 200 / Rom 9. et genes. 22. et marci 1 ^

^ potest ergo aliquid fieri preter dei voluntatem, sed non preter eius permissionem.

^ quibus precepit ne eum dicerent

~~ex qua eius elicitur conclusiones in quibus eius tota summa consistit vel una tantum membris~~
~~Prima est: Divina voluntas efficaciter semper in omnibus completur.~~
~~2^a. divina voluntas efficaciter implet et consumat quo ad eos, a quibus perverse impugnatur.~~
~~3^a. Non omnia que deus precepit vel prohibuit ita fieri voluit.~~

^ ex qua ~~...~~ elicit conclusio in qua eius summa consistit. que talis est divina voluntas efficaciter impletur etiam ab illis a quibus impugnatur: neque omnia que precipit aut prohibet ita fieri vult.

metrice sic
Haud ulla inre unque frustra est divina voluntas
quamque sunt vulgo pessima mixta bonis.

~ Dubia literalia sive t. expo

1 contra illa verba circa medium capitis primi (ad eorum damnationem, quos iuste predestinavit ad poenam) Arguitur quod in illis videtur Augustinus improprie loqui. supra enim ~~...~~ dictum est quod predestinatio est de bonis salutaribus

348

bus. Item damascenus dicit non ad pu-
niendum plasmavit nos deus. ergo male,
nec dum impie proloquitur Augustinus et ma-
gister. ¶ Ad primum circa hoc quaeritur cum deus
sit summe iustus, sicut summe misericors
quare magis proprium dei dicitur misere-
ri quam damnare sive punire. Respondeo quod damas-
cenus distinguit voluntatem dei, in ante-
cedentem et consequentem. potest ergo prae-
paratio esse quantum ad utramque. et sic
est praeparatio bonorum. et hoc modo est prae-
paratio simpliciter, et praedestinatio pro-
prie dicta. Alio modo praeparatio accipitur
large secundum quamcumque voluntatem
et sic est malorum et est praedestinatio lar-
ge. Magister igitur et damascenus supra ac-
cipiunt proprie, sed Augustinus accepit lar-
ge. et sic patet solutio. ^

^ vel breviter dicen-
dum quod quando ali-
quid absolute dicitur
praedestinari. intel-
ligitur directio in finem
qui est salus aeterna
sed si addat aliquid
tunc potest dirigi in
quodcumque. et secun-
dum quid, et minus
proprie praedestina-
ri in illud.

Ad illud autem quod quaeritur de opere mi-
sericordiae dicendum quod ad opus misericor-
diae non requiritur nisi dei benignitas. ad ex-
ercendam vero suam iustitiam debet sup-
peri nostra iniquitas. et propterea quamvis
sit summe iustus. dicitur proprium ipsius mi-
sereri et parcere et proprius quam punire et
iustitiam exercere

Z circa illa verba post initium capitis secundi
(ipsius namque permissione etc.) dubitatur
et arguitur. innuit enim magister quod mala fi-
unt praeter dei voluntatem sed non praeter
permissionem. quod videtur falsum. cum e-
nim permissio sit signum voluntatis divinae
si fiunt praeter voluntatem. ergo et praeter per-

missionem / Item querit que differenti
a sit inter fieri preter voluntatem et contra
videt enim q nulla omnino q in euangelijs
Dicit qui non est mecum contra me est. R.
dicendum q fieri preter voluntatem hoc est
q voluntas dei non est in hoc fieri, neq in
eius oppositum. et ita preter eius volunta
tem fit quod non fit secundum voluntate
neq contra et inter hec medium est. Do
minus autem in euangelio intelligit de pre
ceptis que qui negligit inimicus dei efficit
cum autem obijcit q permissio est signum
voluntatis beneplaciti. R. quod non est sig-
num q deus velit illud quod permittit sed
q velit quod ex eo elicit
contra illa verba circa medium capitis secun 3
di (sed non preter eius permissionem que ipse
non est) Arguit. deus est sua actio ergo deus
est sua permissio, q permissio actio dei est.
si dicas hoc esse ratione connotati. contra
quia voluntas dei similiter aliquid connot
at circa volitum. R. et dici potest q mag
ister loquitur secundum opinionem illorum
qui dicunt nomina sex generum non predica
re aliquid de deo vel in deo sed a deo. hec ta
men opinio superius impugnata est. et pro
inde dicendum q Magister loquitur de per
missione ratione sui connotati, quod impor
tat ratione sui nominis. Voluntas autem
connotat quidem ex adiuncto sed non ex
principali nominis significatione. sumit
ergo hic permissio non pro operatione diuina
(que dei essentia est) sed pro effectu per mo
dum etiam quo dicit creatio passio.
Contra illa verba post initium capitis tertij. 4

Crea

(neque ideo precepit omnibus bona. uel prohibuit mala uel consuluit optima) Arguitur preceptum dei est signum uoluntatis dei sicut preceptum nostrum est signum uoluntatis nostræ, sed homo iustus et rectus numquam precepit aliquid alicui nisi quod uult fieri ergo nec ipse deus. Rx q. magister et Augustinus quem ipse sequitur, cum de uoluntate beneplaciti loquuntur semper accipiunt pro uoluntate qua deus absolute uult aliquid euenire. et de hoc non est dubium sed ulterius Magister ~~Magister~~ sequens Damascenum distinguit uoluntatem antecedentem siue quantum in se est et huius signum est preceptum et de hac non loquitur Augustinus. nec magister.

9 contra illa verba circa finem tertij capitis (precepit et in ueteri et in noua lege quæ ab iis quibus precepit fieri noluit) Arguitur. quia preceptum est signum diuinæ uoluntatis. ergo si precipiebat quod nolebat. uidetur q. decipiebat illos, quibus precipiebat. Item falsum uidetur dicere q. nolebat immolationem Isaac quia Abraham uolebat et non est dicendum q. uoluntatem suam diuinæ non conformabat alias enim non mereretur in illo facto. ergo etc. Item quare Abraham parauit se ad obediendum non autem sanatus in euangelio? Rx q. quedam precepit deus ad faciendum ut precepta moralia. quædam ad probandum. idest probatum ostendendum. quædam ad erudiendum et horum duorum exempla tanguntur in litera. In precepto ergo Abrahæ signat non q. deus uelit immolationem sed q. uult Abraham uelle. et ideo eum uoluit se sibi conformauit. In precepto autem quod dedit curato signauit se uel

le

se contemptum laudis. Et ideo Abraham lau
dandus est in voluntate obedientiæ. et curatus
in hoc quod non tacuit. Dicendum ergo specialiter circa curatos quibus tacere præcepit ut
Mar. 1. et Matth. 8. quod quamvis non vellet il
lud fieri quod præcipiebat voluntate divina ~~antecedente~~
consequente. voluit tamen volun
tate divina antecedente homines in hoc ten
dere ut gloriam humanam non quærerent,
exemplo ipsius hominis Christi, qui voluntate
humana suam mundanam gloriam non
quærebat sed gloriam dei. quam voluntate
præceptum expressit.

De materia huius distinctionis ~~agit~~ d. Thomas
nihil speciale in partibus (de quibus in his remissi
onibus loquimur) tractat. vide tamen eum in lo
cis citatis in supradictis distinctionibus. et ibidem in
terpretes.

Pro quæstione circa veritatem con
clusionis huius distinctionis componen
da sume ex quæstione. 19. primæ partis
quattuor articulos. scilicet. sextum. sep
timum, nonum. et decimum.) et quat
tuor articulos quæstiones quam in hac dis
tinctione magister disputat. et prosequere

dut. 47

Distinctio. 48. quae incipit

Sciendum quoque est &ca

351

Postquam Magister egit quomodo volun
tas dei semper efficaciter adimplet in
hac ultima distinctione istius primi li
bri consequenter agit quomodo se ha
beat voluntas nostra in comparatio
ne, vel in conformitate ad divinam
absolvit autem quinque capitibus. et
dividit in tres partes principales. In
prima ostendit quod voluntas nostra bona
non semper conformat divinae in vo
lito. In 2a subdit quomodo aliquando
voluntas nostra conformatur divinae vo
luntati in volito, et hoc dum facit a prin
cipio distinctionis usque ibi. ex quo solutio
quaestio. In 3a subdit quod aliquando sine
culpa possumus idem volitum diversis
respectibus velle, et nolle. et hoc ab inde
usque ad finem distinctionis.

quae in epythomen redacta sic habet
Interest inter voluntatem dei et ho
minis, adeo quod contingit aliquando ali
quem mala voluntate velle id, quod
deus bene vult, ut si filius malus patrem
mori velit, quem et deus mori vult. et
e contra quandoque contingit quod quis vult
bona voluntate, quod deus non vult.
ut si bonus filius patrem velit vivere

quem

quem deus uult noij. Unde bonam uo-
luntatem non oportet semper confor-
mari uoluntati dei in uolito. denique
et quandoque dei bona uoluntas per ma-
lam hominis uoluntatem implet, ut
in crucifixione domini Iesu patet. Nõ
quasi altum Iudeorum malum deus uo-
luerit; sed Christi passionem bonam. Hinc
et uiris bonis dominica passio intuitu
uoluntatis dej. et nostre redemptionis
placuit, non autem intuitu cruciatus
sui. Sicque de eodem sed non ob idem
letabant et tristabant. Sanctorum au-
tem passiones, quamuis et ipse bona uo-
luntate, et mala appeti potuerint, ta-
men hoc refert quod sola Christi passio est
nostre salutis causa. Quam nobis idem
concedere dignet. Et hec de litera dis-
tinctionis. quam Magister fusius prose-
quitur adductis precipue auctoritatibus
August. in enchirid ~~[illegible]~~ cap. 101. tom. 3. et psal
138. ~~in fine [illegible] et imponens finem primo libro~~ Matth. 5 16. et alio 21

ex ea autem tres eliciunt conclusiones
in quibus eius tota summa consistit.^ — ^ quae legu[ntur] in membris
Prima est. Non omnis uoluntas non uo-
lens quod deus uult est mala.
2a. Non omnis uoluntas que uult quod
deus uult est bona.
3a, idem uolitum diuersis respectibus

Sine quacumque culpa possumus nolle et velle.

Dubia Literalia Sive exp

contra illa verba circa finem primi capitis
1 (multum enim interest quod velle sonni, quod deo congruat.) Arguit quod ex hoc sequitur quod licite posset aliquid homo velle sciendo quod deus velit contrarium. ponatur ergo per impossibile quod alicui revelet sua damnatio. tunc constans est quod deus vult istum damnari voluntate absoluta. aut ergo iste tenet velle aut non. vel sive teneat sive non. quid erit perfectius velle, velle damnari vel non? si vult damnari ergo vult a deo seperari quod voluntas recta numquam potest appetere. si non vult damnari ergo non se perfecte conformat. ergo perfectior est voluntas opposita. Respondeo quod est impossibile quod alicui reuelet sua damnatio. et impossibili posito non est mirum si sequatur impossibile. Si tamen quaeras illo posito quod esset perfectius? Respondeo quod in aeterna damnatione sunt duo scilicet poena inflictio. et aeterna a deo separatio. Separationem aeternam a deo non existimo quod aliquis recte possit velle immo semper velle contrarium. Sed poenam suam si sibi revelatum esset, quod quilibet iustus de se et de aliis debet velle quod omnis peccans finaliter, aeternaliter puniatur.

mortaliter / Si autem quaeras de eo qui peccat mortaliter
2 utrum debeat velle gratiam sibi subtrahi? videtur quod sic cum deus velit et ipse sciat illud esse iustum. Respondeo quod gratiam subtrahi alicui sub triplici conditione potest considerari. scilicet a

ue

ex qua ~~tamen membris~~ elicitur conclusio in qua eius summa consistit. quae talis est Non tenemur conformari divinae voluntati in volito, sed in modo volendi. et idem diversis respectibus possumus nolle et velle.

~~metrice~~ sic velle dei et nostrum Multo discrimine distant et variis cupires quibus unamodis.

aut simpliciter, aut ad tempus. et ad tem
pus ad hunc dupliciter uel in se, uel pro
ut habet rationem poenae et hoc modo de
us uult subtrahere, et peccans debet etiam
uelle ut deus eum puniat. Unde est regu
la generalis q in omnibus quae scimus deum
uelle absolute tenemur uoluntate absolu
ta uelle. Licet tamen nobis uelle contrariu
uoluntate conditionata, siue quantum in
nobis est, qr hoc decet nos. et propter hoc di
cit Augustinus multum interest etc.

contra illa verba circa medium capitis se 3
cundi (actum quippe Iudaeorum non uoluit
Arguit deus) qr passio est effectus actionis. ergo si uo
luit passionem uoluit et actionem. R. qr
passio Christi subiacebat duplici operationi
scilicet actioni Iudaeorum inquantum ef
fectiua erat et sic non erat uolita a deo si
cut nec actio. et operationi uoluntatis C
hristi inquantum erat meritoria et sic erat
placita deo. Unde est uersus actio displicuit
passio grata fuit. frequenter enim uolun
tas et ratio diuidunt quae natura coniungit
et propterea magister post initium capitis
tertij dicit q deus uoluit Christum pati et mo
ri qr eius passio bona fuit et causa nostrae
salutis. qr passio Christi aut accipitur simplici
ter aut respectu et in comparatione ad susti
nentem et patientem, et sic est bonā, aut re
is respectu inferentis iudaei et sic est mala qr
malitia mortis magis respicit intentionē
quam actum. Christum ergo pati a iudaeis idest
poenas et mortem ab eis illatas sustinere bo
num est. Sed Christum pati a Iudaeis hoc est
Iudaeos illi passionem et mortem inferre ma
lum

(adeo ut Petrum do
minus. Matth. 16. Sa
thanam, idest aduer
sarium uocauerit, qu
ando bona intentione
et uoluntate pia uolu
tati patiendi Christi ad
uersabat)

253

lum est. illa enim passionis mala est, sed tio ius sufferentia bona, ex hoc patet ex . ¶ contra illa tamen verba circa finem capitis
4 tertij. (quod tantum bonum fuit ut Aposto lus Petrus qui id fieri nolebat ab ipso qui o cisus est Sathan diceret) Arguit. quod secundu hoc videt. quod quicunque dolet et tristat circa passionem Christi esset redarguendus, ac per consequens quod peccauerit beatissima mater dum doluit. sicut dicit Luc. 2. iuxta illud tiam ipsius animam pertransibit gladius. similiter sequit quod peccauerint Apostoli et quod falsum sit dictum Apostoli . 2. Thi. 2 . si sus tinebimus et conregnabimus. R quod dolere re aliquo contingit dupliciter scilicet aut i ta quod dolens voluntate rationis absoluta ue lit contrarium eius de quo dolet, et sic nul li licuit dolere de passione Christi ac proin de Petrus qui voluntate rationis contrarium uolebat est redarguendus. Alio modo contingit dolere de aliquo cum voluntas pietate mota fert in contrarium eius quod est volitum vo luntate absoluta, et sic probum est condolere Christo et pie affici circa ipsum. et hoc modo afficiunt viri sancti. qui magnas gratias a gunt deo de passione Christi. sed tamen mo uent in consideratione dolorum. sicut Pijs sima virgo Maria in eadem filij passione co mota et compassa est.

9 Sed iam ulterius circa modum procedendi quem magister seruat in hoc et sequentibus libris posset quis nec abs re dubitare. cur non potius a creaturis ad creatorem quam e conuerso prosecutus fuerit doctrinam. ma xime cum iuxta Philosophum in. 1. phys. innata sit nostrae cognitioni via tendendi

a

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ DE VALLADOLID

a posterioribus ad priora? Ad quod R. q.
hoc habet uerum in his quæ naturali cog
nitione intelligimus. huiusmodi enim
ex sensu principium sumunt. Sed in illis
quæ per fidem cognoscimus nostra cogni
tio ipsi primæ ueritati innititur. unde op
ortet q. a prima ueritate quæ est deus in ea
quæ ab ipso sunt procedamus. ad similitu
dinem cognitionis, quam sancti de uerbo
habebunt. ubi et uerbum et res plene cog
noscent. cuius cognitionis nos participes
faciat ipsum uerbum dei filius. qui hanc
cognitionem in nobis per fidem initiauit. cui
est honor et gloria per infinita secula secula
rum, amen.

circa hanc distinctionem nihil speciale dicit d.
Thomas in partibus preter ea quæ supra citaui
mus uide eum et expositores ibi.

Pro questione conficienda circa is-
tam distinctionem sume quintum
et sextum articulum questionis. 19 primæ par
diui Thomæ et quattuor articulos ques tis
tionis, quam in hac distinctione idem san
ctus doctor examinat. et prosequere etc.

[illegible] 48

[illegible]

[illegible] ... omnia [illegible]

[illegible]

De quaestione [illegible]

[illegible]

parte persone ex ... to vsq
¶ Clara sunt in filii. Lusnt
si aduerteris/ ... pri quo ex
ma ratio cōcludit de ... dicēdu
possibili: scda vero ... ditur
de facto. Nam ex in
finitate ... ptionl